Henrik IBSEN

TOPLU OYUNLARI 1

Catilina

*

Bir Halk Düşmanı

Türkçesi
Yılmaz Onay

Mitos Boyut

TİYATRO / OYUN DİZİSİ 412

Bu kitaptaki oyunların
Fikir ve Sanat Eserleri Yasasından
ve yasalardan kaynaklanan tüm hakları
çevirmenine aittir.
Yayınlanan oyunların sahnelenmesi,
oynanması, herhangi bir amaçla
eserlerden yararlanılması ancak
eser sahibinin iznine bağlı olduğundan,
bu eserden yararlanacak
kişi veya kurumlarla, kuruluşların
çevirmenin temsilcisi olan yayınevimize
başvurmaları zorunludur.

Çevirilerin Türkiye Yayın ve Oyun Hakları:
© *Copyright, TEM Yapım Yayıncılık Ltd., 2011*

Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları
Oyun Dizisi 412

Henrik Ibsen / Toplu Oyunları 1
1. Basım: 2011

Baskı: Yeni Güven Matb.-Topkapı-İstanbul; Tel 212. 567 69 20

TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.
Kazancı Yokuşu 18/12. Osmanlı İşmerkezi Taksim- Beyoğlu, 34437 İst.
Tel: 212. 249 87 37-38; Fax: 212. 249 02 18
E.posta: mitosboyut@gmail.com
web: www.mitosboyut.net

Mitos-Boyut ◆ Oyun Dizisi 412

HENRIK IBSEN

TOPLU OYUNLARI 1

CATİLİNA

✖

BİR HALK DÜŞMANI

Türkçesi
Yılmaz Onay

Mitos Boyut

İÇİNDEKİLER

Catilina için Önsöz / Henrik Ibsen, ... 5
Brecht'in *Catilina* Yorumu, ... 8
Bir Halk Düşmanı ve Ibsen,... 9
Henrik Ibsen Yaşamöyküsü, ... 12

Catilina, ...13

Bir Halk Düşmanı, ... 111

Yılmaz Onay'ın *Bir Halk Düşmanı*
oyunu için dramaturji önerilerine ait notları, ... 233

Catilina'nın İkinci Basımına.

ÖNSÖZ

Henrik Ibsen.

O zamanlar Grimstad'da yaşıyordum ve gerek geçimimi, gerekse akademi sınavlarına hazırlık giderlerimi kendim karşılamak zorundaydım. Son derece hareketli yıllardı. Şubat devrimi (Fransa 1848 Şubat'ı, Y.O.) olsun, Macaristan'daki veya başka yerdeki ayaklanmalar olsun, Schleswig Savaşı olsun, bütün bunlar, nice yarım kalmış ve sonra da öyle kalacak olsalar dahi, benim gelişmemi fena halde etkiliyor ve benden bir şeyler bekliyordu. Macarlara dolu dolu şiirler yazdım, "zalimler"e karşı yürüttükleri haklı savaşta direnmeleri için onları insanlık ve özgürlük adına cesaretlendirici şiirlerdi bunlar; Kral Oskar'a, anımsadığım kadarıyla, ufak tefek kaygıları bir kenara atıp, ordusunun başında Schleswig'in en uzak sınırlarındaki kardeşlerinin imdadına koşmasını isteyen bir dizi sone yazdım. O günlerdekinin aksine bugün, benim heyecanlı seslenişlerimin Macarların ya da Skandinavların davasına esaslı herhangi bir yarar sağladığından kuşku duyduğum için, o şiirlerin yarı yarıya benim özelimde kalmış olmasını mutluluk sayıyorum. Bu arada öylesi yüceltici vesilelerle kendimi, yazdıklarımla çakışan duygusal bir derinlikte ifade etmekten alıkoyamıyordum elbette, ama bu bana, –ister dostlarım, ister karşıtlarım nezdinde- ancak kuşkulu bir kazanç sağlıyordu, şöyle ki: Dostlar, serbestçe olmayan mizahımdan dolayı beni selamlarken, karşıtlarım, benim gibi alt konumdaki bir gencin, nasıl olup da, kendilerinin bir fikir edinmeye bile cesaret edemedikleri konularda onları bir de açıklaştırmaya varabildiğini müthiş dikkat çekici buluyorlardı.

Aslında bir yandan da gerçeği teslim etmek üzere şunu eklemeliyim ki, benim çeşitli ilişkiler içinde ortaya çıkışım, topluma, benim burjuva erdemlerine bir nebze olsun katkı sağladığımı umma hakkı getirmiyordu –üstelik ben, esasında dostluklarına değer verdiğim ve benden daha iyi şeyler beklemeyi hak etmiş birçok kişiyi de, taşlamalarım ve karikatürize etmele-

rim yüzünden gücendiriyordum da– böylece, dışarıda büyük bir çağ akıp giderken ben, yaşam koşullarının ve zorlukların beni hapsettiği küçük bir toplumla savaş halinde bulunuyordum.

İşte sınavlara hazırlık çerçevesinde, Çiçero'nun o adama karşı döşendiği tüm nutuklar dahil Sallust'un "Catilina"sını[1] önüme çektiğimde, durumlar bu merkezdeydi. Kitabımda da görüleceği üzere ben o zamanlar, Catilina'nın karakterine ve eylem tarzına ilişkin her iki yazarın (Çiçero'nun ve Sallustius'un, Y.O.) bakışına katılmıyordum; bugün de paylaştığım görüş şudur: Catilina'da elbet büyük ve önemli bir şeyler vardı ki, egemenlerin öylesine bıkıp usanmadan avukatlığını yapmaya soyunmuş Çiçero bile, Catilina'nın saldırısı artık tehlike teşkil etmeyecek duruma dönüşene dek müdaheleyi uygun görmemiştir. Kaldı ki, ünü, şanı, Catilina'nınki kadar sırf karşıtlarının elinde bulunmuş tarihsel kişilik çok azdır, bunu anımsamakta da yarar var.

Oyunum, geceleri yazıldı. (..) Çünkü, okul çalışmalarımdan kaçış için bana yalnızca geceler kalıyordu. Sanırım, oyunun hemen bütününün gece geçiyor olmasının bilinç dışı nedenini bunda aramak gerekir. Oyun yazmak gibi bir iş, o gerçeğe karşı anlayışsız olan benimki gibi bir çevreden gizli tutulmalıydı elbet, ama yirmi yaşındaki bir yazarın hiç kimse bilmeksizin bunu kaldırması pek mümkün olmadığından, yaptığımı, ayni yaştaki iki arkadaşıma açtım.

Catilina yazıldığında üçümüz büyük beklentilere girdik. Bir yazar isminin Christiania (şimdiki Oslo, Y.O.) tiyatrosundan içeri adım atabilmesi ve aynı zamanda basılarak yayınlanabilmesi için, öncelikle, yazılanın temize çekilmesi gerekiyordu. Bana inançla bağlı ikiliden biri, benim düzensiz kabaca yazılmış müsveddemi tertemiz bir metin halinde yazma zahmetine katlandı (...). Artık hayatta olmadığı için burada adını vereceğim ikinci arkadaşım, o zamanki öğrenci, sonra avukat Ole C. Schulerud ise, metni aldığı gibi Christania'nın yolunu tuttu. *Catilina*'nın tiyatroya verildiğini bildirdiği mektuplarından birini anımsıyorum: Yazdığına göre, oyunun kısa sürede reper-

(1). Callus Sallustius Crispus, *Catilina Tertibi*, çev. Dr. Güngör (Öner) Varınlıoğlu, Remzi Kitbevi, İstanbul 1973 (Y.O.)

tuvara alınacağından tabiî ki kuşku duyulamazdı, değil mi ki müdüriyette gayetle yetkin kişiler yer almaktaydı; ayrıca kentin bütün yayınevlerinin, ilk baskıyı büyük bir zevkle kabarık bir telif karşılığı basacağından da bir o kadar kuşku duyulmamalıydı. O arkadaşa göre tek sorun, en yüksek telifi verecek olanı bulmaktaydı.

Uzun ve gergin bir bekleyişten sonra "bazı" güçlükler baş göstermeye başlamıştı. Tiyatro müdüriyetinden arkadaşıma, kesin ama pek kibar bir ret yanıtı verilmişti. Bunun üzerine elinde dosya ile yayınevinden yayınevine dolaşmaya başlamıştı arkadaş. Ama hepsi de tiyatro müdürlüğü gibi yanıtlıyordu: En yüksek teklifi veren yayınevi, oyunu telif ödemeksizin basmak için şu ya da bu kadar para istiyordu.

Ama bütün bunlar arkadaşımdaki zafer umudunu hiç de azaltmadı. Tam tersine, "Daha bile iyi,"diye yazıyordu, kendi yayınım olarak basmamı öneriyor, gerekli parayı bana avans olarak vereceğini belirtiyordu. (...) Daha sonraki bir mektubunda ise, kendini benim eserlerimi yayınlamaya adamak için okulu bırakmaktan söz ediyor, birlikte yapacağımız dünya seyahatinin hayalini kuruyordu.

Ne var ki benim seyahatim Christiania'ya (Oslo'ya, Y.O.) kadar oldu. 1850 ilkbaharının başında, *Catilina* piyasaya çıktıktan kısa süre sonra oradaydım. Oyun, öğrenciler tarafından ilgi ve heyecanla karşılanmıştı. Eleştiriler ise, ağırlıkla hatalı dizelerde yoğunlaşıyordu ve ayrıca da kitabı henüz olgunlaşmamış buluyordular. Ağırlıkla olumlayıcı görüş yalnızca bir kişiden gelmişti ki, onun görüşüne ben hep çok değer vermişimdir, kendisine bu vesileyle yeniden teşekkürlerimi iletiyorum.

Geçtiğimiz yaz memleketteyken ve özellikle de bu kente döndükten sonra yazarlık geçmişim, gözümde her zamankinden daha çok billurlaştı. Bu arada *Catilina*'yı da gözden geçirdim. Kitabın ayrıntılarını neredeyse unutmuş gibiydim, ama metni baştan sona yeniden okuduğumda, baktım ki, bugün de iyi bulduğum yerler hiç az değil. Örneğin daha sonraki yazarlığımda işlediğim gibi, güç ile çaba arasındaki, istek ile olanak arasındaki çelişkiler olsun, insanlığın ve bireyin, aynı anda

hem tragedyası hem komedyası olsun, biraz puslu biçimde de olsa daha bu oyunda ortaya gelmiş; dolayısıyla, bir çeşit jübile gibi bu oyunun yeni bir basımını yapmaya karar verdim, yayıncım da buna baştan hazırdı zaten.

Sonuçta bu gençlik metnimi öyle bir şekilde elden geçirdim ki, koşullar daha uygun olsaydı ve yeterli zamanım olsaydı bence o gün de aynen öyle yapardım. Buna karşılık bütünün gelişimine, fikirlere ve tasarımlara dokunulmadı. Kitap başlangıçta nasılsa öyle kaldı, yalnız şimdi daha tamamlanmış bir biçimde görünüyor. (...)

Şubat 1875, Dresden

*

Brecht'in *CATİLİNA* Yorumu

Bertolt Brecht, Danimarka sürgününde "Çalışma Günlüğü" tutmaya başladığında, 20.7.1938 günü ilk not olarak Catilina üstüne şunları yazmış(*):

"*Catilina* kuşkusuz pleblerin en derin girişimi. Egemen sınıfın ona attığı çamur kazınıp kaldırılsa bile gene de kötü bir yaratık bu Catilina. Ama belki de zaten öyle birtakım çekingenliklerinin bulunmayışı, o tam ahlaksızlığı, kokuşmuşluğu, sınır tanımazlığı ve pervasızlığı sayesinde, egemen ideolojik bulandırmaların —pleblerin kendilerinde de egemen olan ideolojik bulanıklığın— derinine girebilmiştir. Köleleri harekete geçirme girişimi var burada, daha doğrusu, buna hazır olmak var (ki her şeye hazır olmaktı bu). İtalya programı ve yerleşme projeleriyle sitenin yaklaşımı olduğu oranda bütün bir "Sezar yaklaşımı" vardı bunun içinde, ama borçların silinmesi ve hele kölelere çağrı çıkarılmasıyla da siteye çok karşı olan bir yaklaşım. Böylece plebler, o girişken maceracıya kendi programlarını sundular. Köleler olmaksızın gerçekleşemeyecek bir şeydi! O adam, pratikte bunlara uydu. Ardından, egemen sınıflarca iki bin yıldır ortalığa saçılan rezillik geldi."

(Çeviriler: Y. Onay)

(*) "*Brecht'le Yaşamak – Çalışma Günlüğü*", çeviren ve derleyen Y. Onay, Broy Yayınları İstanbul 1995, S.9.

Yayınevi'nin 'Bir Halk Düşmanı' için derlediği kısa bilgiler:

"Bir Halk Düşmanı" ve Ibsen

Ibsen, *Bir Halk Düşmanı*'nı *Hortlaklar*'dan bir yıl sonra 1882'de yazdı. Yayıncısına yazdığı mektuba göre: "Bu kez, gerek devletin bakanlarının ve büyük tüccarların, gerekse sayın eşlerinin rahatça okuyabilecekleri ve tiyatroların ödünü koparmayacak dostane bir oyun" yazmıştı.

Oysa aslında Ibsen, *Hortlaklar* oyununu düpedüz bir skandal olarak nitelemiş olan yurttaşlarına her zamankinden daha kızgındı ve yazdığı bu oyun, öyle salt eğlenceli bir taşlama olmanın çok ötesinde boyutlar taşıyordu (hatta bu nedenle *Halk Düşmanı* uzun süre, *Nora*'ya ve *Hortaklar*'a oranla bir gerileme olarak değerlendirildi).

Ibsen ise daha sonra, "içten pazarlıklı" diye nitelenen eserlerindeki başrollerin, yalnızca dış görünüşte zararsız olduklarını ve onların, şerefli ve masum maskelerinin ardında "at suratlarının, inatçı eşek ağızlarının, düşük kulaklı, dar alınlı köpek kellelerinin ve tıkınmaktan şişmiş domuz kafalarının, hatta bazan zorba öküzlerin" görünür olduğunu yazacaktır (Edebe vasiyetnamesi niteliğindeki *Biz Ölüler Dirilince* eserinde).

"Burada Ibsen'in kendi programı da görülebilir. Nitekim onun toplumsal eleştiri getiren öbür oyunlarında olduğu gibi *Halk Düşmanı*'nda da, komedya mı yoksa tragedya mı olduğu, ya da hatta belirgin biçimde altına toplumsal beklentilerin döşendiği yeni bir tarzın mı hedeflendiği belli olmayan, huzur bozucu bir güvensizlik egemendir," diye yazmış **Walter Baumgartner**, oyun için yazdığı 'Sonsöz'de.

Bütün bunlar aslında Ibsen'in, doğalcılıktan (natüralizm'den) eleştirel gerçekçiliğin (kritikçi realizm'in) tiyatrodaki öncülüğüne geçişinin öyküsü oluyor bir çeşit. Nitekim Baumgartner, bir yandan Dr. Stockmann'ın finaldeki

tavrını şöyle verir:

"Çevresini almış şaşkın çocuklarına ve sadık ama eleştiriyi de eksik etmeyen karısına dönüp, çok önemli bir şey söylercesine sesini düşürerek, 'büyük bir keşif yaptım,' der. Karısı, 'Yine mi?' diye karşılayınca, duygusal bir koruyucu edasıyla –asıl korunmaya muhtaç olan kendisi mi yoksa?– karısını kendine çekerek **Schiller**'in *Willhelm Tell* (*Giyom Tel*) oyunundan esinlenmiş ünlü son sözünü söyler: 'Bakın, mesele şu: Bu dünyada en kuvvetli insan, tam tamına yalnız olan insandır!' Karısı gülümseyerek başını sallayıp, 'Amaaan, Thomas!' derken, kızı Petra, fısıldar: 'Baba!'"

Ama öte yandan aynı yazar az önce Dr. Stockmann'ın, mücadele için "kendi oğulları ile birlikte on iki de sokak çocuğunu eğitmeye başlayacağı"na dikkat çekmektedir. Dolayısıyla İbsen'in soyut planda "yalnızlığı" idealize ederken, Dr. Stockmann'ın somutta "iyice yoksul" diye özellikle vurguladığı "on iki sokak çocuğu" olmaksızın yine de o idealini hayata geçiremeyeceği "gerçeği"ni yansıttığının altını çizmek gereğini duymuştur.

Kaldı ki, Norveçli "edebiyat sosyoloğu" **Helge Rönning**, Ibsen'in 'liberalizmin ikilemi' denen sorunu da işlediğini gösteriyor: Doktor'un ağabeyi olan Başkan'ı, İbsen, "Mülki idarenin başı ve polis şefi, kaplıca yönetim kurulu başkanı, vb" diye nitelemiştir. İşte o Başkan'ın politikası, Rönning'e göre, "kişisel saçmalamanın ve dar bir çevre sorununun ötesinde, liberalizmin çelişkilerinin içinden sakat bir çıkış yolu olarak uygulanan 20. yüzyıldaki faşizm benzeri bir politika"dır. Öyle ki Baumgartner da, ağabey Stockmann'ın yaptığı yok etme tehditlerinin gerçekten de –hatta kısmen kelimesi kelimesine çakışır biçimde– Hitler'in konuşmalarının öncülü olduğunu belirtmektedir.

Öte yandan dikkat edersek Ibsen, ağabeyi Stockmann'ın yetkilerini sıralarken, çeşitli başkanlıkları ve şeflikleri aynı kişide toplaması yetmezmiş gibi bir de üstelik ardına "vb."

diye eklemekten sakınmıyor ki bu yaptığı, doğalcılıkla hiç bağdaşmayan ve daha çok gerçekçiliğin belirgin ilkelerinden olan "tipikleştirme"den başka bir şey değildir.

Yazar W. Baumgartner'in oyun için şu nihai yargısını da belirtmiştir:

"Trajik bir grotesk olarak okunup sahnelendiğinde *Halk Düşmanı* bugün de etkisinden bir şey yitirmez."

İlaveten, oyunu dilimize kazandıran deneyimli rejisör ve bu kitaptaki oyunların çevirmeni **Yılmaz Onay**'ın, ayrıca dip notlar halinde ve açıklamalı olarak metnin arkasına eklediğimiz dramaturji önerisiyle, oyundaki "eleştirel gerçekçiliği" bir nebze toplumcu gerçekçi boyuta taşımasını yeğleyecek uygulayıcılar için o seçeneği de çeviriyle birlikte sunmaktayız.

***

Henrik Ibsen
1828-1906

20.3.1828'de, Norveç'in güneybatısında Telemark eyaletinin (bölgesinin) başkenti Skien'de doğdu. Babası zengin bir tüccardı ama Henrik sekiz yaşındayken iflas etti ve toplumdan dışlandı. Sonradan bu olay, Ibsen'in birçok oyununa ana tema olacaktır.

Ibsen, 1848 devrim yılında, devrimci şiirler yanında, ilk oyunu olan *Catilina*'yı yazdı. Oyunun ilk basımı 1850'de yayınlandı.

Ibsen, 1850'de Oslo'da tıp eğitimi görmekteydi ve Norveç işçi hareketi ile sıkı bağlantısı vardı.

1851'de Bergen'deki tiyatronun sanat yönetmeni oldu.

1857-1862 yılları arasında Oslo'daki Norske Teatret'in direktörlüğünü üstlendi. Bu tiyatronun dağılmasıyla maddî sıkıntıya düştü. Ayrıca, Norveç toplumunun kendisine karşı olduğu kanısı vardı. Giderek, "burjuvazinin yaşamsal yalanına karşı mücadeleci bir yazar olarak toplumsal eleştiri getiren oyunları ile" etkili olmaktaydı. 1864'te, arkadaşı Björnson'un aracılığıyla burs alarak yurt dışına çıktı ve 1891'e dek yıllarını, Roma, Dresden ve Münih'te geçirdi. "Özellikle bu dönemdeki oyunlarıyla ve tezli-tartışmacı tiyatrosuyla modern tiyatro sanatının kurucularından oldu" değerlendirmesi yapılmaktadır. "Tam da çağına tanıklık eden oyunlarının, insanî-devrimci yüklenimleri nedeniyle, zaman ötesi bir aktüel nitelik taşıdığı" savı vardır. Marksist eleştiride de Ibsen, özellikle 1882'de yayınlanıp 1883'te ilk oynanışı gerçekleşen *Bir Halk Düşmanı* oyunuyla "eleştirel gerçekçilik"in doruğuna yerleştirilir. Nitekim G.V. Plekhanov, 1891'de yazdığı, "Ibsen, Bir Küçük Burjuva Devrimcisi" makalesinde

(Sn.Petersburg, 1908), Ibsen'i, "modern edebiyatın tartışmasız en büyük ve en ilgi çekici yazarlarından" sayarken, "dram yazarı olarak çağdaşları içinde rakibi hiç yoktur belki," demekte ve incelemesinde en geniş yeri de onun *Bir Halk Düşmanı* oyununa ayırmaktadır.

Ibsen'in, *Bir Halk Düşmanı*'nı, bir önce yayınladığı *Hortlaklar* oyununun, egemen kabullere aykırılığı nedeniyle skandal diye nitelenmesine yanıt olarak yazdığı söylenirse de, aslında konu ve tasarım olarak çok öncesinden gündeminde bulunduğu bilinmektedir. Oyunun özünü en kısa biçimde şöyle özetlemek mümkündür: Bir doktor, bulunduğu kentin, "yalan temeli üstünde oturduğu için" yalnız kaplıca suyunun da değil, tümüyle toplumunun zehirlenmiş olduğu iddiasını ortaya atıp, "sıkı, liberal" çoğunluğu, yasal seçme hakkına sahip o "kapalı çoğunluğu", "gerçeğe ve özgürlüğe karşı en büyük tehlike" olarak ilan edince, en başta ("belediye başkanı, kaplıca şirketi yönetim kurulu başkanı, polis şefi vs." olan) kendi ağabeyi tarafından ve ardından da tüm o "sıkı çoğunluk"ça "halk düşmanı" sayılarak dışlanır. Burada başkanın yetkilerinin sonuna "vs." diye eklemeyi bizzat Ibsen'in yapmış olması, onun, bu ilginç soyutlamasıyla bile düz natüralizmi nasıl bilerek kırıp gerçekçi tipikleştirmeye geçtiğini gösteren bir örnek olarak görülebilir.

Ibsen, ülkesine döndüğünde artık, 23.6.1906'da ölümüne dek, döneminin en büyük "modern" yazarı olarak kabul ediliyordu.

Eserleri:

(Ülkemizde çevirisiyle isim yapmamış oyunlar Norveççe orijinalleri ile birlikte verildi)

- 1850 Catilina
- 1850 Tavuk Mezarı (Kjæmpehøjen)

- 1853 Ateş Gecesi (Sancthansnatten)
- 1855 Bayan Inger Malikhanede (Fru Inger til Østeraad)
- 1856 Solhaug Bayramı (Gildet paa Solhoug)
- 1857 Olaf Liljekrans
- 1858 Helgeland Kahramanları (Vikingler) (Hærmændene paa Helgeland)
- 1862 Aşk Komedyası (Kjærlighedens Komedie)
- 1864 Taç Peşinde (Kongs-Emnerne)
- 1866 Brand
- 1867 Peer Gynt
- 1869 Gençlik Birliği (De unges Forbund)
- 1871 Şiirler (Seçki)
- 1873 Kayzer ile Galile'liler (Kejser og Galilæer)
- 1877 Toplumun Dayanakları (Samfundets Støtter)
- 1879 Nora ya da Bir Bebek Evi
- 1881 Hortlaklar
- 1882 Bir Halk Düşmanı
- 1884 Yaban Ördeği
- 1886 Rosmersholm
- 1888 Denizden Gelen Kadın
- 1890 Hedda Gabler
- 1892 Yapı Ustası Solness
- 1894 Küçük Eyolf (Lille Eyolf)
- 1896 John Gabriel Borkman
- 1899 Biz Ölüler Uyanırsak (Naar vi døde vågner)

HENRIK IBSEN

CATILINA

Türkçesi
Yılmaz Onay

KİŞİLER

LUCIUS CATILINA	Romalı bir soylu.
AURELIA	Catilina'nın Karısı.
FURIA	Bir Vesta Rahibesi.
CURIUS	Catilina'nın akrabası bir genç.
MANLIUS	Yaşlı bir savaşçı.
LENTULUS,	
COEPARIUS,	
GABINIUS,	
STATILIUS,	
CETHEGUS	Romalı genç soylular.
AMBIORIX,	
OLLOVICO	Allobrog Temsilcileri

Bir İhtiyar
Vesta Tapınağının Rahibeleri ve Hizmetlileri
Gladiatörler ve Savaşçılar
Allobrog Temsilcilerinin Adamları
Sulla'nın Ruhu

BİRİNCİ PERDE

Roma kapıları önünde Flaminius Caddesi.
Yol üstünde ağaçlarla kaplı bir yükselti. Geride kentin tepeleri ve surları yükseliyor. Vakit akşamdır.

(Catilina, yükselti üstündeki ağaçların arasında, bir ağacın gövdesine yaslanmış durmaktadır)

CATILINA

İçimdeki ses, yapmak zorundasın, mecbursun
Diye sıkıştırıyor; bense duraksıyorum hâlâ!
Bir adam ki, kuvvet ve cesaret timsali,
Bir adam ki, en yüce hedefler var önünde,
Dizginsiz zevk-ü sefaya kaptırıp yüreğini
Bir de iyi oldu diyecek nerdeyse! İyi ya!
Kendini sustur sen daha, unut kendini.
Geçmiş ola! Artık çok geç! Amaçsız kaldım!
(Bir an sessizlik)
Nerelerdesiniz eyyy gençliğimin sonsuz düşleri?
Yaz bulutları gibi görünüp kayboldunuz
Ve tek bir umut ışığının bile görünmediği
Derin bir yıkım bıraktınız geride!
(Alnına eliyle vurur)
Aşağıla kendini, sen, gururlu Catilina!
Sen, hiç de adi bir adam değilken, yine de
Sana sunulan her şeyin içinde, yalnızca ve hep ve bir daha
Zevk-ü sefanın peşinde koştun ya, aşağıla kendini şimdi!
(Daha dingin)
Gerçi şu saatte bir esinti, gizli tutkunun
O küllenmiş ateşini körüklüyor. Şu kente
Bakıyorum da, şu kibirli, zengin, ünlü Roma'ya,
Çoktan içine gömüldüğü çöküş, yığınla pislik,

Apaçık beliriyor gözümün önünde; içimden
Kabaran bir ses, uyarıyor, haykırıyor:
Doğrul ey Catilina, erkek ol, kalk ayağa!
(Kendini koyvererek)
Hıh, yıkkınlığın bu özentili hayaletleri,
Gecenin ve yalnızlığın bu yaratıkları,
Hayatın canlı sesini duydukları anda
Sessiz kuyunun dibinde bulurlar kendilerini!
(Allobrog Temsilcileri Ambiorix ile Ollovico, adamları ile birlikte caddeden doğru gelirler; Catilina'yı fark etmemişlerdir)

AMBIORIX

Geldik işte! Bakın, Roma'nın surları!
Ardında yükselen de Kapitol besbelli!

OLLOVICO

Roma bu, ha? İtalya'ya hükmeden yakında Almanya'ya da,
Hatta bir gün Galya'ya bile hükmedecek olan Roma!

AMBIORIX

Evet, aynen öyle; ve çok da acımasız
Bir hâkimiyet bu Roma'nınki,
Ezmek, yerlerde süründürmek!
Ee, bizim halkımızı bekleyen nedir, göreceğiz bakalım:
Allobrog'lara hakları mı verilecek,
Yoksa küstahça aşağılama sürüp gidecek mi!

OLLOVICO

Bizi kollayacaklardır!

AMBIORIX

Dileyelim, öyle olsun;
Çünkü hiçbir şey belli değil daha.

OLLOVICO

Kaygılısın galiba?

AMBIORIX

Boşuna değil.
Roma, egemenliğinden hiç ödün vermez.
Ve bil ki bu burnu büyük dünya imparatorluğunda

Başa geçenler bizdeki gibi değildir.
Bizde ya bilge kişi, ya da savaşçıdır yöneten;
Fikren en öndekileri, savaşta en iyileri
Seçip getiririz biz başımıza; halkımızın hakemi
Ve hâkimi, ancak o hikmetliler ve yürekliler olabilir bizde.
Oysa burada...

CATILINA *(Yukarıdan onlara seslenerek)*

...burada, şiddet ve kişisel çıkar egemendir;
Burada, hileyle, entrikayla gelinir iktidara!

OLLOVICO

Eyvah, bizi dinliyormuş kardeşler, mahvolduk!

AMBIORIX *(Catilina'ya)*

Saygıdeğer Romalılar'da âdet midir bu?
Bizim ellerde utanır oysa insan...

CATILINA *(Yola iner)*

İçiniz rahat olsun; gammazcılık benim işim değil.
Sırf bir raslantıyla duymuş oldum söylediklerinizi
Allebroglar ülkesinden geliyorsunuz değil mi?
Roma'da hakkınızı alacağınızı mı sanıyorsunuz?
Vazgeçin. Dönün evinize. Burada zalim tiranlar
Egemendir, dünyanın her yerinden daha çoktur haydutlar.
"Özgürlük" sesleri çınlar burada, "cumhuriyet", "hukuk"!
Oysa hukuken yurttaş olup da, borç yüzünden
Onuru pazara çıkmamış ve senatörlerin gönülsüz kölesi
Olmamış hiçbir yurttaş kalmadı bu Roma'da!
Çoktan uçup gitti eski Romalılar devletinin ruhu
Ve eski çağ şairlerinin şarkısındaki o özgürce duygu;
Bir yığın altın karşılığı hayatının bağışlanması,
Artık Senatonun keyfine bağlı!
Hukukun değil, iktidarın ağzı konuşur burada;
Soylu, kendisine yönelmiş nefreti görüyor yalnızca...

AMBIORIX

Söylesene, tüm umudumuzun dayanağını
Böyle bir çekişte yok eden sen, kimsin sahi?

CATILINA

Ben mi? Bağrında özgürlük ateşi yanan,
Her türlü haksızlıklara düşman,
Boyunduruk altındaki herkesin dostu,
Bu egemenleri devirmeye kararlı bir adam.

AMBIORIX

O gururlu Roma halkına n'oldu peki, açıkla!
Boşuna hınç mı körüklemek istiyorsun yoksa?
O eskinin, zalimlere dehşet saçma ve zayıfı koruma
Anlayışından hiç mi eser kalmadı yani?

CATILINA *(Kenti işaret ederek)*

Bakın işte baylar, şu tepede
Yüce Kapitol nasıl, gün batımının
Son kızıllığıyla alev alıp
Yanacakmış gibi görünüyor? İşte öyle
Kor halinde ölüp gidiyor Roma da!
Özgürlüğü gömülüyor gecenin esaretine.
Ama yakındır, alevlerinin kor ateşinden,
Karanlığın uyanıp parladığı yeni bir güneşin doğması da!
(Çıkar)

*

Roma'da bir sütunlu geçit.

(Lentulus, Statilius, Coeparius ve Cethegus, hararetli bir konuşma içinde girerler)

COEPARIUS

Evet ya, gittikçe kötüleşiyor.
Kim bilir sonu nereye varacak?

CETHEGUS

Nereye mi? Cethegus'a ne ki bundan?
Keyfime bakırım ben, her zevki tatmak
İsterim; dünyadan bana ne,
Canı nasıl istiyorsa öyle dönüversin.

LENTULUS

Öyle yapabilene aşk olsun. Bana göre değil,
İçi kalbur gibi boşalmış torbamla istediğim
Hiçbir şeye kavuşamayacağım günlerin
Yaklaştığını göre göre içim rahat etmez benim.

STATILIUS

Ve hiçbir iyileşme umudu da yoktur!
Gerçi bizim gibilerin yaşam tarzı...

CETHEGUS

Tamam tamam, yeter!

LENTULUS

Kala kala bana
Yarısı hacizli borçlar kaldı.

CETHEGUS

Nafile yakınıp durmayın! Gelin dostlar!
Bir güzel ıslatalım bunu, haydin!

COEPARIUS

Evet, keyfinizi bozmayın be dostlar, davranın!

LENTULUS

Bir dakika; ihtiyar Manlius geliyor;
Bizi arıyor olmalı. Ne diyor bakalım!

MANLIUS *(Hızla yaklaşır)*

Vay rezil köpoğlu köpekler be!
İnsanlık, adalet, hak getire artık!

LENTULUS

Ne oldu! Ne bu küfür kıyamet?

STATILIUS

Tefeciler mi çullandı üstüne yoksa?

MANLIUS

Hayır hayır. Dinleyin bakın!
Biliyorsunuz Sulla'nın ordusunda şanla şerefle savaştım;
Bir küçük tarlam olmuştu karşılığında;
Savaş bitince de işte, ekip biçip
Kıt kanaat geçiniyordum onunla,

Elimden aldılar şimdi!
Neymiş, devlet el koyuyormuş ki, tüm halka
Eşit paylaştırsın sonra,
Düpedüz gasp etmek denir buna!
Kendileri oturacaklar üstüne!

COEPARIUS

Bizim adillerin adaleti bu kadar olur işte!
Öylesi hükümdar, adaletten ne anlar!

CETHEGUS *(Eğlenerek)*

Vah zavallı Manlius! Ya bir de
Benim başıma geleni duysanız!
Öyle böyle değil! Benim şirin sevgilim
Livia var ya, o işte, ihanet etti bana
Gitti, hem de ben son kuruşumu
Harcamışken onun uğruna!

STATILIUS

Oohoo, sende ölçü yoktur ki! Hiç şaşma başına gelene!

CETHEGUS

Ölçü dediğin ne? Ben bir kez istedim mi
Duramam, kaç posta giderse gidecek,
Tatmin olana dek! Ne yapayım?

MANLIUS

Oysa ben, onların onurunu korumak, gururunu
Okşamak için canını siper eden ben,
Bana kalsa... Ah, o cesur silah arkadaşlarından
Olabilseydik hâlâ, sizlerle birlikte... Ama
Çoğumuz öldü gitti. Hayatta olanlarsa
Pek çok ülkeye dağılmış durumda!
Aah, ah, onlara göre siz gençler nesiniz ki!
Kuvvetin önünde toza bulanmış korkaklar
Oldunuz. Zincirini kırma yürekliliği nerde sizde?
Esaret boyunduruğunu boynunuzda taşıyıp durursunuz!

LENTULUS

Hey tanrılar, ne acı sözler işitiyoruz... Bizi suçlamakta
Haksız da sayılmaz hani!

CETHEGUS

Doğru, doğru, kesin! Aynen katılıyorum.
Yalnız, harekete nasıl geçmeli? Asıl sorun bu!

LENTULUS

Gerçekten öyle! Nicedir katlanıyoruz
Bu baskıya! Efendilerin bizi bağladığı
Şaşkına çeviren adaletsizlik bağlarını
Koparmanın zamanı geldi de geçiyor bile!

STATILIUS

Anlıyorum seni, Lentulus! Ama bunun için
Yürekli, basiretli ve güçlü bir önder gerek bize.
Öyle biri olsa...

LENTULUS

Ben, bize önderlik yapabilecek birini, tanıyorum.

MANLIUS

Catilina'yı kastediyorsun, değil mi?

LENTULUS

Evet, tam da onu!

CETHEGUS

Doğru ya, Catilina olabilir belki.

MANLIUS

İyi tanırım kendisini, babası dostumdu,
Bazı savaşlarda omuz omuza çarpışmıştık.
Küçük oğlu da yanında gelirdi.
Daha o zaman ele avuca sığmazdı velet.
İçinde, olmadık yetenekler kaynıyordu!
Kavrayışı yüksek, cesareti benzersizdi.

LENTULUS

O da buna hazırdır sanırım. Akşam üstü
Rastladığımda kafası çok bozuktu.
Karanlık bir darbe kuruyor içten içe;
Yürek isteyen bir amacı var çoktan beri.

STATILIUS

Uzun süredir konsül seçilmeye çalışıyordu.

LENTULUS

Boşa gayretti o; çünkü düşmanları
Senatoda ona karşı
Zorbalıkla esip gürlediler;
Kendisi de istemiyordu ki artık,
Öfkeyle terk etti senatoyu, öç almak üzere!

STATILIUS

Önerimizi kabul edecektir öyleyse!

LENTULUS

Umarım. Ama önce herkes kendince bir
Düşünsün. Yeterince vaktimiz var.

(Hepsi çıkar)

*

Roma'daki Vesta Tapınağı.
Geride sunakta kutsal ateş yanmaktadır; ve bir lamba vardır.

(Catilina, ardındaki Curius ile sütunlar arasından dikkatlice çıkarak gelir)

CURIUS

Beni buraya niye getiriyorsun ki Catilina?
Tanrıça Vesta'nın tapınağındayız!

CATILINA *(Güler)*

Evet, doğru bildin!

CURIUS

Hey tanrılar! Bu ne aldırmazlık? Daha bugün
Çiçero mecliste nasıl saldırdı sana;
Sen yine de buraya...

CATILINA

Beni uyarmayı bırak!

CURIUS

Tehlikenin eşiğinde, düşmanla alay edercesine
Gözün kapalı yeni bir felakete koşuyorsun!

CATILINA *(Keyifli)*

Değişiklik cezbediyor beni. Hayatım boyunca hiç mi hiç

Bir Vesta rahibesinin kıskanç yüreği benim için atmamıştı.
Hadi bakalım, şansım yaver gider bakarsın!

CURIUS

Sen ne diyorsun? Olacak iş değil! Şaka mı bu?

CATILINA

Şaka mı? Elbette, benim bütün aşklarım gibi;
Ama yine de demin söylediğim ciddiydi.
Pazar yerindeki son oyunda, rahibelerin
Tören alayına rastladım ve içlerinden
Birine gözüm takıldı, onun gözü de
Bendeydi, rastlantıya bak! Ruhumu delip geçti
O bakış. Ahh, o siyah gözlerdeki ifadeyi
Daha önce hiçbir kadında görmemiştim.

CURIUS

Öyledir, çok iyi anlıyorum; peki sonra n'oldu?

CATILINA

Tapınağa girmeyi başardım ve sık sık
Gördüm onu, konuştum. Ah, karımdan
Ne kadar da farklı bir kadındı bu?

CURIUS

Ve sen
Aynı anda ikisini birden sevdin, öyle mi?
İşte bunu anlamam mümkün değil!

CATILINA

Çok tuhaf: Kendim de anlamış değilim.
Ama işte, dediğin gibi, ikisini de seviyorum.
Ve nasıl da birbirinden farklı bu iki aşk!
Aurelia, öyle yumuşak, öyle tatlı sözlerle
Okşar ki ruhumu, öylesine iyi yürekli!..
Oysa Furia... Çekil, çekil, ayak sesleri var.

(Sütunların arasına saklanırlar)

FURIA *(Öbür yandan çıkıp gelir)*

Nefretlik salonlar, acılarımın tanığı,
Bir işkencehane, yüreğimi eziyor üstelik!

Bir insan yüreğinin, düşten, umuttan böylesine uzak
Kaldığı görülmüş mü? Bir ateşle alevlenir,
Şu yanan ateşten daha sıcak, sonra birden fırtınalar
Esmiş gibi soğur! Off, ne korkunç bir kader bu?
Beni bu tapınağın duvarlarına mahkûm eden nedir?
Ne oldu da bu kucakta, gençliğin tüm
Sıcak mutluluklarına hasret kaldım, şu genç
Yaşımda en küçük bir neşe duyamaz oldum?
Ama hayır, gözümden utanç yaşları akmayacak asla!
Göğsüm, nefret, kin ve hınçla dolacak yalnızca!

CATILINA *(Ortaya çıkar)*

Peki benim için de mi içinde başka bir ateş,
Daha aşk dolu bir ateş beslemiyorsun, güzel Furia?

FÛRIA

Aman, tanrılar! Ne cesaretle geldin yine?
Korkmuyor musun?

CATILINA

Korku bilmem ben.
Korkuyla inatlaşmaktan hoşlanırım.

FURIA

Ah, benim özlemimi dile getiriyorsun;
Bir o kadar nefret ediyorum ben bu tapınaktan,
Duvarları sırf her çeşit tehlikeye karşı güvende olayım diye
Beni böylesine sıkı kapattığı için.
Ah, bu eylemsiz boşuna çaba,
Bu, lambanın son ışığı gibi donuk yaşam!
Bu gösterişli alan, nasıl da, engin amaçlardan.
Sıcak arzulardan, bir tekini bile alamayacak kadar dar!
Gün, sürünür gibi geçer gider burada,
Eyleme dönük hiçbir şey düşünmeksizin!

CATILINA

Ah, yüreğimi fena sarsıyorsun, Furia.
Alev yazısıyla benim kendi dünyamı
Resmediyorsun sanki, sabırsızca ruhumu kabartan

Tüm yüce çabalarıyla birlikte. Ben de
Aynı şeyin yüreğimi kemirdiğini hissediyorum;
Sendeki gibi bir nefret de bende taşlaşıyor gittikçe;
Seninkiler gibi benim de tüm umutlarım yerle bir,
Ve nafile bir hedef, inatla içimde... senin gibi.
Ama ben bunu içime gömerek susuyorum,
Kimse bilmiyor o için için yanan gizli ateşi.
Aşağılayıp alay ediyorlar benimle; sefil herifler,
Herhangi bir Romalı'nın duyarlığına seslenen,
Adalet için, özgürlük için ve soylu ne varsa her şey için
Yüreğimin nasıl hararetle attığını kavrayamıyorlar ki!

FURIA

Biliyordum! Yalnızca senin ruhunla benimki
Uyuyor birbirine! İçimde, hiç yanılmayan
Ve hiç aldatmayan bir ses haykırıyor.
Gel haydi, gel o sese uyalım, haydi!

CATILINA

Ne demek istiyorsun, coşkulu güzelim benim?

FURIA

Gel, kaçıp gidelim buradan uzaklara,
Kendimize daha iyi ve yeni bir vatan bulalım.
Burada akıl da, onun kanat çırpmaları da tutsak,
Adilik burada her kıvılcımı,
Daha gökyüzüne saçılmadan söndürür.
Gel, kaçalım haydi; bak özgür olana
Kucak açıyor tüm dünya!

CATILINA

Ah, nasıl da büyüleyip cezbediyorsun beni -

FURIA

Davran, saat bu saat, haydi! Roma'yla
Dağlar, denizler girsin aramıza!
Buradan çok çok uzaklaşınca yavaşlatırız kaçmamızı.
Hayran dostlar saracak çevreni
Uzak ülkelerde kuralım evimizi; biz egemeniz orada;

Orada görünsün ki: Daha büyük eylemler için buradan
Ayrılan başka bir çift olmadı hiçbir zaman!

CATILINA

Ne güzel! Ama kaçmak niye? Ne gerek var
Roma'dan kaçmaya?
Burada da alevlenebilir özgürlük ateşi;
Burada da eyleme geçmek için ufuk açık,
Ruhun o ufka kanat açsın yeter ki!

FURIA

Burada diyorsun ha? Köle ruhluların,
Halkı aldatanların kenti olan bu Roma'da öyle mi?
Ah Lucius, sen de mi atalarını düşününce
Yüzü hiç kızarmayanlardansın?
Dünküler kimdi, bugünküler kim, düşünsene!
Bir zamanların halkı, yiğit kahramanlardı; ya şimdikiler:
Köle, hepsi köle şimdi...

CATILINA

Benimle de alay et bakalım!
Ama bil ki, kaderle hesaplaşıp da Roma'yı,
Bir kez daha görkemli ve özgür görebilsem,
Kendimi o sevinçle uçurumdan atabilirim,
Curtius da...

FURIA

Sana inanırım ben, yalnızca sana;
Gözlerin çakmak çakmak senin; hiç boş gevezelik etmedin.
Ama durma şimdi, git; rahibelerin gelmesi yakındır;
Günün bu saatlerinde burada toplanırlar hep.

CATILINA

Gidiyorum peki, ama çok geçmeden yine gelmek üzere...
Bir büyü, sana kelepçeliyor beni;
Sendeki bu gururlu tavrın eşi benzeri yok!

FURIA *(Vahşice bir gülümseme ile)*

Bir konuda söz ver bana; ve sözünü tutacağına
Yemin et! Yapar mısın bunu, sevgili Lucius'um?

CATILINA

Furia ne istedi de ben yapmadım ki?
Yüreğim senindir; ne sözü vermemi istiyorsun?

FURIA

Dinle! Burada tutsak hayatı yaşıyor olsam da,
Biliyorum, ona ölümüne dek düşman olmaya
Ve kara toprağa girdikten sonra bile ondan nefret etmeye
And içtiğim, bir adam var Roma'da.

CATILINA

Eee, peki?

FURIA

İşte, benim ölümüne düşman olduğum adama
Sen de öyle düşman olacaksın! Yemin eder misin, Lucius?

CATILINA

Yüce tanrılar huzurunda yemin ediyorum işte!
Babamın adı ve annemin ruhu üstüne
Yemin olsun ki! Furia, neyin var,
Ne oldu sana? Gözlerin vahşice yanıyor
Ama yüzün ölü gibi taş kesildi.

FURIA

Bilmem, bilmiyorum. Bir ateş dalgası akıyor
Sanki içimden. Yemin et. Bitir yeminini sen!

CATILINA

Eğer yeminimi tutmazsam, ey yüce güçler,
Tüm öfkeniz üstüme olsun ve öfkenizin
Yıldırımı çarpsın beni! Sonsuza dek
Onun kötü ruhlu şeytanı olarak kalayım!

FURIA

Tamam, inanıyorum sana; rahatladım.
Öcümü almak sana düşüyor artık.

CATILINA

Alırım da. Ama söylesene bana, kim
Bu senin düşmanın? Ve ne kötülük yapmıştı sana?

FURIA

Tiber ırmağının kıyısında, kentin gürültüsünden

Uzaktaydı yurdum ve sessiz sakindi evim.
En iyi kız kardeşim de yanımdaydı. Daha çocukluktan
Vesta rahibeliğine adanmıştı kız kardeşim.
Sefahat düşkünü biri geldi, mahvetti huzurumuzu,
Genç bakire kızcağızı görünce o rezil...

CATILINA *(Şaşkın)*

Vesta rahibesi miydi? Sonra?..

FURIA

Irzına geçti onun!

CATILINA *(Rahatsız)*

Tanıyor musun adamı?

FURIA

Kendisini hiç görmedim.
Olanları öğrendiğimde, geçip gitmişti.
Ama adını biliyorum. Bir tek o aklımda.

CATILINA

Söyle!

FURIA

Çok ünlü biriymiş; adı: Catilina

CATILINA *(Geri kaçar)*

Ne dedin? Furia! Felaket bu, offf!

FURIA

Kendine gel! Sana ne ki? Betin benzin kaçtı
Lucius'um benim, arkadaşın mı yoksa o adam?

CATILINA

Arkadaş mı? Hayır Furia, artık arkadaşım değil.
Lanetledim, sonsuz bir nefretle lanetledim...
Kendimi!

FURIA

Kendini mi? Sen, sen... Catilina mısın yani?

CATILINA

Evet, o, benim.

FURIA

Silvia'yı sen lekeledin, öyle mi?

Ah, aşırı gururun öç tanrıçası Nemesis,
Yalvarmama kulak verdi demek; ve sen, kendinden
İntikam almayı üstlendin böylece!
Yazık sana kötü adam!

CATILINA

Nasıl kıvılcımlar saçıyor
Sabit bakışlı gözlerin! Silvia'nın hayaleti
Gibi görünüyorsun bu donuk ışıkta!

(Hızla çıkıp gider; lambanın içindeki kutsal ateş söner)

FURIA *(Bir susuştan sonra)*

Evet ya, şimdi anlıyorum.
Bakışlarım peçeyi yırttı, gece karanlığın içinde görür oldum
Gözüm daha onu ilk gördüğünde
Göğsümde nefretin ateşini hissetmiştim.
Tuhaf koyulukta, kanlı bir alev gibi!
Ah, bendeki gibi sürekli geren, doyumsuz
Bir nefretin, nasıl intikam ve yıkım
Doğurduğunu hissetsin bakalım o da!

BİR VESTA RAHİBESİ *(Gelir)*

Gidebilirsin Furia; sen yeterince nöbet tuttun,
Ben devralıyorum. Ama... hey kutsal Tanrıça Vesta,
Bu gördüğüm nedir? Yazık sana, yazık! Alev sönmüş!

FURIA *(Sarsılır)*

Sönmüş mü? Öylesine kanlı yanmamıştı hiç;
Sönmez o!

VESTA RAHİBESİ

Ey sonsuz tanrılar, nedir bu?

FURIA

Nefretin kor ateşi öyle kolay sönmez!
Aşk desen, evet, bir saatte tohuma kaçar;
Ve ölür en yakındaki; oysa nefret...

VESTA RAHİBESİ

Eyy tanrılar,
Saçmalıyor bu! *(Dışarıya seslenir)* Yetişin, imdaat!

(Vesta Rahibeleri ve Tapınak Hizmetlileri koşarak gelirler)

GELENLERİN BİR KESİMİ

Ne var, ne oldu?

ÖTKİLER

Kutsal Vesta alevi sönmüş!

FURIA

Hayır, nefretin ve intikamın ateşi yanıyor!

VESTA RAHİBELERİ

Götürün, götürün onu, yargılansın, cezasını çeksin!

(Furia'yı aralarına alıp götürürler)

CURIUS *(Ortaya çıkar)*

Zindana atacaklar. Sonra da ölüme mahkûm edecekler.
Yooo, tanrılar hakkı için, hayır, olamaz bu!
Bütün kadınların bu en gururlusu, canlı canlı
Toprağa gömülüp çürüyecek, öyle mi?
Ah, şimdiye dek hiç duymadığım garip bir duygu bu!
Aşk mı ki acaba? Aşk, evet evet aşk bu işte!
Kurtaracağım onu!.. Peki ya Catilina?
Furia kin ve nefretle peşine düşecek onun.
Karşısındakiler az gelmişti de sanki?
Bir düşman da benim eklemem olur mu ya?
Bir ağabey gibi davrandı hep bana;
Benim de ona kanat germem gerekir.
Peki ama ya aşk? O neyi gerektirir?
Aman canım, yiğit Catilina bir kadının
Darbesi önünde titreyecek değil ya! Tamam,
Kurtarmaya girişmenin zamanıdır!
Haydi cesaret, Furia; seni çukurdan çıkarıp
Hayata kavuşturacağım, kendi hayatım pahasına da olsa!

(Hızla çıkar)

Catilina'nın Evinde Bir Salon.

CATILINA *(Telaşlı ve gergin)*

"Ah, aşırı gururun öç tanrıçası Nemesis,
Yalvarmama kulak verdi demek; ve sen, kendinden
İntikam almayı üstlendin böylece!"
Bunlar döküldü o coşkulu kadının dudaklarından tehditle
Hayret! Belki de bu, olacakların bir işareti,
Bir belirtisiydi. Böylece ben, kendi pisliğimin
Kanlı intikamcısı olmaya yeminler ettim.
Ah, Furia, o alev alev bakışınla,
Ruhuma nasıl bir ölüm sezgisi çöktü!
Kinayeli sözlerin uğuldayıp duruyor kulağımda;
Ve ettiğim yemin günden güne yer edecek zihnimde.

(Bu arada Aurelia girer ve belli etmeksizin ona doğru yaklaşır)

CATILINA

Ah, bu saçma sapan şeylere kafa yormak
Aptallık; çünkü başka çare yok, daha
Salim kafayla düşünmem gerek. Gücüm,
Daha büyük hedeflere yönelmeli. Günümüzde
Daha çok, daha çok adama ihtiyaç var;
Ve onlar, son güçlerini korumak zorundalar!
Ama bu kuşku ve umut, darmadağın ediyor beni...

AURELIA *(Elini tutar)*

Peki Aurelia nedenini öğrenemez mi acaba?
Bu değerli göğsü kargaşayla delip geçen ne ise
Sükûnet içinde onun şarkısını söyleyemez mi?
Eş olmanın tesellisiyle yaklaşıp
Bu çatık alnı yumuşatamaz mı?

CATILINA *(Yumuşak)*

Ah Aurelia, benim sadakatli ve iyi yürekli karım!
Hayatına acı katmana değer mi hiç?
Karanlık kaygıları ne diye paylaşacaksın?

Benim yüzümden yeterince sıkıntı çektin zaten.
Kahpe feleğin benim için yazdığını,
Bırak kendi sırtımda taşıyayım,
İflah olmaz bağlılığın tüm kahrını,
Olmadık yüce eyleme yönelmiş ruh gücünün
Ve tutkulu isteğin, şanssızlıkla birleşince
Her çeşit atılımı gemleyişini, kendim üstleneyim
Bırak! Benim kaderimin acı örtüsü,
Seni de mi kaplayıp kapatsın yani?

AURELIA

Teselli etmek, kadının hakkıdır, görevidir de.
Diyelim, senin gibi yüce şeyler düşleyemez.
Ama kocası onurlu tasarılara kendin adayıp da
Ödülü yalnızca hayal kırıklığı ve üzünç olursa,
Ona tüm şefkati ve inceliğiyle yaklaşır,
Kocasının yüreğine kendi beşiğinde ninni söyler.
Ve kocası böylece, sakin evinin, gürültü patırtıda
Şenlenemeyen sevinçleri de kucakladığını fark eder.

CATILINA

O kadar haklısın ki! Öyle derinden hissediyorum ki bunu!
Ama vahşi coşkulardan uzak da kalamam ben.
İçimde öyle bitmez tükenmez huzursuzluk kabarıyor ki,
Ancak yaşamın hay huyu dindirebilir onu.

AURELIA

Aurelia yetmiyor mu sana,
O silemez mi senin alnını?
Karının dudaklarından dökülecek sadakatli sözlere,
Sevgi dolu teselliye, yüreğini açsana.
Karın dindiremez mi sendeki coşkunun hararetini,
Ve birlikte uçamaz mı düşlerinde seninle?
İçinin ezikliğini paylaşmayı bilir o, onun gücü ve yüreği,
Seni ezen yükü hafifletmeye yetecektir inan.

CATILINA

Öyleyse dinle bak Aurelia, şu günlerde

Sinirlerimi mahveden bir şey var.
Biliyorsun, nicedir Konsül seçilmek için
Uğraşıyordum; olmadı. Oy toplamak uğruna
Nasıl varımı yoğumu dağıttığımı da
Biliyorsun elbet!

AURELIA

Ah, yapma, sevgili Catilina;
Acı veriyor bunlar!

CATILINA

Yaa, sen de suçluyorsun demek beni!
Peki başka ne yapabilirdim, söylesene! Evet,
Boşunaymış tüm elimdekini saçıp savurmam!
Karşılığında utanç ve alay edilmek kaldı elimde.
Daha geçende hasmım kindar Çiçero,
Yerle bir etti, sildi attı beni. O sivri konuşmasıyla
Tüm hayatımı öyle rezilane koydu ki ortaya,
Ben bile kendime kahrettim neredeyse.
Bütün bakışlarda nefret ve dehşet okunuyordu,
Herkes adımı tiksintiyle anar oldu;
Gün gelecek, insanlar beni, uçarılığın
Ve aşağılığın sefil, korkunç bir karışımı
Olarak görecekler; soylu olan ne varsa
Hepsine nefret ve küçümsemeyle bakacaklar.
Ne yapsam aklanamayacağım ve iğrenç
Yalanlarıyla yıkacaklar beni!
Herkes bana, işte şuradaki şu...

AURELIA

Ama ben, sevgili efendim, asla öyle görmeyeceğim!
İsterse bütün dünya lanetlesin seni,
İsterse herkes küfürlerle ansın adını,
Ben, senin bağrındaki, o çiçeğini ve meyvesini
En derininde saklayan tohumu biliyorum.
Ama her mevsim yalnızca yaban otuyla sarılmış burada
Hiçbir tohumun çiçeklenmesine izin verilmez.

Gel, bu çekilmezleşen memleketi bırakıp gidelim!
Seni bağlayan ne var? Ne diye kürek çekmeli bu akıntıya?

CATILINA

Nasıl, ödün verip burayı terk edeyim, öyle mi?
En onurlu düşüncelerime ihanet edeyim yani, ha?
Düşen kişi, nice umutsuz da olsa
Kırılmış son tahta parçasına tutunur da,
Islak topraklar bir bir dökülürken,
Ve artık kurtulma şansı hiç mi hiç yokken,
Yine de var gücüyle o son parçaya
Sarılıp birlikte düşer uçuruma.

AURELIA

Ama ya ona bir sahil gülümseyip kucak açıyorsa,
Ak köpüklü dalgalar boyu yeşil ormanlarıyla?
Orada hasta göğüs, yeni bir umutla dolar;
Yükseklerdeki pırıltılı koruluklara koşar.
Gürültü ve acele, yasaktır o güzel yerde;
Yükselen su bastırır yükselen sesi, tatlıca;
Orada uzanıp bir dinlenir efendim, yorgun bedeniyle,
Ve saçlarını okşarken akşam serini,
Tüm kaygı bulutlarını da kovar, uzaklaştırır ondan;
Sağlıklıca keyifle güm güm atar yüreği.
Efendim, orada yerleşti mi huzur bulur
Ve geçmişin zor günlerine karşı korunur.
Dünya gürültüsünün ancak uzak yankıları
Sızabilir onun rahat dingin evine.
Huzurunu kaçırmayıp, yalnızca ruhunu
Daha açık tınlatan bir sestir ki bu,
Vahşi zevklerle ve paramparça hayallerle dolu,
Yitik zamanı anımsatıp uyarır onu hafifçe;
Ve böylece efendim, yalnızlığının değerini bir o kadar
Daha iyi anlar; Roma uğruna gözyaşı dökmez, bir damla bile!

CATILINA

Doğru söylüyorsun aslında; acaba seni dinleyip,
Hemen bugün buradaki kargaşadan uzaklaşsam mı?
Şöyle sessiz sakin yaşayabileceğimiz,
Bildiğin bir yer var mıydı?

AURELIA *(Sevinçle)*

İstiyorsun ha, Catilina! Ah bu, havsalamın
Alamayacağı kadar büyük bir mutluluk!
Tamam öyleyse, gel, hemen bu gece
Gidelim buradan!

CATILINA

İyi de, nereye, nereye sevgilim?
Şöyle bir oturup dinlenebileceğimiz yer
Nerede var?

AURELIA

Ne diyorsun sen?
Hani benim çocukluğumun geçtiği,
Sonra da, aşkımızın o mutlu gençliğinde
Bazı yaz günlerini keyifle geçirdiğimiz
Köy evini unuttun mu yoksa?
Neredeydi o yemyeşil çayırlar? Ormanın seni
Öyle serinlikle karşıladığı yer var mı başka?
Ağaçların koyu yeşilinin içinden o beyaz konak
Bizi tanıyıp, nasıl selamlar, düşünsene!
Orada biz, zamanımızı güzel güzel geçirirken,
Köy havasında yan yana olacağız.
Seni şenlendiren okşayıcı karın ve onun
Öpüşleri, tüm sıkıntını unutturacak.
(Gülümser)
Kollarında bir kucak çiçekle yaklaşacaksın
Bana, muhterem eşinin eteğine,
Ve ben coşkuyla,"çiçekler-prensi"min saçına
Yeşil defne dalını iliştireceğim! Sen,
Niye sarardın ki böyle? Amma sert bastırıyorsun elini!

Bakışın, ruhumu delip geçiyor sanki!

CATILINA

Yazık ki bu sevincin perişan olacak; nedeni:
Seni o konağa götürecek güçte değilim. Asla da
Olamayacağım artık!

AURELIA

Korkutuyorsun beni!
Şaka yapıyorsun, şakaydı bu, değil mi Catilina?

CATILINA

Şaka mı dedin? Ah keşke, keşke şaka olsaydı!
Ama söylediğin her kelime, ok gibi saplanıyor
Bu zaten, işkenceler içinde kıvranan,
Rahat yüzü görmemiş yüreğime!

AURELIA

Hey tanrılar! Ne demek oluyor bu? Söyle?

CATILINA

Bak öyleyse!
Senin konağın, gelecekteki mutluluğun burada işte!
(Bir altın kesesi çıkarır, masanın üstüne atar)

AURELIA

Sattın ha? Ah!

CATILINA

Satıldı ya, her şey, hepsi.
Ve ne uğruna? Rüşvetle oy toplamak için!

AURELIA

Tamam, neyse, kapatalım! Geri gelmeyecek şey üstüne
Konuşmanın gereği yok; üzüntüyü artırır sadece.

CATILINA

Senin bu sessizce tahammül göstermen,
Bağırıp çağırmandan on kat daha fazla eziyor beni!
(Bir İhtiyar Asker girer, Catilina'ya yaklaşır)

ASKER

Affet beni efendim, bu geç saatte
Evine gelip seni rahatsız ettiğim için
Darılma bana!

CATILINA

Gelmenin nedeni ne?

ASKER

Umutsuz bir arayış. Değil mi efendim,
Dinliyorsun beni? Yoksul bir adamım ben,
Tüm gücümü Roma'nın onuruna feda ettim.
Şimdi güçten düştüm, hizmet veremez oldum,
Silahlarım evde asılı durup paslanıyor.
İhtiyarlıkta umudumu oğluma bağlamıştım;
Çalışıp kol gücüyle beni de besliyordu.
Ama şimdi borç yüzünden hapse düştü.
Kurtuluşu da yok! Yardım et bana, ah efendim!
(Diz çöker)
Birkaç kuruş, n'olur! Gitmediğim ev, çalmadığım kapı
Kalmadı, hepsi de yüzüme kapandı.
Çarem kalmadı artık...

CATILINA

Bunlar böyle işte!
Gör bak halkın düştüğü sefalet nasıl!
Eski cesur savaşçılar böyle ödüllendiriliyor.
Roma'da değer bilirlik diye bir şey kalmadı!
Bir zamanlar bu yaptığının cezası,
Haklı bir öfkeyle kılıçtı ve sıcak kandı;
Oysa az önce saf bir konuşmaydı duyduğum;
Çocuk gibi oldum ben, ceza meza veremem;
Gerçi sıkıntıyı hafifletenin kendisi de bir suç ortağıdır, ama
Al şunu ihtiyar, öde borçlarını bununla!
(İhtiyar'a altın kesesini uzatır)

ASKER *(Doğrulur)*

Aman, iyiliksever efendim, alay mı ediyorsun?

CATILINA

Hayır, ihtiyar! Sen oğlunu kurtarmana bak!
(Asker fırlayıp çıkar)

CATILINA

Rüşvetle oy satın almak için kullanmaktan

Daha iyi oldu, değil mi güzel karıcığım?
Kötü iktidarı çökertmek güzeldir besbelli,
Ama sessizce yapılan teselli de ödüle değer.

AURELIA *(Kocasının kollarına atar kendini)*

Ah, ruhun hâlâ zengin ve soylu senin!
Catilina'mı yeniden buldum işte!

*

Yerin altında, arka duvarının üstünde bir boşluk. Yeni örülüp kapatılmış olan bir lahit. Donuk ışık veren bir lamba yanmakta.

FURIA

(Uzun siyah giysisiyle, lahit içinde dışarıya kulak vermiş dinlemekte)

Bir gürültü, bir uğultu var. Gümbürdüyor hatta yukarısı.
Sesler ta buraya mezarıma iniyor.
Osya mezar kendisi ne kadar sessiz!
Benim kaderim mi bu sürekli duyarsız huzur?
Burada da mı dolambaçlı yollardan kendimi aramayı
Sürdüremeyeceğim, o kadar da istediğim halde?
(Bir susuşun ardından)
Ne garip bir yaşantıydı; tuhaf bir yazgı.
Bir gök taşı sanki, hep birden geldi ve yok oldu.
Bana bakışı.. Karanlık bir büyünün gücü,
İçsel bir uyum çekti bizi birbirimize.
İntikam tanrıçası kurban istedi,
Ama o ceza dönüp kendisini buldu.
(Yine bir sessizlik)
Yukarısı aydınlandı. Işığın mekânlarından
Uzaklaşıyor muyum böyle habersizce?
Oh, rahatlıyorum, mezarın kucağında
Bu bekleyiş, aslında şimşek kanatlarla
Hades'e doğru bir kaçıştan ibaret,
Az sonra engin yeraltı ırmağının kıyısındayım!

Orada dalga kurşun gibi ağır vurur sahile;
Kharon, ölüleri karşıya geçirmek için kürek çekmekte
Sessizce. Az sonra oradayım. Gayet sakin
Sırtımı dayayıp, yaşayanlar dünyasından
Hafif bir yürüyüşle ölüler ırmağına yaklaşan
Her yeni ruha ya da kaçak gölgeye sorarım,
Catilina yukarıda, yaşayanlar korosu içinde
Ne yapmaktadır diye; ve sorarım ruhlara,
Catilina yeminini tutuyor mu acaba?
Her ölünün ölü gözlerine tutup, kükürt mavisi
Meşalemi, bu gelen Catilina mı, diye bakarım.
Derken nihayet gelir o, koluna girerim,
Birlikte geçeriz karşıya, zenginlik tanrısı
Plutos'un sessiz sarayına gireriz birlikte. Kendim henüz
Bir gölgeyken, onun gölgesini izlerim;
Catilina neredeyse, orada olmalı Furia!
(Bir susuştan sonra, daha bitkin)
Ayy, nem artıyor, hava tükeniyor,
Öte dünya ırmağının suyuna karışan
(Kulak kesilir; boğuk bir ses vardır)
Bir ses mi? Kürek çekme sesi gibi,
Beni almaya gelen, ölü taşıyıcı teknenin
Kaptanı olmalı. Peki, gelsin, hazırım ben.
(Yeni örülüp kapatılmış boşluğun taşları düşmeye başlar. Arkasında Curius görünür, Furia'ya el eder)

FURIA

Selam sana Kharon! Beni ölüler diyarına
Konuk etmek için götürmeye mi geldin?
Hazırım ben!

CURIUS *(Fısıldar)*

Ssss! Seni kurtarıyorum!

1. Perde Sonu

İKİNCİ PERDE

Catilina'nın evinde bir salon, geride açık bir sütunlu yol görünür. Salonu bir lamba aydınlatmakta.

(Catilina ileri geri dolaşıyor.
Lentulus ile Cethegus onun yanındadırlar)

CATILINA

Hayır dostlar, hayır! Ne dediğinizi bilmiyorsunuz siz.
İsteğiniz beni aşar. Devlete ihanet etmemi,
İç savaş başlatmamı istiyorsunuz.
Ellerimi Romalıların kanı ile yıkamam isteniyor.
Bunu yapmam ben. Tüm kent bu yüzden
Lanetleyecek bile olsa beni...

LENTULUS

İstemiyorsun Catilina, öyle mi?

CATILINA

İstemiyorum.

CETHEGUS

İntikamını almak istediğin hiçbir
Haksızlık yok mu burada, hiç yok mu gerçekten?

CATILINA

İntikam isteyen, buyursun alsın; Ben yokum.
Susarak aşağılamak da intikam almaktır biraz;
Bununla yetinmek istiyorum ben, o kadar.

CETHEGUS

Ooo,
Demek aksi zamanda gelmişiz. Yarına dek
Kolayca değişir düşüncen Catilina.

CATILINA

Niye ki?

CETHEGUS

Kentte tuhaf dedikodular dolaşıyor da..
Bir Vesta bakiresini az önce ölüme
Götürmüşler.

CATILINA *(Şaşırmış)*

Vesta mı? Ne diyorsun sen?

LENTULUS

Evet evet, Vesta. Bazıları da diyor ki...

CATILINA

Ne diyormuş bazıları?

CETHEGUS

Bu karanlık işte
Sen de pek suçsuz sayılmazmışsın güya.

CATILINA

İnanan var mı buna?

LENTULUS

Eee, öyle konuşuluyor işte.
Gerçi senin yakın dostun olan bizler,
Ne olmuşsa olmuş, deyip geçeriz
Ama halkın yargısı daha ciddî!

CATILINA *(Kendi kendine düşünür gibi)*

Rahibe ölmüş mü acaba?

CETHEGUS

O kesin!
Suçlunun kapatıldığı lahitte bir saatçik bile
Yeter de artar!

LENTULUS

Neyse, geçelim bu konuyu;
O bakireyi konuşmak için gelmedik buraya.
Ama dinle beni Catilina! İyi düşün!
Konsül seçilmek istiyordun; tüm kaderini
Pamuk ipliği ile bu tek umuda bağlamıştın;
İplik koptu; peki şimdi ne olacak?

CATILINA *(Yine kendi kendine)*

"Sen, kendinden intikam almayı üstlendin!"

CETHEGUS

Bırak böyle dedikoduları, bir şey çıkmaz onlardan.
Henüz şans varken, erkek gibi davran.
Bir karar ver; dostlarında bıçak kemiğe dayandı.
Senin bir işaretine bakıyoruz hepimiz.
İstemiyor musun gerçekten? Söylesene!

CATILINA

Hayır istemiyorum!
Peki ya siz, siz niçin baş kaldırıyorsunuz, ha?
Dürüstçe söyleyin! Yüreğiniz özgürlük için
Çarptığından mı? Büyüyen Roma'yı küçültme
Telaşından mı yoksa?

LENTULUS

Hayır, hiçbiri değil.
Ama kendi büyüme isteğim, yeterli
Neden gibi görünüyor doğrusu Catilina!

CETHEGUS

Ee, hayatın keyfini çıkarabilmek de
Yabana atılır bir neden değil besbelli.
Fazlasında gözüm yok; haris değilimdir zaten.

CATILINA

Doğru bilmişim işte bakın, sizi harekete geçiren,
Hep kendi küçük çıkarlarınızdan ibaret. Hayır,
Olmaz dostlar, olmaz, benim hedefim daha yüksekteydi!
Evet, konsül seçilmeyi, rüşvet dağıtma
Yoluyla sağlamaya kalktım, ama benim
Varmak istediğim, o yollardan erişiliverecek
Hedeflerden çok daha derindi. Benim çabamın
Son noktası, yurttaşın özgürlüğü, devletin refahıydı.
Ama, yanlış tanındım, kötü bilindim, olmadı.
Kader böyle istedi. Çare yok!

CETHEGUS

İyi, peki; yıkımdan ve rezillikten kurtarabileceğin

Yığınla arkadaşını da düşünmüyorsun demek, ha?
Böyle giderse bizim de, dilenmekten başka
Çaremiz kalmaz, biliyorsun değil mi?

CATILINA

Ee siz de benim gibi yapın, biraz ara verin!

LENTULUS

Ne, Catilina? Sen ha? Sen, hayat tarzını
Değiştireceksin, öyle mi? Hah hah haa, şaka mı bu?

CATILINA

Jüpiter hakkı için, çok kesin olarak, ciddîyim!

CETHEGUS

Eh, bu durumda, onu yok sayacağız demek ki.
Gel, Lentulus; gidelim de ötekilere, olan biteni
Anlatalım bari. Şimdi Bibulus'un meyhanesinde
Şarapla bir güzel kafayı bulmuşlardır bile!

CATILINA

Bibulus mu dedin? Ne keyifli geceler, Bibulus'da
Sabahlamışlığımız var değil mi sizlerle? Ahh,
O harika hayat yok artık benim için; bitti!
Gün ağarmadan kente sırtımı dönmüş olacağım.

LENTULUS

Ne dedin sen?

CETHEGUS

Bu gece bırakıp gidiyorsun ha?

CATILINA

Bu gece, karımla birlikte, Roma'dan, hayatta
Bir daha dönüp bakmamak üzere ayrılıyorum.
Galya vadilerinde bir ev kuracağım kendime;
Ekip biçtiğim tarla besleyecek beni.

CETHEGUS

Kenti terk ediyorsun ha, Catilina?

CATILINA

Evet, mecburen; burada nefret, yere seriyor beni.
Ah, sefaletime bir şekilde dayanırdım yine de;

Ama her Romalı'nın gözündeki o aşağılamayı,
O küçümsemeyi görmek! Yoo, bu çekilmez işte!

LENTULUS

Öyleyse, elveda! Mutluluklar, yoldaşın olsun!

CETHEGUS

Sen bizi unutma, biz de seni, Catilina,
Asla unutmayacağız! Bir yığın dostunu
Haberlerinden yoksun bırakma!

CATILINA

Onlara benim kardeş selamlarımı iletin!!

(Lentulus ile Cethegus çıkar. Aurelia yandan girmiştir, ancak gidenleri görünce korku ile duralar; onlar dışarı çıkınca Catilina'ya yaklaşır)

AURELIA *(Yumuşak bir sitemle)*

Bu yabanıl dostlar yine mi buradalar?
Ah, Catilina!

CATILINA

Son bir kez görüştük.
Onlarla vedalaştım. Beni Roma'ya bağlayan
Her çeşit bağ koparılmış oldu,
Sonsuza dek.

AURELIA

Neyimiz varsa topladım.
Az bir şey zaten, ama kendi halimizde
Bir yaşam için yeter, Catilina!

CATILINA *(İçinden)*

Her şeyini yitirmiş biri için çok bile.

AURELIA

Olmuş bitmiş şeyleri düşünüp durma artık!
Unut gitsin!

CATILINA

Ah, unutabilse insan,
Tüm anıları ruhundan söküp atabilse,
Tüm umutları, isteklerin de tümünü!

O duruma erişmek, biraz zaman istiyor.
Ama gayret edeceğim.

AURELIA

Ben de yardım ederim,
Böylece geride bırakmanın acısı biraz azalır.
Ama olabildiğince çabuk gitmeliyiz buradan!
Yoksa buradaki yaşam seni bir türlü bırakmayacak,
Bu gece çıkıyoruz hemen, değil mi?

CATILINA

Evet, tabiî; hemen bu gece Aurelia!

AURELIA

Elimizde kalmış birkaç kuruşu bir cüzdana
Koydum; ilk elde idare eder bizi.

CATILINA

Çok iyi! Ben de kılıcımı satıp kürek alırım.
Hah, benim için kılıcın ne anlamı var ki artık?

AURELIA

Ben ekerim sen biçersin, ne güzel. Hem,
Evimizin çevresi de kısa sürede, güllerle,
Unutmabeni çiçekleriyle dolar; o çiçekler,
Tüm anıların yüreğini ziyarete geldiğinde,
Onları bir gençlik arkadaşı gibi karşılayabilir
Olmana tanıklık ederler.

CATILINA

Ah, Aurelia, öyle bir zamanın gelmesi,
Korkarım çok çok uzun sürecek sevgilim!
(Daha hafiflemiş bir ifadeyle)
Boşver, haydi git uzan sen, biraz dinlen,
Gece yarısını biraz geçe koyuluruz yola.
Kent o sırada derin uykuda olur,
Kimsenin ruhu duymaz, çıkarız biz,
Sabahın ilk ışıklarını, buradan çok çok uzaklarda
Yemyeşil otların üstüne uzanmış,
Defne dallarının korumasında, selamlarız.

AURELIA

Yeni bir yaşam bize, eskisinden
Çok daha zevkli gelecektir. Peki,
Gideyim ben şimdi, bir saatlik bir dinlenme
Dinçleştirir beni. İyi geceler, Catilina'm benim!

(Ona sarılır ve çıkar)

CATILINA *(Ardından bakar)*

Gitti. Ah, hafifletti beni bu karar!
Bunca sıkıntı dolu durumdan, yürekte
Hiçbir iz bırakmayan sözde keyiflerden,
Sahte zevklerden kurtulabileceğim.
Karım, benim iyilik meleğim. Korktuğum şey için
Yas tutardı o şimdi. Hiç bilmemeli, gizli tutmam gerek.
Ama bu dingin saati, boşa harcanmış
Hayatıma adamak istiyorum.
Ah, şu tek lamba bile rahatsız edici. Karanlık
Olmalı burası, göğsümün içi gibi karanlık.

(Lambayı söndürür. Gerideki sütunların arasından ay ışığı gelmektedir)

Hâlâ çok ışık var, çok aydınlık. Olsun peki.
Geçtiğim yollara düşmüş ve düşmekte olan
Yarım ışığa bu donuk ay ışığı iyi denk geliyor
Doğrusu, düşündüğüm sürece kalsın böyle.
Evet Catilina, son günün bu senin;
Yarından sonra sen, sen olan
O Catilina olmayacaksın artık.
Uzak, ıssız Galya'da geçip gidecek
Günlerim, ormanda akan dere gibi uzak
Dünyadan. Eh, uyandım artık, o yücelik,
Güç ve zenginlik dolu yaşam düşlerimden;
Çiy taneleri gibi uçup gittiler; yüreğimin gecesiydi
Onların vatanı, kimselerin bilmediği.
Beni ürküten, bu ağır ve duyarsız dinginlik
Değil, hayır, bu dünya dışına düşmüşlük de değil.

Ah, yıldırım gibi bir anlık parlayabilsem,
Bir yıldız gibi yansam düşerken alev alev,
Bir kez olsun soylu yüce bir eylem yapıp
Süslesem kendimi, ismim Catilina'yı,
Unutulmaz bir anıyla, ünlendirsem,
O zafer anında zevkle veda ederdim dünyaya,
Varsın yabancı bir kıyı oluversin yerim;
Ya da hatta kendi göğsüme bıçak saplayıp
Zevkle ölebilirdim, değil mi ki bir an yaşadım!
Oysa kaderim, ölüp gitmek şimdi, adi bir ölüm!
Nasıl olur ama? Böyle yok olacak biri miydim ben?
(Kollarını hararetle açıp haykırır)
N'olur bir işaret, ey öfkeli tanrılar!
Bu mu olmalı kaderim benim?
Unutulup gitmek, iz bırakmadan ölmek, olabilir mi
Benim kaderim?

FURIA *(Dışarıda, sütunların ardında)*

Senin kaderin bu değil Catilina!

CATILINA *(Geri çekilir)*

Kimdi bu? Nedir bu uyaran ses beni,
Gölgeler dünyasından gelen hayalet sesi gibi?

FURIA *(Ay ışığında ortaya çıkar)*

Senin gölgenim ben.

CATILINA *(Dehşet içinde)*

Vesta rahibesinin ruhu!

FURIA

Benden ürküyorsun, ha? O kadar alçaldın
Demek!

CATILINA

Mezardan, beni nefret ve intikam
Duygularıyla kovalamak için mi çıktın?

FURIA

Kovalamak mı dedin? Ben senin gölgenim,
Nereye gidersen seninle gelmek zorundayım. *(Yaklaşır)*

CATILINA

O yaşıyor, ey tanrılar, yaşıyor! Kendisi bu,
Ruh filan değil!

FURIA

Ruh ya da değil, fark etmez,
Yeter, nereye gidersen, seninleyim!

CATILINA

Kan isteyen bir nefretle mi?

FURIA

Mezarda nefret kalınıyor ki,
İnsanın göğsünü dolduran, aşk, ya da her çeşit
Arzu gibi o da sönüp gidiyor. Yalnız bir şey var ki, ölü de
Diri de olsan, duruyor, değiştiremezsin!

CATILINA

Neymiş o? Söyle, söyle!

FURIA

Senin kaderin, *Catilina*!

CATILINA

Bunu ancak insan üstü güçler bilir, bizim gibi
Dünyalılar bilemez.

FURIA

Ben, biliyorum işte,
Senin gölgen olan ben! Gizemli bağlar kenetlemiş
Bizi birbirimize.

CATILINA

Nefret bağları.

FURIA

Yooo, hiç de değil!
Geceleyin mezardan, intikam isteyen, nefret dolu
Bir ruhun çıktığı, hiç olmuş mu? Dinle, Catilina!
Orada yerin altında ben, öte dünyanın derin
Akıntısında en yakıcı duyguları çektim içime.
Önünde gördüğün bu *Furia*, artık o eski,
Her yana öfkeler saçan Furia değil, hani senin
Bir zamanlar sevdiğin Furia, değil.

CATILINA

Nefret duymuyor muydun bana?

FURIA

Kalmadı artık. Orada mezarda, her an
Ölüler dünyasına göçmeye hazır, yaşamla ölüm
Arasında savrulurken ben, ne oldu biliyor musun?
Bir ateş sardı içimi, bir sarsıntı ki anlatamam;
Ama kendimde harika bir değişim hissettim;
İntikam, nefret, hatta ruhumun kendisi, uçtu gitti;
Anılar yok oldu, dünyalı hiçbir şeyim kalmadı;
Bir tek Catilina adı, göğsümün içinde
Alevle yazılmış gibi yanıp tutuşuyordu.

CATILINA

Müthiş bir kadınsın sen! İster insan ol,
İster yeraltı dünyasının bir gölgesi ol,
Senin sözlerindeki o dehşetli büyü var ya,
Siyah gözlerindeki o yakıcı pırıltı!

FURIA

Yüreğin benimki kadar güçlü elbet; ama yine de,
Tüm zafer ve iktidar umutlarını, bir kuşku anında,
Yitiriverdin, öyle mi? Ve karanlıktaki hedeflerin,
Pekâlâ aydınlanıp olgunlaşabileceği o meydana
Sırtını dönüyorsun birden, korkakça!

CATILINA

Mecburum! Acımasız bir kader, bunu böyle istedi.

FURIA

Kader mi? Böyle bir kadere cesurca direnmiyorsa,
Ne için vardı ki sende o büyük kahramanlık gücü?

CATILINA

Yeterince direndim! Hayatımın tümü baştan başa
Kavga değil miydi? Peki ne kaldı elimde?
Aşağılanmak ve utançtan başka ne?

FURIA

Fena
Yıkılmışsın sen. Yüce bir amaç için korkusuzca

Yürümek ve sonunda başarmak varken, titriyorsun
Her engelin önünde.

CATILINA

Ben mi korkuyorum? Yoo, hayır!
Ama hedef öylesine yüksek ki, erişilemezdi!
Her şey, kısa bir gençlik düşünden ibaretti yani.

FURIA

Kendi değerini bilmiyorsun sen, Catilina'm benim!
Zihnin hâlâ bu hedef çevresinde dolanmakta;
Yüreğin sağlam ve Roma'yı yönetecek bir yürek,
Ve dostların var. Ne duruyorsun daha?

CATILINA *(Düşünceli)*

Sahi mi? Öyle diyorsun ha? Yurttaş kanıyla?

FURIA

Erkek olarak bir kadının cesareti bile yok mu sende?
Babasının cesedi üzerinden tahta yürüyüp
Taca erişen Romalı kadını unuttun mu?
Ben kendimi o Tullia [2] gibi hissediyorum; ya sen?
Aşağıla bakalım, aşağıla kendini, ey kahraman!

CATILINA

İçimde artık o sınırsız ihtiraslar yok diye,
Aşağılamam mı gerekiyor kendimi?

FURIA

Hayatının yol ayrımında duruyorsun şimdi,
Şurada, boş ve ünsüz bir yaşam bekliyor seni,
Ölümle uyuklama arasında bir şey yani,
Öbür yanda ise egemenlik koltuğu, sana
El ediyor, seç bakalım birini, Catilina!

CATILINA

Beni mahvolmaya sürüklüyorsun, kadın!

FURIA

Zarlar atıldı: Gururlu bir Roma'nın sonsuz
Kaderi bir elinde duruyor işte. Parlak ve
Egemenlik simgesi bir yaşam bekliyor seni;

2. Tullia: Çiçero'nun kızı. (YO)

Oysa sen, davranmaya korkup, duraksıyorsun!
Neymiş, başını alıp ormanlara gidecekmişsin,
Git de yeşeren son umudun da ölsün orada!
Ah, Catilina, bir zamanlar yüreğini ateşleyen
O arzuyu hiçbir söz uyandıramıyor mu artık?
Zaferlere doğmuş bu ruh, adı bile duyulmaksızın
Yok olup gitsin mi yani ıssız yabanlarda?
Çek git peki! Ama burada bir atakla kazanacağın şeyi
Sonsuza dek yitirmiş olacaksın!

CATILINA

Konuş evet, konuş, biraz daha!

FURIA

Nihayet, nasıl bir hedef senin-
ki?
Gelecek kuşaklar önünde, lanetli gibi durmak mı?
Senin tüm yaşamın, büyük ve cesur bir oyundu,
Ama senin ruhun, vahşi halkı kahramanlığa
Kışkırtınca; senin gücün, köleliğin kara bulutlarını
Özgürlüğün şafağında ağartacak olursa,
O zaman uzlaşma rüzgârları esecek,
Söylentiye parlak bir gem vurulacak,
Ve sen bir kez...

CATILINA

Yeter! İçimdeki en derin
Tele dokundun, onu titrettin. Sözlerin,
Yüreğimin, gece gündüz demeksizin
Fısıldadıklarının yankısı gibiydi.

FURIA

Şimdi yine Catilina oldun işte!

CATILINA

Gitmiyorum hiçbir yere! Gençliğin cesaretini,
Erkekliğin güçlü özlemini uyandırdın yeniden içimde!
Evet, çöken Roma'ya ışık tutmak istiyorum,
Yörüngesini şaşırmış kuyruklu yıldız gibi

Dehşetle çarpıp ezeceğim sizi,
Ey kibirli reziller! Görün bakın: Kavganın
Sıcak ateşinden, bir an için uzak kaldım diye,
Beni yıktığınızı sandınız, değil mi? Asla!

FURIA

Dinle:
Gecenin güçleri ne derse, kader ne buyurursa
Uymamız gerek onlara. Benim nefretim
Söndü gitti işte, kader öyle istedi, iyi değil mi?
Haydi davran, uzat bana elini, sonsuz
Bağlılığımız için! Ne o, niye duraksadın?
İstemiyor musun?

CATILINA

İstemek mi? Gözlerine bakıyorum da,
Geçen gecenin koynunda nasıl parlıyorduysa, aynen
Öyle. Gülümseyişin de! Aşırı gururun öç tanrıçası
Nemesis gibisin.

FURIA

Nasıl nasıl? Nemesis'i görmek
İstiyorsan, kendi içine bak. Yeminini unuttun mu?

CATILINA

Yoo, biliyorum; ama yine de bir intikamcı gibi
Görünüyorsun gözüme.

FURIA

Ben senin kendi ruhunun
Bir suretiyim ya!

CATILINA *(Düşünceli)*

Öyle mi dersin?
Kavrayamadığım bir şeyler seziyorum.
Sisler içinden çıkar gibi gizem dolu çıktı ortaya,
Yorumlamaya kalkmıyorum. Zifirî bir gece var.

FURIA

Gece olmalı zaten, gecedir bizim ülkemiz;
Karanlıkları yönetiriz biz. Gel, ver bana elini
Sonsuz bağlılığımıza!

CATILINA *(Heyecanla)*

Güzel Nemesis,
Gölgem benim, kendi ruhumun sureti,
Karanlık ve sonsuz bağlılık için işte elim!
(Hararetle Furia'nın elini tutar; Furia, donmuş bir gülümsemeyle ona bakar)

FURIA

Artık ayrılma yok.

CATILINA

Ellerinden, sıcak
Bir ateş geçiyor damarlarıma! Kan değil artık
Onların içinde akan, lav akıyor sanki;
Göğüs kafesim, sıkışmakta; gece,
Gözümün önünde! İşte Roma'nın üstüne de
Böyle boşalsın bir alev denizi! *(Kılıcını çeker, sallar)*
Kılıcım, kılıcım benim! Bak, nasıl da parlıyor?
Az sonra sıcak kana bulanmalı!
Bana neler oluyor? Şakaklarım yanıyor benim,
Bir olaylar ordusu gelip geçiyor yanımdan hızla.
Zafer, intikam, yaşam, tüm yücelik düşleri,
İktidar olmanın gücü, ölümsüzlük...
Ölüm ve kızıl ateş, olmalı cephede adım!
Alacağın olsun, Roma! Şimdi kendim oldum işte!
(Fırlar, çıkar; Furia onu izler)

*

Loş ışıklı bir tavernanın içi.

(Statilius, Gabinius ve Coeparius ile bir grup genç Romalı girerler)

STATILIUS

Geceyi burada geçirebiliriz dostlar;
Güvenlidir, kimse duymaz sesimizi.

GABINIUS

Sarılın kadehlere, şarkılar söyleyip, duygulanalım!

Ne kadar daha hayattayız, belli değil çünkü!

COEPARIUS

Hayır, hayır, Lentulus ile Cethegus'un
Getireceği haberi bekleyelim önce.

GABINIUS

Amaan, onlar ne haber getirirse getirsin,
Şarap geliyor buraya, onu tadalım bir kez,
Haydin kardeşler, siz de katılın şu keyifli şarkıya!

(Hizmetkârlar, şarap testileri ve kadehleriyle gelirler)

HEPSİ BİRLİKTE *(Şarkı söylerler)*

Bakhus şerefine
Doldur içelim
Süslü kadehlerde
Şarap çekelim!
Üzüm kırmızısı
Çaksın, parlasın!
Kutsal armağanı
Yüce tanrının!
Babacan gülümser
Liber'in suyu;
Mübarek üzümler
Güz sarhoşluğu!
Haydi için dostlar
İçin şarabı
Yürekleri bağlar
Asma dalları!
Falerner olacak
Şarap dedin mi
Damlaları parlak
Yakar içimi!
Güç verirsin bize
Ey güzel içki!
Yok ateşlemede
Senin gibisi!

Bakhus şerefine
Doldur içelim
Süslü kadehlerde
Şarap çekelim!
Üzüm kırmızısı
Çaksın, parlasın!
Kutsal armağanı
Yüce tanrının!

(Lentulus ile Cethegus girerler)

LENTULUS

Yeter içip keyfettiğiniz!

STATILIUS

Ne oldu ki?
Catilina sizinle gelmedi mi yoksa?

CABINIUS

İstekliydi hani?

COEPARIUS

Ne dedi size?
Konuşsanıza! Anlatın, nedir?

CETHEGUS

Düşündüğümüzden,
Bambaşka şeyler söyledi.

GABINIUS

Ee, yani?

LENTULUS

Teklifimizi geri çevirdi. Tasarladıklarımızı,
Dinlemek bile istemiyor.

STATILIUS

Sahi mi?

COEPARIUS

Niye istemiyor peki?

LENTULUS

İstemiyor, o kadar. Ortada bıraktı bizi.
Dostlarını, kenti öylece bıraktı, terk etti!

STATILIUS

Bizi terk etti diyorsun, ha?

CETHEGUS

Hemen bu gece

Çekip gidiyor. Gerçi, onu suçluyor da değilim;

Gerekçesi haklı çünkü.

LENTULUS

Korkaklık yüzünden, diyor!

Öyle bir tehlike olunca o da bize sadık kalamaz tabiî.

GABINIUS

Catilina'nın dostluğu da bu kadarmış demek!

COEPARIUS

Yooo,

Catilina hiçbir zaman korkak olmadı, ihanet etmedi!

LENTULUS

Yine de kaçıp gidiyor işte.

STATILIUS

Bizim umutlar da uçup gidiyor.

Yeni bir önderi nerede bulacağız ki şimdi?

COEPARIUS

Nerede mi?

Hiçbir yerde! Vazgeçelim bu işten!

LENTULUS

Hemen değil, dostlar! Önce beni bir dinleyin!

Neydi bizim istediğimiz? Adil olmayan bir kaderin

Bizden esirgediklerini, zorla elde etmekti.

Eziliyoruz; öyleyse, iktidarı ele geçirmeliyiz!

Sefalet çekiyoruz; öyleyse zenginlik olmalı hedefimiz!

SESLER

Evet evet, iktidar ve zenginlik! Bize zenginlik ve iktidar ver!

LENTULUS

Güzel; gözü kapalı güvenebileceğimizi düşündüğümüz

Bir dostumuzu önder seçtik kendimize. Ama o

Bizi hayal kırıklığına uğrattı, tehlikeye sırt döndü.

Böyle diye vazgeçmek olmaz dostlar! O da görmeli ki,
Onsuz da olurmuş pekâlâ. Bizim neyimiz eksik?
Başımıza geçecek bir adamımız eksik.
Başka?

BAZILARI

Öyle birini söyle bize!

LENTULUS

Peki, söylesem ve o adam önünüzde duruyor olsa,
Onu önderiniz yapmayı ister miydiniz?

BAZILARI

İsteriz!

ÖTEKİLER

Evet evet, isteriz!

STATILIUS

Tamam, söyle arkadaş!

LENTULUS

Kendimi söylesem, meselâ?

GABINIUS

Sen mi?

COEPARIUS

Lentulus, sen yani, ha?

ÇOĞU

Önderimiz olacaksın, öyle mi?

LENTULUS

Evet!

CETHEGUS

Yapabilir misin peki? Bunun için biraz
Catilina olman gerek, onun gücü, onun yürekliliği...

LENTULUS

Gücüm de yerinde, yürekliliğim de, yeter ki
Bir kez el taşın altına girsin, değil mi? Yoksa,
Hazır duraksama olmuşken, vazgeçmek mi istiyorsunuz?
Hayır, ya şimdi, ya hiçbir zaman! Her şey
İyiye işaretken...

STATILIUS

Tamam. Senin buyruğuna giriyoruz!

ÇOĞU

Giriyoruz!

GABINIUS

Evet, tabiî, madem ki Catilina
İstemiyor, dümene geçecek ilk kişi, sen
Oluyorsun elbette.

LENTULUS

Öyleyse, dinleyin,
Nasıl hareket edeceğimizi anlatıyorum. Önce...

(Catilina hızla girer)

CATILINA

Buradayım, dostlar!

HEPSİ

Catilina!

LENTULUS *(Ağzının içinde)*

Ooo!

Rezalet!

CATILINA

Davranın bakalım, benden istediğiniz nedir?
Ya da gerekmez. Biliyorum zaten her şeyi!
Önderiniz benim! Uyacak mısınız bana?

HEPSİ *(Lentulus'tan başka)*

Evet Catilina, evet, önderlik et bize!

STATILIUS

Aldattılar bizi!

GABINIUS

Seni kötülediler!

COEPARIUS

Dediler ki, buradan gitmek istiyormuşsun,
Bizi de ortalıkta bırakacakmışsın, öyle dediler!

CATILINA

Evet öyleydi. Ama artık geçti. Şimdi ben

Yalnızca bu büyük hedef için yaşıyorum artık.

LENTULUS

Peki o hedefin nedir, söyler misin?

CATILINA

Senin sezebildiğinin ötesinde benim hedefim;
Evet, herhangi bir kimseninkinden de öte.
Dinleyin öyleyse!
Öncelikle, özgürlük duyusu olan her yurttaşımı,
Halkın ve memleketin onuruyla refahını
Her şeyin üstünde tutan davamıza kazanmak
İstiyorum. Eski Romalı ruhu ölmedi daha,
Sönmedi henüz onun son kıvılcımı!
O kıvılcım, yeniden ve hiç olmadığı kadar
Saf ışıklar saçan bir kor ateş olup, alevlenecek!
Ah, uşaklık, karanlık bir gece gibi Roma üstüne
Çok uzun zamandır çökmüş durumda.
Nice mağrur ve güçlü de görünse bu ülke,
Sallanıyor ve çökmek üzere, baksanıza,
Bu yüzden güçlü biri, dizginleri ele almak zorunda!
Kökten bir temizlik demektir bu,
Duyarsızları ayıltmak demektir, uyandırmak;
Ve genç yaşamların son şansını da boğarcasına
Ruhları zehirleyen alçak zorbalığı,
Tümüyle yok etmek demektir dostlar.
Bakın, yurttaş özgürlüğünü getirmek istiyorum ben,
Bir zamanlar burada egemen olan yurttaşlık bilincini
Getirmek istiyorum yeniden. Anavatan uğruna
Her Romalının kendini adadığı, halk için her yurttaşın
Varını yoğunu feda ettiği o eski altın çağları,
Yeniden gün ışığına çıkarmak için, davranın dostlar!

LENTULUS

Hayal peşindesin sen arkadaş! Bizim amacımız
Bunlar değildi ki!

GABINIUS

Soracağım şu ki, o sıkıcı
Eski zamanları, tüm tekdüzeliğiyle geri getirmenin
Âlemi var mı yani?

BİR KESİM

Yok canım! Hayır! Asla!
İktidar istiyoruz biz...

ÖTEKİLER

Ve bir de, kaygısızca, serbestçe
Yaşamanın koşulları sağlansın!

BİRÇOK SES

Evet, bundan ibaret!

COEPARIUS

Neymiş, başkalarının mutluluğu, özgürlüğü için kendimizi
Tehlikeye atacakmışız! Olur mu öyle şey!

HERKES

Olmaz tabiî, zaferin
Meyveleri kendimize!

CATILINA

Sefil soysuzlar sizi!
Büyük atalarımızın kanından gelmesiniz sözde,
Ama onları anarken bile, küfürle dolu
Sözler etmekten başka bildiğiniz bir şey yok sizin!

LENTULUS

Sen ne cüretle aşağılıyorsun bizi, ha, seni
Kötülük timsali!..

CATILINA

Tamam, inkâr etmiyorum;
Tüm iyileri ürküten bir kötülüktüm, ama yine de
Hiçbir zaman sizin kadar alçalmadım!

LENTULUS

Bana bak, diline hâkim ol, ölçüyü kaçırıyorsun!

ÇOĞU

Hayır, hayır, bizim istediğimiz...

CATILINA *(Gayet rahat)*

Siz ha, korkak tavuklar!
Siz hiçbir şey isteyemezsiniz bakalım?

LENTULUS

Lanet olsun sana!

BİRÇOK SES

Kahrolsun Catilina!

(Bıçaklarını çekip onun üstüne yürürler; Catilina gayet sakin pelerinini üstünden çıkarır ve bu gerilmiş olan kalabalığı, soğuk ve alaycı bir gülümsemeyle süzer; ötekiler, çektikleri bıçakları indirirler)

CATILINA

Saplasanıza haydi! Cesaretiniz mi yok?
Ah, dostlar, dostlarım benim!
O keskin demirleri, tehdit ettiğiniz bu göğse
Saplasaydınız, saygı duyardım size.
Cesaretin bir kıvılcımı bile kalmadı mı içinizde yoksa?

BİR KESİM

Bizim iyiliğimizi istiyor sadece.

ÖTEKİLER

Aşağılaması da boşuna değil

CATILINA

Maalesef öyle. Ama görün işte, utancın
Damgasını yok etme fırsatı geldi önünüze.
Olanları unutalım şimdi, çünkü
Daha güzel bir gelecek bekliyor bizi.
(Birden büyük acıyla)
Ben, aptal kafa! Sizlerle zafer kazanacağını uman ben!
Çökmüş insanların içinde zafer kazanma ruhu kalır mı hiç?
(Hayale dalar)
Bir zamanlar gördüğüm ne güzel bir düştü,
Büyük tablolar bulmuştu beni ve gözüm daha ötelerde.
Uçan at İkarus gibi gökyüzü çadırının altına dek
Uçup salındığımı görmüştüm düşümde;

Tanrılar, dev bir güçle elimi gaspedip,
Bana onun yerine yıldırım ateşini sunuyorlardı.
Sonra o el, yakalamış uçup salınanı
Çekmiş indirmişti aşağıdaki kente.
Ve kızıl alev yükselip yaladığında,
Roma yanık yıkıntılarla toz duman olunca
Çok yüksek sesle haykırarak
Mezarlarına çağırmıştım Cato kardeşleri.
(Anlatımı keser)
Yalnızca düşteydi bütün bunlar. Hiçbir tanrı
Geçmişi getirip gün ışığına çıkarmaz,
Ve hiçbir geçmiş ruh da çıkıvermez mezardan. *(Hırslı)*
Her neyse, eski Roma'yı uyandıracak gücüm
Yoktu peki, ama bizim bugünkü Roma, yok olmalı!
Kısa sürede, mermer sütunların sıralandığı yerde,
Ateş çatırdaması içinde duman sütunları yükselecek,
Saray ile tapınak yerle bir olacak
Ve kibirli Kapitol, toz yığını halinde yıkılacak!
Davranın dostlar, bu eyleme kendinizi adayacağınıza
Yemin edin! Ben geçiyorum sizin başınıza,
Siz peşimden gelecek misiniz? Konuşun!

STATILIUS

Ben seninleyim.

(Ötekilerin çoğu kararsız görünüyor ve kendi aralarında fısıldaşıyorlar. Catilina ise alaylı bir gülümsemeyle onları gözlemekte)

LENTULUS *(Boğuk bir sesle)*

En iyisi, biz seninle geliyoruz. Yıkıntılar içinde
Hedefimize en hızla ulaşırız çünkü.

HEPSİ *(Seslenirler)*

Evet, Catilina, evet; seninleyiz!

CATILINA

Öyleyse, bana sadakatle uyacağınıza,
Tanrılarınız adına yemin edin!

HEPSİ *(Ellerini kaldırarak)*

Evet, evet,

Sonsuza dek sana sadık kalacağımıza yemin ediyoruz.

CATILINA

Öyleyse her biriniz ayrı yoldan gizlice
Benim evime gelin, silahlar sizi bekliyor orada.
Ben sonra geleceğim. Harekâta ilişkin ayrıntılı planımı
O zaman öğreneceksiniz benden. Şimdi, gidin.

(Herkes çıkar)

LENTULUS *(Catilina'yı durdurur)*

Bir şey daha! Allobrog temsilcilerinin,
Yakınma ve şikâyetlerle Senato'ya
Başvurduklarını biliyor muydun?

CATILINA

Evet, bilgim var,
Bugün gelmişlerdi.

LENTULUS

Tamam, bugün.
Planımızdan onlara söz etsek nasıl olur?
Onlarla birlikte bütün Galyalılar ayaklanır,
Roma'ya karşı müthiş akın başlar.

CATILINA *(İsteksiz)*

Barbarlar'la birlik olmaya çalışmak, ha?

LENTULUS

Öyle bir bağlaşıklık şart bizim için.
Kendi gücümüzle zafer mümkün değil,
Eğer dışarıdan bir katkı...

CATILINA *(Acı bir gülümsemeyle)*

Roma bu kadar çökmüş desene!
Sınırları içindeki adamlar, bir yıkıntıyı
Devirmek için bile yeterli olamıyorlar.

(İkisi çıkar)

*

Catilina'nın evinde, ağaçların arasından dışarıyı gören arka bahçe.
Sol yanda bir bina.

(Curius, Cethegus ve birçok İsyancı birbirleriyle fısıltılı konuşarak, sağdan dikkatlice girerler)

CURIUS

Söylediklerin doğru mu gerçekten?

CETHEGUS

Kelimesi kelimesine! Daha şimdi alındı
Gizli kararlar.

CURIUS

Ve her şeyi o yönetiyor, ha?

CETHEGUS

Evet, her şey ona bağlı. Kendisine sor inanmıyorsan.

(Curius dışında hepsi binaya girer)

CURIUS

Tuhaf bir gece! Kafam karmakarışık, her şey dönüp
duruyor!
Ah, bütün bunlar bir düş olsaydı keşke!
Yaşanmış, ya da düş, ne fark eder, ben uyanık gözle
görüyorum ya!
Nereye baksam, o kadının izleri var.

(Catilina sağdan girer)

CATILINA *(Ona doğru gelerek)*

Ah, Curius'um, seni nasıl aradım, bilemezsin!
Vesta rahibesi Furia'yla maceram, hiç istemediğim
Yerlere vardı.

CURIUS *(Şaşkın)*

Sahi mi? Ha, tabiî ya!

CATILINA

Hiç anımsamak bile istemiyorum, kafamdan atmam
Gerek onu! Kaderi etkileyen bir maceraydı doğrusu.

(Düşünceli)

Kadından yana bu öç tanrıçaları Furia'lar[3],
Yeraltından, kurbanların toynaklarına yapışmak için
Çıkarlarmış, denir ya? Ah, keşke öyle olsaydı, dost!

CURIUS *(Huzursuz)*

Nasıl? Yoksa ona...

CATILINA

Bu gece buradaydı.
Aamaaan, kapatalım Curius'um, çok önemli
Bir eyleme giriştik, yürüyor!

CURIUS

Cethegus anlattı, biliyorum.

CATILINA

Tanrılar sonunu nasıl getirmeyi kararlaştırmıştır,
Bilinmez! Benim kaderim belki de: Hedefime
Asla varamayayım diye, öncelikle, düşman kuvvetlerince
Parçalanmak, olacak. Neyse, haydi bakalım!
Yalnız sen, çocukluğundan beri çok değer verdiğim
Sen, Curius'um, bu kargaşanın içine hiç girmeyeceksin!
Söz mü? Sen Roma'da kal, ola ki ben saldırıyı...
Neden olmasın, öteki yöne kaydırmak istersem,
Eylemimizin başarısını ilk kutlayan sen olursun.

CURİUS *(Hararetle)*

Baba dostum benim! Ah, nasıl kaygılısın!

CATILINA

Kabul ettin mi? Tamam öyleyse, vedalaşalım;
Bir saniye yalnız; hemen geliyorum.
(Binaya girer)

CURIUS *(Arkasından bakar)*

Beni önceki gibi seviyor. Hiç kuşkusu yok!
(Lentulus ve öteki İsyancılar sağdan girerler)

---

(3) Furia'lar: Yunan mitolojisindeki "kadından yana öç tanrıçası Erinnü'ler"in (Bkz. *Oresteia*'da "Agamemnon" Dipnot 1. ve devamı, Mitos Boyut Yay. İst. 2010, S.159-175) Roma mitolojisindeki karşılığı olan Furieler'i imlemek üzere özellikle bezetilmiş olduğu görülüyor. Adı, Callus Sallustius Crispus'un "Catilina Tertibi"nde de geçmektedir. (YO)

LENTULUS

Baksana Curius, Catilina'yı arıyoruz,
Bahçede mi?

CURIUS

Hayır, orada, içeride.

(Binaya girerler)

CURIUS *(Huzursuz, dolaşıp duruyor)*

Bu müthiş özlemi nasıl dindirsem, bilmiyorum.
Kanım öyle bir kaynama halinde ki, rahat vermiyor.
Ah, Furia, olağanüstü harika kadın!
Neredesin şimdi? Ne zaman göreceğiz birbirimizi?
Nasıl da kayboldu birden? O fecî mezardan
Kurtardığım anda nasıl gölge gibi kaydı gitti!
Sonra o gizemli, anlaşılmaz sözler neydi?
Hele o göz, hem kör gibi de hem nasıl
Parlıyordu öyle? Nedir bu olan. Mezarın
Dehşetinden aklını mı yitirdi acaba?

FURIA *(Hemen arkasında, ağaçların arasında)*

Hayır,
Benzi sarı delikanlı!

CURIUS *(Bir çığlık atar)*

Furia! Sen? Burada?

FURIA *(Yaklaşır)*

Catilina'nın
yanındayım.
O neredeyse, Furia da orada olmak zorunda.

CURIUS

Ah, gel güzelim, gel! Seni güvenli
Bir yere götüreyim. Burada görecek olurlarsa!

FURIA

Ölülerin korkacakları bir şey yoktur, unutma:
Mezardan çıkardığın, bir cesetti senin!

CURIUS

Yine başlama böyle konuşmaya! Dinle beni!

Kendine gel ve beni izle Furia!
(Elini tutmak ister)
FURIA *(Sertçe iter onu)*
Hey yürekli aptal, gecenin ülkesinden
Bir kaçamak için çıkıp gelmiş olan ölümün
Kızından hiç mi dehşete kapılmıyorsun?
CURIUS
Ben dehşet duyuyorum sana karşı. Ama bu
Dehşet, bu titreten duygu, ruhumu kaplıyor.
FURIA
Ne istiyorsun benden? Söylediklerin boşuna.
Mezara aitim ben, dünyam orası!
Ölüm vadilerinden kaçak gelmişim,
Gün olmadan dönmem gerek oraya.
İnanmıyor musun bana? Plutos'un sarayındaki
Kansız gölgelerin arasında oturduğuma
İnanmıyorsun ha? Az önce oradaydım,
Diyorum sana, ırmağın karşısında kara çamur içinde.
CURIUS
Beni de al öyleyse!
FURIA
Seni de mi?
CURIUS
Evet, gönüllüyüm,
Seninle olsun da, geceye de, ölüme de giderim!
FURIA
Olanaksız bu. Burada ayrılmak zorundayız;
Ölümle yaşam birlikte bulunamaz orada.
Hem, o kadar az olan zamanımdan çalıyorsun benim!
Ne yapacaksam gecenin bu kaçamağı içinde yapmam gerek
İşim benim gece, onun bir selamıyım yalnızca.
Catilina nerede sahi?
CURIUS
Onu mu arıyorsun?

FURIA

Evet, onu arıyorum!

CURIUS

Hâlâ bırakmadın mı peşini?

FURIA

Catilina için olmasa ne diye gecenin
Ortasında ölülerin arasından çıkıp geleyim ki?

CURIUS

Ha, şu tutturduğun deli saçması yine değil mi?
Ama bu saçmalaman içinde bile öyle güzelsin ki!
Ah, bırak artık Catilina'yı düşünmeyi!
Benimle gel! Emret, hizmet edeyim sana.
(Önünde diz çöker)
İşte, bir bakışın için senin ayaklarına kapanıp
Dileniyorum esir gibi! Ah, kulak ver bana, Furia!
Seni deli gibi seviyorum! Tatlı ve zehirli bir ateş
Dağlıyor yüreğimi ve senden başka hiç kimse
Dindiremez onun verdiği acıları.

FURIA *(Eve doğru bakar)*

Işık var orada.
Ve erkekler görüyorum. Neler oluyor içeride,
Catilina'nın yanında?

CURIUS *(Zıplayıp dikilir)*

Yine mi bu isim?
Aklın fikrin onda, nefret ettireceksin yani!

FURIA

Geceler boyu onu düşündüren konuda
Kısa süre içinde eyleme geçme
Kararı mı aldı yoksa?

CURIUS

Biliyor muydun?

FURIA

Baştan sona!

CURIUS

Öyleyse, cesur bir birliğin başına

Geçtiğini de biliyorsun besbelli.
Bu durumda bana Catilina'ya ilişkin
Başka bir şey sorma, yeminliyim.

FURIA

Bir tek şeyi
Söyle, son sorum olsun: Sen de birlikte misin?

CURIUS

O, bana baba gibi sahip çıkar.

FURIA *(Gülümsemeyle)*

O mu?
Benim Catilina'm ha?

CURIUS

Evet.

FURIA

Hani benim aklımı fikrimi
İşgal eden o adam, öyle mi?

CURIUS

Tepem atıyor!
Nefret ediyorum ondan! Ah, öldürebilirim onu!

FURIA

Az önce ben ne emredersem onu yapmaya hazır
Olduğunu söylememiş miydin?

CURIUS

Ne istersen emret!
Körcesine hizmet ve itaat ederim sana,
Yeter ki Catilina'yı bir daha düşünme!

FURIA

Düşünmem canım, onun mezara girdiğini bir göreyim,
Düşünmem ondan sonra.

CURIUS *(İrkilir)*

Yani, senin istediğin, benim onu...

FURIA

Bir silahla öldürmen gerekmiyor ki. Sadece ne yapmayı
Düşündüğünü bana ihbar et yeter.

CURIUS

Hem muhbirlik, hem de
Ölümüne sebep olmak, ha? Ama düşünsene, o benim
Babam sayılır.

FURIA

Benim de bir hedefim var. Ya sen,
Zayıf ruhlu aptal! Bir de sevmekten söz ediyorsun,
Öyle mi? Ama önünü kesmiş olan adamı devirmekten
Ödün kopuyor, değil mi? Uzak dur benden!

(Ona sırtını döner)

CURIUS

Hayır,
Bırakma beni, her şeye hazırım, tamam.
Senin bakışından dehşet yağıyor üstüme;
Ama beni sana bağlayan ipleri bir türlü
Koparamıyorum.

FURIA

İstiyor musun yani?

CURIUS

Böyle sormakla niye beni aşağılıyorsun ki!
İstiyor muymuşum? Benim istemim diye bir şey mi kaldı?
Büyüsüyle bir kuşu yakalamış yılanın
Sabit bakışıyla bakıyorsun; Korkuyla
Çırpınırken kuşcağız, onu yutacak
Korkunç karanlık dehşetle yaklaşıyor.

FURIA

Haydi, eylemini yap sen!

CURIUS

Peki dostluğumu aşkıma
Kurban ettim diyelim, sonra ne olacak?

FURIA

Catilina diye biri var mıydı, bilmeyeceğim. Çünkü
İşim bitmiş olacak. Üstünde durmam artık!

CURIUS

Ve bunun karşılığında ben...

FURIA

Hâlâ mı kararsızlık?
Senin o zayıf umudun, hiçbir işaret veriyor mu:
Memnun ettiğin bir kadın, yeri ve zamanı geldiğinde
Seni nasıl mutlu eder, ha?

CURIUS

Bütün gece şeytanları şahidim olsun ki!
Duraksama yok. Birisi bizi ayırıyor mu,
Ölebilir o! Onunla aramdaki dostluk kıvılcımı
Yok olsun! Her türlü bağı ellerimle koparır atarım!
Kimsin sen, güzel gece hayaleti mi? Senin
Yakınında taş kesilip parçalanıyorum birden.
Hasretim donduruyor, dehşetim yakıyor beni.
Aşkım, büyüyle şiddetlenmiş nefret sanki!
Ya ben kimim peki? Kendimi tanıyamaz oldum.
Bir bildiği var, o da: Seni görmeden önce
Başka biriydim ben. Senin peşinden gelmek için, sevinçle
Uçuruma atıyorum kendimi! Catilina'ya ölüm!
Kapitol'e gidiyorum şimdi. Senato bu gece
Toplantı halindedir. Bir tek satır, Catilina'nın
Tezgâhını gammazlamaya yeter. Elveda!

(Hızla çıkar)

FURIA *(Kendi kendine)*

Bulutlar yığılıyor; şimşeğin çakması yakındır.
Günlerin sayılı artık, Catilina!
Mezarına yaklaşıyorsun, dev adımlarla!

(Allobrog Temsilcileri Ambiorix ile Ollovico, binadan çıkarlar, ağaçların gölgesine yarı gizlenmiş olan Furia'yı fark etmezler)

AMBIORIX

Eh, nihayet karar verildi. Bu adama
Bel bağlamak, bayağı cesaret işiydi.

OLLOVICO

Doğru;

Ama meclis bütün isteklerimizi reddedince,
Bizim için başka bir kurtuluş yolu kalmamıştı;
Evet, bu dostlar zafer kazanırsa, o zaman
Bizim için oldukça tehlikeli bir kavganın
Yolu görünmüş olacak!

AMBIORIX

Evet, öyle arkadaş!

OLLOVICO

Roma'ya karşı eski bağımsızlığımızı bir kazansak,
O özgürlük bir demet çiçeğe değer doğrusu.

AMBIORIX

Şimdi doğru memlekete gidip tüm Galyalılar'ı
Ayaklanmaya kışkırtmamız gerekiyor.
Kabileleri, zorba efendilere karşı ayaklandırmamız,
Ondan sonra da bize inanıp, Catilina'nın
Ahbaplarıyla çatışmalarını sağlamamız, zor olmayacak.

OLLOVICO

Kavga sert geçecek. Roma hâlâ güçlü.

AMBIORIX

Buna cesaret etmek zorundayız Ollovico, gel!

FURIA *(Tehditle seslenir onlara)*

Yazıklar olsun size!

AMBIORIX *(Toparlanır)*

Hey Tanrılar!

OLLOVICO

Dinle!
Zifiri gecede bir ses uyarıyor bizi!

FURIA

Halkınıza yazık olacak!

OLLOVICO

İşte orada arkadaş,
Baksana, soluk benizli bilici gölge, duruyor orda!

FURIA

Catilina'nın peşinden gidenlere yazıklar olsun!

AMBIORIX

Kaçalım, doğru memlekete! Her çeşit bağlantıyı kesmeli.

OLLOVICO

Bu sesinki bir uyarıydı bize. Ona uyalım.

(Hızla sağdan çıkarlar)

*

(Catilina, geride binadan çıkar)

CATILINA

Bu korkaklarla, bu sefillerle Roma'yı
Tehdide kalkışmak boşa umut! Ne istiyor
Bunlar? Soğukkanlı bir arsızlıkla da itiraf ediyorlar:
Sırf yoksulluk ve gasp isteğiymiş bunları harekete geçiren.
Böylesi amaçlar uğruna, can vermeye değer mi hiç?
Bana düşen ne peki?

FURIA *(Ağaçların ardından, görünmeksizin)*

İntikam, Catilina!

CATILINA *(Kendini toplar)*

Kim bu konuşan? İntikam cinlerini kim
Uyandırıyor böyle? Kendi içimden mi
Geliyor bu ses yoksa? İntikam! Evet ya,
Bu sözcük benim için ve cephe için bir çağrı
Olabilir. Benim için şanlı bir geleceği
Mahveden umut ve düşlerden, kanlı intikam!
Hayatımı adadığım şeyler için intikam!

(İsyancılar binadan silahlanmış olarak çıkarlar)

LENTULUS

Gecenin karanlığı Roma için bir şeyler saklıyor;
Harekete geçmenin tam zamanı.

ÇOK KİŞİ *(Fısıltıyla)*

Gidelim! Gelin!

(Aurelia yan binadan çıkar, İsyancılar'ı fark etmemiştir)

AURELIA

Sevgilim, burada mısın?

CATILINA *(Çığlık atar gibi)*
Aurelia!

AURELIA
Seni beklettim mi, söyle!
(İsyancılar'ı fark eder, Catilina'ya koşar)
Ah, tanrılar!

CATILINA *(Onu yana iter)*
Benden uzak dur, kadın!

AURELIA
Catilina'm benim, konuş!
Burada silahlı adamlar nedir? Sen de silahlısın?
Ah, sefere çıkıyorsun, öyle mi?

CATILINA *(Sert)*
Gölgelerin tanrısı adına: Evet!
Keyifli bir sefer! Şu parlayan kılıcı görüyor musun?
Sıcak, susuz bırakmış onu. Susuzluğunu dindirmeye gidiyorum!

AURELIA
Kurduğum düş, umudum! Ah, benim güzel düşüm!
Ve ondan böyle uyanmak...

CATILINA
Sus!
Ya kal, ya da bizimle gel! Yüreğim, yakınmaya
Ve gözyaşına, duyarsız! Bakın dostlar, dolunay
Nasıl kızararak gecenin koynuna inmekte.
Onun yuvarlağı yeniden parladığında
Roma'yı ve onun görkemini bütün kuvvetiyle
Korkunç bir alev hortumu saracak. Öyle ki,
Bin yıl sonra Latium'un kalıntıları içinde
Yeniden ortaya çıkacak olursa, o da
Yine yıkıntılar arasında tek bir sütun olacak.
Gezgin'e: Bir zamanlar burada Roma vardı, denecek.
(Hızla sağ tarafa koşar. Herkes de peşinden gider)

ÜÇÜNCÜ PERDE

Etrüskler Bölgesi Etruria'nın yoğun ormanlık bir kesiminde Catilina'nın Ordugâhı. Sağda Catilina'nın çadırı ve onun yanında yıllanmış bir kayın ağacı. Çadırın önünde nöbet ateşi yanmakta. Ağaçların arasından başka ateşlerin pırıltısı da görünmektedir.
Vakit gece.
Bulutların arasından ay arada bir kendini gösterir.

(Statilius nöbet ateşinin yanında uzanmış uyuyor. Manlius çadırın önünde gidip gelmekte)

MANLIUS

Küçük yavru kuşlara nasıl da benziyor.
Sanki yolu izi bellisiz bir ormanın içinde değil de,
Güvenli ana kucağında yatıyormuş gibi
Öyle derin, öyle rahat bir uyku çekiyorlar.
Bu da, sırf zindelikle oynanacak bir oyun için
Uyandırılmak üzere, kafa dinlemek gibi oluyor,
Bir savaşa; hem de belki son nefeslerini
Verecekleri bir savaşa uyanmayacaklar sanki.

STATILIUS *(Uyanıp doğrulur)*

Hâlâ nöbette misin?
Yorulmuşsundur. Sıra bende. Haydi.

MANLIUS

Sen uyumana bak. Gençlerin uyuyup güç
Toplamaları gerek; onların kaynayan kanı
Uykuyla canlanır. Oysa saçları ağarmış,
Yüreğinde kan daha durgun akan ve yaşı
Omuzlarına çökmüş olanlar için durum başkadır.

STATILIUS

Doğru, haklısın, ben de bir gün öyle yaşlı,
Ağarmış bir savaşçı olarak...

MANLIUS

Kaderinin sana
O yaşları göstereceğine bu kadar kesin inanıyorsun,
Öyle mi?

STATILIUS

Niye inanmayayım? Nereden
Çıkarıyorsun böyle kaygıları? Şimdiye dek
Ters giden bir şey oldu mu ki?

MANLIUS

Ve sen enayi
Delikanlı, korkacak hiçbir şey yok sanıyorsun ha?

STATILIUS

Ee, ordumuzu güçlendirdik!?

MANLIUS

Güçlendirdik,
Kaçkın köleleri silahlandırarak, değil mi?

STATILIUS

Ne sakıncası var? Birlik oldular mı
Başarırlar, hem Galyalıların tümü bize
Yardıma koşmak istiyor.

MANLIUS

O hiç belli değil henüz.

STATILIUS

Ne yani, Allobrogların pişman olup sözlerinden
Döneceklerini mi düşünüyorsun?

MANLIUS

Onları ben
Çok önceden tanırım. Ama bırakalım neyse. Sabah
Nasılsa bileceğiz tanrıların bize neyi reva gördüğünü.
Sen şimdi git Statilius, git bir dolaş bakalım,
Tüm nöbetçiler görevlerinin başında ve uyanıklar mı?
Bir baskına karşı hazırlıklı olmalıyız.
Üstelik, düşmanın durumu nedir, hiç bilmiyoruz.

(Statilius ormanın içine dalar)

MANLIUS *(Nöbet ateşinin başında yalnız)*

Bulutlar yığıldıkça yığılıyor; karanlık,
Fırtınalara, sağnaklara gebe bir gece;
Islak bir sis göğsümü sıkıştırıyor sanki,
Bağrında hepimiz için bir bela saklıyor gibi.
Hani nerede kaldı benim o kaygısızca
El ustalığı gibi savaş yürüttüğüm günler?
Bu içimi kaplayan sıkıntı acaba,
İhtiyarlığın yükünden ibaret mi? Hmm, çok garip,
Bu akşam gençler bile hoşnutsuz görünüyor bana.

(Kısa süre sonra)

Neyse, tanrılar bilir ya, ben Catilina'ya
İntikam için katılmış değilim. Benim
Öfkem, kırılmamdan, geri plana itilmiş
Gibi hissetmemden sonra kabardı.
Eski hararetim henüz soğumuş değil çünkü,
Yeterince kaynar dolaşıyor kanım damarımda.
Ama bunlar önemini kaybetti; onun,
Catilina'mın isyanına katılmak için buradayım.
Ve sadakatla tutacağım nöbetini.
Güvensiz dostlardan ve adî haydutlardan
Meydana gelen bu sürü içinde yapayalnız o.
Catilina'nın hedeflerini kavrayamıyorlar,
Oysa o, dostlarını düşünmekten gurur duyuyor.

(Ateşe birkaç odun atıp ayakta suskun kalır. Catilina çadırdan çıkar)

CATILINA *(Kendi kendine)*

Gece yarısı oluyor. Nasıl sessiz her şey!
Ama gözüme uyku girmiyor hiç.
Gece ayazında esinti soğuk; beni daha canlı tutmak,
Güçlendirmek mi istiyor? Ah, keşke öyle olsa!

(Manlius'u fark eder)

Sen, ihtiyar Manlius? Bir başına, karanlık gecenin
Nöbetini tutuyorsun, öyle mi?

MANLIUS

Sen çocukken de
Başını beklediğim oldu kimi zaman, hiç
Anımsıyor musun?

CATILINA

Zaman geçip gitti,
Ve bütün huzurum da gitti; yürüyorum,
Yüz çeşit surat peşimde sanki. Ah,
Manlius, şu göğüs var ya şu göğüs, her şeyi içinde
Gizliyor da, tek huzura yer yok. Huzur nedir bilmiyor sanki

MANLIUS

Bırak acı düşünceleri de uyumaya çalış!
Bak, yarın atılıyor zarlar; herkes kaderini,
Hem de haklı olarak, sana bağlamış durumda.

CATILINA

Uyuyamam ki! Gözlerimi kapayıp bir kaçamak
Uykuda unutmak denen şeyi denemek istesem,
Olağanüstü düşlerin oyuncağı oluyorum.
Yarı uyku yarı uyanık uzanayım desem,
O düşümdeki yüzler toplaşıyor yine başıma,
Üstelik hep daha yaşam dolu, daha etli canlı,
Daha gizemliler. Bunun neye işaret olduğunu
Bir çıkarabilsem! Ama yok işte...

MANLIUS

Bana anlat istersen,
Gördüğün düşü; belki ben yormayı başarırım.

CATILINA *(Bir an sonra)*

Uyuyor muydum, yoksa uyanık mı, uzanmıştım öyle,
Düşler düşleri kovalıyordu dur durak yok içimde.
Bir anda karanlık sardı çevremi, çöken gün batımı;
Ve kapandı üstüme gecenin geniş kara kanatları,
Yalnızca şimşek çakışlarıyla ürküten sarsıntılar;
Üstümde sanki ıslak bir kubbe var, bir mezar.
O kubbe nasıl havası ağır bir gökyüzü,

Bir gölgeler hercümerci, hayaletler sürüsü
Uçup geçiyor: Fırtına soluyor denizin ciğerleri,
Kayalık kıyıda durulana dek suyun bu keyfi.
Ama başı çelenkli çocuklar şarkı söylüyor bir yandan,
Memleket izleri var, anlamsa uzaklaşmış çoktan.
İşte orada bir ışık deliyor kenarını karanlığın,
Ve kubbenin ortasında yalnızca iki kadın:
Biri, ciddî, katı, gecenin karası gibi simsiyah,
Öteki yumuşacık, sanki ilk ışıklarıyla sabah.
Üstelik nasıl tanıdık geliyor ikisi de!
Birinin gülümsemesi ferahlık uyandırırken içimde,
Yıldırım çarpmış gibi yaktı ötekinin gözleri;
Dehşete uğramıştım, ama çekip aldı o dehşet beni.
Biri mağrur ve dimdik duruyor; öbür kadınsa
Gizli bir oyun oynar gibi sakin yaslanmış masaya.
Taşları oradan oraya sürüyorlar, kaybediyor biri,
Öbürü kazanıyor ve kaybeden kendini
Yeraltı dünyasında buluyor, ferahlatan ışığıyla
Gülümseyişinin; neşeli çocuklar da kalmıyorlar fazla.
Gürültü ve karanlık artıyor, artıyor. Ama alacakaranlığın
Kucağından iki göz dikiliyor üstüme, hiç acımaksızın;
Başım dönüyor o an, gördüğüm yalnızca o gözlerin ateşi!
Ama kaynayan kanımın daha sonraki harareti
İçimdeki unutkanlığın büyüsünü örtbas etti.
Ah, anımsayabilseydim hiç değilse! Ama, eridi gitti.

MANLIUS

Çok ilginç bir düş bu Catilina,
Kesin.

CATILINA *(Belleğini zorlayarak)*

Bir anımsayabilseydim, ah!
Ama yok, yok işte!

MANLIUS

Kafanı yorup durma
Böyle şeylere! Düş dediğin nedir ki?

Beynin boş fantazileri, nedensiz,
Anlamsız ve önemsiz.

CATILINA

Doğru ya, haklısın, değmez kafa yormaya;
Öyle bir andı işte. Sen aldırma ihtiyar
Git dinlenmene bak sen, ben de bu arada...

(Manlius ormana dalar).

CATILINA

(Bir süre, sönmekte olan nöbet ateşinin yanında gezinir; sonra düşünceli)

Bir anımsayabilseydim! Amaan, kadınca uydurmalar,
Böylesi şeylerle kafayı meşgul etmek saçma!
Ama işte bu sessiz hayaller saatinde,
Bu yalnızlık içinde, o düşümdeki, nasıl da
Capcanlı gözümün önün gelmişti yeniden!

(Zırhlı ve tolgalı yaşlı bir adama benzeyen bir gölge, gözünün önünde, ağaçların arasında, yerden bitme gibi çıkarak belirir)

CATILINA *(Geri sıçrar)*

Hey tanrılar!

GÖLGE

Selam sana, Catilina!

CATILINA

Ne istiyorsun benden, kimsin ey soluk gölge?

GÖLGE

Soru sormak, benim hakkım burada. Seninse
Yanıtlamak görevin. Bu ses sana çok eski
Geçmiş zamanları anımsatmıyor mu?

CATILINA

Sanki, yani... ama hayır, hiç de...
Sahi, gecenin bir yarısında kimi arıyorsun ki sen?

GÖLGE

Seni arıyorum. Bilirsin, yukarı çıkıp dolaşmak için
Yalnızca bu saatte iznim vardır benim.

CATILINA

Tanrılar hakkı için söyle, kimsin sen?

GÖLGE

Sus!

Senden hesap sormaya geldim. Beni
Mezarımda niçin rahat bırakmıyorsun?
Beni, ölüler dünyasından ne diye yukarı çekiyorsun?
Ben unutmuşken neden huzurumu kaçırıp,
Pahalıya kazanılmış onurumu korumak için
Sana yaklaşıp fısıltıyla tehdit etmek zorunda bırakıyorsun beni?

CATILINA

Haa, bu sesi tanıyacağım galiba...

GÖLGE

Egemenlik gücümden ne kaldı ki geriye?
Benim gibi bir gölge şimdi; gölge bile değil hatta.
Benimle birlikte mezara girdiği anda bir hiç oldu.
Pahalıya mal olmuştu oysa kazanılması.
Yaşam boyu huzuruma mal olmuştu.
Ve mezarınkini de feda ettim onun uğruna.
Şimdi sen, kalan kırıntıları da
Koparıp almaya cüret ediyorsun.
Büyük eylemlere çıkan yollar yok mu artık?
Tam da benim seçtiğimi neden seçiyorsun ki?
Ben gücümü hayatımla birlikte feda ettim.
Yalnızca adım kalacaktı sonsuza dek,
Bir yıldız gibi dostça parlayarak değil, hayır,
Geceyle bir olmuş bir şimşek gibi çakarak
Kalacaktı adım! Yüzlerce benzerim gibi,
Soyluluk ve yumuşak erdem olarak parlamak
İstemedim, hayran olunmak da değildi isteğim,
Herkeste her zaman olan şeylerdi bunlar. Asla,
Anıtım, kan ve dehşetle yoğrulsun istemiştim!
Birden alev alıp bilmece gibi kor ateş olan

Bir gök taşına nasıl dehşet içinde bakarsa insan,
Benim bıraktığım ize de öyle bakmalıydı,
Öyle ürkerek bakmalıydı, ne önce ne de sonra
Hiç kimsenin benzemeye cesaret edemediği bana.
Böyle düşlemiştim, ne var ki aldatıldım.
Yakın durdun bana. Hiç aklıma gelmedi,
Ruhunun içinde nasıl bela bir tohumun gizlendiği!
Ama şunu bil ki Catilina, geleceği ve onda
Nelerin saklı olduğunu iyi görürüm ben,
Yıldızlardan okurum senin de kaderini!

CATILINA

Benim kaderimi okuyorsun, ha? Anlatsana neymiş peki?

GÖLGE

Önce, büyük bir dehşet yükünü,
Geleceğin akıntısına ileten gün ağarması
Ölüler gecesinin büyük kapısının ardında
Yok olur gider. Bir ruh olarak sana,
Senin kader kitabından yalnızca
Şu kadarını açık edebilirim ki: Düşüşün,
Kendi elinle olacak senin, ne var ki,
Yabancı bir el düşürecek seni!

(Hayalet, sisler arasına girmiş gibi kaybolur)

CATILINA *(Bir an sonra)*

Kayboldu. Salt bir hayal miydi?
Yoo, hayır, burada durmuştu ve ay ışığı,
Soluk yüzünü aydınlatıyordu. Tanıdım onu galiba!
Eski kanlı diktatördü bu gelen,
Beni dehşete düşürmek için çıkmış mezarından.
Zafer tacını yitirmekten korkuyor; o taç ki,
Defne dalından değil asla; adını içinde barındıran
Korkunç şanından ibarettir. Peki bu kansız gölge,
Yine de namus tutkusunun ateşiyle yanmakta mı yani?

(Huzursuzluk içinde ileri geri dolaşır)

Benim aklıma neden bir şey düşmez ki!

Bir Aurelia beni inceden uyarır, bir yüreğim Furia'nın
Yakıcı ateşiyle kabarır yeniden. Bu da yetmez,
Geçmişin uçuk benizli gölgeleri
Mezarlarından çıkıp önüme dikilirler.
Tehdit ederler beni. Sakınmalı mıyım onlardan?
Dönmeyi mi düşünsem yol yakınken? Asla,
Dosdoğru hedefe yürüyeceğim... Ve varacağım da!
(Curius aceleyle ormandan doğru gelir)
CURIUS
Ah, Catilina!
CATILINA *(Şaşırmış)*
Sen, niye buradasın, dost?
CURIUS
Mecburum!
CATILINA
Niçin Roma'da kalmadın ki?
CURIUS
Senin için duyduğum korkuyla bekleyemezdim daha fazla.
CATILINA
Benim için hayatını tehlikeye atıyorsun, öyle mi?
Tedbirsizlik bu! Ama, gel bakayım can dost!
(Ona sarılmak ister)
CURIUS *(Geri kaçar)*
Bana dokunma, yaklaşma bana, ben...
CATILINA
Neyin var, canım Curius?
CURIUS
Bırak burayı! Kaç!
Eğer kaçabilirsen, hemen şu an kaç, kurtul!
Düşman, her yönden üstüne gelmekte;
Kuşatılıyorsun, Catilina!
CATILINA
Kendine gel;
Saçmalıyorsun. Yorgunluktan mı yoksa?

CURIUS

Hayır, hayır, vakit varken kurtarsana kendini!
İhanete uğradın!

(Önünde kendini yere atar)

CATILINA

İhanet mi? Ne ihaneti?

CURIUS

Dost kılığında ihanet!

CATILINA

Katiyyen! Benim
Kabasaba dostlarım, senin kadar sadıktır bana.

CURIUS

Ah, yazıklar olsun onların dostluğuna öyleyse!

CATILINA

Kendine gel dedim! Başımda tehlikeler dönüyor zannetmen
Bana duyduğun sevgiden, benim üstüme titremenden
İleri geliyor, tehlike filan yok oysa!

CURIUS

Bu söylediklerin benim ölümüm demek, biliyor musun?
Kaç hemen, n'olur, yalvarıyorum sana!

CATILINA

Topla kendini ve akıllıca konuş. Niye kaçayım ben?
Karşımdakiler nerede olduğumu bilmiyorlar ki!

CURIUS

Biliyorlar, senin bütün planlarını biliyorlar!

CATILINA

Deli misin sen? Biliyorlarmış! Mümkün değil!

CURIUS

Ah, öyle olsaydı keşke! Şu çok kısa süreden
Yararlansana, kaçıp hayatını kurtarabilirsin belki!

CATILINA

İhanet mi? Hayır hayır, bin kez hayır, imkânsız!

CURIUS *(Bıçağını kavrar ve onu Catilina'ya uzatır)*

Al Catilina! Al ve sapla! Kalbimin ortasına!

Ben ihanet ettim sana!

CATILINA

Sen mi? Amma çılgınlık bu!

CURIUS

Evet, bir çılgınlık anıydı!
Nedenini sorma; kendim de bilmiyorum çünkü;
Ama yaptım işte... ve gizlediğin her şey biliniyor şimdi.

CATILINA

Off! Dostluğa güven de uçup gitti demek, sonsuza dek!

CURIUS

Şu bıçağı sapla kalbime de hoşgörüyle daha fazla
İşkence etme bana!

CATILINA *(Yumuşak)*

Yaşamını sürdür, Curius!
Kalk ayağa! Yoktun sen; bağışlıyorum.

CURIUS *(Perişan)*

Ah, Catilina, yerlerde sürünen halime bak!
Ama bekleme n'olur kaç, duymuyor musun, zaman çok az!
Bir anda tüm Romalılar karargâhını basar,
Her yönden geliyorlar çünkü, geliyorlar!

CATILINA

Ya kentteki arkadaşlar?

CURIUS

Yakalandı hepsi!
Bir kısmı zindanda, ama çoğu öldü!

CATILINA *(Kendi kendine)*

Ne kadermiş ama, nasıl kader bu?

CURIUS *(Yine bıçağını uzatır)*

Sapla şunu kalbimin ortasına!

CATILINA *(Suskun bakar ona)*

Sen alet oldun yalnızca. Haklıydın.

CURIUS

Yapma, bırak karşılığını hayatımla ödeyeyim!

CATILINA

Bağışladım, dedim ya. *(Gitmeye davranarak)*
Şimdi yapacak tek bir şey
Kalıyor dost!

CURIUS *(Yerinden sıçrayarak)*

Kaçmak, değil mi?

CATILINA

Hayır, kahramanca ölmek!

(Ormanın içine dalıp gider)

CURIUS

Boşuna! Yıkım bekliyor onu. Ah,
Bu iyiliğiyle on kat cezalandırıyor beni!
Peşinden gideyim bari; beceriksiz olmadığım tek şey
Kahramanın yanında savaşarak ölmek! *(Hızla çıkar)*

(Lentulus, iki Gladyatör ile birlikte ağaçların arasından dikkatlice gelir)

LENTULUS *(Sessizce)*

Sesler duydum.

BİR GLADYATÖR

Şimdi ses yok.

ÖBÜR GLADYATÖR

Nöbetçi, nöbet değişimi için gitmiş
Herhalde.

LENTULUS

Olabilir. İşte sizin
Bekleyeceğiniz yer burası. Kılıçlarınızı
Bilediniz mi?

BİR GLADYATÖR

Yıldırım gibi parlıyor efendimiz!

ÖBÜR GLADYATÖR

Benimki çok keskindir. Roma'daki son şenlikte
Kılıç oyuncularının ikisini yere sermişti.

LENTULUS

İyi. Burada ağaçlıkta sessizce bekleyin;

Size göstereceğim adam gelip de şu çadıra
Doğru yöneldiğinde, saldıracaksınız ona
Ve canını alacaksınız.

B.GLADYATÖR

Başüstüne!

(İki Gladyatör gizlenir; Lentulus kulak kesilerek dolanır)

LENTULUS *(Kendi kendine)*

Çok cüretkâr bir oyuna giriştiğimin farkındayım;
Ve bu gece tamamlanmış olmalı. Ne olursa olsun,
Başarıya ulaşmalı. Catilina bir öldü mü,
Benden başka komutanlık yapacak kimse kalmaz.
Altın yalanlarla hepsini yanıma çekerim ve
O cesaretle yürürüm başkent üstüne,
Uğradığı dehşetten nutku tutulmuş Senato
Sorun çıkaramaz olur zaferi kazanana.

(Ormanın içine dalıp gider)

B. GLADYATÖR *(Ötekine sessizce)*

Bu öldüreceğimiz, bilinmeyen adam
Kim acaba?

ÖBÜR GLADYATÖR

Bize ne?
Kimse kim. Lentulus bizi tuttuğuna göre
Yapacağımız şeyden de o sorumludur.

LENTULUS *(Hızla geri gelir)*

Hazır olun, beklediğimiz adam geliyor.

(Lentulus ile Gladyatörler ağaçlar arasına gizlenerek beklemeye koyulurlar. Catilina ormandan doğru gelir ve çadıra yönelir)

LENTULUS *(Fısıldar)*

Haydi! Yüklenin, vurun boynunu!

(Üçü birden Catilina'ya saldırırlar)

CATILINA *(Kılıcını çekip kendini savunur)*

Vay sefiller, bu ne cüret!

LENTULUS *(Gladyatörlere)*
Yüklenin! Vurun!
CATILINA *(Onu tanımıştır)*
Sen ha, Lentulus, Catilina'yı öldüreceksin öyle mi?
BİR GLADYATÖR *(Ürkmüş)*
Bu o!
ÖBÜR GLADYATÖR
Catilina! Ben ona kılıç çekmem.
(İki Gladyatör kaçar)
LENTULUS
Öyleyse benim kılıcımla olsun ölümün!
(Catilina, Lentulus'un kılıcını düşürür; Lentulus kaçmak ister ama Catilina durdurur)
CATILINA
Hain! Katil!
LENTULUS *(Yalvarır)*
Bağışla, Catilina!
CATILINA
Ne tasarladığını alnından okuyorum.
Ardından komutayı ele almak için, beni
Öldürmeyi düşündün değil mi? Öyle mi, değil mi?
LENTULUS
Öyle, Catilina!
CATILINA *(Gizli bir aşağılamayla bakar ona)*
İyi peki!
İktidar olmayı canın çektiyse, al senin olsun!
LENTULUS
Nasıl yani, anlamadım.
CATILINA
Ben bırakıyorum.
Orduya sen kumanda et benim yerime!
LENTULUS *(Şaşkın)*
İstediğin?
CATILINA
Evet evet. Yalnız, her şeye hazır ol.

Çünkü, eylemimiz ihanete uğradı;
Senatörler biliyor planlarımızı;
Orduları bizi kuşatmakta...

LENTULUS

Ne diyorsun sen?

CATILINA

Arkadaşları toplamak istiyorum. Gel
Benimle de, önder olarak görevinin başına geç;
Ben yokum.

LENTULUS *(Onu geri çeker)*

Yoo, dur bakalım Catilina!

CATILINA

Zaman kıymetli; gün ağarmadan
Saldırıya geçmek için...

LENTULUS *(Korkuyla)*

Dinle beni, dost!
Şaka mı bu? Olmaz öyle şey...

CATILINA

İhanete uğradık, söyledim ya sana.
Göster bakalım şimdi numaranı ve sanatını.

LENTULUS

İhanet mi? Ooo, olan olmuş, desene!

CATILINA

Ödlek herif!
Titriyorsun, ha? Bir de bana saldırmaya kalktın;
Senin gibi birinden iyi komutan olur sandın, değil mi?

LENTULUS

Bağışla beni, Catilina!

CATILINA

Çok geç olmadan
Kaçıp kurtulmana bak sen.

LENTULUS

Sahi mi? Bırakıyor musun beni?

CATILINA

Ne sandın ya? Tehlike anında

Görevden kaçacağımı mı düşündün?
Hiç mi tanımadın beni?

LENTULUS

Ah, Catilina, Sen!

CATILINA *(Soğuk)*

Haydi zaman yitirme,
Canını kurtar; nasıl ölünür, bilirim ben.

(Döner)

LENTULUS *(Kendi kendine)*

Bu haber pek hoşuma gitti;
Çok işime yarayacak doğrusu.
İyi ki buraların yabancısı değilim,
Düşmana katılırım bir güzel
Ve böylece hiç belli etmeksizin
Senin yıkımın, kurtuluşum olur benim.
Kibirle yerde ezdiğin o kurtçuk
Keskin dişlerini göstermedi daha

(Gider)

CATILINA *(Bir an sonra)*

Üstüne hayaller kurduğum sadakat bu işte!
Erkek erkeğe itaat bu yani. Hey tanrılar!
Bu tükenmiş köle ruhların besleyip büyüttüğü,
Hainlikten ve korkaklıktan başka ne olabilirdi ki?
Ah, ne aptal kafaymış benimkisi, bu Roma'yı,
Bu sülükler yuvasını yıkmaya kalktım;
O Roma çoktan yıkılıp gitmiş oysa.

(Silah seslerinin yaklaştığı duyulur; Catilina kulak verir)

Geliyorlar işte! Cesur olanlar var hâlâ
İçlerinde. Çeliğin ne güzel şarkısıdır bu?
Kalkanlar da nasıl keyifle cevap verir?
Eski sönmemiş kor, yeniden alevleniyor;
Tüm ikircikleri silip atan büyük karar saati
Yaklaşıyor. Hoş gelir, safa gelir!

(Manlius, Statilius, Gabinius ve başka birçok İsyancı, ormandan doğru gelir)

MANLIUS

Dostların burada işte Catilina, buyurduğun gibi
Alarm verdim tüm orman içinde.

CATILINA

Söyledin de herkese, değil mi?

MANLIUS

Evet, hepsi biliyor tehlikeyi.

STATILIUS

Evet, biliyoruz ve çağrına uyuyoruz senin,
Ölüm kalım savaşına hazırız hepimiz!

CATILINA

Sağ olun benin cesur silah arkadaşlarım!
Yalnız, yaşamak veya ölmek diye bir seçme şansı yok,
Bilin bunu! Ya üstün sayıda sürülerle kahramanca
Savaşıp ölmek, ya da bizi hayvan yerine
Koyduklarında, rezillik içinde ölmek.
Başka seçenek bırakmadılar.
Hangisini seçersiniz? Kaçarak, sefilce
Birazcık daha yaşamış olmayı mı,
Yoksa onurlu atalarınız gibi, elde kılıç,
Savaşarak ölmeyi mi yeğlersiniz

GABINIUS

Savaşmayı seçiyoruz!

SESLER

Ölümümüze kumanda et!

CATILINA

Tamam! Öyleyse ölümümüzü,
Ölümsüzlerin güzel hayatına adıyoruz.
Şehadetimiz, sonsuza dek
Adımızın onuru olacak...

FURIA *(Arkalarında ağaçların arasından seslenir)*

Ya da dehşeti!

SESLER

Orada işte! Bir kadın!

CATILINA

Ne? Furia? Nedir seni
Buraya sürükleyen?

FURIA

Seni izlemek görevimdi ya!
Hedefe doğru!

CATILINA

Peki neredeymiş hedefim, söylesene!

FURIA

Herkes, kendince arar hedefini.
Sen, umutsuz bir kavgayla arıyorsun
Ve o kavga, yıkıma ve ölüme götürüyor seni.

CATILINA

Onuru da var ama ve sonsuza taşınan adı!
Git, kadın! Gurur verici bu güzel dakikalarda
Yüreğim kapalı senin ateşli haykırışına.

(Çadırın aralığında Aurelia görünür)

AURELIA

Benim Catilina'm!

(Oradaki kalabalığın bakışı karşısında korkuyla susar)

CATILINA *(Acılı)*

Ah, Aurelia!

AURELIA

Neler oluyor? Ordugâhtaki bu gürültü...
Bir şey mi var?

CATILINA

Nasıl unutmuşum seni!
Sen ne olacaksın sahi?

FURIA *(Aurelia duymaksızın alaylıca)*

Yüce hedefinde
Duraksıyor musun yoksa Catilina?
Bu muydu senin yürekliliğin?

CATILINA *(Birden uyanır)*

Ölüler dünyasının hakkı için, hayır!

AURELIA

Ah, bir şey söyle sevgilim; daha fazla işkence etme bana!

FURIA *(Arkasından sessizce)*

Kaçsana onunla, ölüme terk edip dostlarını!

MANLIUS

Fazla bekleme, ver komutunu yürüyelim düşman üstüne!

CATILINA

Ne zor bir seçim bu? Ama hedefim belli; yarı yolda kalacak değilim

(Haykırır)

Haydin, savaşmaya gelin benimle!

AURELIA *(Kollarına atılır)*

Catilina'm benim!

Karını bırakma, onu da al yanına!

CATILINA

Hayır, sen kal, Aurelia!

FURIA *(Önceki gibi)*

Onu da alsana!

Adına layık bir şekilde ölürsün ne güzel

Bir kadının kolları arasında.

CATILINA *(Aurelia'yı kenara iter)*

Şanımı çalmak mı istiyorsun benden, çekil!

Bir erkek olarak erkeklerin arasında ölmek isterim.

Bir şan ve bir yaşam borcum var benim!

FURIA

Hah şöyle, doğrusu bu işte, benim mağrur Catilina'm!

CATILINA

Bana ket vuran ne varsa koparır atarım ruhumdan,

Düşlediklerime ket vuran ne varsa!

Bugün, hedefimin dışında kalanı,

Hiç yaşanmamış sayarım.

AURELIA

Kenara atma beni!

Aşkım hakkı için, yemin ediyorum sana,
Bırak seninle olayım, n'olur, yalvarırım!

CATILINA

Sus!
Yüreğim ölü benim, aşka kördür bakışım.
Yaşam pırıltılarına kapattım gözümü
Artık yalnızca şan göklerinin, donuk yıldızını
Görür gözlerim.

AURELIA

Yetişin imdadıma sevgili tanrılar!

(Çadırın önündeki ağaca yaslanır kalır)

CATILINA *(Adamlarına)*

Haydin, davranın!

MANLIUS

Kılıç şakırtıları geliyor kulağıma.

SESLER

Yakındalar!

CATILINA

Haydin öyleyse! Cesaretle cepheye!
Nicedir utanç gecesindeydik. Az kaldı sabaha!
Yıkanacağız sabahın savaş dalgalarında!
Gelin benimle! Romalı cüretinin ve kılıcının
Önünde, Roma'nın kanının son damlası aksın!

(Ormanın içine dalıp giderler. Gürültüler ve savaş naraları işitilir)

FURIA

Gitti. Tam istediğim gibi. Ölümüne koşuyor. Tanın
İlk kızartısı, onun soğumuş kaskatı bedenini bulacak.

AURELIA *(Kendi kendine)*

Hayalim, onun dehşet dolu ruhunu korumaya yetmedi mi?
Bir düş müydü bu? Hayır, ağzından hiç sevgi sözcüğü
çıkmadı ki.

FURIA

Şakırdıyor kılıçlar; Catilina kendi mezarına vardı bile;

Az kaldı: Suskun bir gölge gibi ölüler ülkesine seyirtiyor işte.

AURELIA *(Kendini toplar)*

Heey, kimsin sen, ağaç tepelerinden
Belalı baykuş ötüşleri gibi dehşet verici sesle nefeslenen?
Catilina'yı karanlık dünyana çekmek için mi,
Ölüler ülkesinden bir uyarı gibi hortlayıp geldin?

FURIA

Herkes kendi memleketini ister; ve onun teknesi,
Hayatın içinden, kusmuk, çamur yüklenerek geçti.

AURELIA

Bir saniye!
Özgür ve soyluydu onun yüreği, ruhu güçlü ve iyilik dolu,
Ta ki zehirli bir ot, iliğini sömürüp, sarmalayana dek onu.

FURIA

Bir sürüngen kol onu kökten boğana kadar,
Yapraklarıyla parlak yeşil görünür çınar.

AURELIA

Kendi geçmişini döktün açığa. Ve bu ses tonu,
Catilina'nın dudaklarından pek sık kaçıyordu.
Ah, sen yılan, sen hayatımın meyvesini mahveden,
Sen, tüm yalvarmalarıma karşın onun kanına giren!
Uykusuz geceler boyu görülen kâbuslardan tanırım seni,
Onunla benim arama dikilmiş dehşet tablosu gibi!
Biz ki, değerli kocamdan yana geçmişe baktığımda,
Dingin sevinç günleri ve mutluluk görürdüm serapa.
Çiçekler dikmiştim onun yorgun yüreğine, taze, renkli,
Ve ona duyduğum aşktı, açan çiçeklerin en güzeli.
Şimdi senin yüzünden nefret edilen o çiçek,
Toz içinde yas tutarak acıyla kuruyup gidecek.

FURIA

Zayıf ruhlu aptal kadın, Catilina'ya yol çizmek istersin öyle mi?
Onun ruhu senin yolundan hep kaçtı, görmez misin peki?
Çiçeklerin hiç büyür mü öyle rüzgârlı bir yerde,

Az güneşli bahar havası ister, nazenin menekşe,
Oysa bulut yığınlarını sever gâvur haşhaşı,
Kocanın ruhuna çoktan yerleşmiş güz bulutları!
Oyunu kaybettin sen! Az sonra onun yüreğinde sıcak kan
Duracak ve o intikam kurbanı, ölümün kolunda ayrılacak
dünyadan.

AURELIA *(Artan bir hırsla)*

Senin ölümün saramaz onu, gökteki ışığın hakkı için, hayır!
Benim gözyaşlarım akar akar da onun yüreğini kurtarır!
Savaşın ortasında kan revan içinde de bulsam,
Soğuk bedenini sıcak kollarımla sarıp sarmalasam,
Tüm aşkımı solusam suskun dudaklarına,
Tesellimle, acısını dindirip huzur getirsem ona.
Ey Nemesis, kurbanını elinden almaya cüret ediyorum işte,
Onu memleketin ışığına bağlıyorum, sevgimle.
Ve yüreği susup gözleri ölüm sisine bürünse de,
Hayatı birlikte terk edelim göğüs göğüse.
Bu acı kaderimle, ey iyiliksever yüce güçler,
Bağışlayın n'olur mezarında bana eşimin yanıbaşında bir yer
(Gider)

FURIA *(Arkasından bakar)*

Ara bakalım perdeli gözlerle; hiçbir şeyden korkum yok,
Zaferi sıkı sıkı avucumun içinde tutuyorum ben.
Savaşın gürültüsü yükseliyor, parçalanıp dağılan
Kalkan sesleri, ölüm çığlıklarıyla beslenerek. Onun kanı da
Akmaya başladı mı acaba, yoksa yaşıyor mu hâlâ?
Oh, ne güzel bir an! Ay, gökyüzüne veda ederken
Kara bulutların ardına gizleniyor. Yeniden,
Gecenin karanlığı basacak sabah öncesi
Bir süre daha ve sonra, gün ağardığında
Bitmiş olacak her şey. Karanlıklara gömülecek o,
Nasıl karanlıkta yaşadıysa. Çok güzel bir an!
(Kulak kesilir)
Kasım fırtınası gibi esip geçiyor işte,

Sonra çok uzakta sönüyor fısıltılarla;
Düşman ordusu kırdı geçirdi *ortalığı*.
Öfkeli deniz dalgaları gibi ilerleyerek
Önlenemez biçimde çiğneyip geçti her yanı.
Acılı sesler duyuluyor, nefesler, nefesi kesilenler:
Son uykuda söylenen son bir ninni bu,
Tüm silah arkadaşlarının birlikte tuttırduğu.
Şimdi de baykuş katıldı ninniye ve bir hoş geldin
Sunuyor, karanlık illerin gölgesinde halka.

(Bir an sonra)

Sustu her şey. Hiç ses yok. Demek artık o,
Yalnızca benim ve sonsuza dek benim.
Şimdi bizi karşılar unutmanın ırmağı
Ve ardında gündüzü olmayan ülke.
Ama cesedini bulmam gerek önce,
Güneş mahvetmeden ve parçalamadan akbabalar
Onun nefretle dolu güzel hatlarına
Bakmak istiyorum doyana kadar.

(Gitmeye davranır, ama duraksar ve geri çekilir)

Eyvah! Otların üstünde kayan ne ki?
Bataklığın sabah ayazında donmuş sisi,
Bir cisim oldu da gölgesi mi düşüyor acaba?
Yaklaşıyor işte. Catilina'nın gölgesi bu!
Hayalet mi? Kısık gözlerini görüyorum,
Kırık kalkanını, ışıltısı yitik kılıcını;
Ölmüş adamın bütününü görüyorum, yalnız,
Tuhaf: Ölümcül yara görmüyorum hiç?

(Catilina, ormandan doğru gelir; başı düşmüş, bakışları kararmış, beti benzi uçuk)

CATILINA *(Kendi kendine)*

"Düşüşün,
Kendi elinle olacak senin, ne var ki,
Yabancı bir el düşürecek seni!"
Denmişti bana. Eee, şehit düşmekse düştüm, herhalde,

Ama, kimse vurmadı ki bana. Gel de çöz bilmeceyi.

FURIA

Selam olsun benim cesur Catilina'm!

CATILINA

Eyvah, sen kimsin?

FURIA

Bir gölgenin gölgesi.

CATILINA

Sensin değil mi Furia! Ve beni selamlıyorsun, ha?

FURIA

Dünyana hoş geldin! İki hayalet, ölüler ülkesinde
Kharon'un teknesine binebiliriz artık. Ama dur,
Benden şu zafer çelengini al önce.

(Çiçek toplayıp çelenk örmeye başlar)

CATILINA

Ne yapıyorsun sen?

FURIA

Alnını süslemek istiyorum.
Ama söylesene, nasıl böyle tek başına gelebildin?
Soylu bir komutanın ölüsü, binlerce şehitle birlikte
Olmalı, değil mi? Hani dostların, nerede?

CATILINA

Onlar uykudalar, Furia!

FURIA

Hâlâ mı?

CATILINA

Evet, hâlâ ve çok da uzun sürecek uykuları.
Hepsi uyuyor. Ormanı dolaş, tarlaya dek
Geç ormanın içinden, ama sessiz, rahatsız etme sakın!
Sıra sıra yatıyor göreceksin onları. Kılıcın
Ninnisine kanıp uzatıverdiler boyunlarını;
Uzandılar, ben uyandım, onlar bir daha uyanmadılar,
Çünkü ninni uzak tepelerin ardında yitip gitti.
Bana hayalet diyorsun. Evet evet, bir hayaletim,

Salt bir hayalet, evet, ama sanma ki onların uykusu da,
Öyle düşsüz, rahat, derin, huzurlu,
Deliksiz bir uykuydu. Hayır, hiç öyle sanma!

FURIA

Anlat öyleyse,
Dostlarının düşü neydi, ne gördüler onlar?

CATILINA

Olur, onların en önünde kılıç sallıyordum, umutsuzca,
Ve ölümümü arıyordum düşmanın kılıcında.
Solumda, sağımda şehit oldular hep,
Statilius, Gabinius, Manlius; ve benim
Curius'um, bana göğüs gerdiği için öldü;
Keskin Romalı kılıcı hepsini öldürdü.
Ve o aynı kılıç, yalnız bana işlememişti.
Roma'nın silahları, evet, atlayıp geçmişti Catilina'yı!
Kavga delinmişti, dilim tutulup kalmışım,
Hiçbir şey hissetmeksizin, bu arada savaşın dalgaları
Üstümden aşıp geçtiler. Önce toplaştığını gördüm,
Çevremde bir sessizliğin. Ve baktım ki,
Savaş, bir deniz gibi çok gerilerde kalmış!
Ne kadar kaldım öyle? Tek bildiğim:
Çepeçevre ölülerimin ortasında bir bendim.
Ama, yaşıyordu donup kalmış gözleri.
Üstelik dudaklarının köşesinde bir gülümseme,
Ve o gözlerle o gülümseme bana bakıyordu,
Tek başına ayakta kalmış olan bana,
Onlar için ve Roma için savaşmış olan bana,
Ama işte yine Roma'nın silahlarıyla
Atlanıp geçilmiş ve aşağılanmış olan bana.
İşte orada öldü Catilina.

FURIA

Yanlış yordun ölülerinin düşünü;
Seni öldüreni de iyi tahlil etmedin.
O bakış ve gülümsemeyle onlar, seni de

Kendileri gibi uyumaya çağırmışlar.

CATILINA

Başarabilseydim, evet!

FURIA

Bir kahramanın hayaletine iyi teselli doğrusu! Neyse,
Huzura kavuşma anın yaklaşıyor. Gel, eğ başını;
Seni zafer çelengi ile süsleyeyim. *(Çelengi uzatır)*

CATILINA

Lanet! Ne bu? Haşhaş çelengi ha?

FURIA *(Vahşi bir keyifle)*

Elbette!
Kırmızı haşhaş çiçeği, nasıl, görkemli değil mi? Alnında
Bir kanlı bilezik gibi ışıldar.

CATILINA

İstemez! Nefret ederim o kırmızıdan!

FURIA *(Kahkaha atar)*

Donuk renkleri seviyorsun anlaşılan, peki,
O zaman sana, Silvia'nın cesedi Tiber ırmağından
Karaya vurduğunda, ıslak saç buklelerine takılmış
Yeşil kamıştan bir çelenk yapayım.

CATILINA

Ne tablolar ama!

FURIA

Ya da istersen Roma'nın
Pazar yerinden, senin akıttığın yurttaş kanı
Bulaşmış gümüşî devedikenlerini getireyim,
Ne dersin sevgili Catilina'm benim?

CATILINA

Kes artık!

FURIA

Yahut annemin evinde, tecavüze
Uğramış bir genç kız korkunç çığlıklarla
Kendini azgın sulara attığında sararıvermiş
Yeşil meşe yaprağını mı isterdin?

CATILINA

Bu intikam dolu kaplarını bir kerede boşalt
Üstüme de, bitsin! Yeter!

FURIA

Ben senin kendi gözlerinim,
Kendi belleğin, kendi mahkemen, kendi yargıcınım senin.

CATILINA

İyi ama neden şimdi?

FURIA

Yorulmuş gezgin, hedefine
Vardığında, geçtiği yollara dönüp bir bakar ya!

CATILINA

Haa, ben hedefime varmış oluyorum öyle mi? Hedef
Bu mu? Ölüyüm mezarda değilim, sağım dünyada değilim,
Hedef nerede peki?

FURIA

Çok yakın, yeter ki iste.

CATILINA

Bir zamanlar istemiş olduğum her şey yıkıldığından
Bu yana, istek diye bir şey kalmadı bende.
(Eliyle bir şeyleri kovar)
Uzak durun benden, uzak durun, uçuk gölgeler sizi!
Ne istiyorsunuz benden, siz erkekler ve siz kadınlar da?
Boşuna gelmeyin üstüme! Ooo, gittikçe çoğalıyorlar bile!

FURIA

Senin gölgen, dünyaya çok fazla bağlı hâlâ.
Bu ağın binlerce ipini kopar at!
Çelengi de saçlarına bastırarak gel,
Unutturucu gücüyle iyi gelir sana;
Belleği öldürür, dinlendirir ruhunu.

CATILINA *(Monoton)*

Belleği öldürüyor mu? Ah, söylediğin doğru olsa!
Haydi alnıma bastır o zehirli çelengi!

FURIA *(Çelengi Catilina'nın başına koyar)*

Ne güzel süs oldu bak. Evet, Catilina,

Haydi karanlığın prenslerinin önüne çık artık!

CATILINA

Gidelim, gel! Yerin altını özledim; tüm
Gölgelerin ülkesini vatanım bilir oldum.
Gidelim birlikte! Bu beni tutan ne?
Ayak bağı olan ne bana? Sanki arkamda,
Sabahın bu gök kubbesinde soluk bir yıldız var;
Hayata geri çekiyor beni o ısrarla,
Ayın gücü denizi nasıl çekerse öyle!

FURIA

Gel sen, gel!

CATILINA

Hayır, gözümde parlıyor, el diyor bana.
O ışık sönmedikçe ya da bir bulut örtmedikçe onu
Senin peşinden gelemem ben. İşte
Gördüm sonunda: Yıldız değil bu, bir
İnsan yüreği, ateşli, çarpıyor da;
Bir kelepçe gibi bağlıyor beni, çekiyor kendine,
Akşam yıldızı çocukların gözünü nasıl çelerse.

FURIA

Durdur o yüreği, bitsin!

CATILINA

Ne demek yani?

FURIA

Bıçağın
Belinde duruyor ya! İşte o bıçakla, bir vuruşta...
Seninle benim arama düşmanca girmiş olan
O yıldızın ışığını söndürüp o yüreği de bitirirsin.

CATILINA

Yapsam mı dersin? Bıçak, keskin ve sivri...
(Birden haykırır)
Aurelia! Aurelia, nerdesin?
Ah, yakınımda olsan! Hayır hayır, seni görmek değil!
Ama her şey iyi olacakmış ve barış gelecekmiş,

Başımı göğsüne yaslayıp pişmanlığımı
Duyabilecekmişim gibi geliyor bana!
FURIA
Pişmanlık mı?
CATILINA
Tüm yaptığım kötülüklerden!
Kötü olmaktan ve kötülük yapmaktan pişmanlığım!
FURIA
Çok geç! Bulunduğun yerden geri dönüş,
Olmaz artık. İstediğin kadar dene, aptal!
Ben dönüyorum. Sen başını onun göğsüne
Yasla da, o yorgun ruhun için huzuru
Ara bakalım bulabilecek misin orada!
(Giderek artan bir hırsla)
Uzun sürmez, binlerce ölü kalkacak ayağa;
Aldatılmış kadınlar katılacak onlara;
Ve hepsi, hepsi topluca, senin gasp ettiğin
Hayatlarını, kan ve onurlarını isteyecekler senden.
Dehşet içinde kaçacaksın gecenin içine,
Vahşi köpeklerin kovaladığı Aktaion misali,
Binlerce gölgenin kovaladığı bir gölge suret olarak
Dört döneceksin ekvator boyunca dünya ülkelerinde!
CATILINA
Anlıyorum Furia, burada huzur yok bana,
Dahası, ışığın ülkesinde vatansızım da!
Senin peşinden gölgeler dünyasına ineceğim
Ve kesip atacağım beni tutan bağı. O ölecek.
(Bir yıldırım düşer ve gürültüsü patlar)
FURIA
Tanrılar, kararını kutluyorlar!
Şuraya bak Catilina, karın geliyor.
(Aurelia korkuyla arayarak ormandan gelmekte)
AURELIA
Nerede olabilir ki? Ölülerin içinde yok. Başka

Nereye baksam acaba?
(Catilina'yı fark eder)
Ey yüce tanrılar!
Catilina'm benim! *(Ona koşar)*
CATILINA *(Sakat bir ifadeyle)*
Bu adı ağzına alma!
AURELIA
Hayattasın! Ah!
(Onun kollarına atılmak ister)
CATILINA *(Karşı koyarak)*
Bırak beni kadın!
AURELIA
Dinle beni, sevgilim!
CATILINA
Sus, dinlemek istemiyorum!
Nefret ediyorum senden; hilen meydana çıktı;
Beni bir ayağım çukurda yaşatmak istiyorsun;
Öyle gözünü dikip bakma bana! Acı veriyor,
Bıçak gibi yüreğime saplanıyor bakışın!
Bıçak, sahi, bıçak, evet ya, kapa gözlerini, öleceksin!
(Bıçağını çeker ve karısını kolundan yakalar)
AURELIA
Ey tanrılar, mukayyet olun, ona da bana da!
CATILINA
Kapat şu gözlerini, kapat dedim sana;
Yıldız pırıltısı ve sabah ışığı gizli onlarda.
Bu sabah yıldızının ışığı sönmek zorunda!
(Gök gürültüsü yeniden dolanır)
Senin yüreğinin kanı durmalı! Dinle bak, tanrılar
Sana ve Catilina'ya veda ediyorlar!
(Bıçağını Aurelia'nın gösüne saplamak üzere kaldırır, Aurelia kaçıp çadıra girer, Catilina da peşinden)
FURIA *(İzler)*
Kadın yalvararak kollarını kaldırıyor,
Canını bağışlamasını diliyor. Adam katı.

İşte sapladı bıçağı. Kadın kanlar içinde yere yığıldı
(Catilina, elinde bıçakla ağır ağır çadırdan çıkıp gelir)
CATILINA
Özgürüm artık. Ve az sonra da yokum zaten.
Unutmak ruhumu bir güzel kaplamakta;
Suda boğulan biri gibi, gözüm bulandı,
Kulağım pek duymuyor. Söyle bakalım,
Biliyor musun bu küçük bıçakla neleri öldürdüm ben?
Sadece onu değil, orada çarpan tüm yürekleri,
Yaşayan, yeşerip çiçeklenen her şeyi öldürdüm.
Yıldızları kararttım, ayın ışığını aldım,
Ateşini söndürdüm güneşin.
Baksana, yükselip gelmek istemiyor,
Hiçbir zaman da gelmeyecek, güneş öldü.
Artık dünya baştan başa, buz gibi
Soğuk bir mezara döndü, kurşunî kubbeli,
Ve biz, o kubbeye dikmişiz gözlerimizi, biz,
Işığın ve karanlığın, hayatın ve ölümün
Nefret ettiği, huzursuz gölgeleriz.
FURIA
Hedefimize vardık, Catilina!
CATILINA
Hayır;
Bir adım daha, ancak ondan sonra!
Şu yükümü al önce benden! Görmüyor musun,
Sırtımı Catilina'nın cesedi nasıl çökertmiş?
Önce o cesede bir ok at bakalım!
(Bıçağı işaret eder)
Kurtar beni Furia! Al şu oku;
Sabah yıldızının gözüne saplamıştım ben onu,
Al, al ve sapla sen de cesedin ortasına boydan boya,
Cesedin gücü bitsin ve ben de kurtulayım.
FURIA *(Bıçağı alır)*
Öl bakalım ey ruh, nefretle sevdiğim!
At dünya yükünü sırtından, gel benimle!

(Bıçağı Catilina'nın göğsüne saplar; Catilina ağacın dibine düşer)

CATILINA

(Bir an sonra kendine gelir, elini alnına götürür, boğuk sesle konuşur)

Ah, şimdi anladım ey ruh, geçmişte söylediğini, öyle ya:
Yarı kendi elimdense ölümüm, yabancı bir eldi öbür yarısı da
Nemesis yaptı işini. Haydi gizle beni, ey ölüm gecesi!
Ey öte dünya ırmağı Styx, al sen de sırtına bu ağır sessizliği
Yükle onu tekneye, çek küreği dosdoğru hedefe,
Tüm gölgelerin vatanı, dilsiz prensler ülkesine.
Yol ikiye ayrılır orada, ben sessizce sola...

AURELIA

(Çadırdan çıkmış, göğsünden kan akarak, sallantıyla ve beni uçuk, gelir)

Hayır, sağa, ölümsüzler adası Elysium'a!

CATILINA *(Kendini toplar)*

Ah, bu aydınlık tablo nasıl ürkütür, korkutur beni! Söyle
Aurelia, sen misin gerçekten gözümün seçtiği?

AURELIA *(Yanına diz çöker)*

Evet ben geldim, yaralarının acısını dindirmeye,
Yaşıyorum göğüs göğüse ölmek için seninle.

CATILINA

Hayattasın!

AURELIA.

Yalnızca bir perde indi, kendimi yitirmişim,
Ama gözlerim izledi seni ve her şeyi işittim;
İçimdeki aşk, sana eş olmanın gücünü verdi bana,
Artık ölsek de gam yemem, başın göğsümde ya!

CATILINA

Ah, öyle olsaydı keşke! Ama yazık ki bütün bu umutlar
boşuna!
Canımı almak istiyor kadından yana öç tanrıçası
Erinnüler[4], elveda!

(4). Görüldüğü gibi, yazar burada artık "Furialar" benzetmesini de bırakıp doğrudan "Erinnüler" demekte sakınca görmüyor. Y.O.

Sen özgürce ışığa ve mutluluğa koşabilirsin yeniden;
Unutmanın ırmağını geçip geceye dönmek zorundayım ben
(Geride gün ışımaya başlar)
AURELIA *(Artan aydınlığı işaretle)*
Aşkın önünde hiç kalır ölümün gecesi ve korkunçluğu,
Fırtına bulutları gidiyor bak, sabahın yıldızıdır bu!
(Kollarını geniş açarak)
Işığın zaferi! Pırıl pırıl ve koskoca doğuyor dünyanın günü!
Gel Catilina, gel, yakındır ölümün sürgünü!
(Catilina'nın üzerine yığılır kalır)
CATILINA
(Onu sıkıca göğsüne batırarak son nefesiyle konuşur)
Ah, ne kadar sevgi dolu! Geri geldi unutulmuş düşlerim:
Mezarımın içinde, ışıltı seliyle bölünmüş gibiydim.
Taze ışığa karşı çocuk gibi haykırıyordu sanki.
Ah, kolumda güç kalmadı artık, gözlerim gitti.
Oysa aydınlıktı yüreğim, hiç olmadığı kadar,
Apaçık görünür olmuştu önümde dolaşık yollar.
Evet, şimşeklerle kızmış bir gece fırtınasıydı hayatım;
Ama ölürken ona tan kızıllığıyla ışık saçtım.
(Aurelia'nın üstüne eğilir)
Karanlıkları kovdun, defettin sen; nasıl dinginleşti ruhum;
Haydi ışıklar ülkesine, barışa gidelim, diyorum.
(Göğüne saplı bıçağı hızla geri çeker ve ölüm halinde şunları söyler)
Bak, sabahın dost ışıkları nasıl iniyor kardeşçe;
Ve kaçıyor mezarına, aşka yenik düşmüş gece!
(Aurelia'nın son gelişiyle Furia, adım adım uzaklaşarak ağaçlar arasında kaybolmuştur. Catilina'nın başı Aurelia'nın göğsüne düşer; ölürler)

SON

HENRIK IBSEN

BİR HALK DÜŞMANI

Oyun, 5 Perde

Türkçesi
Yılmaz Onay

KİŞİLER

DR. TOMAS STOCKMANN	: Kaplıca doktoru
BAYAN STOCKMANN	: Doktorun karısı
PETRA	: Doktorun kızı; öğretmen
EİLİF ve MORTEN	: Doktorun oğulları; 13 ve 10 yaşlarında
PETER STOCKMANN	: Doktorun ağabeyi; Kent Başkanı, Polis Müdürü, Kaplıca Yönetim Kurulu Başkanı, vesaire...
MORTEN KİİL	: Bayan Stockmann'ın babalığı, sepici.
HOVSTAD	: "Halkın Postası" gazetesinin yazı işleri müdürü
BİLLİNG	: "Halkın Postası" gazetesinin çalışanı
KAPTAN HORSTER	: Gemi kaptanı
ASLAKSEN	: Basımevi sahibi

Bir yurttaşlar toplantısına katılanlar, her kesimden erkekler, birkaç kadın, bir küme öğrenci.

Oyun, Norveç'in güney kıyısında bir kentte geçmektedir.

BİRİNCİ PERDE

Doktorun oturma odasında, akşam. Oda sade döşenmiş, fakat temiz ve cana yakın. Sağ duvarda iki kapı; kapılardan arkada olanı antreye açılıyor, öndeki ise doktorun çalışma odasına açılıyor. Solda, antreye açılan kapının karşısında, evin öteki mekânlarına giden kapı bulunmakta. Soldaki duvarın orta hizasında bir çini soba, öne doğru bir kanepe ve kanepenin üstünde de duvarda asılı bir ayna var. Kanepenin önünde oval bir masa duruyor, üstünde örtü ve abajurlu bir gaz lambası bulunuyor, arkada açık duran bir kapıdan yemek odasına geçiliyor. Yemek masasında sofranın kurulu olduğu ve üstünde gene bir lambanın yandığı görülmektedir.

Yemek odasında Billing, çenesinin altında bir peçeteyle sofraya oturmuş. Bayan Stockmann ayakta, Billing'in önüne bir tabakla koca bir dana kızartması koymakta. Öteki sandalyeler boş, tabaklar ve kaşık çatal karışık durumda, belli ki sofradan yeni kalkılmış.

BAYAN STOCKMANN Eee Bay Billing, ne yapalım, siz böyle bir saat gecikince yemek de böyle soğudu elbette.

BİLLİNG *(Yiyerek)* Ooo, gene de harika, tadına doyum yok, enfes olmuş.

Bn. STOCKMANN Biliyorsunuz, kocam yemeğin tam zamanında yenmesine çok önem verir.

BİLLİNG Tabii tabii hiç sorun değil. Hatta böyle tek başıma oturup sessiz sedasız yiyince daha da güzel oluyor.

Bn. STOCKMANN Eh, öyleyse afiyet olsun. *(Antreye kulak kabartır)* Hah, Bay Hovstad da geldi galiba.

BİLLİNG Olabilir.

(Kent Başkanı Stockmann, paltosu, üniforma kasketi ve "âsâ"sı ile girer.)

BAŞKAN Akşamlar hayrolsun muhterem kardeşimin karısı!..

Bn. STOCKMANN *(Oturma odasına gelir)* Aaa! Siz! İyi akşamlar! Buyrun, buyrun! Bize gelmeyi düşünmeniz; ne güzel bir şey!

BAŞKAN Geçiyordum da, dedim ki *(Yemek odasına bir göz atarak)* ama misafiriniz var galiba.

Bn. STOCKMANN *(Biraz çekingen)* Yoo, yalnızca bir rastlantı. *(Çabukça)* Birlikte bir şeyler yemez miydiniz?

BAŞKAN Ben? Hayır, asla! Çok teşekkürler, fakat akşam sıcak yemek mi, Allah korusun, hiç hazmedemem.

Bn. STOCKMANN Ama bir kerecik canım, hatırımız için;

BAŞKAN Yok yok, sizin hatırınızı kırmak istemem, ama akşam çayla hafif bir kahvaltının ötesine de geçemem. Böylesi her zaman çok daha sağlıklı ve biraz da daha hesaplıdır.

Bn. STOCKMANN *(Gülümseyerek)* Tomas'la benim har vurup harman savurduğumuzu düşünmüyorsunuzdur inşallah.

BAŞKAN Sizin için düşünmem böyle bir şey, aklımın köşesinden bile geçmez hanımefendi, ama *(Doktorun çalışma odasını gösterir)* birader bey evde yok mu acaba?

Bn. STOCKMANN Haa, yemekten sonra çocuklarla bir gezintiye çıkmıştı.

BAŞKAN Sağlığa iyi mi bu yani? *(Kulak kabartır)* Geliyor galiba.

Bn. STOCKMANN Hayır o değil. *(Kapı vurulur)* Buyrun. *(Yazı işleri Müdürü Hovstad girer)*

Bn. STOCKMANN Evet, Bay Hovstad, Bay...

HOVSTAD Kusura bakmayın, basımevinde takıldım. Ooo, iyi akşamlar sayın başkan!

BAŞKAN *(Biraz kasıntılıca selamlar)* Sayın yazı işleri mü-

dürü. İşten ancak kurtulabildiniz herhalde, değil mi?

HOVSTAD Öyle de sayılır. Gazete için bir şeyin dizgiye girmesi gerekiyordu.

BAŞKAN Anlıyorum, anlıyorum. Hele kardeşim de "Halkın. Postası"nın pek verimli bir yazarı olunca, değil mi, yanlış duymadıysam...

HOVSTAD Evet efendim, Doktor Bey herhangi bir konuda açıkça, dürüstçe söylenecek sözü varsa, bunu "Halkın Postası"na yazmaktan sakınmıyor.

Bn. STOCKMANN *(Hovstad'a)* Buyurmaz mısınız? *(Yemek odasını gösterir)*

BAŞKAN Siz buyurun rica ederim. Kardeşimin, özellikle memnun etmeyi düşünebileceği bir okuyucu çevresi için yazı yazmasında ben asla bir sakınca görüyor değilim. Ayrıca, gazetenize karşı menfi düşünceler beslemek için de şahsen hiçbir neden görmem, değil mi Bay Hovstad?

HOVSTAD Evet ben de ayni kanıdayım.

BAŞKAN Kentimizde bütünüyle bir hoşgörü havasının egemen olduğu da inkâr edilemez, gerçekten güzel bir birlik ve beraberlik ruhudur bu. Ve bu birlik-beraberliğimiz, hepimizi bir araya getiren büyük müşterek davamızdan gelmektedir, bir dava ki hakkaniyetle düşünen her vatandaşı aynı oranda ilgilendiriyor.

HOVSTAD Evet, kaplıca tesisleri.

BAŞKAN Tamam işte! Büyük, yeni, muhteşem kaplıca tesislerimiz. Ve dikkatinizi çekerim Bay Hovstad, dikkatinizi çekerim: Bu kaplıca, aynı zamanda, kentimizin başlıca refah kaynağı olacaktır. Hiç şüphe yok!

Bn. STOCKMANN Tomas da öyle diyor.

BAŞKAN Memleketimiz özellikle şu son birkaç yıl içinde fevkalade büyük bir gelişme kaydetmedi mi? Para girdi insanların cebine, canlılık ve hareket geldi. Bina ve arsa fiyatları günbegün yükseliyor.

HOVSTAD Ve işsizlik azalıyor![1]

BAŞKAN O da var, ya, o da var tabii. Mülk sahibi sınıfların sırtındaki toplumsal yükler sevindirici ölçüde azalmakta ve daha da azalacak, yeter ki şu bir yıl doğru dürüst bir yaz yapsın, şöyle çokça yabancı turist gelsin, bol miktarda hasta olsun ki, tesislerimizin de ünü yayılsın...

HOVSTAD Bunların gerçekleşeceği de şimdiden belli, değil mi, duyduğuma göre?..

BAŞKAN Bu iş iyi başladı, çok iyi. Her gün istekler geliyor, yer ayırtmak için filan.

HOVSTAD E öyleyse Doktor Beyin makalesi de tam zamanına denk gelmiş olacak.

BAŞKAN Gene mi bir şey yazdı yoksa?

HOVSTAD Hayır, kışın yazıp vermişti; kaplıcaları tavsiye eden, bizdeki koşulların sağlık için ne kadar iyi olduğunu anlatan bir yazı. Metni o zaman bir kenara koymuştum.

BAŞKAN Bir takıntı vardı içinde herhalde, ha?

HOVSTAD Yoo, ondan değil. Bu makale için baharı beklemek daha iyi diye saklamıştım; nitekim işte tam şimdi herkes düşünmeye başlıyor, yazın nereye gideyim diye.

BAŞKAN Doğru, son derece doğru Bay Hovstad.

Bn. STOCKMANN Gerçekten de, kaplıcalar söz konusu oldu mu Tomas yorulmak bilmez.

BAŞKAN E yani, alt tarafı kendisi de kaplıca tesislerinin bir memurudur değil mi?

HOVSTAD Ve ayrıca kendisi kaplıcanın fikir babasıdır da, değil mi?

BAŞKAN O mu? Haa, evet, bazı kimselerin böyle düşündüğü kulağıma gelmiyor değil. Ancak ben sanıyordum ki, bu teşebbüste benim de birazcık payım olmuştur, hani...

Bn. STOCKMANN Aa tabii, Tomas da hep böyle diyor.

HOVSTAD İnkâr eden mi var sayın başkan? İşi siz yürürlüğe koydunuz ve pratikte gerçekleştirdiniz; hepimiz biliyoruz bunu. Ben fikirden söz ettim yalnızca! Eee, bu fikir de yani, Doktor Beyindi doğrusu.

BAŞKAN Öyle öyle, fikir dediniz mi, kardeşimde bolca vardır yazık ki! Ama iş uygulamaya gelince Bay Hovstad, başka ağırlıkta adamlar gerekir, değil mi? Doğrusu, ben de sanmıştım ki, hiç değilse bu evde, kardeşimin evinde...

Bn. STOCKMANN Ama ağabey...

HOVSTAD Sayın başkan, nerden çıkardınız şimdi...

Bn. STOCKMANN Haydi siz içeri girin Bay Hovstad, bir şeyler yiyin. Bu arada kocam da gelir zaten.

HOVSTAD Sağ olun, az bir şey alayım.

(Yemek odasına girer)

BAŞKAN *(Biraz kısık sesle)* Bu köylü takımı da amma tuhaf oluyor. Şöyle adam gibi usul erkân öğrenemeyecekler hiçbir zaman.

Bn. STOCKMANN Bu kadar sinirlenmeye değer mi ama? Tomas'la siz bu onuru kardeşçe paylaşamaz mısınız?

BAŞKAN Evet ya, öyle olmalı aslında. Ama işte, görünüşe bakılırsa, paylaşmak herkesin harcı değil demek ki.

Bn. STOCKMANN Yok canım! Siz ve Tomas, bu noktada birbirinizle o kadar iyi anlaşırsınız ki! *(Kulak kabartır)* Geldi galiba. *(Gider, antreye açılan kapıyı açar)*

Dr. STOCKMANN *(Dışarıdan yüksek sesle gülüşü duyulur)* Bak, sana bir konuk daha getiriyorum Katrin! Harika değil mi? Buyrun kaptan, şöyle buyrun, paltonuzu şu askıya asabilirsiniz. Aa, palto da mı giymiyorsunuz siz? Düşünsene Katrin, cadde ortasında yakaladım onu. Buraya gelmekten bile kaçıyordu.

KAPTAN HORSTER *(İçeri girer, Bayan Stockmann'ı selamlar)*

Dr. STOCKMANN *(Kapı aralığında)* Haydin bakalım delikanlılar, içeri artık. Katrin, kurt gibi acıktı bunlar. Gelin kaptan, bir de dana kızartmasının tadına bakın bakalım. *(Horster'i yemek odasına yöneltir; Eilif ve Morten de girerler)*

Bn. STOCKMANN Aşkolsun Tomas, bir dönüp bakmaz mı insan?

Dr. STOCKMANN *(Kapıda döner)* Peter! Sen ha! *(Ona doğru gider, elini uzatır)* Ne güzel bir olay bu!

BAŞKAN Yazık ki hemen çıkmak zorundayım.

Dr. STOCKMANN Saçmalama, nereye gidiyormuşsun? Sıcak rom hazır, masaya geliyor şimdi. Katrin, rom hazır değil mi?

Bn. STOCKMANN Ay, henüz değil, su şimdi kaynar hemen.

(Yemek odasına koşar)

BAŞKAN Bir rom eksikti!

Dr. STOCKMANN Tabii ya, haydi otur haydi, keyfimize bakalım.

BAŞKAN Teşekkür ederim, içki âlemleriyle başım hiç hoş değildir.

Dr. STOCKMANN Aman canım, âlem yapacak değiliz ya burada.

BAŞKAN Bana öyle geliyor ki... *(Yemek odasına bakar)* Şuraya bak, nasıl da her şeyi silip süpürüyorlar.

Dr. STOCKMANN *(Ellerini ovuşturarak)* Genç insanları yemek yerken görmek, başlı başına bir mutluluk değil mi? Hep tadına vararak yerler! Öyle olmalı elbette. Beslenmeleri gerek gençlerin, güçlü olmaları gerek! Mayalanan hamuru karıştırıp geleceği yoğuracak olanlar onlar değil mi Peter?

BAŞKAN Böyle pek coşkuyla söylediğine göre, bizde "karıştırılacak" ne varmış, sorabilir miyim acaba?

Dr. STOCKMANN Eh, bunu gençliğin kendisine sorarsın

zamanı gelince. Ama biz göremeyiz herhalde zaten. Yok, yok, biz yetişemeyiz o günlere; hele seninle benim gibi iki moruk.

BAŞKAN Bak heleee, ne de güzel bir sıfat bu?

Dr. STOCKMANN Aman be Peter, söylediklerimin öyle her kelimesine bakmayacaksın, biliyor musun? Çünkü her gün biraz daha mutlu ve keyifli oluyorum. Bütün bu tohumunu çatlatıp filiz veren hayatın içinde yaşamaktan öylesine mutluyum ki, anlatamam. Sahi, yaşadığımız şu zaman, harika bir dönem, değil mi? Sanki çevremizde yepyeni bir dünya doğuyor, yepyeni!

BAŞKAN Öyle mi sahi?

Dr. STOCKMANN E tabii sen benim kadar açık göremezsin bunu. Sen hep burada olup bitenin içindeydin, öyle bir durumda insanın duyarlığı azalır. Ama benim gibi, yıllarını kuzeyin o ücra köşesinde geçirseydin, şöyle canına can katacak bir çift söz duyacağın insan yüzüne hasret kalsaydın, işte o zaman kendini burada, sanki bir dünya kentinin kaynaşmalarının tam orta yerindeymiş gibi duyardın azizim.

BAŞKAN Hmm, dünya kenti ha?

Dr. STOCKMANN Evet. Yani, tabi burası birçok başka yere oranla gene de küçük sayılır, ama yaşam var burada! İnsanı çağıran şeyler var! Uğrunda çaba harcanacak, uğrunda kavgaya girilecek sayısız şey var burada! En önemlisi de bu ya zaten! *(İçeriye seslenir)* Katrin, postacı gelmedi mi?

Bn. STOCKMANN *(Yemek odasından)* Hayır, gelmedi.

Dr. STOCKMANN Ayrıca Peter, şöyle insan gibi yaşayabilmek var ya, bunu da hiç küçümsememek gerek, hele bizim gibi yıllarca sefalet çekmiş olanlar bunun değerini iyi bilir.

BAŞKAN Canım, yani...

Dr. STOCKMANN Öyle öyle, o dağların tepesinde, kıtı kı-

tına geçinebilirsek seviniyorduk çoğu zaman, biliyorsun. Oysa şimdi, beyler gibi yaşıyoruz çok şükür! Mesela bak bugün öğlen bizde dana kızartması vardı! Hatta akşama da kaldı. Sahi, bir tadına bakmak istemez misin? Yahut hiç değilse gel bir bak. Gel!

BAŞKAN Yok, yok, katiyen, istemem.

Dr. STOCKMANN Öyleyse şuraya bir gel. Bak yeni masa örtümüzü görmüş müydün?

BAŞKAN Ha, evet gözüme çarptı.

Dr. STOCKMANN Sonra şu abajur, görüyor musun? Bunların hepsi Katrin'in tutumluluğu sayesinde oldu. Odayı ne güzel yapmış değil mi? Bak, hele şurada durunca,.. yok yok orada değil, şurada, hah! Şöyle bir bak şimdi: Işığı toplayıp aşağıya yönlendirişi nasıl? Bence pek şık bir görüntü veriyor, öyle değil mi?

BAŞKAN Evet, elbette, böyle bir lüks için para ayırabiliyorsan...

Dr. STOCKMANN Evet azizim, şimdi ayırabiliyorum işte. Katrin diyor ki; hemen hemen tam kazandığımız kadar harcıyormuşuz.

BAŞKAN Doğru, hemen hemen!

Dr. STOCKMANN E bir bilim adamı da birazcık iyi yaşamasın mı yani? Normal bir yüksek memurun masrafı kesinlikle bizimkinden kat kat fazladır.

BAŞKAN O da doğrudur elbet. Yüksek bir memur demek, üst makamlara atanmış bir yönetici kişi demektir.

Dr. STOCKMANN İyi peki, ya basit bir büyük tüccar? Öyle biri, o memurdan da kat kat fazla harcıyor.

BAŞKAN Ne yapalım, koşullar böyle konmuş bir kere.

Dr. STOCKMANN Ayrıca, ben gerçekten de hiçbir gereksiz masraf yapmıyorum, Peter. Ama insanları çevremde görme mutluluğundan kendimi alıkoyamıyorum işte. Muhtacım buna, anlıyor musun, ihtiyacım var buna! O kadar uzun süre her şeyden uzak kaldım ki!

Genç, zinde, serbest insanlarla, özgür düşünceli, eylemci insanlarla birlikte olmak, benim için yaşamsal bir zorunluluk, anlıyor musun? Ve işte şu içerde oturanlar, iştahlı iştahlı yemeklerini yiyen şu kişiler, tam öyle insanlardır işte. Örneğin Hovstad, ah onu biraz yakından bir tanısan!

BAŞKAN Hovstad mı, evet doğru senin gene bir makaleni yayınlamak istiyormuş, öyle dedi.

Dr. STOCKMANN Bir makalemi mi?

BAŞKAN Evet, kaplıca üstüne. Kışın yazıp vermişsin.

Dr. STOCKMANN Haa, o makale! Yok, onun şimdilik yayınlanmasını istemiyorum.

BAŞKAN İstemiyor musun? Oysa şimdi tam da zamanıdır bence.

Dr. STOCKMANN Haklısın belki; normal koşullarda öyle tabii. *(Oda içinde bir aşağı bir yukarı gezinir)*

BAŞKAN *(Arkasından bakar)* Yani, içinde bulunduğumuz koşullarda bir anormallik mi var?

Dr. STOCKMANN *(Durur)* Bak Peter, şu sırada, istesem de bir şey söyleyebilecek durumda değilim. En azından, bu akşam henüz bir şey diyemem. Yani, koşullarda büyük bir terslik olduğu da ortaya çıkabilir, hiçbir şey de çıkmayabilir. Bütün bunların sırf benim kuruntumdan ibaret olması da pekâlâ mümkün!

BAŞKAN Kusura bakma ama, bu söylediklerin son derece karanlık görünüyor bana. Neler dönüyor burada? Kaplıca konusunda benden gizlenmesi gereken bir şey mi var yani? O tesislerin yönetim kurulu başkanı olduğumu da bu arada hatırlatmak isterim.

Dr. STOCKMANN Ve ben de hatırlatmak isterim ki, ben de o tesislerin... Neyse Peter, birbirimizin yakasına yapışmayalım şimdi.

BAŞKAN Allah korusun! Senin dediğin biçimde onun bunun yakasına yapışmak âdetim değildir. Yalnız şunu

kesinlikle belirtmek isterim ki her çeşit önlem, resmi yollardan ve kuralına göre alınır ve yasanın yetki verdiği makamlarca yürütülür. Aykırı yollardan gidilmesine izin veremem.

Dr. STOCKMANN Ne zaman aykırı yoldan gitmişim ki ben?

BAŞKAN Bilirim ben bilirim, senin etine kemiğine işlemiş bir huyun vardır, ille de kendi bildiğin yolu tutturursun. Ve işte kendi bildiğine gitmek de, kurulu kamu düzeni içinde, hemen hemen bir o kadar aykırıdır ve izin, verilemez. Kişi, ister istemez kamuya uymayı kabul edecek. Daha güzel bir deyişle: Her bir kişi, kamunun refahının bekçisi olan üst makamlara itaat etmek zorundadır.

Dr. STOCKMANN Olabilir. İyi ama bütün bunları bana anlatmanın yeri ne şimdi?

BAŞKAN Bak sevgili Tomas'cığım, işte sen bütün bunları bir türlü anlamak istemiyorsun galiba da onun için anlatıyorum. Ama ayağını denk al! Bir gün bu tutumunun cezasını çekeceksin er ya da geç. Benden söylemesi. İşte bu kadar. Haydi, hoşça kal.

Dr. STOCKMANN Sen iyice keçileri kaçırmışa benziyorsun. Bu gidişin gidiş değil tamam mı?

BAŞKAN Yoo, başka zaman hiç de böyle değilimdir. Hem, bana bak, seni men ederim... Bana... *(Yemek odasına eğilir)* Müsaadenizle hanımefendi, hoşça kalın baylar. *(Çıkar)*

Bn. STOCKMANN *(Oturma odasına gelir)* Gitti mi?

Dr. STOCKMANN Evet gitti. Tepesi attı gitti.

Bn. STOCKMANN Ah Tomas, ne yaptın ki gene adama?

Dr. STOCKMANN Hiçbir şey! Hiçbir şey yapmadım! Ayrıca, kesinlik kazanmamış bir konuda kendisine hesap vermemi de isteyemez elbette!

Bn. STOCKMANN Ne hesabından söz ediyorsun?

Dr. STOCKMANN Neyse, sorma hele Katrin öff, şu postacının gelmemesi de tuhaf.

(Hovstad, Billing ve Horster masadan kalkıp oturma odasına gelirler. Hemen ardından da Eilif ve Morten gelir)

BİLLİNG *(Kollarını açarak)* Oooh, böyle bir yemekten sonra insan kendini, Allahıma dinime, yani, yepyeni bir insan gibi hissediyor!

HOVSTAD Sayın başkan hazretleri, bu akşam pek keyifli değillerdi nedense.

Dr. STOCKMANN Midesinden oluyor bu; hazımsızlık var da...

HOVSTAD Özellikle hazmedemedikleri de bizleriz herhalde, "Halkın Postası"ndan olan bizler, değil mi?

Bn. STOCKMANN Aranız oldukça iyi görünüyordu oysa?

HOVSTAD E, evet öyledir, ama bu bir çeşit ateşkes durumu gibi...

BİLLİNG Ateşkes durumu. Allahıma dinime, tam isabet!

Dr. STOCKMANN Aslında şunu da unutmayalım ki, Peter yalnız başına bir adamcağız; şöyle huzur bulacağı bir ev ortamı yok zavallının; gecesi gündüzü bu tür işlerden ibaret. Bir de üstüne üstlük o her dakika içtiği bulaşık suyu gibi çay... Neyse, haydin çocuklar, sandalyeleri getirin masaya! Katrin sıcak romumuz nerde kaldı?

Bn. STOCKMANN *(Yemek odasına koşar)* Şimdi hazır.

Dr. STOCKMANN Sizinle şu kanepeye yan yana oturalım ha, kaptan Horster; kırk yılda bir görebiliyoruz yüzünüzü. Geçin oturun bakalım dostlar.

(Erkekler masaya geçip otururlar. Bn. Stockmann bir tepsi içinde bardaklar, sürahiler, kaynatma aleti, vb. ile gelir)

Bn. STOCKMANN Şu pirinç rakısı, şu rom, şundaki de konyak, herkes bardağına istediği gibi koysun artık.

Dr. STOCKMANN Tamam. *(Bir bardak alır. Kaynar su, şe-*

ker ve romla "grog" kokteylini yaparken) Ve bir de puro! Eilif, puro kutusunun yerini biliyorsun, koş getir. Morten, sen de benim pipomu getiriver, haydi! *(Çocuklar sağdaki odaya koşarlar)* Bu Eilif arada bir benim purolardan aşırıyor galiba, ama hiç fark etmemiş gibi yapıyorum. *(Seslenir)* Morten, beremi de getiriver! Katrin, nereye koymuştum ki ben onu; Morten'e söyler misin n'olur. Aa bulmuş bile! *(Çocuklar istenenleri getirirler)* Eveeet, dostlar, buyrun bakalım. Ben pipomu yakacağım. Biliyorsunuz, bu pipo, kuzeyin dağlarında fırtınanın buzların içinde oraya buraya giderken hep bana arkadaşlık etmiştir. *(Kadeh tokuştururlar)* Şerefe! Sağlığınıza! Off, burada böyle sıcak, rahat, güvenli oturmanın keyfi tabii ki çok daha güzel!

Bn. STOCKMANN *(Elinde bir örgüyle)* Sefer yakın mı yine kaptan bey?

KAPTAN HORSTER Herhalde önümüzdeki hafta içinde denize açılırız.

Bn. STOKMANN: *Sonra da ver elini Amerika, ha?*

KAPTAN HORSTER Öyle.

BİLLİNG Ama o zaman seçimde burada olamayacaksınız?

KAPTAN HORSTER Yine mi seçim yapılıyor?

BİLLİNG Evet ya, bilmiyor muydunuz sahi?

KAPTAN HORSTER Bilmiyordum. Aslında böyle şeylerle ilgim az.

BİLLİNG Ama kamunun sorunları sizi de ilgilendirir herhalde, değil mi?

KAPTAN HORSTER Yoo, pek anladığım şeyler değil.

BİLLİNG Olsun. Gene de oyunuzu kullanmalısınız.

KAPTAN HORSTER Hiç anlamadığım halde mi?

BİLLİNG Anlamak derken, yani ne gibi? Kamu yönetimi de gemiye benzer. Dümeni hep birlikte tutup, yönü hep birlikte belirlemek gerekir.

KAPTAN HORSTER Karada böylesi doğru olabilir belki,

ama denizde hiç iyi olmaz.

HOVSTAD Ne tuhaf! Denizciler politikaya karşı amma da ilgisiz oluyorlar.

BİLLİNG Hayret!

Dr. STOCKMANN Denizciler göçmen kuşlara benzerler; güneyde de kuzeydeki gibi kendilerini evlerinde hissedebilirler. Ama biz, Bay Hovstad, bizler, işte bu nedenle de bir kat daha ateşli olmalıyız! Yarın "Halkın Postası"nda kamu yönünden önemli bir şey var mı?

HOVSTAD Yarın bizim kentimizle ilgili yok. Ama öbür gün, sizin makalenizi koymak istiyorum,

Dr. STOCKMANN Haa, o makale değil mi? Hayır azizim. Bakın biraz daha bekleteceğiz onu.

HOVSTAD Sahi mi? Çok da güzel yer ayırmıştık. Hem o makalenin tam zamanı gibi geliyor bana.

Dr. STOCKMANN Tabii, elbette, haklısınız belki; ama işte, gene de biraz beklemek gerek. Nedenini sonra açıklarım size.

(Petra, başında şapkası, sırtında mantosu ve koltuğunda bir tomar defter ile antreden içeri gelir)

PETRA İyi akşamlar!

Dr. STOCKMANN Ah, sen misin Petra? İyi akşamlar!

(Merhabalaşmalar; Petra, şapkasını, mantosunu ve defterleri kapının yanındaki bir sandalyeye koyar.)

PETRA İyi be, ben dışarıda soğuktan titreyeyim, siz burada keyifli keyifli oturun, ha! Alacağınız olsun!

Dr. STOCKMANN Öyleyse sen de hemen gel bize katıl!

BİLLİNG Sıcak romunuzu karıştırıp hazırlayayım mı?

PETRA *(Masaya gelir)* Sağ olun, kendim hazırlasam daha iyi. Siz karıştırınca hep biraz sert oluyor. Haa, baba, aklıma geldi, bir mektup var sana.

(Eşyalarını koyduğu sandalyeye gider)

Dr. STOCKMANN Mektup mu? Kimden?

PETRA *(Mantosunun cebini karıştırır)* Tam ben kapıdan

çıkarken postacı vermişti.

Dr. STOCKMANN *(Kalkar, kızına doğru gider)* Sen de bu kadar zaman sonra getiriyorsun, değil mi?

PETRA Tekrar yukarı çıkmaya hiç vaktim yoktu inan ki. Hah. İşte, al.

Dr. STOCKMANN *(Mektuba yapışır)* Ver bakayım, ver çabuk! *(Gönderene bakar)* Hah, hele şükür!

Bn. STOCKMANN Bu o sabırsızlıkla beklediğin mektup mu Tomas?

Dr. STOCKMANN O işte ya, o işte! Ben hemen bir... Nerede ışık bulabilirim? Katrin, benim odada yine ışık yok!

Bn. STOCKMANN Var var, olmaz olur mu; odanda yazı masasının üstünde lamba hazır, hem de yanmakta.

Dr. STOCKMANN Yaşa Katrin! Kusura bakmayın n'olur. *(Sağdaki odaya girer)*

PETRA Ne ola ki bu, anne?

Bn. STOCKMANN Bilmem; son günlerde durmadan postacıyı soruyordu.

BİLLİNG Kent dışından bir hasta belki.

PETRA Ah babacığım; bu gidişle yapacağı her türlü iş yakında öyle bir yığılacak ki! *(Kendine bir içki karıştırır)* Off, bir yudum içeyim, iyi gelir.

HOVSTAD Bugün yine gece okulunda dersiniz mi vardı?

PETRA *(Bardağı dudağına götürür)* Evet, iki saat.

BİLLİNG Gündüz de enstitüde dört saat

Bn. STOCKMANN Bir de akşam oturup defterleri kontrol edeceksin ha, öyle görünüyor.

PETRA Evet, hem de yığınla.

KAPTAN HORSTER Demek ki sizin de işiniz pek çok.

PETRA Evet, ama hoşuma gidiyor. Çok tatlı bir yorgunluk veriyor.

BİLLİNG Hoşlanıyor musunuz bundan?

PETRA Elbette. Sonraki uyku da çok tatlı oluyor o zaman.

MORTEN Baksana Petra, senin günahın pek çokmuş de-

mek ki.

PETRA Günahım mı?

MORTEN Günahın ya. Bu kadar çalıştığına göre... Bay Rörlund diyor ki, çalışmak günahın cezasıdır, diyor.

EİLİF *(Islık çalar)* Ühüü, senin gibi avanaklar da inanıyor işte.

Bn. STOCKMANN Şşşt! Eilif!

BİLLİNG *(Güler)* Fakat öğretmenin sözü bir harika yani.

HOVSTAD Peki sen Morten, öyle çok çalışmayı istemiyor musun?

MORTEN Hayır, istemem.

HOVSTAD Sahi, ne olmak istiyorsun sen?

MORTEN Ben mi? En çok istediğim, Viking olmak!

EİLİF Hi hi, demek ki sen puta tapıcı dinsiz kâfirsin!

MORTEN Peki, dinsiz, kâfir olurum, ne yani?

BİLLİNG Aferin Morten, ben de aynı fikirdeyim!

Bn. STOCKMANN *(Bir işaret yapar)* Yok canım; Bay Billing! Öyle demek istemiyorsunuz elbette, değil mi?

BİLLİNG Allahıma dinime, aynen böyle demek istiyorum! Dinsizim ve bundan da kıvanç duyuyorum. Üstelik bakın görün, yakında hep birlikte dinsiz olacağız.

MORTEN O zaman ne istersek onu yapabileceğiz, değil mi?

BİLLİNG Haa, bak şimdi Morten

Bn. STOCKMANN Haydin siz odanıza gidin bakalım çocuklar, yarına yetişecek bir sürü dersleriniz, ödevleriniz vardır muhakkak; haydin bakalım!

EİLİF Ben biraz daha kalabilirim ama, değil mi?

Bn. STOCKMANN Hayır efendim, sen de, ikiniz birlikte! *(Çocuklar, iyi akşamlar dileyerek soldaki odaya geçerler)*

HOVSTAD Gerçekten de böyle şeyler dinlemenin çocuklara zarar vereceği görüşünde misiniz?

Bn. STOCKMANN Bilmem; ama istemiyorum pek.

PETRA Aaa, anneciğim, senin bu yaklaşımın düpedüz an-

lamsız yani.

Bn. STOCKMANN Haklısın belki de. Ama istemiyorum işte, özellikle de bizim evimizde.

PETRA Her yerde bu tutarsızlık; evde böyle, okulda böyle. Evde susmak zorundasın, okuldaysa çocuklara yalan şeyler söylemen gerekiyor.

KAPTAN HORSTER Yalan söylemeniz mi gerekiyor?

PETRA Evet ya. İnanır mısınız, sık sık öyle şeyler anlatmamız gerekiyor ki, yanlış olduğunu kendimiz de apaçık biliyoruz, ama anlatıyoruz işte,

BİLLİNG Evet, yazık ki gerçek bu.

PETRA Ahh, olanağım olsa, kendim bir okul açardım, her şey bambaşka yürürdü.

BİLLİNG Olanak mı, nerde?

KAPTAN HORSTER Yani, Bayan Petra, eğer böyle bir niyetiniz varsa, size bunun için bir bina olanağı sağlayabilirim. Rahmetli babamdan kalma koskoca bir yer var, hemen hemen bomboş duruyor. Zemin katında da büyük bir yemek salonu var.

PETRA *(Güler)* Ah, sağ olun, ama bununla bir yere varılmaz elbette.

HOVSTAD Tabii ya, Bayan Petra'nın asıl istediği, gazete yazarı olmak, sanıyorum. Sahi, bize çevirmeyi düşündüğünüz İngilizce öyküyü gözden geçirme fırsatı buldunuz mu?

PETRA Hayır, maalesef. Ama söz. Gene de vaktinde yetiştireceğim size.

(Dr. Stockmann, elinde açılmış mektupla odasından doğru gelir)

Dr. STOCKMANN *(Mektubu elinde sallayarak)* Eveet işte bu, memleketimiz için gerçekten bir yenilik olacak; inanabilirsiniz şimdi.

BİLLİNG Bir yenilik?

Bn. STOCKMANN Nasıl bir yenilik?

Dr. STOCKMANN Büyük bir bulgu Katrin!

HOVSTAD Sahi mi?

Bn. STOCKMANN Sen mi yaptın bu bulguyu?

Dr. STOCKMANN Evet ben, ne olmuş? *(İleri geri dolaşarak)* Şimdi gelsinler de, bütün bunlar çılgın birinin kuruntuları ve iddiaları diye tuttursunlar bakalım! Hıh! Köşe bucak kaçacaklar sanıyorum.

PETRA E, söyle artık baba, nedir bu iş?

Dr. STOCKMANN Sabırlı ol canım, hepiniz öğreneceksiniz ne olduğunu. Ah, şimdi Peter şuracıkta olacaktı! Ama işte bir kez daha açıkça beliriyor ki, biz insanlar, oraya buraya koşuşturuyoruz ama aslında körlerin renkler üstüne tartışması gibi konuşup duruyoruz.

HOVSTAD Nasıl yani, Doktor Bey?

Dr. STOCKMANN *(Masanın yanında durur)* Hepimiz, memleketimizin, kentimizin, sağlıklı bir yer olduğu kanısındayız, değil mi?

HOVSTAD Elbette, bundan şüphe mi var?

Dr. STOCKMANN Evet, üstelik öylesine sağlıklı bir yer ki, burayı insan hem sağlıklı, hem de hastalıklı insan kardeşlerine önerebilir

Bn. STOCKMANN İyi ama Tomas'cığım...

Dr. STOCKMANN Üstelik de biz kendimiz burayı önerdik, tanıttık, yücelttik. Ben kendim kaç kez "Halkın Postası"nda ve broşürlerde yazıp çizdim.

HOVSTAD E, peki ne var bunda?

Dr. STOCKMANN İşte, bu memleketin, bu kentin can damarı dediğimiz, beyni dediğimiz, daha da neler neler dediğimiz bu kaplıca tesisleri,...

BİLLİNG Ben şahsen, bir kutlama programında, "kentin atan yüreği" dediğimi hatırlıyorum!

Dr. STOCKMANN Elbette, bunları da söyledik. Ama biliyor musunuz ki, bu büyük, bu muazzam, bu muhteşem, bu böylesine pahalıya mal olan kaplıca tesisleri,

gerçekte,...

HOVSTAD Evet, nedir gerçekte?

Bn. STOCKMANN Neymiş sahi?

Dr. STOCKMANN Tüm bu kaplıca, bir pislik kaynağı, bir mikrop yuvası!

PETRA Kaplıca mı baba?

Bn. STOCKMANN *(Aynı anda)* Bizim kaplıcamız ha?

HOVSTAD Sahi mi Doktor Bey?

BİLLİNG Olamaz!

Dr. STOCKMANN Bütün bu kaplıca tesisleri, üstüne cila çekilip parlatılmış zehirli bir mezar, diyorum size, sağlığa karşı en büyük bir tehlike! Yukarıda değirmenlikteki bütün pislik, -hani ortalıkta kokusu duyulan pislik var ya, işte o-, olduğu gibi kaynak havuzunu besleyen borulara sızıyor ve aynı rezil zehirli kirin tortusu da aşağıdaki kumsala çöküyor.

KAPTAN HORSTER Deniz kıyısındaki plajın kumsalına, ha?..

Dr. STOCKMANN Evet, oraya işte.

HOVSTAD Peki bunu bu kadar kesin nasıl bilebiliyorsunuz Doktor Bey?

Dr. STOCKMANN Bu koşulları olabildiğince iyi niyetle araştırdım. Gerçi uzun süredir bu yönde bir kuşkum yok değildi. Geçtiğimiz yıl suya girenlerde bir dizi dikkat çekici hastalık olayları görülmüştü ya hani, bulaşıcı, mide bozucu belirtiler,...

Bn. STOCKMANN Sahi ya, gerçekten de olmuştu öyle şeyler.

Dr. STOCKMANN O zaman, bunların hep yabancılardan bulaştığını sanmıştık. Ama sonra, kışın yani, başka düşüncelere vardım. Ve bu yüzden, bizim buradaki olanaklar elverdiğince su örneklerini incelemeye giriştim.

Bn. STOCKMANN Seni o kadar meşgul eden buydu demek.

Dr. STOCKMANN Evet, haklısın. Beni çok uğraştırdı Katrin. Ama burada elimde gerekli bilimsel yardımcı araç ve gereçler yoktu. Ben de sonunda, hem içme suyu örneklerini, hem de kaplıca ve plaj suyu örneklerini üniversiteye gönderdim, tam bir kimyasal inceleme istedim.

HOVSTAD Şimdi gelen, bu inceleme sonuçları mı?

Dr. STOCKMANN *(Mektubu gösterir)* İşte hepsi burada! Suların içinde kokuşma maddeleri saptanmış durumda. Yığınla basil saptanmış! Hem içten, hem dıştan kullanma halinde bu sular kesinlikle sağlığa zararlı!

Bn. STOCKMANN İyi ki bari zamanında görmüş oldun sen.

Dr. STOCKMANN Evet, orası öyle.

HOVSTAD Şimdi ne yapmak niyetindesiniz Doktor Bey?

Dr. STOCKMANN Bu kötü durumun ortadan kaldırılması gerek elbette.

HOVSTAD Olabilir mi peki bu?

Dr. STOCKMANN Olmak zorunda. Aksi halde kaplıca tesisleri tümüyle kullanılamaz hale gelir, batar! Ama durum öyle çaresiz değil elbette. Zorunlu önlemler bence açık seçik belli.

Bn. STOCKMANN Ve sen, bütün bunlardan bize hiç mi hiç söz etmiyorsun ha, Tomas?

Dr. STOCKMANN Ne yani, kendim kesinlikle emin olmadan, kenti dolaşıp orada burada konuşsa mıydım? Hayır canım, deli değilim ben.

PETRA Ama hiç değilse bize...

Dr. STOCKMANN Hayır hayır, en yakınıma bile söyleyemezdim. Ama yarın "Pörsük"e gidip haber ve...

Bn. STOCKMANN Pörsük deme lütfen Tomas!

Dr. STOCKMANN Peki peki, sevgili dedeciğine gidip söyleyebilirsin kızım. Sahi, şimdi gözleri nasıl açılır ihtiyarın değil mi? Kuzeyde tepelerde biraz kafayı üşüttüğü-

mü sanıyordu, öyle öyle, hem yalnız o da değil, aynı şeyi düşünen başkaları da vardı; fark etmedim mi sanki... Ama bu saygıdeğer efendiler görecekler şimdi. Görsünler bakalım!.. *(Bir o yana bir bu yana gezinir, ellerini ovuşturur)* Ortalık nasıl karışacak Katrin, tasavvur edemezsin. Tüm akış düzeninin değişmesi gerekiyor.

HOVSTAD *(Doğrularak)* Boruların tüm düzeni değişecek mi?

Dr. STOCKMANN Evet ya! Ayrıca toplama havuzu da çok alçak, yükseltilmesi gerekiyor.

PETRA Demek ki o zaman da haklıymışsın sen.

Dr. STOCKMANN Haa, hatırlıyorsun değil mi Petra? İnşaatın daha başında yazmış uyarmıştım. Ama kimse bana kulak asmadı. Eee, görsünler bakalım, şimdi söz bende. Kaplıca yönetimine bir yazı yazdım, bir haftadır bitmiş olarak elimde tutuyordum, sırf şu sonucu alayım diye beklettim. *(Mektubu gösterir)* Ama artık yazı bu evden çıkıp yerine ulaşacak. *(Odasına gidip yazıyı getirir)* İşte! Sık satırla yazılmış şu koca dört sayfa. Şimdi bu mektup da ekte sunulacak. Bir gazete versene Katrin. Yahut saracak herhangi bir şey. Güzel. Şimdi bunu, öff *(Tepinerek)* neydi adı yahu, neyse işte o kızcağıza ver de hemen sayın başkanımıza iletiversin!

(Bn. Stockmann, elinde paketle yemek odasından geçip çıkar)

PETRA Ne dersin baba, amcam nasıl karşılar ki bunu?

Dr. STOCKMANN Nasıl karşılayacak? Bana kalırsa, böyle önemli bir gerçeğin ortaya çıkarıldığına sevinmesi gerek..

HOVSTAD "Halkın Postası"na sizin bu buluşunuzla ilgili küçük bir not koyabilir miyiz?

Dr. STOCKMANN Sağ olun, çok sevinirim gerçekten.

HOVSTAD E, kamuoyunun da bu konuda en kısa zamanda bilgilendirilmesi gerekir yani, değil mi?

Dr. STOCKMANN Pek tabii.

Bn. STOCKMANN *(Döner)* Götürdü bakalım.

BİLLİNG Gerçekten de Doktor Bey, kentimizin en önemli kişisi olacaksınız!

Dr. STOCKMANN *(Keyifli, dolaşarak)* Aman canım, alt tarafı ben kendi görevimi yapmış oluyorum. Diyelim ki bir hazine aramakla görevliydim ve şansım yardım etti, bundan ibaret. Aslında...

BİLLİNG Aslında kentimiz Sayın Doktor Stockmann için fener alayı düzenlemeli, öyle değil mi Hovstad?

HOVSTAD Ben de destekliyorum bu fikri.

BİLLİNG Aslaksen'le bir konuşayım.

Dr. STOCKMANN Aman, sakın arkadaşlar, tantananın ne gereği var? Bu türden girişimlerin sözünü bile duymak istemiyorum. Hatta kaplıca yönetimi bu nedenle aylığımı artırmayı düşünecek olsa, onu bile reddederim. Bak şimdiden söylüyorum Katrin, reddederim.

Bn. STOCKMANN İyi edersin Tomas.

PETRA *(Kadehini kaldırarak)* Baba senin şerefine!

HOVSTAD ve BİLLİNG Şerefinize Doktor!

KAPTAN HORSTER *(Doktor'la kadeh tokuşturarak)* Mutluluk getirsin size, yalnızca mutluluk, başka bir şey değil!

Dr. STOCKMANN Sağ olun dostlar, sevgili dostlarım benim, sağ olun! Yüreğimi sevinçle doldurdunuz. Ah, insanın, öz vatanı için, yurttaşları için bir şeyler yaptığını bilmesi ne güzel bir duygu değil mi? Yaşşa Katrin! *(Karısına sarılıp onunla fır döner. Bn. Stockmann çığlıklar atarak kurtulmaya çalışır gibi yapar. Gülmeler, coşku, Doktoru kutlayan ünlemeler. Oğlanlar kendi odalarının kapısından şaşkınlıkla kafalarını çıkarırlar)*

1. Perde Sonu

İKİNCİ PERDE

Doktor'un oturma odası. Yemek odasına giden kapı kapalıdır. Öğleden önce.

Bn. STOCKMANN *(Elinde mühürlü bir mektupla yemek odasından girer, sağdaki odanın kapısına gider, içeri bakar.)* Tomas, orada mısın?

Dr. STOCKMANN *(İçeriden)* Evet, şimdi geldim. *(Odasından çıkıp oturma odasına gelir)* Ne var?

Bn. STOCKMANN Ağabeyinden mektup.

Dr. STOCKMANN Sahi mi? Ver bakayım. *(Zarfı yırtar ve okur)* "Göndermiş olduğunuz yazı ekte iade edilmiş olup." *(Devamını mırıltıyla sürdürür)* Hmm.

Bn. STOCKMANN Ne yazıyor?

Dr. STOCKMANN *(Kâğıtları cebine sokar)* Hıh, öğleye doğru bana uğramak istediğini yazmış, o kadar.

Bn. STOCKMANN O geldiğinde evde bulun öyleyse, olmaz mı?

Dr. STOCKMANN Evet evet, sabah vizitelerimi tamamladım, evde bekleyebilirim.

Bn. STOCKMANN Ağabeyinin nasıl karşılayacağını pek merak ediyorum.

Dr. STOCKMANN Bak şimdi, bu buluşu kendisinin değil de benim yapmış olmamdan pek hoşlanmayacaktır elbet.

Bn. STOCKMANN Sen de bundan kaygılısın, değil mi?

Dr. STOCKMANN Aslında, memnun olmuştur tabii, ama işte gene de.. Kendisinin değil de bir başkasının bu kentin iyiliği için bir şey yapmasından, Peter'in ödü kopar.

Bn. STOCKMANN Bak Tomas, öyleyse senin de bu işin onurunu onunla paylaşma inceliğini göstermen gerek

demek ki. Sözgelişi, onun sana yol gösterdiğini söylesen n'olur?

Dr. STOCKMANN Söylerim elbette, n'olacak. Yeter ki sorun çözülsün.

İHTİYAR MORTEN KİİL *(Antreye açılan kapıdan kafasını uzatır, bakınır, keyifle kıs kıs güler ve tilki gibi kurnazca sorar)* Deyin hele, sahi mi bu?

Bn. STOCKMANN Baba, sen nereden çıktın?

Dr. STOCKMANN Nasıl oldu da... Günaydın kayınpeder!

Bn. STOCKMANN E girsene içeri, ne duruyorsun?

MORTEN KİİL Eğer sahiyse girerim, yoksa giderim.

Dr. STOCKMANN Sahi olan olmayan nedir?

MORTEN KİİL Canım hani şu suyla ilgili dalavere. Doğru mu gerçekten?

Dr. STOCKMANN Elbette doğru, iyi ama sen nereden biliyorsun ki?

MORTEN KİİL *(İçeri girer)* Petra okuluna giderken bana bir uğrayıp geçti.

Dr. STOCKMANN Haa..

MORTEN KİİL Yaa, Petra anlattı. Önce dedim, benimle dalga geçiyor. Ama Petra hiç dalga geçiyor gibi görünmüyordu.

Dr. STOCKMANN Petra yapar mı hiç öyle şey?

MORTEN KİİL Ooo, kimseye güven olmaz, kimseye, insana öyle bir oyun ediyorlar ki, ruhun bile duymuyor. Eee, yani şimdi bu anlatılan düpedüz gerçek ha?

Dr. STOCKMANN Kesinlikle. Otursanıza kayınpeder. *(Kanepeyi gösterir)* Nasıl, kentimiz için gerçekten bir şans, değil mi?

MORTEN KİİL *(Kısık sesle gülerek)* Şans mı? Hih hih!

Dr. STOCKMANN E, yani zamanında farkına varmış olmam..

MORTEN KİİL *(Aynı biçimde gülerek)* Tabii canım tabii! Ama doğrusu, özbeöz kardeşinize böyle bir oyun yapabileceğinizi, kırk yıl düşünsem aklıma getirmezdim

haa!

Dr. STOCKMANN Oyun mu?

Bn. STOCKMANN Baba, sen de şimdi...

MORTEN KİİL *(Ellerini ve çenesini bastonuna dayayarak, Doktora kurnazca ve sinsice göz kırpar, gözlerini kısarak bakar)* Neydi ne? Su şebekesine bir çeşit hayvanat mı girmiş?

Dr. STOCKMANN Evet, basil.

MORTEN KİİL Ve de yığınla girmiş onlardan, ha? Petra dedi. Tam da böyle bir sürü girmiş

Dr. STOCKMANN Evet öyle sayılır. Yani yüz binlerce olabilir.

MORTEN KİİL Ama kimse gözle göremiyor, değil mi, öyle değil miydi?

Dr. STOCKMANN Elbette, gözle görülmez.

MORTEN KİİL *(Keh keh güler)* İşte bu harika değilse ben de neyim, sizin ağzınızdan duyduğum en harika şey bu.

Dr. STOCKMANN Nasıl yani?

MORTEN KİİL Başkan efendiye böyle bir şeyi asla ve kat'a anlatamayacaksınız da ondan.

Dr. STOCKMANN Görürüz bakalım.

MORTEN KİİL Siz onu deli mi sanıyorsunuz be yahu?

Dr. STOCKMANN Eğer bu delilikse, kentin tümünün de deli olabileceğine inanıyorum.

MORTEN KİİL Bütün kent ha? Eh, bu bile olabilir de... Hak ettiler amaaa. Oh oh oh, beter olsunlar, beter! Kendilerini biz ihtiyarlardan daha akıllı sanıyorlardı. Beni meclisten atmak neymiş bakalım. Beter olsunlar işte! Beni köpek gibi dışarı koydu bunlar. Ama acısı çıkıyor işte şimdi. Burunlarından tutup oynatın siz de onları Stockmann, oynatın bir iyice!

Dr. STOCKMANN Ama bakın kayınpeder...

MORTEN KİİL Harika bir oyun etmişsiniz, diyorum ya,

harika! *(Kalkar)* Yani eğer bu işi bir başarırsanız, eğer bu başkan efendiyle ahbaplarının burnunu bir sürterseniz, ben de hemen oracıkta fakir fukaraya yüz kuron sadaka vereceğim.

Dr. STOCKMANN Çok iyilikseversiniz.

MORTEN KİİL Yani öyle ona buna dağıtılacak param yok elbette, ama bu işi bir becerirseniz, o zaman fakir fukaranın benden, elli kuron alacağı olsun! Noel gelince! *(Yazı işleri müdürü Hovstad antreden girer)*

HOVSTAD Günaydın! *(Duraklar)* Aa, kusura bakmayın.

Dr. STOCKMANN Buyurun buyurun, sakınca yok!

MORTEN KİİL *(Gene gülmesi tutmuştur)* Bu da mı? Bu da birlik mi?

HOVSTAD Efendim?

Dr. STOCKMANN Evet, tabii, o da katılıyor.

MORTEN KİİL Hemen aklıma gelmişti haa! Tabii ya, gazetede çıkmalı bu! Aşkolsun Stockmann, tam bu işin adamısınız vesselam. Ama durmayın haydi, kafa kafaya verin girişin; ben gidiyorum işte.

Dr. STOCKMANN Biraz daha kalsaydınız kayınpeder.

MORTEN KİİL Yok yok ben gideyim. Onları burunlarından tutup bir güzel oynatın şöyle, dinine kadar oynatın haa! Boşa gitmesin emeğiniz!

(Çıkar. Dr. Stockmann onu uğurlar)

Dr. SOCKMANN *(Gülerek)* Düşünebiliyor musunuz azizim, üstelik de şu ihtiyar, su tesisleriyle ilgili bütün bu hikâyenin tek kelimesine bile inanmadı.

HOVSTAD Aa, konu bu muydu?

Dr. STOCKMANN Evet, şimdi bunu konuşuyorduk. Sizin geliş nedeniniz de aynı mı?

HOVSTAD Evet evet. Birazcık zamanınızı alabilir miyim, Doktor Bey?

Dr. STOCKMANN Ne kadar isterseniz, buyurun.

HOVSTAD Başkan Bey bu konuda bir görüş belirtti mi?

Dr. STOCKMANN Henüz hayır. Ama bugün bana uğrayacak.

HOVSTAD Dün akşamdan beri bu sorunu kafamda evirip çevirdim.

Dr. STOCKMANN Öyle mi?

HOVSTAD Bakın, siz doktorsunuz, bilim adamısınız. Su tesisleriyle ilgili bu durum, sizin açınızdan, kendi başına bir durumdur. Yani şunu demek istiyorum: Bu sorunun başka birçok şeyle bağlantılı olduğu, sizin aklınıza gelmez.

Dr. STOCKMANN Ne gibi? Oturun hele, oturun. Yok yok, şöyle kanepeye geçin canım.

(Hovstad kanepeye oturur, Doktor da masanın öbür yanında bir sandalyeye geçer.)

Dr. STOCKMANN Evet, şimdi söyleyin.

HOVSTAD Dün siz, zararlı suyun, zeminin temiz olmayışından ileri geldiğini söylemiştiniz ya...

Dr. STOCKMANN Evet, yukarıda değirmenlikteki zehirli bataktan geldiği kesin.

HOVSTAD Beni bağışlayın Doktor Bey, ama ben öyle sanıyorum ki bu, çok daha başka bir bataktan geliyor.

Dr. STOCKMANN Nasıl bir batak yani?

HOVSTAD Tümüyle toplumsal yaşamımızın içine düştüğü bir batak bu.

Dr. STOCKMANN Hoppalaa, ne diyorsunuz siz, Bay Hovstad?

HOVSTAD Bakın, tüm kamu ihaleleri ve yönetimleri[3] birbiri ardınca hep bir tek resmi çetenin eline geçti.

Dr. STOCKMANN Yok canım, hepsi resmî değil ki bunların.

HOVSTAD Değil tabii, ama resmî konumda olmayanlar da başka bağlarla aynı şebekeye bağlı, yani bir aile gibi iç içe bulunuyorlar. Bunlar, kentimizdeki eski tanınmış isimleri taşıyan mülk sahipleridir. İşte bizi, böyle bir üstü örtülü bağlantılar yumağı yönetiyor.

Dr. STOCKMANN Ama hepsi de gerçekten yetkin ve akıllı kişiler.

HOVSTAD Peki bu kaplıca tesislerini şimdi bulunduğu yanlış yere yerleştirmeleri de onların yetkinliğinin, akıllılığının bir göstergesi mi oluyor?

Dr. STOCKMANN Yoo, hayır, bu yaptıkları elbette ki büyük bir aptallıktı. Ama işte şimdi o hata düzeltilecek.

HOVSTAD Bunun öyle kolayca olacağını mı sanıyorsunuz?

Dr. STOCKMANN Kolay veya zor, nasıl olursa olsun yürüyecek bu değişiklik.

HOVSTAD Evet, ama ancak basın da bu sorunu ele alırsa!

Dr. STOCKMANN Yok yok azizim, hiç gerek kalmaz. Ben eminim ki, ağabeyim...

HOVSTAD Kusuruma bakmayın Doktor Bey, ama benim bu sorunu ele almamın zorunlu olduğuna inanıyorum.

Dr. STOCKMANN Gazetenizde mi?

HOVSTAD Evet. "Halkın Postası"nda sorumluluğu, sırf, tüm kilit noktalarına çöreklenmiş olan bağnaz gericiliğin boğucu halkasını kırmak amacıyla üstlenmiştim.

Dr. STOCKMANN Ama sonra az kalsın gazeteyi bastırıyormuşsunuz... Siz kendiniz anlatmıştınız bana.

HOVSTAD Doğru, o zaman geri çekilmek zorunda kalmıştık, çünkü bu adamları düşürürsek kaplıca projesi daha baştan yatabilirdi; oysa şimdi kaplıca yapılmış durumda, dolayısıyla başta-kilerden kurtulmak artık mümkün...

Dr. STOCKMANN Kurtulabiliriz, evet, ama onlara büyük minnet borcumuz var.

HOVSTAD Tamam, bu borcumuzu da kuşkusuz hakkıyla teslim etmemiz gerek. Ama halka bağlı bir gazeteci olarak böylesi bir olanağı değerlendirmek de ayrıca bir borçtur. Yöneticiler için, onlarsız edemeyiz lafı bir masaldır; böyle bir dokunulmazlığın artık sarsılması şarttır. Her çeşit boş inanç gibi bu dokunulmazlık kurun-

tusunun da yok edilmesi gerekir.

Dr. STOCKMANN Bu konuda size katılıyorum Bay Hovstad, yürekten katılıyorum. Boş inanç olan ve varsa onu def etmeli!

HOVSTAD Sayın Başkana eleştiri yöneltmek çok zoruma gidiyor elbette, çünkü sizin ağabeyinizdir o. Ama şundan hiç kuşkum yok ki, gerçekler söz konusu oldu mu, başka hiçbir şeye bakmamak gerektiği konusunda siz de benimle aynı fikirdesinizdir.

Dr. STOCKMANN Elbette canım. *(Birden anlar)* Aaa, yok daha neler!

HOVSTAD Herhalde benim için aklınıza kötü şeyler gelmiyordur. Ne bir başkasından daha bencilim, ne de herhangi bir yurttaşımdan daha fazla bir iktidar hırsı taşıyorum.

Dr. STOCKMANN Aman azizim, kimin aklından sizin hakkınızda böyle düşünmek geçer ki?

HOVSTAD Biliyorsunuz, ben yoksul bir kesimden buralara geldim; dolayısıyla, toplumumuzun alt katmanlarında özellikle neyin eksik olduğunu kendi gözlemimden bilirim. Nedir bilir misiniz bu eksiklik: Kamusal görevler içinde yerini alma olanağı. Oysa kendini geliştirme, yeteneklerini, bilgilerini ve özgüvenini artırma yolu da bu olanaktan geçiyor.

Dr. STOCKMANN O kadar iyi anlıyorum ki...

HOVSTAD Evet, işte bu nedenledir ki, bir gazeteci, kitlenin özgürleşmesine, ezilen küçük insanların kurtuluşuna hizmet edecek böylesine önemli bir olanağı değerlendirmezse ağır bir sorumluluk altına girer, diyorum. Evet, büyüklerin karargâhında benim yaptığımın adı, karıştırıcılık filan olacaktır, biliyorum; ama ne derlerse desinler! Ben yaptığım şeyin iyi olduğuna inandıktan sonra, değil mi?

Dr. STOCKMANN Önemli olan bu işte, azizim Hovstad,

tam bu işte! Ama gene de... Hay Allah! *(Kapı vurulur)* Buyurun!

(Antreye açılan kapı aralığında basımevi sahibi Aslaksen görülür, sade fakat temiz giyimlidir; siyah elbisesi, beyaz kırışık fuları ve elinde şapkası ile eldivenleri vardır)

ASLAKSEN *(Eğilerek)* Kusura bakmayın muhterem Doktor Bey, müsaade almadan gelmekle...

Dr. STOCKMANN *(Doğrularak)* Bakın hele! Basımevi sahibimiz Bay Aslaksen teşrif etmiş!

ASLAKSEN Evet, ta kendisi.

HOVSTAD *(Ayağa kalkar)* Beni mi aramıştınız Bay Aslaksen?

ASLAKSEN Hayır, bu gelişim sizin için değil; size burada rastlayacağım hiç aklıma gelmemişti. Muhterem Doktor Beyi ziyaret etmek istedim.

Dr. STOCKMANN Buyurunuz rica ederim, buyurunuz efendim.

ASLAKSEN Bay Billing'den işittiğim doğruysa, muhterem Doktor Bey, bize daha iyi bir su sistemi sağlama çabasındalarmış...

Dr. STOCKMANN Evet kaplıca tesisleri yönünden..

ASLAKSEN Tabii, tabii, anlıyorum. Ben de bu meseleyi bütün gücümle destekleyeceğimi belirtmek istiyordum.

HOVSTAD *(Doktor'a)* Görüyorsunuz, değil mi?

Dr. STOCKMANN Ah, gerçekten çok müteşekkir olurum, ama...

ASLAKSEN Yani, bizler gibi küçük burjuvaları yanına almakla muhterem Doktora bir zarar gelmez herhalde, biz de bu kentin başat çoğunluğunu meydana getiriyoruz bugüne bugün, yani eğer istersek tabii. Ve çoğunluğu yanına almak, muhterem Doktor için her zaman iyi olacaktır.

Dr. STOCKMANN Doğru, kuşkusuz ki çok doğru. Yalnız,

bu konuda böyle özel önlemlere niçin gerek duyulsun, bunu bir türlü anlayamıyorum işte. Demek istediğim, yani bu kadar açık ve basit bir meselede...

ASLAKSEN Öyle demeyin, öyle demeyin, gene de hiç fena olmaz. Ben bizim resmi makamları bilirim. İktidardakiler başka kimselerden gelen önerileri kabul etmekten hoşlanmazlar. Bu yüzden derim ki ben, biraz kendimizi göstermemiz hiç fena olmaz herhalde.

HOVSTAD Evet ya, tamam işte!

Dr. STOCKMANN Kendimizi göstermek mi dediniz? Nasıl yani?

ASLAKSEN Tabii ki çok temkinlice, muhterem Doktor, hiç ölçüyü kaçırmadan... Ben her zaman temkinli olmaktan yanayımdır. Neden derseniz, ölçüyü kaçırmamak her vatandaşın birinci görevidir; benim görüşümce yani.

Dr. STOCKMANN Sizin ününüz de buradan geliyor ya Bay Aslaksen.

ASLAKSEN Evet böyle olduğumu bendeniz de naçizane iddia edebilirim sanıyorum. Bu su sistemine gelince, biz küçük burjuvalar için bunun önemi çok büyüktür. Kaplıca, kentimiz için bir küçük altın yatağı olacak görünüyor. Bu kaplıca tesislerinden hepimiz birlikte yararlanmak istiyoruz. Öncelikle de bizler, yani ev sahipleri, mülk sahipleri. Tesisi elimizden geldiğince desteklemek isteyişimiz de bundan ileri geliyor zaten. E, ben de Mülk Sahipleri[2] Derneğinin başkanı olarak...

Dr. STOCKMANN Öyle mi?

ASLAKSEN Ayrıca, "Temkinliliğin Dostları" Derneğinin de şeref üyesiyimdir. Evet, muhterem Doktor herhalde benim bu temkinlilik meselesi için nasıl çalıştığımı biliyorlardır.

Dr. STOCKMANN Biliyorum tabii.

ASLAKSEN Bundan dolayı oldukça çok sayıda kişiyle iliş-

kim var elbette ki. Hem sonra, muhterem Doktorun da belirttikleri gibi, bendeniz, akıllı uslu, kanuna nizama saygılı bir hemşeri olarak tanındığımdan, bu şehirde belli bir nüfuzum da vardır, yani açık söylemem gerekirse, belli bir iktidar gücüm vardır.

Dr. STOCKMANN Biliyorum, çok iyi biliyorum Bay Aslaksen.

ASLAKSEN Hah, işte bu nedenledir ki, icabında benim de bir kutlama mesajı kaleme almam, küçük de olsa bir katkı sağlayabilir.

Dr. STOCKMANN Bir kutlama mı?

ASLAKSEN Evet, vatandaşlar adına bir çeşit teşekkür bildirisi; kamunun çıkarı için böyle önemli bir şeye önayak olmanızdan dolayı... Bildiri, kuşkusuz tam ölçülü ve temkinli bir dille kaleme alınacaktır ki, resmî makamlara ve başka egemen kişilere dokunmasın. Ve buna dikkat ettik mi, kimsenin bize bir diyeceği olamaz kanaatimce...

HOVSTAD Peki, beylerin pek hoşuna gitmese n'olur yani?

ASLAKSEN Yok yok yok, aman, sakın ha! Üst makamları hiçbir şekilde kötülemek olmaz, Bay Hovstad, katiyen. Böyle doğrudan doğruya bağımlı olduğumuz kimselere muhalefet edilmez. Ben böyle şey bilmem, bilmek de istemem, hem bundan hayır da gelmez. Oysa vatandaş, akıllı uslu ve hür vicdanıyla bir şey derse, onu da kimse kötüye yormak istemeyecektir.

Dr. STOCKMANN *(Aslaksen'in elini sıkarak)* Yurttaşlarımda bu yankıyı bulmanın beni nasıl mutlandırdığını ifade etmekte güçlük çekiyorum sevgili Aslaksen. Gerçekten, öyle mutluyum ki. Sahi bir kadeh Şeri almaz mıydınız?

ASLAKSEN İstemez, çok teşekkür ederim. O tür meşrubatı asla ağzıma koymam!

Dr. STOCKMANN Peki bir bardak bira?

ASLAKSEN Hayır hayır, bira da içmem muhterem Doktor. Öğleden önce hiçbir şey içmem. Şimdi ben şehre inip bazı mülk sahipleriyle görüşerek zemin hazırlayayım.

Dr. STOCKMANN Bu gösterdiğiniz yakınlık gerçekten çok sevindirdi beni. Ama böylesi önlemlerin gerekli olacağına gene de hiç mi hiç aklım kesmiyor. Bu iş kendiliğinden yürüyecek bir iş olmalı.

ASLAKSEN Resmi makamları kımıldatmak zordur muhterem Doktor. Bu sözümle elbette ki hiçbir şekilde bir suçlamada bulunmak istemiyorum.

HOVSTAD Yarın gazetede deriz diyeceklerimizi Bay Aslaksen.

ASLAKSEN Aman sert olmasın Bay Hovstad. Ölçüyü kaçırmayın, yoksa onları kımıldatamazsınız... Benim sözümü dinleyin, çünkü ben hayat okulunda tecrübe kazanmışım. Eh, Doktor Bey, bana müsaade. Artık, ne olursa olsun, biz küçük burjuvaların bir duvar gibi sizin arkanızda olduğumuzu biliyorsunuz. Başat çoğunluk yanınızda muhterem doktor!

Dr. STOCKMANN Sağ olun, var olun Bay Aslaksen. *(Elini uzatır)* Güle güle, güle güle!

ASLAKSEN Matbaaya geliyor musunuz Bay Hovstad?

HOVSTAD Şimdi geliyorum, bir işi halledip geliyorum.

ASLAKSEN İyi iyi... *(Vedalaşıp çıkar. Dr. Stockmann onu antreye kadar geçirir)*

HOVSTAD *(Doktor geri gelirken)* Evet, ne dersiniz Doktor Bey? Sizce de artık bu hımbıllığın, bu yarım yamalaklığın, bu korkaklığın temizlenmesi zamanı, şöyle biraz ortalığı havalandırma zamanı gelmiş değil mi?

Dr. STG'CKMANN: Aslaksen'i mi kastediyorsunuz?

HOVSTAD Öyle sayılır. O da bu batağın bir parçası! Gerçi kişi olarak iyi bir insan olabilir, ama, işte burada zaten hemen hemen herkes böyle; kıvırtıyorlar, kaçını-

yorlar, bir öyle bir böyle görünüyorlar ve ardını önünü kollamaktan, hiçbir şeyin üstüne dosdoğru yürüyemiyorlar.

Dr. STOCKMANN Ama bana öyle geliyor ki, bu Aslaksen her bakımdan dürüst bir adam.

HOVSTAD Bir şey var ki, benim gözümde dürüstlükten de öte bir önem taşıyor doktor bey, o da, kendi ayakları üstünde durabilmek.

Dr. STOCKMANN Evet bu noktada size tümüyle katılıyorum.

HOVSTAD İşte bu nedenle bu fırsatı değerlendirmek ve bir girişimde bulunmak istiyorum: Bakalım buradaki tüm dürüst insanları en sonunda bir kez olsun arka ayakları üstünde dikilmeye getirebilecek miyim! Bizim buradaki bu, her otoriteye körce itaat etme huyunun kökü kazınmalı! Bu su sisteminin, ne kadar ağır bir sorumsuzlukla temelinden yanlış ele alınmış olduğunu, oy hakkı verilmiş her adamın apaçık kavraması gerek!

Dr. STOCKMANN İyi; mademki kamu için en iyisinin bu olduğuna inanıyorsunuz, öyle olsun. Ancak önce ağabeyimle görüşmenin sonucunu bir alalım.

HOVSTAD Ben bu arada her ihtimale karşı bir giriş makalesi hazırlıyorum. Eğer Başkan beyle görüşme olumsuz sonuçlanırsa...

Dr. STOCKMANN Böyle bir şeyi nasıl düşünebiliyorsunuz, anlamıyorum.

HOVSTAD Öylesine mümkün ki bu olumsuzluk! O zaman ne olacak?

Dr. STOCKMANN Haa, işte o zaman söz veriyorum size! Bakın: İşte o zaman benim onlara verdiğim yazıyı aynen yayınlayabilirsiniz, hiç kısaltmadan!

HOVSTAD Söz mü, Doktor Bey?

Dr. STOCKMANN *(Yazıyı verir)* İşte kopyası burada, şim-

diden alın. Önce bir göz gezdirmenizin hiçbir sakıncası olmaz. Gerek kalmazsa bana geri verirsiniz.

HOVSTAD Çok iyi; zevkle okuyacağım. Evet, şimdilik hoşça kalın Doktor Bey!

Dr. STOCKMANN Güle güle, güle güle. Ama göreceksiniz bakın, bu iş hiç sürtüşmesiz yürüyecek, hiç sürtüşmesiz!

HOVSTAD Göreceğiz bakalım.

(Selamlar ve antre kapısından geçerek çıkar)

Dr. STOCKMANN *(Yemek odasına yürür, içeri bakar)* Katrin! Ha, sen misin Petra, döndün ha?

PETRA *(İçeri girerken)* Evet, okuldan geliyorum.

Bn. STOCKMANN *(Girerken)* Daha gelmedi mi?

Dr. STOCKMANN Kim, Peter mi? Hayır. Ama uzun süredir Bay Hovstad'la görüşüyorduk. Benim buluşum çok etkilemiş onu. Biliyor musun, bu buluş benim ilk anda düşündüğümden çok daha büyük anlamlar taşıyor. Bu yüzden Hovstad kendi isteğiyle gazetesini bana açağını söyledi, yani gerekli olursa tabii.

Bn. STOCKMANN Ne dersin, gerekli olacak mı?

Dr. STOCKMANN Yok yok, kesinlikle böyle şeylere gerek kalmayacak. Ama gene de özgürlükçü ve bağımsız basının benden yana olması büyük bir şey. Haa, sahi buna ne dersin, Mülk Sahipleri Derneğinin başkanı da beni ziyarete geldi.

Bn. STOCKMANN Öyle mi, ne istiyormuş?

Dr. STOCKMANN O da beni desteklemek istiyormuş. Yani bir güçlük çıkacak olursa hepsi bana destek olmak istiyorlar. Daha neyin benim arkamda olduğunu da biliyor musun Katrin?

Bn. STOCKMANN Arkanda mı? Yoo. Neymiş o?

Dr. STOCKMANN Başat çoğunluk!

Bn. STOCKMANN Haa.. Peki, bu senin için iyi bir şey miymiş yani?

Dr. STOCKMANN Herhalde! *(Ellerini ovuşturarak dolaşır)* Hay Allah, yurttaşlarımla böylesine kenetli, omuz omuza olmak ne kadar güzel bir duyguymuş yahu?

PETRA Sonra da, öylesine iyi şeyler yapabilmek, baba!

Dr. STOCKMANN Dahası, bütün bunların kendi öz memleketin için olması!

Bn. STOCKMANN Hah! Zil çaldı!

Dr. STOCKMANN O, herhalde. *(Kapı vurulur)* Buyurun!

BAŞKAN *(Girerken)* Günaydın,

Dr. STOCKMANN Merhaba Peter.

Bn. STOCKMANN Günaydın ağabey. Nasılsınız?

BAŞKAN Teşekkür ederim, eh işte. *(Doktor'a)* Dün mesai bitiminde senin kaplıca suyuna ilişkin yazını aldım.

Dr. STOCKMAN: Okudun mu?

BAŞKAN Evet.

Dr. STOCKMANN Eee, ne diyorsun peki?

BAŞKAN *(Çevresine bakınır)* Hmm, ee.

Bn. STOCKMANN Gel, Petra.

(Petra ile birlikte soldaki odaya geçerler)

BAŞKAN *(Kısa bir susuştan sonra)* Bütün bu araştırmalarını benden gizli yürütmen şart mıydı?

Dr. STOCKMANN Tam kesinlik kazanmadan, sana nasıl bir şey diye...

BAŞKAN Ve şimdi böyle bir kesinliğe kavuştun, öyle mi?

Dr. STOCKMANN Bunu sen kendin de görmüşsündür elbet.

BAŞKAN Şimdi bu incelemeni, resmi bir belge olarak ortaya sürmek niyetinde misin yani?

Dr. STOCKMANN Elbette. Bir şeyler yapılması gerek. Hem de çok çabuk.

BAŞKAN Her zamanki gibi bu yazdığın yazıda da çok keskin deyimler kullanmışsın. Örneğin, kaplıcaya gelenlere sürekli bir zehir sunduğumuzu söylüyorsun.

Dr. STOCKMANN Peki böyle demek yanlış mı oluyor, Pe-

ter? Düşünsene, kaynak suyu zehirli, plaj suyu zehirli! İyileşmek için güvenerek bize gelen ve bunun için kucak dolusu para ödeyen zavallı hastalara sunduğumuz bu işte!

BAŞKAN Ve incelemende vardığın sonuca göre, değirmenlikten gelen pisliği -ki bu da gene senin iddianevet onu defetmek için bir sızıntı çukuru yapmamız şartmış, su şebekesinin de yeniden ve başka türlü döşenmesi gerekiyormuş.

Dr. STOCKMANN Peki senin aklına başka bir çıkış yolu geliyor mu? Benim gelmiyor.

BAŞKAN Bu sabah bir fırsatını bulup bayındırlık müdürüyle görüştüm. Sözü şaka yollu, hani olur a günün birinde söz konusu olacak olsa, gibisinden, bu önlemlere getirdim.

Dr. STOCKMANN Olur a, günün birinde, öyle mi?

BAŞKAN Böyle bir saçmadığa gülüp geçtiler pek tabii. Önerdiğin değişikliklerin kaça patlayacağını da şöyle bir düşünmek zahmetine katlandın mı hiç? Benim edindiğim bilgiye göre, yüz binleri buluyor, yüz binleri!

Dr. STOCKMANN Nee, o kadar yüksek ha!

BAŞKAN Elbette. Hem de daha kötüsü: Bu değişiklikler en az iki yılda yapılabilirmiş.

Dr. STOCKMANN İki yıl mı? İki tam yıl ha?

BAŞKAN En az hem de. Eee, bu iki yılda kaplıcayı ne yapacağız biz peki? Kapısına kilit mi vuracağız? Başka çare kalmıyor. Suyun sağlığa zararlı olduğu dedikodusu yayıldıktan sonra, bir tek kişi oraya ayak basar mı sanıyorsun artık?

Dr. STOCKMANN İyi ama Peter, suyun sağlığa zararlı olduğu da ortada.

BAŞKAN Üstüne üstlük, bütün bunlar, tam kaplıcamız ün kazandığı sırada, oluyor. Komşu memleketlerin de

kaplıca olarak tanınmak için belli niyetleri var. Şimdi onların, bütün müşteriyi, bütün yabancı turistleri kendilerine kaydırmak için hemen kolları sıvayacaklarını hiç düşünmüyor musun? Kesin bu. O zaman biteriz işte. Bu kadar pahalıya mal olmuş kaplıca tesislerimizi yıkmak zorunda kalırız belki de. Ve sen kendi öz memleketini batırmış oluyorsun.

Dr. STOCKMANN Ben, batırmak ha?

BAŞKAN Memleketimizin geleceğinin tek teminatı bu kaplıcadır. Sen de en az benim kadar bunun bilincindesin herhalde.

Dr. STOCKMANN E, peki sence şimdi ne yapmak gerekiyor?

BAŞKAN Senin incelemen, kaplıcamızdaki suyun, belirttiğin kadar sakıncalı olduğu konusunda beni yeterince ikna etmedi.

Dr. STOCKMANN Hıh! Daha bile sakıncalı. Yahut daha da sakıncalı olacak: Yaz gelip sıcaklar da bastırınca!.

BAŞKAN Bana kalırsa, sen bu meseleyi biraz fazla abartıyorsun. Gayretli bir doktor, koruyucu önlemler almayı da bilmeli, örneğin o zararlı etkilerden hastaları korumayı veya etkilerin belirtileri açıkça ortaya çıktığında tedavi yollarını, filan.

Dr. STOCKMANN Eee, sonra?

BAŞKAN Efendim, şimdi kaplıcanın su şebekesi, kurulup bitmiş bir olgudur ve ona böyle bakmak zorundayız. Haa, bu demek değildir ki, başkanlığımız, uygun göreceği zamanlarda, yapılabilecek harcamalarla, mümkün olabilecek belli düzeltmelerin uygulamaya konması noktasında, bunu göz önünde tutmaktan uzak kalacaktır; asla!

Dr. STOCKMANN Sen benim, böyle bir eşkıyalığa evet dememi gerçekten düşünebiliyor musun?

BAŞKAN Eşkıyalık mı?

Dr. STOCKMANN Evet, eşkıyalıktır bu! Kamuya karşı, topluma karşı dolandırıcılıktır, yalancılıktır, düpedüz cinayettir bu!

BAŞKAN Demin de söylediğim gibi, ben burada gerçekten bir tehlikenin ivedilik kazandığı konusunda yeterince ikna olmuş değilim.

Dr. STOCKMANN Bal gibi ikna olmuş durumdasın. Tersi olamaz. Benim anlattığım durumun gerçekliği ve doğruluğu, elle tutulacak, gözle görülecek kadar açık, hiç kuşkum yok. Sen de bunu en açık biçimde anlamış durumdasın Peter! Ama kabul etmek istemiyorsun! Çünkü ana yapısıyla, su akış düzeniyle, kaplıcanın bugünkü gibi kurulması senin yönetiminde oldu. İşte bunu, *bu rezil yanlışı kabul etmek istemiyorsun!* Hıh, seni hiç izlemedim mi sanıyorsun?

BAŞKAN Peki, diyelim ki böyle, ne olmuş yani? Ben, iyi tanınmış ismimi titizlikle koruyorsam, bunun da gene memleketin yüce menfaati için yapıyorum. Moral otoritem olmaksızın, kamunun temsilciliğini gereği gibi yerine getirmem -ki otoritemin de gene kamunun menfaati için gerekli olduğu kanısındayım. İşte bu nedenle -ve daha birçok nedenden ötürü- senin bu iddialarının kaplıca yönetimine sunulmasını önlemek zorundayım. Toplumun refahı uğruna bunun önlenmesi gerekiyor. Ben daha sonra icabında konuyu gündeme getiririm ve mümkün olanı yaparız -yalnız, çıt çıkarmadan elbette ki-! Ancak şimdi bu uğursuz konuyla ilgili olarak hiçbir şey, tek bir kelime bile kamuoyuna sızdırılmayacaktır.

Dr. STOCKMANN Ah Peter'ciğim, yazık ki bunu önlemek artık olanaksız.

BAŞKAN Önlemek zorundayız ve önlenecektir.

Dr. STOCKMANN Olanaksız, diyorum ya, artık çare yok. Birçok kimse biliyor zaten.

BAŞKAN Biliyor mu? Kim? Bir de üstelik "Halkın Postası"ndaki beyler değildir inşallah?

Dr. STOCKMANN Onlar da biliyor. Özgürlükçü ve bağımsız basın, size sorumluluğunuzu hatırlatmak için gerekeni yapacaktır.

BAŞKAN *(Kısa bir aradan sonra)* Sen, olağanüstü düşüncesiz bir adamsın, Tomas! Bu yaptığının senin başına ne işler açacağını hiç düşündün mü?

Dr. STOCKMANN Benim başıma mı? Ne işler açacakmış?

BAŞKAN Evet, senin ve tüm ailenin başına...

Dr. STOCKMANN Ne demek istiyorsun sen yahu?

BAŞKAN Bugüne dek ağabey olarak sana hep yardımcı olmuşumdur. Öyle değil mi?

Dr. STOCKMANN Evet öyle, bunun için sana minnet borçluyum.

BAŞKAN Gerek yok. Bir bakıma bunu kendim için de yapmak zorundaydım. Hep inanıyordum ki, senin mali durumunun düzelmesine yardımcı olmakla, biraz olsun seni elimin altında tutabilirim.

Dr. STOCKMANN Ne demek bu? Her şey senin hatırın için mi oldu yani?

BAŞKAN Biraz öyle, dedim ya. Benim resmi konumumda bulunan bir kişi için en yakınlarından birinin onu habire zor duruma düşürmesi hiç hoş değildir.

Dr. STOCKMANN Ve ben habire böyle şeyler yapıyorum sence, öyle mi?

BAŞKAN Evet ya, çok yazık, kendin bile farkında değilsin. Sen rahat durmayan bir tipsin, kavgacı, karıştırıcı. Sonra o talihsiz huyun yok mu, olur olmaz her şey üstüne açıkça yazıvermek? Aklına bir şey düşmeyegörsün, hemen bir gazete makalesi ya da broşür haline getirmezsen olmaz!

Dr. STOCKMANN Peki ama, önemli bir yeni düşüncesi varsa insanın, bunu kamuoyuna açıklamak, yurttaşlık

görevi değil midir?

BAŞKAN Kamuoyunun yeni düşüncelere hiç mi hiç ihtiyacı yoktur. Kafalarında yerleşmiş güzel düşünceler, onlar için en hayırlısıdır.

Dr. STOCKMANN Bunu böylece açık saçık söylüyorsun ha?

BAŞKAN Evet, artık seninle şöyle bir açık açık konuşmam gerekiyor. Bugüne kadar bundan kaçınmaya çalıştım, hemen parlamaya hazırsındır çünkü. Ama artık sana gerçeği söylemem gerekiyor Tomas. Sen bu akılsızlığınla kendi kendine ne kadar kötülük ettiğinin farkında bile değilsin. Yalnızca kentteki resmi makamları değil, merkezî hükûmeti de eleştiriyorsun, üstelik saldırıyorsun, sonra da seni sürmelerinden, kovuşturmalarından yakınıyorsun. Ama bu rahatsız edici tutumunla başka ne bekleyebilirsin ki?

Dr. STOCKMANN Haa, rahatsız ediyorum, öyle mi?

BAŞKAN Bak Tomas, çalışan bir kişi olarak hiç huzur verici değilsin, bunu sezmiştim. Hiçbir şeyden sakındığın yok. Burada kaplıca doktoru olabilmen de benim sayemde oldu, ama bunu bile hepten unutmuş görünüyorsun.

Dr. STOCKMANN Bu göreve gelme hakkını ben kendim elde ettim, hiç kimse değil, ben kendim! Memleketimizin gelişkin mutlu bir kaplıca beldesi olabileceğini gören ilk kişi benim, hem o zaman bunu görebilen kişi olarak da tek başımaydım. Yalnız bırakıldım! Ama bu fikir için yıllarca mücadele ettim, bıkmadan, usanmadan, yorulmadan yazdım, yazdım.

BAŞKAN Tamam, kuşkusuz öyle. Ama demek ki o zaman için henüz çok erkenmiş! Tabii sen bunu o dağ başında kendi kendine böyle değerlendiremezdin. Ama işte uygun zaman gelince biz, yani ben ve ötekiler, konuyu ele aldık.

Dr. STOCKMANN Ve böylece benim bütün o güzelim planımı boka çevirdiniz, tamam mı? O pis kurnazlığınızın sonucu da ortada işte.

BAŞKAN Bence, olan bir şey varsa, o da senin kavga çıkarmak için bahane aradığındır. Eski huyun bu senin, ille üstlerinin yakasına yapışacaksın. Kendi üstünde bir otorite tanımak istemiyorsun ki! Yüksek bir devlet makamında kim varsa ona kötü gözle bakıyorsun. Onu kişisel düşmanınmış gibi görüyorsun ve ardından ona saldırmak için her yol geçerli oluveriyor. Ama işte sana anlattım, bu meselede hangi çıkarların söz konusu olduğunu gördün, hem bütün memleket için, hem de dolayısıyla benim için. Bu yüzdün de sana söylüyorum işte Tomas, şimdi sana iletmek durumunda bulunduğum isteğimde, kesin acımasız olacağım.

Dr. STOCKMANN Neymiş bu istek?

BAŞKAN Başkanlık sırrı olarak işlem görmesi gereken böyle hassas bir konuda sen yetkili olmayan kişilerle konuşmak dikkatsizliğini gösterdikten sonra, artık bunu elbette gizli tutamayız. Her çeşit dedikodu yayılacak ortalığa ve bozguncu unsurlar da bu dedikoduları iyice besleyecekler. Bu sebeple, senin bu dedikodulara karşı çıkman şart.

Dr. STOCKMANN Nasıl, ben mi? Anlamadım.

BAŞKAN Yeni incelemelerine dayanarak, bu meselenin hiç de başlangıçta sandığın kadar tehlikeli ve sakıncalı olmadığı sonucuna varmanı bekliyoruz.

Dr. STOCKMANN Haa, bunu bekliyorsunuz demek!

BAŞKAN Yönetim senden ayrıca, bize güvenmeni ve çıkabilecek sorunları gidermek için yönetimin tüm gerekenleri ciddiyetle ve esaslıca yapacağından kuşkun olmadığını kamuoyuna açıklamanı da beklemektedir.

Dr. STOCKMAN: Ama bu beceriksizliğiniz ve her gediği yamalıkla örtme tutumunuz sürdükçe, hiçbir ciddi ön-

lemi başaramazsınız ki siz! Ben de bunu sana söylüyorum işte Peter ve bu da benim sarsılmaz görüşüm, tamam mı?

BAŞKAN Resmi bir görevli olarak senin özel görüş beyan etme hakkın yok!

Dr. STOCKMANN *(Kalakalır)* Görüş, hakkım yok mu?

BAŞKAN Resmi görevli olarak, diyorum, dikkat et. Dışardan bir özel kişi olsan, o başka. Ama kaplıca tesislerinin bir memuru olarak, üstlerinin görüşüne aykırı herhangi bir görüş belirtmene izin yoktur.

Dr. STOCKMANN Bu kadarı fazla artık! Bir doktor, bir bilim adamı olarak görüş bildirme hakkım yoksa eğer...

BAŞKAN Söz konusu olan durum, sırf bilimsel bir nitelikte değil. Hem teknik, hem ekonomik yanları da içeren bir çeşit karmaşık durum.

Dr. STOCKMANN Durum şöyleymiş böyleymişi bırak bakalım. Dünyada olup biten her şey üstüne, özgürce ve açıkça söz söyleme hakkımı istiyorum ben!

BAŞKAN Buyur söyle! Ama bir şey dışında: Kaplıca konusunda söz söylemeyi yasak ediyoruz sana!

Dr. STOCKMANN *(Bağırmaya başlar)* Siz ha? Siz yasaklıyorsunuz ha? Sizin gibi kabadayılar ha?

BAŞKAN Ben yasak ediyorum sana, ben, yani senin en büyük üstün, en yüksek amirin! Ve eğer ben sana bir şeyi yasakladıysam, sen de o yasağa itaat etmek zorundasın!

Dr. STOCKMANN *(Kendini tutarak)* Bak Peter, yani eğer ağabeyim olmasaydın...

PETRA *(Kapıyı hızla açar)* Buna izin veremezsin, baba!

Bn. STOCKMANN *(Petra'nın ardından)* Petra, Petra!

BAŞKAN Bakın hele, bir de kapı dinlemek ha?

Bn. STOCKMANN Evin yapısı böyle, ama ister istemez duyuluyor.

PETRA Hayır, kapıda durup dinledim, n'olacak.

BAŞKAN İyi iyi, pek hoş doğrusu.

Dr. STOCKMANN *(Ağabeyine yaklaşır)* Demin bir şey söyledin, yasaklamak, itaat etmek, filan gibi.

BAŞKAN Sen, beni öyle konuşmaya mecbur ettin.

Dr. STOCKMANN Yani ben bir açıklama yapacağım ve kamuoyu önünde söylediğim sözü geri alacağım, her şeyi inkâr edeceğim, öyle mi?

BAŞKAN Senden istediğim biçimde bir açıklama yapmanı, kaçınılmaz bir gereklilik olarak görüyoruz.

Dr. STOCKMANN Peki, ya itaat etmezsem?

BAŞKAN O zaman biz kamuoyunu yatıştırmak için kendimiz gerekli açıklamayı yaparız.

Dr. STOCKMANN Haa, yapın efendim, buyurun yapın, ama size açıkça karşı çıkmak durumunda olacağım. Ben görüşümde ısrarlıyım, benim haklı, sizinse haksız olduğunuzu kanıtlayacağım. O zaman ne yapacaksınız peki?

BAŞKAN O zaman, senin işten atılmana engel olamam.

Dr. STOCKMANN Nee?

PETRA Baba!

Bn. STOCKMANN İşten atılmak ha?

BAŞKAN Kaplıca doktorluğu ile ilişkisi kesilecek. Senin işine ihbarsız ve tazminatsız, son verilmesini istemek ve kaplıca içindeki her çeşit etkinliğini yasaklamak durumunda kalacağım.

Dr. STOCKMANN Bu kadar küstah ve pervasızsınız, demek.

BAŞKAN Asıl küstahlık sende.

PETRA Amca, babam gibi bir insana böyle davranmak... Olacak iş değil!

Bn. STOCKMANN Sen sus Petra!

BAŞKAN *(Petra'ya)* Bakın helee.. Nasıl da hemen taraf tutuluyor. Tabii, tabii. *(Bn. Stockmann'a döner)* Kardeşimin muhterem karısı, bu evde en aklı başında olan siz-

siniz herhalde. Eğer etkileyebilirseniz, lütfen kocanıza, bunun nasıl sonuçlar doğurabileceğini anlatmaya çalışın, hem ailesi...

Dr. STOCKMANN Benim ailem yalnızca beni ilgilendirir, kimseyi değil.

BAŞKAN Hem ailesi için, söylüyorum işte, hem de içinde yaşadığı memleket için...

Dr. STOCKMANN Memleketin gerçek çıkarını, gerçek refahını gözeten asıl benim. Er ya da geç, kaçınılmaz biçimde ortaya çıkacak olan felaketleri açığa koymak istiyorum. Memleketimi asıl benim sevdiğim görülecek elbette, görülecek!

BAŞKAN Sen ha? Bu kör inadında direnip, memleketin en temel hayat kaynağını yıkmak isteyen sen, öyle mi?

Dr. STOCKMANN Yahu sen akılsız mısın, çılgın mısın be adam? Pisliğin, kokuşmuşluğun ticaretiyle geçiniyoruz. Memleketimizin tüm ekonomik gelişmesi bir yalan üstüne oturtulmuş!

BAŞKAN Bütün bunlar senin kuruntuların, eğer daha kötü birtakım niyetler yoksa tabii. Kendi öz memleketini, şehrini, vatanını bu şekilde kötüleyen bir adam, toplum düşmanı olmalı.

Dr. STOCKMANN *(Ağabeyinin üstüne yürüyerek)* Sen ne cüretle...

Bn. STOCKMANN *(Aralarına kendini atar)* Tomas!

PETRA *(Babasının koluna yapışarak)* Sakin ol, baba!

BAŞKAN Kaba kuvvetten, olay çıkmasından hoşlanmam. Ben uyarı görevimi yaptım. Ailene ve kendine karşı olan görevlerini de sen düşün artık. Hoşça kal. *(Çıkar)*

Dr. STOCKMANN *(Oda içinde bir yukarı, bir aşağı gezinerek)* Bana böyle davranılmasını nasıl kabul edebilirim, kendi evimde, Katrin, nasıl ha? Ne dersin buna?

Bn. STOCKMANN Haklısın, gerçekten de büyük terbiye-

sizlik.

PETRA Ah, şu Peter amcanın yakasına bir yapışabilseydim.

Dr. STOCKMANN Ama kabahat bende. Daha baştan, kendi gücüme dayanmalıydım, dişlerimi göstermeliydim onlara, yırtıcı davranmalıydım! Hıh! Bir de toplum düşmanı diyor bana; bana diyor yahu! Ben bunu yutup oturmam, bunu yanına bırakmam ben!

Bn. STOCKMANN İyi ama, Tomas'çığım, iktidar gücü ağabeyinin elinde bir kere.

Dr. STOCKMANN Hak da bende ama.

Bn. STOCKMANN Orası öyle, haklı olan sensin, öyle.. Ama güç olmadıktan sonra, hakkın sende olması neye yarar?

PETRA Ne biçim konuşuyorsun anne yani?

Dr. STOCKMANN Özgür bir toplumda, hakkın senden yana olması bir şeye yaramayacak ha? Gülünç bu be Katrin. Hem sonra özgür bağımsız basın da benim yanımda değil mi? Başat çoğunluk benim arkamda değil mi? Bu da az bir güç sayılmaz herhalde.

Bn. STOCKMANN Yani şimdi Tomas, herhalde düpedüz şeyi düşünmüyorsundur...

Dr. STOCKMANN Neyi?

Bn. STOCKMANN Yani, ağabeyine karşı bir mücadeleye girmeyi...

Dr. STOCKMANN Peki, sen söyle öyleyse, haklı olduğum yönde gitmeyeceksem, gerçeği savunmayacaksam, ne kalır başka yapacak?

PETRA Evet, ne kalır geride? Ben de soruyorum.

Bn. STOCKMANN Hiçbir şey sağlamayacak ama işte! İstemediler mi istemezler bunlar.

Dr. STOCKMANN Hoh, hoo, Katrin, bak da gör, davamı nasıl kararlıca sürdüreceğim bak.

Bn. STOCKMANN Evet, işten atılacak kadar kararlıca sür-

dürürsün elbette, ama yalnızca bunu sağlamış olursun.

Dr. STOCKMANN Ama hiç değilse kamuya karşı görevimi yapmış olurum! Toplum düşmanı denilen ben, o topluma karşı hizmet borcumu yerine getirmiş olurum.

Bn. STOCKMANN Peki ya ailen, bizler? Bize karşı görevini de yapmış olacak mısın böylece?

PETRA Aman be anne, yalnızca bizi düşünüp durmasana!

Bn. STOCKMANN Demesi kolay kızım. Gerektiğinde sen gene de kendini kurtarabilirsin, peki ya oğlanlar, onlar ne olacak Tomas? Hem kendini de düşün artık biraz, beni de.

Dr. STOCKMANN Bütün bunlar saçma değil mi ama Katrin? Yani, Peter'in ve o iğrenç çetenin önünde iki büklüm olacak kadar zavallı bir korkak durumuna düştükten sonra, yaşam boyu bir an olsun mutluluk duyabilir miyim?

Bn. STOCKMANN Ben de bilemez oldum. Ama ya kabul etmediğin zaman hepimizi bekleyen hayat? Allah korusun. Yine güvencesiz, belli bir gelirden yoksun ortaklıkta kalacaksın. Bunu gerçekten yeterince çektik bana kalırsa. Hatırla Tomas, bunun ne demek olduğunu düşün bir.

Dr. STOCKMANN *(Kendi kendisiyle savaşmada yumruklarını sıkar)* Ve namuslu, dürüst bir özgürlükçü insanı, böylesine bir açmaza düşürebiliyor bu köle ruhlular! Korkunç değil mi bu, Katrin?

Bn. STOCKMANN Evet, sana yaptıklarının günahı gerçekten de çok, çok ama, Allah kahretsin, bu dünyada sineye çekmek zorunda kaldığımız daha öyle çok haksızlık var ki. İşte, şu oğlanlara bir bak, Tomas! Onlar ne hale gelecek? Yok yok, buna yürek dayanmaz, senin de!

(Eilif ile Morten, kollarında okul kitaplarıyla içeri girmişlerdir)

Dr. STOCKMANN Çocuklar, çocuklarım, oğullarım! *(Birden kararlı ve kesin)* Hayır! Dünya başıma yıkılacak da olsa, boynumu boyunduruğa sokmayacağım. *(Odasına doğru gider)*

Bn. STOCKMANN *(Ardından gider)* Tomas! Niyetin ne?

Dr. STOCKMANN *(Kapıda)* Oğullarım, gün gelip özgür insanlar olduklarında, onların yüzlerine bakabilmek istiyorum. *(Odasına girer)*

Bn. STOCKMANN *(Gözünden yaşlar boşanır)* Hey yüce tanrı, sen bizi koru hey yüce tanrı!

PETRA Babamız, adam gibi adam bu işte! Eğilmiyor, çökmüyor işte!

(Oğlanlar şaşkınlıkla, ne oluyor, diye sorarlar; Petra, sus işareti yapar)

2. Perde Sonu

ÜÇÜNCÜ PERDE

"Halkın Postası"nın yazı işleri bürosu: Arka plandaki duvarda, solda giriş; daha sağda camekânlı bir kapı, bu kapıdan basımevinin içi görünüyor. Sağ yan duvarda bir kapı. Sahnenin ortasında, üstünde kâğıtlar, gazeteler ve kitaplar yığılı büyük bir masa. Önde solda bir pencere, pencerenin yanında küçük bir yazı masası ve yüksek bir sandalye. Orta masada ve duvarların yanında birkaç sandalye duruyor. Büro sıkıcı ve tatsızdır; eşyalar eski, koltuklar kirli ve aşınmıştır. Basımevinde birkaç dizgi makinesi çalışmakta, biraz ötede de bir el presinin işlediği görülmektedir.

Yazı işleri müdürü Hovstad masada oturmuş yazı yazıyor. Kısa süre sonra Billing, elinde Doktor'un yazısı ile sağdaki kapıdan girer.

BİLLİNG Yani, bu kadar olur!

HOVSTAD *(Yazarken)* Okudunuz mu?

BİLLİNG *(Metni masaya koyar)* Evet, tümünü okudum.

HOVSTAD Bizim Doktor amma sert yazıyor, değil mi?

BİLLİNG Sert ne söz? Allahıma dinime, radikal, silip atıyor! Her kelimesi, nasıl desem yani, balyoz gibi iniyor böyle.

HOVSTAD Eee, bu herifler de öyle ilk vuruşta düşecek gibi değiller zaten.

BİLLİNG Doğru... Biz de ardından vururuz, vur ha vur, büyük beylerin tüm egemenliği yerle bir olana kadar. Biliyor musunuz, yanda oturup bu makaleyi okurken, nerdeyse uzaktan devrimin ayak seslerini duyar gibi oldum valla.

HOVSTAD *(Çevresine bakınarak)* Pssst! Aslaksen duyma-

sın sakın.

BİLLİNG *(Sesini kısarak)* Öff bu Aslaksen de, tavşan boku gibi herif, ne kokar ne bulaşır, adam mı o yahu, gölgesinden korkan bir ödlek. Ama bu kez siz dayatacaksınız değil mi? Doktorun makalesi kesin yayınlanacak, değil mi?

HOVSTAD Elbette, Yeter ki Başkan efendi, iyi tarafına gelip de geri çekilmeye kalkmasın.

BİLLİNG Bir de geri çekilirse rezalet olur yani.

HOVSTAD Neyse ki, hangi yönde olursa olsun durumu kullanma olanağımız var. Başkan bey, Doktorun önerilerine yanaşmazsa, bütün küçük burjuvaları karşısına almış olacak, bütün Mülk Sahipleri Derneğini, ötekileri, hepsini. Yok, eğer önerileri kabul edecek olursa, bu kez de, kaplıcanın büyük sermayedarlarını karşısında bulacak, yani şimdiye kadar en çok dayandığı gücü.

BİLLİNG Sahi ya. Çünkü Doktorun önerilerini kabul ettiler mi, bu büyük sermaye beylerinin biraz ellerini cüzdanlarına atmaları gerekecek herhalde.

HOVSTAD Herhaldesi fazla. Kesinlikle. Böylece o halka kopacak. Ardından biz de gün gün üstüne yazacağız, bu başkanın hiçbir biçimde başkanlık için yeterli olmadığını kanıtlayacağız kitleye! Ve kentin bütün kilit noktaları, tümüyle kent yönetimi, özgür düşünceli ve özgürlükçü insanların eline geçecek.

BİLLİNG Sahi be, sahi be! Allahıma dinime! Görür gibi olmak ne söz, düpedüz görüyorum: Devrimin eşiğindeyiz biz!

(Kapı vurulur)

HOVSTAD Pssst! *(Seslenir)* Buyurun.

(Doktor Stockmann, arka soldaki giriş kapısından içeri girer)

HOVSTAD *(Onu karşılayarak)* Hah, geldiniz mi Doktor Bey? Evet, nasıl oldu?

Dr. STOCKMANN Yazıyı basın Bay Hovstad, yayınlayın.

HOVSTAD Bu noktaya geldi demek?

BİLLİNG Yaşasın!

Dr. STOCKMANN Yayınlayın, dedim ya! Evet, gerçekten de iş o noktaya geldi. Eh, mademki kavga istiyorlar, istedikleri olacak. Savaş başlıyor Bay Billing, başlıyor!

BİLLİNG Kıran kırana bir savaş olmalı, Doktor, kelleler uçmalı.

Dr. STOCKMANN Bu inceleme yalnız bir başlangıç daha. Şimdiden bunu izleyecek dört beş makalenin hazırlığını yapıyorum. Aslaksen nerde ki?

BİLLİNG *(Basımevine seslenir)* Aslaksen, bir saniye gelir misiniz?

HOVSTAD Ne dediniz: Dört beş makale daha mı? Aynı konuda ha?

Dr. STOCKMANN Hayır hayır azizim, hiç değil. Bambaşka şeyler üstüne. Ancak, gene hepsi de su şebekesi ve sızdırma çukuru ile bağlantılı. Birini çekince öteki geliyor anlıyor musunuz? Köhne, bir evin yıkım işlemi gibi, tam öyle.

BİLLİNG Sahi be, haklısınız, Allahıma dinime! Bütün köhnemişlik yerle bir olana kadar isteseniz de durduramazsınız.

ASLAKSEN *(Basımevinden)* Yerle bir olana kadar mı? Muhterem Doktor Bey kaplıcayı yerle bir etmek istemiyorlar herhalde?

HOVSTAD Yok canım, telaşlanmayın.

Dr. STOCKMANN Hayır hayır, konu çok başka. Evet, Bay Hovstad, incelememi nasıl buldunuz?

HOVSTAD Tam bir şaheser, bence...

Dr. STOCKMANN Öyle, değil mi? Oh, sevindim.

HOVSTAD İncelemeniz öyle açık ve aydınlatıcı ki, bağlantıları anlamak için hiç de bu konuların uzmanı olmak gerekmiyor. Bununla tüm ilerici güçleri yanımıza ala-

cağınızı cesaretle iddia edebilirim.

ASLAKSEN Akıllı uslu kent sakinlerinin de tümünü kazanır mı inşallah?

BİLLİNG Akıllı uslu olsun olmasın, yani memleketin tümünü diyebilirim neredeyse!

ASLAKSEN E demek ki o yazıyı basabiliriz yani.

Dr. STOCKMANN Öyle olmalı.

HOVSTAD Yarın ilk baskıya girmesi gerek.

Dr. STOCKMANN Bakın, yitirilecek tek bir günümüz yok. Dolayısıyla Bay Aslaksen, sizden bir dileğim var: Bu yazının dizgisini, provasını bizzat siz ele alınız.

ASLAKSEN Memnuniyetle üstadım.

Dr. STOCKMANN Bir altın işler gibi özen gösteriniz lütfen. Tek bir dizgi hatası olmasın; her sözcüğün önemi var. Ben sonra gene uğrarım, belki o zamana provalar hazır bile olur. Bu yazıyı basılmış görmek için nasıl sabırsızlandığımı bilemezsiniz, basılıp yayınlanmış, ortaya konmuş...

BİLLİNG Ortaya konmuş ne, yıldırım gibi düşmüş!

Dr. STOCKMANN Aklı yeten tüm yurttaşların yargısına sunulmuş! Bugün başımdan geçeni tasavvur bile edemezsiniz. Her biçimde tehdit edildim, en doğal insan haklarım gasp edilmek istendi.

BİLLİNG Ne? İnsan haklarınız mı?

Dr. STOCKMANN Beni aşağılamaya çalıştılar, bir alçak yerine koymaya uğraştılar, en kutsal, en içten güvencim olan kendime saygımı ayaklar altına almamı istediler.

BİLLİNG Yoo, allahıma dinime, bu kadarı çok fazla!

HOVSTAD Oohoo, bunlardan her şey beklenir.

Dr. STOCKMANN Ama bende sert karaya çarptılar, karşılığını da görecekler. "Halkın Postası"nda demir atıp, buradan onları her gün birbirinden müthiş makalelerle ateşe tutacağım!

ASLAKSEN Ama bakın, sakın ha..

BİLLİNG Yaşasın, savaş başlıyor!

Dr. STOCKMANN Yerlerde süründüreceğim onları, ezeceğim, haktan yana düşünen kamuoyu önünde, tüm yalan maskelerini düşürüp gerçek yüzlerini çırılçıplak ortaya sereceğim! Böyle yapacağım işte!

ASLAKSEN Ama n'olur muhterem Doktor Bey, Allah aşkına temkinlice olsun, ölçüyü kaçırmayın, dikkatli ateş edin...

BİLLİNG Olamaz, olamaz, hayır! Dinamit gibi patlayın!

Dr. STOCKMANN *(Aynen sürdürür)* Çünkü şimdi öyle yalnız kaplıca veya sızdırma çukuru değil söz konusu olan, hayır, tümüyle toplumsal düzenimizin arınıp temizlenmesi, yıkanıp değişmesi söz konusudur.

BİLLİNG İşte kurtarıcı sözün ta kendisi!

Dr. STOCKMANN Eski yamalı bohçacılar def olup gitmeli, anlıyor musunuz? Hem de her yerden! Ooo, bu gün gözlerimin önünde geleceğin müthiş perspektifleri açıldı; henüz apaçık göremiyorum, ama açıklaşır daha. Genç, yürekli bayraktarlar bulmak için gözümüzü dört açmalıyız arkadaşlar, her ileri hatta yeni komutanlar[4] gerekli bize!

BİLLİNG İşitin, işitin!

Dr. STOCKMANN Her şey kayar gibi yürüyecek, yeter ki biz sımsıkı omuz omuza olalım, o zaman tüm değişiklik kızaktan denize inen gemi gibi kayarak yürüyecek! Size de öyle gelmiyor mu?

HOVSTAD Bana sorarsanız, işte nihayet şimdi kent yönetiminin, onu gerçekten hak edenlerin eline verilmesi için bütün ufuklar açılmıştır, derim ben.

ASLAKSEN Yalnız ben de derim ki, şimdi işimizi temkinlice yürütürsek, işte ancak o zaman bu işin gerçekten tehlikeli olmayacağına inanabilirim.

Dr. STOCKMANN Tehlikeli olmuş olmamış, umurumda

değil bu! Ben yaptığımı, gerçeğin hizmetinde ve vicdanımın buyruğunda yapmıyor muyum?

HOVSTAD Doktor Bey, siz gerçekten desteklenmesi gereken insansınız!

ASLAKSEN Evet evet, muhterem Doktor şehrimizin iyiliğini en iyi düşünen bir kişi, bu kesin, toplumun hakiki bir dostu o!

BİLLİNG Allahıma dinime, Aslaksen! Doktor Stockmann, halkın dostu, halkın!

ASLAKSEN Mülk Sahipleri Derneği bu deyimi hemen değerlendirip kullanacaktır, öyle sanıyorum.

Dr. STOCKMANN *(Hepsinin ellerini ateşlice sıkar)* Sağ olun, var olun candan dostlarım benim! Bunu sizlerden işitmek beni nasıl mutlu ediyor bilemezsiniz. Çünkü benim kendi ağabeyim olan beyefendi, bana tam tersini söylemişti de.. Eh, şimdi faiziyle, hem de faizinin faiziyle geri alacak, görsün bakalım! Ama şimdi izninizi rica edeyim, zavallı muhtaç bir hastaya uğrayacağım da. Bay Aslaksen, aman dizgiye dikkat edin lütfen. Ünlem işaretlerinden hiçbirini silmeyin sakın. Hatta gerekirse kendinizden de ekleyin. Haydi, şimdilik hoşça kalın! *(Onu kapıya kadar uğurlarlar)*

HOVSTAD Bu adam bize eşsiz bir yarar sağlayabilir.

ASLAKSEN Evet, ama yalnız kaplıcayla sınırlı kalırsa. Yok eğer öteye geçeyim derse, onun ardından gitmeyi hiç tavsiye etmem.

HOVSTAD Haa, orası belli olmaz.

BİLLİNG Siz de amma ikirciklisiniz be Aslaksen!

ASLAKSEN İkircikli mi? Evet evet, mahalli iktidarla yüz yüze geleceksem ikircikli olurum Bay Billing, çok tecrübem oldu, söyleyeyim size. Ama yüksek politika deyin, beni merkezî hükümetin karşısına koyun, bakın bakalım ikircikli oluyor muyum?

BİLLİNG Evet öyle ama, sizdeki çelişki de tam bu işte.

ASLAKSEN Ben sorumluluk bilinci olan bir adamım, mesele bu. İnsan, merkezî hükümete yüklenirse, bundan hiç değilse içinde yaşadığı cemaate zarar gelmez. Çünkü bakın, hükümetteki adamlar eleştiriye filan hiç aldırmazlar, çünkü onlar nasıl olsa yerlerinden kımıldamıyorlar. Oysa mahalli yönetim değiştirilebilir. Ya iş bilmez birileri başa geliverirse? O zaman mülk sahiplerine ve ötekilere çok zarar gelebilir.

HOVSTAD Peki ya yurttaşların kendi kendilerini yönetme deneyi içinde gelişip yetkinleşmeleri? Bunu hiç mi düşünmüyorsunuz?

ASLAKSEN İnsan biraz bir yerlere gelmişse ve bu elde ettiklerini kollamak durumundaysa, o zaman her şeyi düşünemez olur Bay Hovstad.

HOVSTAD Öyleyse hiçbir şey elde etmemiş olmaktan başka bir umut kalmıyor.

BİLLİNG İşitin, işitin!

ASLAKSEN *(Gülümseyerek)* Hıh. *(Yazı masasını gösterir)* Bu yazı işleri müdürlüğü makamında sizden önce, şimdi belediyede müdür olan Stensgard oturuyordu.

BİLLİNG *(Tükürür)* Tuu, onun gibi bir hain!

HOVSTAD Ben öyle uzlaşmacı olamam ve olmayacağım da, hiçbir zaman!

ASLAKSEN Bir politikacı hiçbir zaman, "hiçbir zaman" dememelidir Bay Hovstad! Size gelince Bay Billing, hele siz su sırada yelkenleri biraz, hatta iki az suya indirmek zorundasınız sanıyorum. Çünkü mecliste kâtiplik için dilekçe vermiş durumdasınız.

BİLLİNG Ben mi?.

HOVSTAD Sahi mi Billing?

BİLLİNG Yani canım, büyükbaşları birazcık sinirlendirmek için yaptığımı elbette anlıyorsunuz.

ASLAKSEN Neyse, bu beni ilgilendirmez tabii ki. Yalnız, beni korkak diye suçluyorsanız, ya da bende çelişkiler

görüyorsanız, hiç değilse bir şeyi vurgulamak isterim: Matbaa sahibi Aslaksen'in geçmişi apaçık ortadadır. Ben neysem o olarak kaldım. Yalnızca, gördüğünüz gibi, daha temkinli, daha orta karar oldum biraz. Yüreğimle hâlâ halkın yanındayım, ama ne var ki, aklımla biraz iktidardakilere yanaştığımı, inkâr edemem, mahallî iktidara pek tabii, bilmem anlatabildim mi? *(Döner matbaaya girer)*

BİLLİNG Bu heriften kurtulmaya çalışmak gerek, değil mi Bay Hovstad?

HOVSTAD Kâğıdı ve baskıyı veresiye sağlayabileceğimiz başka kimse tanıyor musunuz?

BİLLİNG Allah kahretsin, kendi sermayemizin olmaması ne rezalet!

HOVSTAD *(Masasına otururken)* Evet, sermayemiz olsaydı o zaman...

BİLLİNG Bunun için Dr. Stockmann'a bir başvuramaz mısınız?

HOVSTAD *(Kâğıtları karıştırırken)* Neye yarar ki, onun hiç parası yok.

BİLLİNG Onun yok, ama elinin altında işe yarar bir herif var, ihtiyar Morten Kiil, hani "Pörsük" diyorlar ya...

HOVSTAD *(Yazarak)* Peki o "Pörsük"ün parası olduğundan emin misiniz?

BİLLİNG Ooo onda neler var neler, Allahıma dinime, hem de bir bölümü Stockmann ailesine kalacak! Moruk herhalde, yani hiç değilse çocukların geleceğini düşünmek zorunda.

HOVSTAD Bunun hesabında mısınız yoksa?

BİLLİNG Hesap mı? Elbette ki hiçbir hesap peşinde değilim ben.

HOVSTAD İyi edersiniz. Ayrıca meclisteki görevi de aklınızdan çıkarın. Çünkü garanti verebilirim size: Oraya almazlar sizi.

BİLLİNG Sanki ben de bilmiyor muyum yani? Ama almamaları daha da iyi. Böyle bir engelleme insanı daha da ateşlendirir, yeni bir hırs verir insana. Ve bura gibi ölü toprağı serpilmiş bir yerde, öyle bir hırs da çok iyi gelir.

HOVSTAD *(Yazarken)* Tabii, tabii, iyi gelir.

BİLLİNG Beyler sesimi duyacaklar yakında! Ben şimdi yana geçip şu mülk sahiplerine bir çağrı yazayım. *(Sağdaki odaya geçer)*

HOVSTAD *(Masada oturmakta; mürekkep kalemini ağzına sokmuş oynarken ağır ağır konuşur)* Hıh.. Şuna bak şuna. *(Kapı vurulur)* Buyurun!

(Arka soldaki giriş kapısından Petra içeri girer)

HOVSTAD *(Doğrulur)* Ah siz! Sizi bizim bu izbemizde görmek?

PETRA Kusura bakmayın n'olur.

HOVSTAD *(Bir koltuğu yanaştırır)* Oturmaz mısınız?

PETRA Sağ olun, hemen çıkacağım.

HOVSTAD Saygı değer babanızdan bir şey mi getirdiniz yoksa?

PETRA Hayır, kendimle ilgili bir şey için geldim. *(Mantosunun cebinden bir kitap çıkarır)* Bu sizin o İngilizce öykü.

HOVSTAD Geri mi veriyorsunuz?

PETRA Evet, çünkü bunu çevirmeye elim hiç varmadı.

HOVSTAD Kesin söz vermiştiniz ama?

PETRA O zaman henüz okumamıştım da ondan. Siz bu öyküyü hiç bilmiyorsunuz besbelli, değil mi?

HOVSTAD Ben İngilizce anlamam ki, yalnız...

PETRA Öyleyse şunu söyleyeyim, başka bir kitap bulun. *(Kitabı masaya koyar)* Bu, "Halkın Postası"na gerçekten yaramaz.

HOVSTAD Neden?

PETRA Çünkü sizin kendi görüşlerinizle hiçbir şekilde

bağdaşamaz.

HOVSTAD Ha, bu nedenle..

PETRA Bakın anlatamadım. Öykünün dediği şu: Bizim dünyamızda olup biteni doğaüstü bir güç yönlendiriyormuş ve bu güç, iyi denen insanlar için her şeyin en iyisini sağlıyormuş da kötü denenleri de cezalandırıyormuş.

HOVSTAD Gayet iyi işte, tam da milletin istediği, değil mi?

PETRA Peki siz topluma bunları veren kişi mi olmak istiyorsunuz? Kendiniz bunların zerresine inanmıyorsunuz. Gerçeğin bambaşka olduğunu kendiniz biliyorsunuz.

HOVSTAD Haklısınız tabii. Ama bir yazı işleri müdürü her zaman kendi istediği gibi davranamaz ki. Bazı çok önemli olmayan konularda okurun zevkine göre iş yapmak gerekiyor. Hayatta en önemli olan şey, özellikle de bir gazete için, politikadır biliyorsunuz, insanların özgürlük ve ilerleme mücadelesinde beni izlemelerini sağlamak istiyorsam, onların alnının çatına yürüyemem. Ama insanlar çizginin altında o türden bir ahlaksal öykü bulduklarında, çizginin üstündekini de birlikte yutacaklardır; üstelik daha da kolay yutarlar, çünkü bir anlamda güven duymaktadırlar.

PETRA Hah! Okurlarınızı tuzağa düşürmek istiyorsunuz demek. Örümcek değilsiniz herhalde ha?

HOVSTAD *(Gülümser)* Benim öyle olmadığımı düşünmenize teşekkür ederim. Aslında bu söylediğim de benim düşüncem değildi, yardımcım Billing'in düşüncesiydi.

PETRA Billing'in mi?

HOVSTAD Evet, şu son günlerde böyle şeyler söylüyordu. Bu öykünün ille yayınlanmasını isteyen de oydu biliyorsunuz. Ben, dediğim gibi, kitabı hiç bilmiyorum.

PETRA İyi ama Billing gibi bir ilerici[5] nasıl...

HOVSTAD Billing mi, ee, o, biraz çok yönlüdür de. Duyduğuma göre şimdi de meclise kâtiplik için dilekçe vermiş.

PETRA İnanmam buna Bay Hovstad. Böylesi bir uzlaşmacılığın hesabını nasıl verebilir ki?

HOVSTAD Valla kendisine sorun, bilmem.

PETRA Bunu Billing'den hiç ummazdım doğrusu.

HOVSTAD *(Delici bir bakışla süzer)* Öyle mi? Gerçekten bu kadar şaşırttı mı sizi?

PETRA Evet; yahut belki de hayır. Neyse, bilemeyeceğim.

HOVSTAD Biz gazetecilerden pek de adam çıkmaz Bayan Petra.

PETRA Ciddi mi söylüyorsunuz bunu?

HOVSTAD Bazen gerçekten öyle geliyor bana.

PETRA E gündelik kargaşanın içinde olabilir bu, anlarım. Ama şimdi, büyük bir davaya girilince...

HOVSTAD Saygı değer babanızın başlattığı davayı diyorsunuz değil mi?

PETRA Evet ya. Bu durumda çoğu kişiden daha değerli bir insan olduğunuzu hissetmeniz gerekir değil mi?

HOVSTAD Ben gerçekten de böyle bir hissi taşıyorum.

PETRA Gördünüz mü ya? Seçtiğiniz bu görev sahiden harika değil mi? Çarpıtılmış gerçeklerin gün ışığına çıkmasını ve yeni yürekli görüşlere yol açılmasını sağlamak; hatta sırf, korkusuzca öne atılıp, haksızlık edilmiş bir adamdan yana söze sarılmak bile başlı başına büyük bir iş.

HOVSTAD Hele özellikle o adam, yani, nasıl desem...

PETRA O adam böylesine dürüst, namuslu ve haklı olunca, değil mi?

HOVSTAD *(Biraz düşük sesle)* Özellikle o adam sizin babanız olunca, demek istedim.

PETRA *(Birden anlar)* Bu nedenle öyle mi?

HOVSTAD Bakın Petra, Bayan Petra...

PETRA Sizin için en ön planda bu var öyle mi? Davanın kendisi değil. Gerçeğin kavgası da değil. O babanın ateşli büyük çabası da değil, ha?

HOVSTAD Canım, o da var elbette.

PETRA Hayır Hovstad, şimdi kendinizi ele verdiniz, artık sizin hiçbir sözünüze inanmıyorum!

HOVSTAD Sizi her şeyin üstünde tutuyorum diye beni nasıl bu kadar suçlayabilirsiniz?

PETRA Sizi suçlayışım, babama karşı dürüst davranmamanız yüzünden. Babamla konuşurken, gerçeğin kavgası ve kamunun mutluluğu sizin için en önde geliyordu, değil mi? Siz hem babamı, hem beni aldatmış oluyorsunuz. Kendinizi adadığınız davanın adamı değilsiniz siz. İşte bunu bağışlayamıyorum, asla!

HOVSTAD Bu kadar sert ve kesin konuşmamalıydınız Petra, hele özellikle şu sırada...

PETRA Özellikle şu sırada mı? Niçin?

HOVSTAD E, yani, babanızın benim desteğimden yoksun kalması hiç iyi olmaz da onun için.

PETRA Yaa, demek böyle bir adammışsınız siz? Yazık!

HOVSTAD Hayır, kesinlikle böyle biri değilim, öyle dilime geliverdi işte; benim hakkımda böyle düşünmeyin n'olur, kesinlikle...

PETRA Sizin hakkınızda ne düşüneceğimi biliyorum artık. Hoşça kalın!

ASLAKSEN *(Hızla ve tam bir gizlilik içinde basımevinden koşarak girer)* Hay aksi şeytan! Bay Hovstad! *(Petra'yı görür)* Aaaayy!

PETRA Neyse, kitabınız orada. Başka birine veriniz lütfen! *(Çıkışa yürür)*

HOVSTAD *(Ardından giderek)* Dinleyin, Bayan Petra, bir dakika!..

PETRA Hoşça kalın!
(Çıkar)

ASLAKSEN Bay Hovstad, baksanıza!

HOVSTAD Baktım, n'olmuş?

ASLAKSEN Başkan Bey dışarda matbaada.

HOVSTAD Başkan mı? Ne dediniz?

ASLAKSEN Evet. Başkan bey sizinle görüşmek istiyor. Arka kapıdan girmiş, görülmek istemiyor, anlarsınız ya!

HOVSTAD Ne istiyor ki acaba? Durun siz, ben kendim... *(Basımevinin kapısına gider, açar, Başkanı selamlayarak içeri buyur eder)* Aslaksen, siz bakar olun lütfen, kimseler...

ASLAKSEN Anladım. *(Basımevine döner)*

BAŞKAN Buraya geleceğimi hiç beklemiyordunuz herhalde, değil mi?

HOVSTAD Doğrusu, beklemiyordum.

BAŞKAN *(Çevresine göz gezdirerek)* Çok güzel düzenlemişsiniz burayı, gerçekten şirin olmuş.

HOVSTAD Ah, sağ olun.

BAŞKAN Böyle selamsız sabahsız gelip sizin vaktinizi alıyorum.

HOVSTAD İstirham ederim Sayın Başkan, emrinizdeyim. Yardım edeyim. *(Başkanın âsâ'sını ve üniforma kasketini alıp bir sandalyeye koyar)* Sayın Başkan oturmak istemezler mi?

BAŞKAN *(Masaya oturarak)* Teşekkür ederim. *(Hovstad da masaya geçer)*

BAŞKAN Bugün tatsız şeyler oldu Bay Hovstad, gerçekten çok tatsız şeyler.

HOVSTAD Öyle mi? E elbette böyle her şeyin başında olan bir saym Başkan için..

BAŞKAN Bugünkü bela kaplıca doktorundan geliyor.

HOVSTAD Sayın Doktordan, öyle mi?

BAŞKAN Kaplıca yönetimine vermek üzere bir çeşit başvuru kaleme almış, tesisin aslında onarılabilir olan bazı eksikliklerine ilişkin.

HOVSTAD Öyle mi?

BAŞKAN Size hiç söz etmedi mi yani? Benim bildiğim, size...

HOVSTAD Evet sahi, şöyle bir sözü geçti galiba.

ASLAKSEN *(Basımevinden gelerek)* Metni rica edecektim lütfen.

HOVSTAD *(Sinirli)* Orada işte, masada duruyor!

BAŞKAN Hah bu işte.

ASLAKSEN Evet muhterem Başkanım, Doktor Beyin yazısı bu.

HOVSTAD Ha, bu makaleden mi söz ediyordunuz?

BAŞKAN Evet, aynen. Sizin görüşünüz nedir?

HOVSTAD Ben konunun uzmanı değilim, ayrıca da yazıya şöyle ki bir göz atmıştım.

BAŞKAN Ama dizgiye veriyorsunuz, öyle mi?

HOVSTAD Öyle saygın bir kişiye kolayca hayır diyemem ki.

ASLANKSEN: Gazetedeki yazıların içeriğine ben karışamam muhterem Başkanım.

BAŞKAN Tabii tabii.

ASLAKSEN Bana ne verirlerse onu dizer basarım ben.

BAŞKAN Elbette, çok doğru.

ASLAKSEN Bu nedenle şimdi ben...

(Basımevine doğru yürür)

BAŞKAN Oo, bir dakika durunuz Bay Aslaksen. İzninizle Bay Hovstad?

HOVSTAD İstirham ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN Bay Aslaksen, siz aklı başında ve düşünebilen bir insansınız.

ASLAKSEN Muhterem Başkanımın bu fikirde olmasından memnun oldum.

BAŞKAN Ve geniş bir çevre üzerinde nüfuzunuz vardır.

ASLAKSEN Evet öyledir. Yani daha ziyade küçük burjuvalar üzerinde tabii ki.

BAŞKAN Eh, o küçük vergi mükellefleri de, hem burada hem başka yerde, en kabarık sayıyı oluşturuyorlar.

ASLAKSEN Gerçekten öyledir efendim.

BAŞKAN Ayrıca bu kesimlerin tutumunu siz de pekâlâ bilirsiniz herhalde, değil mi?

ASLAKSEN Evet muhterem Başkanım, naçizane, bilirim.

BAŞKAN E yani kentimizin bu az varlıklı yurttaşları eğer öylesine kutlanacak bir fedakârlığa hazırlarsa gerçekten...

ASLAKSEN Nasıl efendim?

HOVSTAD Fedakârlık mı?

BAŞKAN Eğer öyle bir fedakârlığa hazırlarsa, bu elbette güzel bir millet ruhunun işaretidir. Ben, açık söyleyeyim, bu umudu beslemeye cesaret edemiyordum. Ama siz onları benden iyi tanıdığınıza göre...

ASLAKSEN Evet ama muhterem Başkanım..

BAŞKAN Üstelik kentin yüklenmek zorunda kalacağı bu fedakârlık öyle az buz da olmayacaktır.

HOVSTAD Kentin mi?

ASLAKSEN Hiç anlamıyorum doğrusu. Kaplıca değil mi söz konusu olan?

BAŞKAN İlk tahminlere göre, kaplıca doktorunun ileri sürdüğü değişikliklerin maliyeti yüz binleri aşıyor.

ASLAKSEN Çok büyük bir para, ama yani...

BAŞKAN İşte bu büyük para için elbette ki kente yük olmak zorunda kalacağız.

HOVSTAD *(Ayağa kalkar)* Herhalde bunun ceremesini kentimizin çekmesi gerektiğini...

ASLAKSEN Şehir bütçesinden mi? Küçük vergi mükelleflerinin sırtından mı?

BAŞKAN Elbette ya muhterem Aslaksen'ciğim, bu parayı nereden bulacağız yoksa?

ASLAKSEN Kaplıca şirketinin büyük sermayedarlarının sorumluluğudur bu!

BAŞKAN Maalesef şirket, bugüne kadar yatırdığından daha fazlasını yatıracak durumda değildir.

ASLAKSEN Bu kesenkes böyle mi muhterem Başkanım?

BAŞKAN Benim şahsen hiç kuşkum yok bundan. O halde, bu kapsamlı değişikliklerin yapılması isteniyorsa, o zaman masraflarını da şehir yüklenmek zorunda kalacaktır.

ASLAKSEN Ooo, olamaz, yoo, kusura bakmayın ama, bu iş çok değişti Bay Hovstad!

HOVSTAD Öyle.

BAŞKAN Ve en kötüsü de, kaplıcayı iki yıl süreyle kapamak zorunda kalacağız.

HOVSTAD Kapamak mı? Tümden kapamak ha?

ASLAKSEN İyi yıl boyunca.

BAŞKAN Evet, en az iki yıl sürecek çalışma.

ASLAKSEN Yoo, olamaz, muhterem Başkanım buna hiç mi hiç dayanamayız. Biz mülk sahipleri nasıl kazanacağız o süre içinde?

BAŞKAN Yani elbette bu sorunuza cevap vermek zor. Ama ne yapalım? Suyun zehirli olduğuna, bütün şehrin kokuşmuş bir zemin üstünde yaşadığına herkesi inandırdıktan sonra, artık bir tek kişinin kalkıp bizim kaplıcamıza, bizim plajımıza geleceğine aklınız kesiyor mu sizin?

ASLAKSEN Peki, bütün bu sakıncalar ne olacak? Bunların hepsi uydurma mı?

BAŞKAN Bütün iyi niyetime rağmen bu iddiaların doğruluğundan emin olduğumu söyleyemem.

ASLAKSEN Ooo, o zaman Doktor Stockmann'ın yaptığı da iyice sorumsuzluk yani kusura bakmayın ama muhterem Başkanım...

BAŞKAN İşte yazık ki işin gerçeği tam bu sizin söylediğiniz; benim kardeşim oldum olası böyle aceleci davranmaya eğilimlidir.

ASLAKSEN Siz de onun böyle bir davranışına destek olmak istiyorsunuz Bay Hovstad?

HOVSTAD Ama nasıl bilebilirdim ki?

BAŞKAN Ben durumun, soğukkanlı bir gözle değerlendirilişini gösteren kısa bir özet kaleme aldım. Ayrıca, sorunların ortaya çıkması halinde, bunlara kaplıca sermayesinden karşılanabilecek önlemler çerçevesinde eğilme durumunun söz konusu olduğuna değinmeyi de ihmal etmedim.

HOVSTAD Metni yanınızda mı Sayın Başkan?

BAŞKAN *(Cebini karıştırır)* Evet, işte getirdim, burada, her ihtimale karşı...

ASLAKSEN *(Telaşla)* Hay aksi şeytan, geldi işte!

BAŞKAN Kim? Kardeşim mi?

HOVSTAD Nerede?

ASLAKSEN Matbaadan geçerek geliyor.

BAŞKAN Çok fena. Burada onunla karşı karşıya gelmeyi istemem; ama sizinle de halledilecek bazı şeyler vardı.

HOVSTAD *(Sağdaki kapıyı gösterir)* Bu arada şu odaya giriniz.

BAŞKAN Peki ama...

HOVSTAD Billing var orada, önemli değil.

ASLAKSEN Çabuk muhterem Başkanım; geliyor!

BAŞKAN Olur. Ama kısa sürede savmaya bakın onu.

(Sağdaki kapıdan girip kaybolur, kapıyı Aslaksen açmış ve ardından kapamıştır)

HOVSTAD Burada bir şeylerle uğraşıyormuş gibi yapın Bay Aslaksen.

(Hovstad, masasına oturur ve yazmaya başlar, Aslaksen sağda bir sandalyede gazetelere gömülür)

Dr. STOCKMANN *(Basımevinden girerek)* Eveet, geldim işte!

HOVSTAD *(Yazmayı sürdürerek)* Ne çabuk Doktor Bey! Konuştuğumuz şeyi hızlandırın lütfen Aslaksen. Bu-

gün zamanımız çok sıkışık.

Dr. STOCKMANN *(Aslaksen'e)* Provalar hazır değil mi daha?

ASLAKSEN *(Dönmeksizin)* Ne sandınız muhterem Doktor?

Dr. STOCKMANN Tabii tabii, haklısınız; ama sabırsızım işte anlıyorsunuz. Yazıyı basılmış görmeden de sakinleşemeyeceğim.

HOVSTAD Hmm, bu iş daha epey zaman alacak herhalde. Öyle değil mi Aslaksen?

ASLAKSEN Korkarım ki öyle.

Dr. STOCKMANN Peki peki dostlar; ben de daha sonra gelirim. Hatta gerekirse iki kere gelirim, n'olacak. Bu kadar önemli bir dava söz konusu olunca, tüm kentin iyiliği söz konusu olunca, kenara köşeye çekilip oturulmaz elbette. *(Gitmeye davranır. Fakat bir duraklar ve geri döner)* Sahi, sizinle konuşmamız gereken bir şey daha var.

HOVSTAD Kusura bakmayın Doktor Bey, bunu bir başka sefer konuşsak?

Dr. STOCKMANN İçimdekini iki kelimeyle özetleyebilirim. Bakın, şimdi makalem yarın gazetede çıkıp da, millet benim bütün kış boyunca sessiz sedasız bu kentin yararı için uğraştığımı öğrendiğinde...

HOVSTAD Yalnız, Doktor Bey...

Dr. STOCKMANN Biliyorum, biliyorum, zaten görevim olduğunu söyleyeceksiniz, en basit yurttaşlık borcudur bu, kuşkusuz, ben de aynen sizin gibi düşünüyorum. Ama bakın, benim yurttaşlarım, yani nasıl desem, bu güzel ruhlu insanların öyle bir bağlılıkları vardır ki...

ASLAKSEN Gerçekten de muhterem Doktor, hemşerilerimiz bu güne kadar size büyük bir saygı duymuşlardır.

Dr. STOCKMANN Yaa yaa, işte benim kaygım da buradan

geliyor, yani bakın şunu demek istiyorum: Bunu bir okudular mı, özellikle de mülksüz yoksul sınıflar -ki yazının da özellikle bu sınıfları etkilemesi gerekiyor değil mi, gelecekte kentin işlerini bizzat kendi ellerine almaları yönünde onları uyarmak için-

HOVSTAD *(Doğrulur)* Ha, bakın Doktor Bey, daha fazla gizlemek istemiyorum sizden...

Dr. STOKCMANN: Hah, yaa, bir şeylerin hazırlandığını tahmin ettim işte! Ama lütfen, böyle şeylerin sözünü bile duymak istemiyorum. Eğer bu türden gizli bir düşünce olursa...

HOVSTAD Ne türden yani?

Dr. STOCKMANN Yani şöyle ya da böyle, bir gösteri, bir kutlama, bir armağan girişimi, neyse işte bu yolda herhangi bir şey olursa, lütfen bunu önleyeceğinize söz veriniz bana. Siz de Aslaksen, lütfen!

HOVSTAD Kusura bakmayın Doktor Bey, belki de size daha baştan çıplak gerçeği...

(Bayan Stockmann, şapkası ve mantosuyla arka soldaki giriş kapısından girer)

Bn. STOCKMANN *(Doktor'u görür)* Nasıl bildim!

HOVSTAD *(Ona doğru giderek)* Aaa, Bayan Stockmann? Bize uğramanız ne güzel bir şey bizim için.

Dr. STOCKMANN Katrin, ne arıyorsun ki burada sen?

Bn. STOCKMANN Ne aradığımı çok iyi tahmin edersin.

HOVSTAD Oturmaz mısınız? Ya da...

Bn. STOCKMANN Teşekkür ederim zahmet etmeyin. Kocamı alıp eve götürmek için geldiğime de hiç gücenmeyin lütfen, çünkü üç çocuğum var biliyorsunuz.

Dr. STOCKMANN Saçmalama, biz de pekâlâ biliyoruz bunu.

Bn. STOCKMANN Öyle ama, bu gün karım ve çocuklarını pek de düşünüyor gibi görünmüyorsun hiç. Yoksa hepimizi felakete sürüklemek için böylesine koşuştur-

mazdın.

Dr. STOCKMANN Sen aklını mı kaçırdın Katrin? Karısı ve çocukları var diye bir adam gerçekleri açıklayamasın mı yani? Yurttaşlık görevini yapmasın mı? Kendi memleketine hizmet etme hakkı yok mudur böyle bir adamın?

Bn. STOCKMANN Öyle ama Tomas, belli sınırlar var, ne yapalım!

ASLAKSEN Hah, ben de bunu söylüyorum işte, her şeyin belli sınırları olmalı.

Bn. STOCKMANN Siz de Bay Hovstad, kocamı evinden ocağından çekip, onu burada böyle şeylere sürüklemekle, hepimizin günahına giriyorsunuz.

HOVSTAD Ben kesinlikle kimseyi sürüklemiyorum.

Dr. STOCKMANN Sürüklemek mi? Benim öyle çekip sürüklenmekle bir şey yapacağımı mı sanıyorsun?

Bn. STOCKMANN Tamam tamam, sen herkesten daha akıllısındır, biliyorum, ama buna rağmen kolayca da etki altında kalırsın Tomas. *(Hovstad'a)* Şunu bilin ki, yazdığı yazıyı basmanız halinde, kaplıca doktorluğu işinden atacaklar onu.

ASLAKSEN Allahım, sen bilirsin!

HOVSTAD Bakınız, Doktor Bey...

Dr. STOCKMANN *(Güler)* Hah haa! Bir denesinler bakalım. Yok yok, bundan kaçınacaklardır. Çünkü başat çoğunluk var benim arkamda, anlıyor musun?

Bn. STOCKMANN Asıl felaket de öyle tiksinti verici bir şeyin senin arkanda durması ya!

Dr. STOCKMANN Saçmalama Katrin, sen eve git, aileyle ilgilen ve toplum için çabalamaktan beni alıkoyma. Ben bu kadar güvenli, bu kadar mutluyken sen nasıl böyle korkulu olabiliyorsun, anlamıyorum. *(Ellerini ovuşturarak gezinir)* Gerçek ve halk, bu kavgayı kazanacaktır, için rahat olsun! Ahh, tüm ilerici yurttaşların

kenetlenerek muzaffer bir ordu haline gelişini görüyorum! *(Bir sandalyede bir şey görüp kalakalır)* Hoppala-a! Bu ne buradaki?

ASLAKSEN Aayyyii!

HOVSTAD Ehm..

Dr. STOCKMANN Bu en üst makamımızın en yüksek noktası ne arıyor burada? *(Başkanın üniforma kasketini alır, parmaklarının ucunda özenle tutup kaldırır)*

Bn. STOCKMANN Başkanlık şapkası bu?

Dr. STOCKMANN Âsâsı da burada işte. Bu nasıl iş sahi?

HOVSTAD Şimdi bakın...

Dr. STOCKMANN Haa, anlıyorum! Buraya geldi, sizi kandırmaya çalıştı, değil mi? Hah haa, tam adamını buldu yani. Sonra da beni basımevinden girerken gördü. *(Kahkahalarla güler)* Kaçtı mı yoksa Bay Aslaksen?

ASLAKSEN Hem de nasıl Doktor Bey!

Dr. STOCKMANN Kaçıyor, hem de âsâsını ve... Saçma. Peter öyle kaçmaz. Peki, nereye sakladınız ki onu? Ahh, şu yanda elbette. Dur Katrin, bak şimdi!

ASLAKSEN Aman Doktor Bey, dikkat e....

(Dr. Stockmann, Başkanın şapkasını kafasına geçirip âsâsını eline alır. Sonra sağdaki kapıya gider, kapıyı açar ve elini şapkasının siperine götürerek selam gösterişi yapar. Başkan odadan çıkıp gelir, sinirden kıpkırmızı olmuştur. Onun ardından Billing girer)

BAŞKAN Bu kargaşalık ne?

Dr. STOCKMANN İtaat isterim azizim, şimdi bunları giyince bu kentte otorite bende cisimleşmiş bulunuyor! *(Bir o yana bir bu yana yürür)*

Bn. STOCKMANN *(Gözleri dolarak)* Tomas, Tomas, nasıl, nasıl...

BAŞKAN *(Doktor'un arkasından gider)* Hemen şuracıkta şapkamı ve âsâmı ver çabuk!

Dr. STOCKMANN *(Önceki gibi)* Sen polis müdürüysen ben

de belediye başkanıyım, bütün kentin önderiyim, tamam mı?

BAŞKAN Şapka çıkar! Resmi bir şapkayla oynadığını unutma! Resmi bir üniformanın parçasıdır o!

Dr. STOCKMANN Üniforma parçası, yaa! Peki, uyanan kaplanın bir üniforma parçasından ürkeceğini mi sanıyorsun? Yarın devrim oluyor bu kentte bilesin! Sen beni işten atmakla tehdit etmiştin; şimdi ben seni tüm yetkilerinden azlediyorum. Yapamam sanıyorsun değil mi? Yaparız cancağızım, yaparız; çünkü zafere ulaşacak güçler benimle yürüyor. Hovstad ve Billing "Halkın Postası"ndan şimşekler yağdırırken, Basımevi sahibi Aslaksen de birleşmiş mülk sahiplerinin başında ilerliyor.

ASLAKSEN Hayır muhterem Doktor, ben öyle bir şey yapmıyorum.

Dr. STOCKMANN Yapıyorsunuz ya işte canım!

BAŞKAN Öyle mi? Acaba Bay Hovstad da her şeye karşın o eylemde yer almayı isteyecek mi?

HOVSTAD Hayır Sayın Başkan.

ASLAKSEN Hayır hayır, Bay Hovstad kendini ve gazeteyi batıracak kadar kör olmadı, hem de bir kuruntu uğruna!

Dr. STOCKMANN *(Bir birine bir ötekine bakar)* Ne oyun dönüyor burada?

HOVSTAD Doktor Bey, siz durumu doğru anlatmamışsınız, dolayısıyla sizin davanızı destekleyemeyeceğim.

BİLLİNG Gerçekten de, Sayın Başkanın yan odada bana anlatmak lütfunda bulunduğu birçok şeyden sonra, ben de hiç doğru bulmuyorum.

Dr. STOCKMANN Doğru anlatmamış mıyım? Siz o yanını bana bırakın. Makalemi iç rahatlığıyla basın siz; sorumluluğu bana ait.

HOVSTAD Hayır, yayımlamayacağım. Yayımlayamam,

yayınlamak istemiyorum ve yayınlamaya cesaret de edemiyorum.

Dr. STOCKMANN Cesaret edemiyor musunuz? Ne demek oluyor bu? Yazı işleri müdürü değil misiniz siz? Eee, gazetede neyin yayınlanacağına herhalde yazı işleri müdürleri karar verir, değil mi?

ASLAKSEN Yoo Doktor Bey, hayır, aboneler karar verir.

BAŞKAN Evet, iyi ki öyledir.

ASLAKSEN Gazetede yayınlanacak şeyleri, kamuoyu saptar, yani aydınlanmış[6] okurlar, mülk sahipleri ve öteki sahipler saptarlar. Basını yöneten bunlardır.

Dr. STOCKMANN *(Kendini tutarak)* Ve bütün bu güçler benim karşımda, öyle mi?

ASLAKSEN Öyledir Doktor Bey. Makalenizin yayımlanması kentsoylu[7] çevresi için yıkım demek olacaktı.

Dr. STOCKMANN Demek öyle...

BAŞKAN Şapkamı ve âsâmı!

(Dr. Stockmann şapkayı çıkarır, âsâ ile birlikte masaya koyar. Başkan her ikisini alır)

BAŞKAN Senin Başkanlık saltanatın da böylece sonsuz bir son bulmuş oluyor.

Dr. STOCKMANN Son belli değil daha. *(Hovstad'a)* Demek makalemin "Halkın Postası"nda yayınlanması olanaksız, öyle mi?

HOVSTAD Olanaksız; her şeyden önce ailenizi düşünerek...

Bn. STOCKMANN Ooo, Bay Hovstad, aileyi siz hiç düşünmeyiniz efendim, olmaz mı?

BAŞKAN *(Cebinden bir kâğıt parçası çıkarır)* Kamunun yönlendirilmesi için şunu yayınlamak yetecektir; resmi bir açıklamadır bu. Buyurun.

HOVSTAD *(Kâğıdı alarak)* İyi. Bu açıklamayı yayınlayalım.

Dr. STOCKMANN Ama benim makalemi değil, ha? Beni

ve gerçeği örtbas edebileceğinizi sanıyorsunuz öyle mi? Yoo, düşündüğünüz kadar basit değil o iş. Bay Aslaksen, benim metnimi alınız ve bildiri olarak basınız benim hesabıma lütfen. Dört yüz kopya, yok hayır, beş yüz, altı yüz hatta!

ASLAKSEN Çil altınla bile ödeyecek olsanız Doktor Bey, ben benim basımevimde öyle bir şeyi bastırmam. Ben kamuoyunu gözetmek zorundayım. Ayrıca bütün şehirde de onu hiçbir basımevi basamaz.

Dr. STOCKMANN Öyleyse metni geri verin.

HOVSTAD Buyurun. *(Metni verir)*

Dr. STOCKMANN *(Kendi şapkasıyla bastonunu alır)* Ama o kamuoyuna bu makale gene de ulaşacak. Ulaşmak zorunda. Büyük bir halk toplantısında kendim okuyacağım. Bütün yurttaşlarımın gerçeğin sesini işitmeleri gerek.

BAŞKAN Bütün şehirde hiçbir kuruluş sana bunun için yerini vermeyecektir.

ASLAKSEN Hiçbiri, bu kesin!

BİLLİNG Hiçbiri, Allahıma dinime!

Bn. STOCKMANN Bu çok aşağılık bir durum ama! Ne diye birden bire sana karşı cephe oluverdiler ki?

Dr. STOCKMANN *(Öfkeli)* Söyleyeyim neden: Çünkü bu şehirde erkeklerin hepsi evcil hatunlardır da ondan, aynen senin gibi; hepsi de yalnızca kendi ailelerini düşünürler.

Bn. STOCKMANN *(Kocasının kolunu tutarak)* O zaman ben de onlara göstereyim, gerektiğinde bir evcil hatun nasıl erkek olabilirmiş görsünler bakalım. Çünkü şimdi artık senin yanındayım Tomas!

Dr. STOCKMANN Güzel söyledin Katrin! Kamuoyu öğrenecek her şeyi, ahd olsun! Bana hiçbir mülk sahibi salon vermezse, ben de bir davulcu tutup, onunla tüm kenti dolaşır, her sokak köşesinde bağıra bağıra oku-

rum bu makaleyi.

BAŞKAN Bu aşırılığı yapacak kadar aklını kaçırmazsın inşallah!

Dr. STOCKMANN Yapacağım, gör de bak!

ASLAKSEN Bütün şehirde sizin arkanızdan gelecek tek bir kul bulamazsınız!

BİLLİNG Yok yok, Allahıma dinime tek bir kul bile!

Bn. STOCKMANN Sakın geri çekilme Tomas! Ben oğlanlara söylerim, senin ardından gelirler.

Dr. STOCKMANN Bu harika bir fikir.

Bn. STOCKMAN: Morten zaten koşarak gelir. Eilif dersen, o da gelir.

Dr. STOCKMANN Ayrıca Petra, o da gelir. Bir de sen Katrin!

Bn. STOCKMANN Yok, benim gelmem olmaz. Ama ben de pencerede dikilip seni izleyeceğim, yapacağım bunu.

Dr. STOCKMANN *(Karısını kucaklar, öper)* Sağ ol, sağ ol canım! Eveeet, değerli baylar, oyun başlıyor. Görelim bakalım, karanlık güçler, vatanını seven ve soygunculuğu ortaya seren bir adamın ağzına ölüm kilidi vurabilecek kadar güçlüler mi?

(Arka soldaki kapıdan karısıyla birlikte çıkar)

BAŞKAN *(Başını sallayarak)* Sonunda karısının da aklını başından aldı.

3. Perde Sonu

DÖRDÜNCÜ PERDE

Kaptan Horster'in binasında eski moda bir büyük salon. Arka planda açık bir çarpma kapı antreye açılmakta. Sol yanda derinlemesine üç pencere. Sağ yandaki duvarların önünde ortada bir yükselti, üstünde bir küçük masa ve iki mum, su bardakları, sürahi ve bir çan. Ayrıca duvarlarda pencerelerin arasında bulunan şamdanlarla da salon aydınlatılmakta. Önde solda bir masa, üstünde bir mum ve yanında bir sandalye. Önde sağda bir kapı, hapının önünde birkaç sandalye.
Her tabakadan kentsoyluların[8] *geldiği büyük bir toplantı. Kalabalığın içinde tek tük kadınlar ve bir grup çocuk da seçiliyor. Arka plandaki kapıdan sürekli insanlar gelip salona girmektedir. Salon dolar.*

BİRİNCİ YURTTAŞ *(Bir tanıdığına rastlamıştır)* Vay, sen de mi buradasın bu akşam yahu?

İKİNCİ YURTTAŞ Ben nerede bir şenlik varsa orada olurum, azizim.

ÜÇÜNCÜ YURTTAŞ Öyleyse kaynana zırıltısı da getirmişsinizdir, tamam mı?

İKİNCİ YURTTAŞ Kaçar mı? Ya siz?

ÜÇÜNCÜ YURTTAŞ Elbette. Hatta Evensen de kocaman bir borazan getirecekmiş, öyle dediydi.

İKİNCİ YURTTAŞ Bu Evensen de çok matrak herif be. *(Gülüşmeler)*

DÖRDÜNCÜ YURTTAŞ *(Katılır)* Yahu ne varmış burada bu akşam sahi?

İKİNCİ YURTTAŞ Dr. Stockmann var ya, işte o, Başkan'a karşı bir konferans çekecekmiş.

DÖRDÜNCÜ YURTTAŞ Başkan'a karşı mı? Başkan onun

ağabeyi yahu.

BİRİNCİ YURTTAŞ Olsun ne yazar! Doktor korkmaz öyle şeyden.

ÜÇÜNCÜ YURTTAŞ Ama Doktor haksızmış. Yani "Halkın Postası" öyle diyor.

İKİNCİ YURTTAŞ Evet bu kez gerçekten haksız olmalı ki, ne mülk sahipleri, ne de şehir kulübü ona salon vermek istememiş.

BİRİNCİ YURTTAŞ Kaplıca tesislerinin salonunu bile alamamış, iyi mi?

İKİNCİ YURTTAŞ Alamaz elbette, gayet tabii.

BİR ADAM *(Bir başka grup içinde)* Bu işte hangi tarafı tutmak gerek dersiniz?

BİR BAŞKASI *(Aynı gruptan)* Gözünüzü matbaacı Aslaksen'den ayırmayın; o ne yaparsa doğru odur.

BİLLİNG *(Koltuğunun altında bir çanta ile kalabalığın arasından kendine yol açar)* İzninizle beyler, yol verin geçeyim. "Halkın Postası"nın muhabiriyim, yol açın lütfen, teşekkürler.

(Önde soldaki masaya geçer oturur)

BİR İŞÇİ[9] Bu kimdi ki?

İKİNCİ İŞÇİ[10] Haydaa, tanımıyor musun yoksa? Billing o yahu, Aslaksen'in gazetesinden.

(Kaptan Horster, Bayan Stockmann'ı ve Petra'yı ön sağdaki kapıdan içeri alır. Eilif ile Morten de onlarla birlikte girerler.)

KAPTAN HORSTER Siz en iyisi burada oturun bence. Bir şey olursa buradan dışarıya çabukça geçilir, diye düşündüm.

Bn. STOCKMANN Bir olay çıkar mı dersiniz?

KAPTAN HORSTER Bilinmez ki. Bu kadar kalabalıkta. Ama siz oturmanıza bakın.

Bn. STOCKMANN *(Otururken)* Kocama salonunuzu vermeniz gerçekten bulunmaz bir dostluk.

KAPTAN HORSTER Kimse vermek istemeyince...

PETRA *(O da oturmuştur)* Ayrıca da gerçekten büyük cesaret sizinkisi, Horster.

KAPTAN HORSTER Yok canım, bence hiç de cesaret meselesi değildi bu iş.

(Yazı işleri müdürü Hovstad ve basımevi sahibi Aslaksen ayrı ayrı gelip girerler, kalabalığın arasından geçerler)

ASLAKSEN *(Horster'e doğru gider)* Doktor henüz gelmedi mi?

KAPTAN HORSTER Yanda bekliyor.

(Arka plandaki kapıda bir hareket olur)

HOVSTAD *(Billing'e)* Başkan hazretleri geliyor. Nasıl, demedim mi ben?

BİLLİNG Allahıma dinime, gerçekten de geldi be!

(Başkan Stockmann toplanmış kalabalığın arasından dikkatle geçer, nazikçe selamlar verir ve soldaki duvara dayanır. Az sonra da Dr. Stockmann ön sağdaki kapıdan içeri girer. Siyah elbise giymiş, beyaz fular takmıştır. Kimileri alkış tutmaya geçer, ama hafif bir pssst! Uyarısıyla alkışı keserler. Sessizlik)

Dr. STOCKMANN *(Hafif sesle)* Nasılsın Katrin?

Bn. STOCKMANN Sağ ol, iyiyim. *(Sessizce)* Hiddete kapılma sakın Tomas, lütfen!

Dr. STOCKMANN Kendime hâkim olacağım, hiç korkma. *(Saatine bakar, yükseltiye çıkar, selam verir)* Evet, tam çeyrek geçiyor. İzninizle başlıyorum.

(Makale metnini çıkarır)

ASLAKSEN Önce bir toplantı başkanı seçilmeli herhalde.

Dr. STOCKMANN Gerekmez.

BİRÇOK KİMSE *(Bağırarak)* Gerekir, gerekir!

BAŞKAN Tartışmayı yönetecek bir başkan seçilmesi fikrine ben de katılıyorum.

Dr. STOCKMANN Peter lütfen! Ben bu toplantıyı, bir metin sunmak üzere düzenledim, değil mi?

BAŞKAN Kaplıca doktorunun okuyacağı metin, karşılıklı görüş bildirmelere yol açabilir ama.

BİRÇOK KİMSE *(Kalabalıktan)* Bir başkan! Bir tartışma yöneticisi!

HOVSTAD Kamunun sesi, bir başkan isteği yolundadır.

Dr. STOCKMANN *(Kendine hâkim olur)* İyi peki. Halk iradesi iradesini kullansın bakalım.

ASLAKSEN Muhterem Başkan Bey hazretleri burada da başkanlığı üstlenmek istemezler mi acaba?

ÜÇ ADAM *(Alkışlarla)* Bravo! Bravo!

BAŞKAN Kabul edemeyeceğim; kolayca anlaşılacak çeşitli nedenlerden dolayı! Ama ne mutlu bize ki aramızda herkesin kesinlikle kabul edeceği bir kişi var. O da Mülk Sahipleri Derneği'nin sayın başkanı basımevi sahibi Bay Aslaksen!

BİRÇOK SES Evet, tabii, yaşa, ya ya ya şa şa şa Aslaksen çok yaşa!

(Dr. Stockmann, metnini alır ve yükseltiden iner)

ASLAKSEN Mademki hemşerilerimin güveni beni bu göreve çağırıyor, buna hayır diyemem.

(Alkış ve tezahürat. Aslaksen yükseltiye çıkar)

BİLLİNG *(Yazar)* Evet, "Basımevi sahibi Bay Aslaksen büyük coşkuyla seçildi".

ASLAKSEN Bu sorumluluğu verdiğiniz bir kişi olarak sanıyorum ki en kısa biçimde birkaç söz söylemek durumundayım. Bendeniz, aklı başında bir temkinliliğe ve temkinli, ölçülü bir aklı başındalığa dayanan, sakin ve uyumlu bir insanımdır. Beni tanıyan herkes bunu tasdik edecektir.

SESLER Tabii, Eveet. Elbette Aslaksen!

ASLAKSEN Hayat okulu bana öğretmiştir ki, temkinli olmak her vatandaşa en çok yakışan bir fazilettir.

BAŞKAN Dinleyin!

ASLAKSEN Ve dahi, gerek akıllı uslu olmak, gerekse tem-

kinli, ölçülü olmak, umumun menfaatlerine hizmetin de en iyi yoludur. Bu sebeple, bu toplantıyı düzenleyen muhterem hemşerimden, ifadelerinde ölçülü olmaya gayret etmesini bahusus rica edeceğim efendim.

BİR ADAM *(Arkalarda, kapıdan)* Temkinliler Derneğinin şerefine!

BİR SES Yuh olsun!

SESLER Sssst! Kes!

ASLAKSEN Lütfen Beyler, söz istemeden araya girmeyelim. Evet, söz isteyen var mı acaba?

BAŞKAN Sayın oturum başkanı!

ASLAKSEN Söz muhterem Başkan Stockmann hazretlerinde efendim.

BAŞKAN Kaplıcanın resmi doktoru ile bilindiği gibi yakın akrabalık ilişkisi içinde bulunmamdan dolayı, burada herhangi bir şey söylemekten kaçınmayı özellikle tercih etmek isterdim. Ne var ki, kaplıca yönetiminde taşıdığım sorumluluk ve şehrimizin hayati menfaatleriyle ilgili kaygılarım beni söz istemek durumunda bırakmıştır. Gerek şehrimizin ve gerekse kaplıcamızın temel tesislerinin durumu üstüne, gerçeğe aykırı ve abartılı ifadelerin genişçe bir kamuoyuna yayılması, herhalde şurada hazır bulunan hiçbir vatandaşımın isteyeceği bir şey değildir.

SESLER Hayır, asla! Kesinlikle! Protesto ederiz!

BAŞKAN Bu nedenle önerim şudur ki, bu toplantı, kaplıca doktorunun, konuyla ilgili metnini huzurda okumasına veya anlatmasına izin vermesin.

Dr. STOCKMANN Ne? İzin vermemek mi?

Bn. STOCKMANN Hı hı... *(Öksürür)*

Dr. STOCKMANN *(Kendini tutarak)* Demek, izin verilmesin, buyurun bakalım!

BAŞKAN Bendeniz "Halkın Postası"ndaki açıklamamda, genel olarak en önemli hususları ortaya koymuş bulu-

nuyorum, öyle ki, hakkaniyetle düşünen her vatandaşımız, kolayca kendi yargısına varabilecek durumdadır. Bundan çıkan sonuca göre, kaplıca doktorunun önerisi -şehrimizin yöneticilerine karşı duyduğu güvensizlik beyanları tümüyle bir yana bırakılsa bileesas itibariyle, vergi mükellefi vatandaşlarımıza yoktan yere en az yüz bin Kron'u bulan bir vergi yükü getirmeye dayanmaktadır.

(Hoşnutsuzluk ve ıslıklar)

ASLAKSEN *(Çan çalar)* Sessiz olunuz beyler. Bendeniz, Başkan hazretlerinin teklifini destekliyorum. Ben de muhterem Doktorun kışkırtmalarının altında çok başka niyetlerin bulunduğu kanısındayım. Kaplıca tesislerinden söz ediyor, ama taşıdığı fikir, bir devrim demektir: Devlet gücünün başka ellere geçmesini amaçlamaktadır. Doktorun bu niyetinin iyi niyetliliğinden kimsenin kuşkusu yok -Allah için– bu konuda herkesin fikri birdir. Ben de halkın kendi kendini idaresinden yanayımdır, ammaa, bunun vergi mükellefleri için çok pahalıya mal olmaması koşuluyla... Oysa burada olacağı budur işte! Bu sebepledir ki, -hayır Allah için mazur görünüz efendim ama- bu durumda Doktor Stockmann'ın ardından gidemem. Altın bile yerine göre çok pahalıya gelebilir; yani ben böyle düşünüyorum en azından.

(Ateşli ve destekleyici alkışlar, her yönden)

HOVSTAD Ben de burada, bu konu karşısındaki konumumla ilgili olarak hesap vermek fırsatını kaçırmak istemiyorum. Doktor Stockmann'ın çıkışı başlangıçta her bakımdan alkışa değer görünmüştür ve bu nedenledir ki ben de başta mümkün olan tarafsızlıkla kendilerini destekledim. Ancak ardından ortaya çıktı ki, yanlış bir sunuşun kurbanı olmuşum.

Dr. STOCKMANN Yanlış mı?

HOVSTAD Yani, gerçeğe tam uymayan diyelim. Bunu bize Sayın Başkanın açıklaması göstermiştir. Umarım, benim liberal bakışımdan burada kimse kuşkuya düşmez. "Halkın Postası"nın önemli siyasal sorunlara ilişkin tutumu herkesçe biliniyor herhalde. Ancak, deneyli ve aklı başında insanlardan şunu öğrendim ki, bir gazete, yerel sorunlarda belli bir dikkatle davranmak zorundadır.

ASLAKSEN Konuşmacıyla tamamen aynı fikirdeyim.

HOVSTAD Şu durumda Bay Doktor Stockmann'ın kamuoyunu karşısına almış olduğundan hiç kuşku yoktur. Oysa beyler, bir yazı işleri müdürünün ilk ve en saygı değer görevi nedir? Okurlarının görüş ve çıkarlarını temsil etmektir herhalde, değil mi? Bir yazı işleri müdürü, bir deyişle, akıl birliği ettiği insanların sorunlarını bıkmadan usanmadan desteklemek görevini sessizce üstlenmiş değil midir? Yoksa yanılıyor muyum?

SESLER: Hayır, asla, müdür Hovstad haklı!

HOVSTAD Evinde son zamanlarda sık sık konuk olduğum bir insandan kopmak için, kendi kendimle zorlu bir savaş vermem gerekti. Öyle bir insan ki, şu son güne kadar, tek mutluluğu yurttaşlarının iyiliğini düşünmek olmuş; tek hatası, ya da belirgin hatası ise: Kafasından çok, yüreğinin sesine uymuştur.

TEK TÜK SESLER: Doğru! Yaşasın Dr. Stockmann!

HOVSTAD Ancak kamuya olan hizmet borcum beni ondan kopmaya zorladı. Ayrıca beni, ona karşı muhalefete iten ve kendini adadığı bu maceracı yolda elimden geldiğince ona engel olmak durumuna getiren bir başka neden ise, Dr. Stockmann'ın ailesini düşünmemdir.

Dr. STOCKMANN Kaplıca konusunun dışına çıkmasanız iyi olur.

HOVSTAD Eşi ve düşünmediği çocukları için duyduğum kaygı...

MORTEN Bizi mi kastediyor anne?

Bn. STOCKMANN Kes!

ASLAKSEN Şimdi efendim, Muhterem Başkan hazretlerinin teklifinin oylanmasına geçiyorum.

Dr. STOCKMANN Gerek yok! Bugün zaten bizim o kaplıca tesislerindeki alçaklıklar yığınından söz etmeye niyetim yok. Hayır. Çok başka şeyler işiteceksiniz benden.

BAŞKAN *(Hafif sesle)* Ne olabilir ki gene?

BİR SARHOŞ *(Arkadaki girişten)* Ben vergi mükellefi olmayı hak ettim! Öyleyse fikir söyleme hakkım da var. Ve tamamen, kesinlikle, şu akıl almaz fikirdeyim ki...

SESLER: Susun bee! Arkadakiler! Sessizlik!

BAŞKA SESLER Atın şu sarhoşu be!

(Sarhoşu kapının ardına çıkarırlar)

Dr. STOCKMANN Söz bende mi?

ASLAKSEN *(Çanını sallar)* Söz Bay Dr. Stockmann'dadır.

Dr. STOCKMANN Daha birkaç gün önce, evet o zaman - şimdi bu akşam burada olduğu gibi- ağzımı tıkamak istediklerinde, en kutsal insan haklarım uğruna bir kaplan gibi boğuşmaya girerdim! Oysa şimdi benim için hiç fark etmeyebilir. Çünkü şimdi artık daha önemli başka şeyler üstüne konuşmak istiyorum.

(Kalabalık daha da sıkışarak ona yaklaşır. Doktorun yakınında duranların içinde ihtiyar Morten Kiil seçilir.)

Dr. STOCKMANN *(Sürdürerek)* Son günlerde, olanlar üstünde çok düşündüm, öyle yoğun düşündüm ki kafam iyice karmakarışık oldu.

BAŞKAN Hmm. *(Öksürür)*

Dr. STOCKMANN Ama ardından her şey berraklık kazandı ve bağlantıları apaçık görmeye başladım. Bu akşam da bu nedenle burada bulunuyorum. Sizlere, su şebekemizin zehirlenmiş olması ya da kaplıca havuzunun kokuşmuş bir zemin üstünde bulunması belalarından çok daha başka bir boyutta açığa çıkardığım gerçekler-

den söz edeceğim.

SESLER *(Bağrışarak)* Kaplıcayı kes! İşitmek istemiyorum! Ondan söz etme!

Dr. STOCKMANN Dedim ya, bu günlerde yaptığım büyük buluşlardan söz edeceğim! Tümüyle düşünsel ve manevi hayatımızın kaynaklarıdır zehirlenmiş olan ve tümüyle burjuva toplumumuz, yalanın kokmuş zeminine dayanmaktadır. Buluşum bu işte.

ŞAŞKIN SESLER *(Hafiften)* Ne diyor bu yahu?

BAŞKAN Amma işliyor kulaklara haa!

ASLAKSEN *(Eli çanda)* Sayın konuşmacıdan ölçüyü kaçırmamasını rica edeceğim.

Dr. STOCKMANN Ben memleketim olan kenti öyle bir ateşle sevdim ki, çocukluğunun topraklarını herhangi bir kimse ancak bu kadar çok sevebilirdi. Buradan ayrıldığımda henüz oldukça gençtim. Ve uzakta olmam, buradan yoksun olmam, anılarda yaşatmam, burayı ve buradaki insanları gözümde bir kat daha parlak gösteriyordu.

(Tek tük alkış ve coşku sesleri)

Dr. STOCKMANN Sonra kuzeyin sefalet içindeki yoksul köşelerinde yıllar geçirdim. Oralarda, o yapayalnız, o terk edilmiş, o dağ kovuklarında barınan insanlara baktıkça, o zavallı yaratıklara[11] benim yerime bir baytar gönderseler daha iyi olurmuş diye düşünmek zorunda kaldım".

(Gürültüler)

BİLLİNG *(Kalemi elinden bırakır)* Allahıma dinime, böyle şey duymadım hiç ben.

HOVSTAD Saygı değer insanlara hakarettir bu!

Dr. STOCKMANN Sabredin, sabredin! Sanıyorum ki, orada memleketim olan kenti unuttuğumu kimse iddia edemez. Yuvamda bir anaç gibi oturup bir yavru doğurdum. Bu yavru, kaplıca tesislerimizin projesiydi.

(Alkışlar ve protestolar)

Dr. STOCKMANN Sonra şans yardım edip memleketime dönebilir olduğumda, dünyada başka isteyecek bir şeyim kalmadığına inanmıştım. Yalnız bir istek hariç: Bıkmadan, yorulmadan, ateşli bir uğraşla kendi memleketim olan kent için ve toplumun refahı için çalışıp çabalamak istiyordum.

BAŞKAN *(Tavana bakarak)* Hıh, yalnız, yolu yordamı biraz tuhaf değil mi?

Dr. STOCKMANN Böylece, gözümü mutluluk bürümüş olarak koşturup durdum. Ve ancak dün öğleden sonra, ya da evvelsi gün akşam bile diyebilirim, işte ancak o zaman gözlerim açılmaya başladı. İlk gördüğüm şey, bizim yetkililerin sınırsız aptallıkları oldu...

(Gürültü, bağrışmalar ve gülmeler. Bn. Stockmann kuvvetle öksürür)

BAŞKAN Sayın oturum başkanı, lütfen!

ASLAKSEN *(Çan çalar)* Oturum başkanlığı otoritemi...

Dr. STOCKMANN Bir kelimeye takılıp büyütmek abes oluyor Bay Aslaksen.. Şunu söylemek istedim ki, kaplıca tesislerimizde yenen herzelerden giderek, yüksek yöneticilerimizin temelde nasıl dipsiz bir rezalet tezgâhladıklarının farkına vardım. Yönetici konumundaki böyle yüksek yetkili beylerle oldum olası aram iyi değildir. Bugüne kadarki hayatımda böyleleriyle yeterince karşı karşıya gelmişliğim vardır. Bunlar, orman koruma bölgesine dalmış uğursuz keçiler gibidirler; girdikleri yeri kuruturlar. Ve özgür bir insanın adım başı yolunu keserler. Aslında en iyisi, haşarat gibi veya başka çeşit zararlı hayvanat gibi bunların kökünü kurutmaktır, temizlemektir bunları... *(Huzursuzluk)*

BAŞKAN Sayın oturum başkanı, böyle konuşulmasına izin var mı?

ASLAKSEN *(Eli çanında)* Doktor Bey!

Dr. STOCKMANN Bu beyleri, nasıl olup da ancak şimdi dosdoğru görebildiğimi bir türlü anlamıyorum. Öyle ya, böylelerinin en yetişkin, en âlâ örneği hemen her gün gözümün önünde durup duruyordu: Ağabeyim Peter! Aklı, kavrayışı kıt ve ön yargıları bol...

(Kahkahalar, gürültüler ve ıslıklar, Bn. Stockmann öksürür, Aslaksen kuvvetle çanına yüklenir)

SARHOŞ *(Gene içeri sızmıştır)* Beni mi kastediyor? Benim adım Petersen değil mi? Hay Allah!

SİNİRLİ SESLER Çıkarın şu ayyaşı be! Kapı dışarı!

(Adamı gene çıkarırlar)

BAŞKAN Kim bu yaratık?

BİRİ Tanımıyoruz Başkanım.

İKİNCİSİ Buralardan değil.

ÜÇÜNCÜ Odun tüccarıymış, ...'dan. *(Buraları işitilmez)*

ASLAKSEN Bavyera birasının fıçısına dalmış bir adam besbelli.. Buyurun Doktor Bey, fakat lütfen ölçüyü kaçırmamaya dikkat ediniz...

Dr. STOCKMANN Neyse sevgili yurttaşlarım, bizleri yöneten beylerle daha fazla uğraşacak değilim. Ayrıca, bugün burada söylediklerimden onlara sataşmak istediğim sonucunu çıkaran kimse varsa, çok yanılıyordur, kesinlikle yanılıyordur. Çünkü şundan eminim ve bu yüzden de içim zaten rahat ki, bu kalıntılar, tüm bu bir ayağı çukurda moruklar, bir çağın tarihe gömülüşünün tüm bu son örnekleri, kendi mezarlarını kendileri kazmaktadırlar; kendileri bu işi zaten öyle gayretle yapıyorlar ki, ölüp gitmelerini hızlandırmak için ayrıca bir hekim müdahalesine hiç gerek yoktur. Kaldı ki, toplumumuz için en büyük tehlikeyi de bunlar teşkil etmiyor. Hayatımızın temelini ve düşüncemizin kaynaklarını en fazla zehirleyen, hiç de bunlar değildir. Toplumumuzda gerçeğin ve özgürlüğün en büyük düşmanı, bu kişiler değil!

HER YÖNDEN SESLENMELER Kimmiş peki? Kim onlar? Adlarını söyleyin!

Dr. STOCKMANN Söyleyeceğim, söyleyeceğim, hiç kuşkunuz olmasın. Çünkü dün yaptığım büyük buluş zaten bu. *(Sesini yükseltir)* Gerçeğin ve özgürlüğün en büyük düşmanı, şu "başat çoğunluk" denen nesnedir. Evet, Allahın belası, sıkı, başat, liberal çoğunluktur bu. Bilmiş olun!

(Fena halde gürültü kopar. Çoğunluk tepinir, bağırır ve ıslıklar. Bazı yaşlılar bakışarak eğlenirler. Bn. Stockmann korkuyla ayağa kalkar. Eilif ile Morten, hoplayıp zıplayan bazı okul çocuklarına gözdağı verircesine yanaşırlar. Aslaksen çanını hızlı hızlı çalarak susulmasını ister. Hovstad ile Billing aynı anda konuşmaktalar, ama söyledikleri anlaşılmaz. Sonunda ortalık dinginleşir)

ASLAKSEN Sayın konuşmacının, akıllıca olmayan bu sözlerini geri almasını bekliyorum.

Dr. STOCKMANN Asla ve asla, Bay Aslaksen! Benim özgürlüğümü gasp eden ve gerçeği açıklamamı önleyen, işte, bu bağnaz çoğunluktur.

HOVSTAD[12] Hak her zaman çoğunluktadır.

BİLLİNG Gerçek de öyledir, Allahıma dinime!

Dr. STOCKMANN Hak, hiç de çoğunlukta değildir, hiçbir zaman değildir. İşte örneğin, düşünen özgür bir insanın mücadele etmesi gereken yürürlükteki yalanlardan biri de budur. Herhangi bir ülkede nüfusun çoğunluğunu kimler teşkil eder, akıllılar mı, aptallar mı? Bütün dünyada aptallığın korkunç bir çoğunluk meydana getirdiği konusunda anlaştığımızı sanıyorum. Oysa, aptalların akıllılar üzerinde egemenlik kurması hiçbir zaman haklılık olamaz, değil mi?[12]

(Gürültü ve bağrışmalar)

Dr. STOCKMANN Evet evet, bağırmada beni alt edebilirsiniz, ama yanlışımı gösteremezsiniz. Evet, çoğunluk

iktidardadır, yazık ki, ama haklı değildir. Haklı olan benim ve daha birkaç kişi.[13] Hak her zaman azınlıktadır! *(Gene büyük gürültü)*

HOVSTAD Ooo, Doktor Bey dünden bu yana birden bire aristokrat kesilivermiş.

Dr. STOCKMANN Zamanın gerisinden hâlâ topallayarak giden birkaç yüreksiz ve soluksuz için tek kelime bile harcayarak daha fazla zaman tüketmeye niyetim olmadığını söylemiştim. Ama aramızda bulunan, geleceğin yeni düşünceleriyle dolu az sayıdaki kişileri düşünüyorum. İşte bu insanlar, o başat çoğunluğun daha uzun süre erişemeyeceği çok ileri öncü görevleri üstlenmiş durumdadırlar ve [14] o konumlarda, dünyanın bilinci için[14] henüz herhangi bir çoğunluk kazanamayacak kadar yeni ve taze olan hakikatler uğruna savaşmaktadırlar.

HOVSTAD Aaa, demek ki Sayın Doktor devrimci olmuş!

Dr. STOCKMANN Evet ya, gerçekten de öyleyim demek ki Bay Hovstad![15] Gerçeğin çoğunluğun tekelinde bulunduğu yalanına karşı devrim yapmaya kararlıyım. Yığınların genellikle arkasından gittiği hakikatler nelerdir, bir düşünsenize! Yıllar yılı eskiyip, dişleri dökülmek üzere olan hakikatlerdir bunlar. Ve beyler, işte bir hakikat böylesine eskimiş durumdaysa, dönüşmek için de en uygun yola girmiş demektir. *(Gülüşmeler ve alaylı sesler)* Evet, evet, siz inansanız da inanmasanız da bu böyledir. Ne var ki, pek çok hakikat, hiç de dindeki Nuh'un dedesi gibi bin yıl yaşama gücünde değildir; kimse kendini aldatmasın. Normal doğmuş bir hakikat, genellikle, diyelim on yedi veya on sekiz, haydi haydi yirmi yıl yaşar, daha fazlası çok enderdir. Üstelik de bu ömrü tükenmiş hakikatler, son derece sığ bir hale gelmişlerdir. Ama buna rağmen yığın, bunları ancak bu hale geldikten sonra benimseyebilir ve topluma

bunları sağlıklı bir manevî besin gibi sunar. Oysa size kanıtlayabilirim ki, böyle bir posanın besin değeri çok azdır artık. Doktor olarak bunu bilmem gerekmez mi zaten? Tüm bu yığınsal hakikatler, bir yıl önceden kalma tuzlu kokmuş konserve et gibidirler. Toplumumuzda her yerde kol gezen ahlaksal iskorbüt hastalığı ve zihin yetmezliği de bu yüzdendir işte.

ASLAKSEN Sayın konuşmacı konudan çok uzaklaştılar kanaatindeyim.

BAŞKAN Ben de sayın oturum başkanının görüşüne katıldığımı belirtmek zorundayım.

Dr. STOCKMANN Peter, bakıyorum ki gerçekten aklın ermiyor. Konuyla öylesine sıkı sıkıya bağlı ki bu söylediklerim, ancak bu kadar olabilir. Çünkü tam da şu sırada zaten, yığının, bu Allahın belası çoğunluğun, düşünceyi zehirlediğinden ve üstünde yaşadığımız zemini kokuşturduğundan söz etmek istiyorum, tamam mı?

HOVSTAD Halkın, ancak ve yalnızca güvenilir ve kabul edilmiş hakikatleri yüceltecek kadar aklı başında olan ve hürriyet aşkıyla düşünen büyük çoğunluğu sizce bunları yapıyor, öyle mi?

Dr. STOCKMANN Ah sevgili Hovstad'cığım, hele şu güvenilir dediğiniz hakikatlerden hiç söz etmeyiniz. Bugün yığının, kalabalığın yücelttiği hakikatler, ancak çok önceki zamanların öncüleri için güvenilir hakikatlerdi; taa büyük babalarımızın zamanında yani! Ama bugünün öncüleri olan bizler, o hakikatleri bugün artık tanımıyoruz işte! Bence, güvenilir hakikat diye bir şey yoktur, şu bir tek şeyin dışında: Öyle değersiz hakikatlerle beslenen hiçbir toplum sağlıklı kalamaz.

HOVSTAD Burada böyle boşluğa konuşmayı bıraksak da, şu bizim beslendiğimiz değersizleşmiş hakikatler nelermiş bir öğrenebilsek, pek eğlenceli olurdu herhalde.

(Birçok yönden onaylayıcı sesler)

Dr. STOCKMANN Ooo, örneği öyle çok ki! Ama şimdi, bu kabul edilmiş hakikatlerden, yalnız Bay Hovstad'ın değil, fakat "Halkın Postası"nın ve tüm abonelerinin beslendikleri bir tekini belirteceğim ki, o da, aşağılık bir yalandan başka bir şey değildir.

HOVSTAD Evet, neymiş o?

Dr. STOCKMANN Büyük babalarınızdan devralıp da, üstünde hiç kafa yormaksızın aynen yayıp ilettiğiniz bir yanlış öğretidir bu: Bu öğretiye göre, kalabalık, yığın, yani şekilsiz sürü, sanki halkın gerçek çekirdeğiymiş gibi, hatta halkın kendisiymiş gibi ileri sürülmektedir. Bu bilgisiz ve işlenmemiş halk yoldaşlarımızın, bu sayın bay herkesin, kabul etme ve reddetmede, yönlendirme ve yönetmede, düşünsel olarak gelişkin birey ile yani kişilik ile aynı haklara sahip olmasını savunan öğretidir bu.

BİLLİNG Allahıma dinime eğer şimdi...

HOVSTAD *(Aynı anda bağırarak)* Vatandaşlar, işitin!

BOZUK SESLER Haydaaa. Ne yani, biz halk değil miyiz? Yalnızca kıranta beylerin mi yönetme hakkı olacak?

BİR YURTTAŞ Böyle konuşan bir adam dışarı atılmalı be!

BAŞKA BİRİLERİ Kapının önüne koyuverin![15]

BİR YURTTAŞ *(Seslenir)* Bastır borazanı, Evensen!

(Borazan sesleri, bağırışlar, vahşi bir gürültü)

Dr. STOCKMANN *(Kaynaşma biraz durulunca)* Biraz düşünün ama lütfen! Bir kerecik olsun hakikati işitmeye dayanamıyor musunuz? Ben hepinize hemen buracıkta benimle aynı düşünceye katılın, demiyorum ki! Ama örneğin hiç değilse Bay Hovstad'ın, biraz düşünüp bana hak vereceğini beklerdim doğrusu. Çünkü Bay Hovstad, özgür düşünceli olma iddiasındadır da!

ŞAŞKIN SESLER *(Boğuk)* Özgür düşünceli mi? Ne? Yazı işleri müdürü Hovstad özgür düşüncelilerden ha?

HOVSTAD Sizi ispata davet ediyorum, Doktor Stokmann! Ne zaman açıkça özgür düşünceli olduğumu iddia etmişim?

Dr. STOCKMANN *(Kendini toplayarak)* Doğru ya, aksi gibi burada haklısınız işte. Gerçekten de hiçbir zaman öyle açık ve özgür bir tutum göstermediniz. Ayrıca Bay Hovstad, ille özgür düşüncelisiniz diye ısrar etmek de istemem. Peki, maden öyle, bırakın ben kendim özgür düşünceli olayım.[16] Çünkü şimdi, doğa bilimlerinden giderek hepinize şunu kanıtlayacağım ki, "Halkın Postası" sizlerin, yani sıradan adamın, yani yığının, halkın gerçek çekirdeği olduğunu anlatıp durmakla, gerçekte sizleri burnunuzdan tutup utanmazca sürüklemektedir. Oysa bu, uydurulmuş bir gazete yalanından başka bir şey değildir. Sıradan adam, halkın onu işleyerek insan yaratacağı bir hammaddedir çünkü. *(Mırıltı, gülüşmeler, huzursuzluk)* Bütün öteki canlı türlerinde de durum aynı değil midir? Hayvanlarda da türün gelişkin örnekleri ile ilkel sürü arasında ne kadar büyük fark vardır değil mi? En genelde köy tavuğunu ele alalım. O zavallı tüy yığınında ne kadar besin değeri bulunabilir ki? Kemiğinin üstünde ne kadarcık et vardır? Nasıl yumurta verir? Birazcık doğru dürüst bir leylek bile neredeyse onun yaptığım yapabilir. Oysa bir de yüksek gelişkin yumurta tavuğu cinsiyle, soy bir Fasan kalitesiyle veya bir Trut cinsiyle karşılaştırın, aradaki farkı görürsünüz elbette. Yahut o kadar iç içe olduğumuz köpekleri düşünün. En sıradan bir köpeği göz önüne getirin, yani diyelim, ortalıkta sürünüp duran, yollan pisleyen tüyü bozuk cılız sokak köpeklerini.. Buna karşılık seviyeli bir evde kuşaklar boyu gelişmiş, iyi beslenmiş ve uyumlu seslere, müziğe kulağı alışmış cins bir köpeği düşünün. Bu köpekteki beynin, zavallı sokak köpeğinin beynine oranla çok başka bir

gelişkinlik düzeyinde olduğuna inanmıyor musunuz? İnanın ki böyledir.

(Gürültü ve eğlenceli gülüşler)

BİR YURTTAŞ *(Bağırır)* Bizi bir de köpek yerine mi koymak istiyorsunuz?

İKİNCİ Biz hayvan değiliz Doktor Bey!

Dr. STOCKMANN Elbette ki değilsiniz! Hem hayvanız desek de ne var İti bunda sevgili ihtiyar dostum? Biz hep bir arada, son derece iyi hayvanlarız hepimiz. Ama işte, cins hayvan olarak aramızda hiç de o kadar çok sayıda bulunmaz. Gerçekten insanlarda da, cins köpekler ile sokak köpekleri arasındaki fark çok büyüktür. Garip olan şu ki, yalnız dört ayaklı hayvanlar söz konusu olduğu sürece, yazı işleri müdürü Bay Hovstad da benimle aynı fikirdedir.

HOVSTAD Evet, o kendi başına bir konu.

Dr. STOCKMANN Pek tabii. Ama o bilimsel yasanın genellenişini iki ayaklılara uyguladığım anda, Bay Hovstad birden yüz çeviriyor. Kendi düşünce gücünü sonuna kadar sürdürme ve kendi fikrine sahip olma cesaretini gösteremiyor. Buna karşılık, "Halkın Postası'nda, bu bilimsel öğretiyi tepe taklak ederek, köy tavuğu ile sokak köpeği, işletmecilikte kendi türlerinin tam üstün örnekleridir, demeyi yeğliyor. Ama işte, yığından olmak bir kişinin iliklerine işlemişse ve zihinsel gelişme yolunda kendini yükseltmemişse hep böyle olur zaten.

HOVSTAD Ben herhangi bir ayrıcalıklı üstünlük iddiası gütmüyorum. Basit köylülükten geldim ve derinlemesine halk kökenli olmakla da, burada aşağılanan yığının bir üyesi olmakla da övünüyorum.

BİRÇOK İŞÇİ Yaşasın! Yaşa Hovstad!

Dr. STOCKMANN Beyler, sözünü ettiğim yığınsal tür yalnızca toplumun alt katmanları için söz konusu değil

ki. Her kesim içinde bol bol var bizde bunlar, toplumun en üst ucuna kadar! Dönüp de şu tantanalı Sayın Başkan Hazretlerinize bakıvermeniz yeter! Ağabeyim Peter, tam da yığın adam için hakiki bir tipik örnektir. *(Gülüşmeler ve pıksırmalar)*

BAŞKAN Böyle kişisel imalarda bulunulmasını protesto ediyorum.

Dr. STOCKMANN *(Duymamış gibi)* Üstelik o da benim gibi, Pomeranya'lı bir korsan çocuğu olduğu için değil, ikimiz de oralarda bir ücra yerden geldiğimiz için de değil; evet bizim kökenimiz budur, doğru...

BAŞKAN Saçma bir söylenti. Tartışmalıdır.

Dr. STOCKMANN Fakat ağabeyim, yalnızca üstlerinin düşündüğünü düşünüp, yalnızca üstlerinin görüşlerini benimseyen bir tip olduğu için! İşte böyle yapan kişi, yığından bir kişidir. Ve işte bu nedenledir ki, benim muhterem ağabeyim Peter, aslında fena halde gelişmemiş biridir ve düşünsel özgünlükten de böylesine yoksundur.

BAŞKAN Sayın oturum başkanı!"(16)

HOVSTAD Demek ki bu memlekette saygın ve gelişkin kişiler yalnızca şu özgür düşünceliler takımıdır öyle mi? Bunu da yeni duydum doğrusu.
(Gülüşmeler)

Dr. STOCKMANN Hah, işte yeni fark ettim dediğim şeylerden biri de bu zaten. Bir de şu var: Düşünsel özgürlük ile törel ahlak hemen hemen aynı şeydir. Bu yüzden, "Halkın Postası"nın hem özgür düşünce, hem de ahlak, yalnızca koyun sürüsünde, yani yalnızca şu sıkı çoğunlukta bulunur, diyen yanlış öğretiyi her gün yineleyip durmasını da bir o kadar sorumsuzluk olarak görüyorum. Buna karşılık, nasıl gerçekte kaplıcamızın suyundaki korkunç pisliğin tümü yukarı değirmenlikteki deri işletmelerinden aşağı sızıyorsa, aynen ona

benzer biçimde güya tüm sıkıntı, tüm yozlaşma ve her çeşit düşünsel rezillikler de kültürden ileri geliyormuş gibi bir öğreti yayıyor "Halkın Postası"!

(Gürültü ve protesto eden bağırışlar)

Dr. STOCKMANN *(Hiç aldırmaksızın ateşlice gülerek)* Üstelik aynı "Halkın Postası", aynı anda, yığınların yaşam düzeylerinin yükseltilmesini isteyen dersler verebiliyor. Peki ama tövbe yarabbi eğer Halkın Postası'nın yaydığı öğreti doğru olsa, bu öğretiye göre, yığınların yaşam düzeylerinin yükselmesini istemek, aynı zamanda onları yozlaşmanın batağına atmayı istemekle aynı anlama gelmez miydi? Çok şükür ki, kültürün ahlak bozucu bir etki yapacağı iddiası, gene eskiden kalma bir sürüsel yalandan başka bir şey değildir. Hayır, bu sürüleştirici etki, yaşam koşullarındaki aptallaştırıcı, duyarsızlaştırıcı yoksulluktan, sefaletten gelmektedir. Her gün havalandırılmayan, süpürülüp silinmeyen -karım Katrin ayrıca döşemenin zımparalanıp cilalanması gerektiğini bile iddia ediyor, ama burası henüz tartışmalı- evet bunların yapılamadığı bir evde oturmak zorunda kalan insanlar, iki veya üç yıl içinde ahlaklı düşünme ve eylem yeteneklerini yitirirler. Oksijen yetersizliği, vicdanı zayıflatır. Eh, bu sıkı çoğunluğumuzun tümü, memleketimizin gelişmesini yalan ve aldatma batağı üstüne oturtacak kadar vicdan yoksunu olduğuna göre, evlerimizin çoğunda oksijen yetersizliğinin son kerteye vardığı anlaşılıyor.

ASLAKSEN Bütün hemşerilerin böylesine şiddetle suçlanmasına seyirci kalınamaz.

BİR BAY Oturum başkanlığından, konuşmacıyı susturmasını talep ediyorum.

ATEŞLİ SESLER Evet evet! Kesin sesini!

Dr. STOCKMANN *(Parlayarak haykırır)* Ben de gerçeği sokak sokak dolaşıp haykırırım! Dış gazetelerde yaza-

rım! Tüm ülke buradaki durumu öğrenmelidir!

HOVSTAD Sayın Doktor tüm kentimizi yıkmak niyetinde galiba!

Dr. STOCKMANN Evet, memleketim olan kent benim için öylesine önemlidir ki, bir yalan üstünde gelişip büyümesine seyirci kalmaktansa,[17] yıkmayı tercih ederdim!

ASLAKSEN Bu çok aşırı!

(Gürültü ve ıslıklar. Bn. Stockmann boş yere öksürüp durur. Doktor artık işitmiyor)

HOVSTAD *(Gürültü içinde haykırır)* Bütün bir kentin yıkılmasını isteyebilen bir insan, bütün kentlilerin de düşmanı demektir.

Dr. STOCKMANN *(Artan bir gerginlikle)* Yalan-dolan içindeki bir kentsoylular topluluğunun ekonomik yönden batmasıyla[18] henüz bu başarılmış olmaz! Yerle bir edilmeli diyorum işte! Yalan içinde yaşayanların tümünün, haşarat gibi kökü kazınmalı! Yoksa tüm ülkeyi çürütüp kokutursunuz siz; tüm bir ülke değerindeki şeyi batırırsınız siz. Ha, eğer bunu da başarırsanız, o zaman da bütün yüreğimle, en içten haykırarak derim ki: Sizin gibilerin tümünün kökü kazınsın isterse o zaman![19] Tüm bu ülke batsın isterse o zaman, tüm bu halkın kökü kazınsın isterse o zaman!

BİR ADAM *(Kalabalıktan)* Halkın tam bir düşmanı böyle konuşabilir ancak!

BİLLİNG İşte halkın sesi, Allahıma dinime!

HERKES *(Bağırarak)* Evet evet, evet, Halk düşmanı bu! Ülkesinden nefret ediyor! Tüm halktan nefret ediyor!

ASLAKSEN Bir hemşeri ve bir insan olarak burada işitmek durumunda kaldığım şeylere karşı büyük bir öfke duyuyorum! Doktor Stockmann öyle bir görüntüyle koydu ki kendini ortaya, rüyamda görsem inanmazdım. Ne yazık ki ben de, burada saygıdeğer hemşerilerimin dile getirdikleri görüşe katılmaktan kendimi alı-

koyamıyorum. Ve bu görüşün, burada bir toplantı kararı ile ifade bulmasını teklif ediyorum, şöyle ki: "Toplantımız, kaplıca doktoru Tomas Stockmann'ı bir halk düşmanı olarak gördüğünü açıklar!"

(Büyük tezahürat. Kalabalık, Doktorun çevresini alır ve onu ıslıklar. Bn. Stockmann ve Petra ayağa kalkmışlardır. Morten ile Eilif ıslığa katılmış olan çocuklarla kavgaya tutuşurlar, ama büyükler ayırır)

Dr. STOCKMANN Ah meczuplar! Size derim ki...

ASLAKSEN *(Çan çalar)* Doktor Beyin artık söz hakkı yoktur. Şimdi düzenli bir oylama yapacağız. Kişisel duygulardan uzak olması için oylamayı gizli yapıyoruz. Bay Billing, kâğıt var mı?

BİLLİNG Burada, mavi ve beyaz kâğıtlar hazır.

ASLAKSEN *(Yükseltiden inerek)* İyi. O yolla daha çabuk olur. Kâğıtları küçük parçalara ayırın. Hah, öyle işte. *(Kalabalığa yönelerek)* Mavi, hayır anlamına geliyor, beyaz ise evet anlamına. Ben bizzat dolaşıp oyları toplayacağım.

(Başkan salondan ayrılır. Aslaksen ve bazı ötekiler şapka içinde oy pusulaları ile dolanıyorlar)

BİR BAY *(Hovstad'a)* Söylesenize, doktora ne oldu sahi? Nasıl yorumlamak gerekiyor?

HOVSTAD Siz de biliyorsunuz ya onun aşırı aceleciliğini..

BAŞKA BİR BAY *(Billing'e)* Baksanıza, siz onun evine pek bir girip çıkıyordunuz, Doktor fazla mı içki alıyor acaba, gördünüz mü siz?

BİLLİNG Allahıma dinime, ne desem bilmem ki. Bir gelen oldu mu sıcak rom eksik olmaz hiç!

ÜÇÜNCÜ BİR BAY Yoo, bana kalırsa arada bir düpedüz fıttırıyor.

BİRİNCİ İrsî mi acaba, ailede var mı?

BİLLİNG Olabilir elbette.

BİR DÖRDÜNCÜ Yok yok, bu sırf bir kötü niyet. Bir şeyin

hıncını almak istiyor besbelli.

BİLLİNG Son günlerde maaşının artmasından söz ediyordu, kabul edilmemiş galiba.

BÜTÜN BAYLAR Hah, işte, her şey anlaşıldı!

SARHOŞ *(Kalabalığın içinden)* Bir mavi istiyorum, tamam, eyvallah! Bir de beyaz rica edeceğim.

SESLER Bu sarhoş gene gelmiş, atın şunu be!

MORTEN KİİL *(Doktor'a yaklaşır)* Eee, Stockmann, gördünüz mü böyle kötü bir şakanın ardı nasıl geliyor?

Dr. STOCKMANN Ben yapmam gerekeni yaptım.

MORTEN KİİL Sahi o değirmenlikteki deri işletmeleri hakkında söylediğiniz neydi?

Dr. STOCKMANN Duydunuz ya! Tüm pisliğin oradan geldiğini söyledim.

MORTEN KİİL Benim tabakhane de dahil mi?

Dr. STOCKMANN Maalesef. Hatta sizinki ötekilerin içinde en zararlısı.

MORTEN KİİL Bunu gazetelere de vermeyi düşünüyor musunuz?

Dr. STOCKMANN Hiçbir şeyi gizli bırakmayacağım.

MORTEN KİİL Bu size çok pahalıya mal olabilir ama, Stockmann?

(Çıkar)

GÖBEKLİ BİR BAY *(Horster'e yaklaşır, hanımlara hiç selam bile vermez)* Demek böyle ha, evinizi halk düşmanlarının kullanmasına açıyorsunuz...

KAPTAN HORSTER Ne demek istiyorsunuz?

GÖBEKLİ BAY Yarın öğrenirsiniz benden.

(Döner gider)

PETRA Horster, bu adam sizin çalıştığınız geminin sahibi olan Armatör değil miydi?

KAPTAN HORSTER Evet, oydu.

ASLAKSEN *(Elinde oy pusulalarıyla yükseltiye çıkar ve çan çalar)* Baylar, oylamanın sonucunu bildiriyorum.

Bir hayır oyuna karşılık hepsi evet!

GENÇTEN BİR BAY O hayır da sarhoşunki.

ASLAKSEN Alkol etkisi altındaki bir kişi hariç bu yurttaşlar toplantısı, kaplıca doktoru Tomas Stockmann'ı, oy birliği ile halk düşmanı ilan etmiş bulunuyor. *(Büyük tezahürat)* Yaşasın köklü ve saygın kentsoylularımız! Yaşasın, kendi kardeşinin sesini vazife sadakatiyle bastırmayı bilen faal ve çalışkan Başkanımız! *(Yaşaaa!)* Toplantı bitmiştir. *(Yükseltiden aşağı iner)*

BİLLİNG Toplantı başkanı şerefine!

HERKES Yaşasın basımevi sahibi Aslaksen!

Dr. STOCKMANN Petra, şapkamla paltomu verir misin? Kaptan, yenidünya yolculuğu için gemide boş yeriniz bulunur mu?

KAPTAN HORSTER Siz ve aileniz için her zaman yer bulurum Doktor Bey!

Dr. STOCKMANN *(Petra paltosunu tutarken)* Güzel. Gel Katrin! Haydi çocuklar!

Bn. STOCKMANN *(Hafif sesle)* Bak Tomas'cığım, arka kapıdan çıkalım daha iyi.

Dr. STOCKMANN Hayır Katrin! Arka kapıya hiç gerek yok! *(Sesini yükselterek)* Ayaklarından bu kentin tozu silinmeden önce, bu halk düşmanının sesini duyacaksınız daha! Ben o herkes değilim. Sizi affediyorum da demiyorum. Çünkü ne yaptığınızı bilmiyorsunuz siz!

ASLAKSEN *(Seslenir)* Bu karşılaştırma hakarettir, Doktor Stockmann!

BİLLİNG Allahıma dinime... Dürüst ahlaklı insanlar olarak bir de bu hakaretleri mi duyacağız?

KABA BİR SES Tehdit ediyor bir de!

KIŞKIRTICI HAYKIRIŞLAR Evinin camlarını indirin aşağı! Fiyord'a atın! Fiyord'un sularına!

BİR ADAM Borazana asıl, Evensen!

(Borozan sesleri, ıslıklar ve vahşi haykırışlar. Doktor, ai-

lesiyle birlikte çıkışa yürür. Kaptan onlara yolu açar)

KALABALIK *(Arkalarından uluyarak)* Halk düşmanı! Halk düşmanı! Halk düşmanı!

BİLLİNG *(Kâğıtlarını ve notlarını toparlarken)* Yoo, Allahıma dinime, bu akşam Stockmann'larda rom içmeyi hiç canım istemiyor yani!

(Topluluk dışarı akar. Gürültü dışarıya geçer. Caddede "Halk düşmanı!" haykırışları sürerek gider)

4. Perde Sonu

BEŞİNCİ PERDE

Doktor Stockmann'ın çalışma odası. Duvarlarda kitap rafları ve araç dolapları sıra sıra. Arkada koridora açılan kapı. Önde solda oturma odasına bir kapı açılıyor. Sağda iki pencere; camları kırılmış. Odanın ortasında doktorun çalışma masası, kitap ve kâğıtlarla dolu. Oda düzensiz. Öğleden önce.

Doktor Stockmann, sırtında sabahlığı, ayağında pantuflalar ve kafasında takke ile, iki kat olmuş, bir elinde bir şemsiye, dolapların birinin altında bir şeyler arıyor; sonunda alttan bir taş bulup çıkarır.

Dr. STOCKMANN *(Açık duran kapıdan oturma odasına seslenerek)* Katrin, işte buradan da bir tane çıktı.

Bn. STOCKMANN *(Yandan)* Ooo, daha çok bulursun, çok.

Dr. STOCKMANN *(O taşı da masada yığılmış öteki taşların yanına koyar)* Bunları kutsal hazine gibi saklayacağım. Eilif'le Morten bunlara baka baka büyüsünler. İyice büyüdüklerinde de onlara bu taşları miras bırakacağım. Şu şey... hay Allah, neydi onun adı be... *(Gene bir dolabın altını karıştırırken)* neyse işte şu bizim inci, camcıya gitmedi mi hâlâ?

Bn. STOCKMANN *(Girerek)* Gitti; ama camcı, "bugün gelip gelemeyeceğimi bilemem", demiş.

Dr. STOCKMANN Cesaret edemedi, bak görüyor musun?

Bn. STOCKMANN Evet, Randine de camcının ahaliden korkup gelmeye çekindiğini söylüyor. *(Yan tarafa seslenir)* Ne var Randine? Ha evet. *(Oturma odasına geçer, döner)* Sana bir mektup var Tomas.

Dr. STOCKMANN Ver bakayım *(Açar, okur)*; işte!

Bn. STOCKMANN Sana kim mektup yazmış ki?

Dr. STOCKMANN Ev sahibi. Evden çıkarıyor bizi.

Bn. STOCKMANN Sahi mi? Ne kadar iyi insandı oysa.

Dr. STOCKMANN *(Mektuba bakarak)* Ama mecbur olmuş, öyle yazıyor. Hiç istemiyormuş, ama mecbur olmuş -ahali yüzünden-; kamuoyunu gözetmek zorundaymış, onlara mecburmuş, belli etkili kişilere ters düşemezmiş..

Bn. STOCKMANN İyi işte, gör Tomas.

Dr. STOCKMANN Evet görüyorum elbette; ödlekler bunlar, hepsi birlikte ödlek bunların. Bizde herkes herkesi gözetmekten hiçbir şeyi göze alamıyor. *(Mektuba masaya fırlatır)* Neyse, artık bizim için önemi de kalmadı ya zaten. Çekip gidiyoruz nasıl olsa, yenidünyaya.

Bn. STOCKMANN Sahi Tomas, iyice düşünüp taşındın mı bunu?

Dr. STOCKMANN Yok burada mı kalacağım yani? Bana halk düşmanı dedikleri, beni teşhir direğine bağlayıp evimin camlarını şangır şungur indirdikleri bir yerde? Şuraya bak şuraya Katrin, güzelim siyah pantolonumu ne biçim yırttılar!

Bn. STOCKMANN Ayy Tomas, en iyi pantolonundu, tüh!

Dr. STOCKMANN Eee, demek ki, gerçeğin ve özgürlüğün kavgasını vermek üzere dışarı çıkarken en iyi pantolonunu giymeyeceksin. Neyse canım, asıl üzüldüğüm bu da değil; pantolon en nihayet örülüp onarılır. Ama[20] şu ayak takımının, kendilerinden biri gibi[20] beni hırpalamaya cüret etmeleri yok mu, işte bunu bir türlü hazmedemiyorum!

Bn. STOCKMANN Orası öyle, burada sana yaptıkları gerçekten de utanç verici; ama yani bu yüzden hemen başka ülkelere göç etmemiz şart mı?

Dr. STOCKMANN Bu takımın her yerde böyle küstah olmadığını mı düşünüyorsun? Yok yok Katrin, üç aşağı beş yukarı yer yerde böyledir. Amaan boş ver; bırak

havlasın köpekler; asıl bela bu değil. Asıl bela, bizim ülkemizin her yerinde tüm insanların tek bir tarafın köleleri oluşu. Tabii, herhalde hür batıda da pek farklı değildir bu durum; orada da aynı başat çoğunluk, aynı liberal kamuoyu ve benzeri rezillikler egemen. Ama işte, tümüyle koşullar biraz daha hoşgörülü, yani biliyor musun, insanı bir kerede öldürüverirler orada, ama hiç değilse buradaki gibi ağır ağır gırtlağına basıp boğmazlar herhalde; özgür bir varlığı bizdeki gibi cendereye sokup sıkıştırmazlar. Hem icabında orada bir köşeye de çekilebilirsin düpedüz. *(Gezinerek)* Ah, şöyle ucuz bir tabii orman veya bir güney adası satılan bir yer bilsem!

Bn. STOCKMANN Peki ya çocuklar, Tomas?

Dr. STOCKMANN *(Duraklar)* İyi de Katrin, yani bizim oğlanların böyle bir ortamda yetişmeleri seni daha mı çok memnun ederdi ha? Daha dün akşam kendin demedin mi; buradaki ahalinin bir yarısı hepten aklını peynir etmekle yemiş; öteki yarısıysa, yiyecek akılları hiç olmadığı için yiyememiş aptallar; diye?

Bn. STOCKMANN Ah, Tomas, sen hep böyle deyince...

Dr. STOCKMANN Peki, dediklerim doğru değil mi? Burada bütün kavramlar baş aşağı durmuyor mu? Burada hak ve haksızlık çorba gibi karışmamış mı? Ben neye hakikat diyorsam burada hepsi yalan sayılmıyor mu? En harikası da, sürüyle yetişkin liberal beyler, hem kendilerine hem başkalarına, kendilerini özgür düşünceli diye yutturuyorlar yahu! Böylesi görülmüş işitilmiş şey mi Katrin?

Bn. STOCKMANN Öyle, gerçekten de harika, yalnız...

(Petra, oturma odasından geçerek gelir)

Bn. STOCKMANN Ne çabuk döndün okuldan?

PETRA Eh, atılınca çabuk dönülüyor.

Bn. STOCKMANN Atıldın mı?

Dr. STOCKMANN Sen de mi?

PETRA Bayan Busch işime son verdi; ben de hemen ilişki kesip gelmeyi daha uygun buldum.

Dr. STOCKMANN Çok doğru yapmışsın.

Bn. STOCKMANN Ama Bayan Busch'un bu kadar kötü bir insan olacağı kiminin aklına gelirdi?

PETRA Yoo anne, Bayan Busch hiç de kötü bir insan değil; çok üzülerek yaptı, kesinlikle gördüm bunu. Ama mecbur olmuş, öyle dedi, mecbur olduğu için benim işime son vermesi gerekmiş.

Dr. STOCKMANN *(Ellerini ovuşturarak güler)* O da mecbur olduğundan değil mi, o da! Hıh, pek güzel pek...

Bn. STOCKMANN Eee dün akşamki olaylardan sonra...

PETRA Yalnız o değil. Haa, bak dinle baba...

Dr. STOCKMANN Hayrola?

PETRA Bayan Busch bana en az üç mektup gösterdi, bugün sabah almış.

Dr. STOCKMANN İmzasız elbette, değil mi?

PETRA Evet.

Dr. STOCKMANN İmzalarını koymayı göze alamıyorlar Katrin, ya!

PETRA Bu mektupların ikisinde, bize gelip giden bir beyefendinin, dün gece kulüpte ettiği sözler yazılıydı: Benim her konuda aşırı özgür düşüncelerim olduğunu söylemiş o beyefendi.

Dr. STOCKMANN İnkâr etmedin inşallah.

PETRA Yoo, inkâr eder miyim? Kaldı ki kendi aramızda konuşurken Bayan Busch'un da oldukça özgür düşünceleri var. Ama ya benden giderek onun özgür düşünceliliği ortaya yayılıverirse, korkusuyla, beni yanında tutmayı gözü yemedi.

Bn. STOCKMANN İşe bak sen. Bize gelip giden biri ha? Gör işte Tomas, konukseverliğinin ve kim olursa olsun aldırmayışının ödülü bu işte.

Dr. STOCKMANN Böyle bir çirkefin içinde daha fazla yaşanmaz artık. Haydi, tez elden toparlanalım Katrin. Buradan ne kadar erken kurtulursak o kadar iyidir.

Bn. STOCKMANN Sss, dışarıda biri var galiba. Petra bir baksana.

PETRA *(Koridor kapısını açar)* Aaa, siz misiniz kaptan Horster; buyurun buyurun, şöyle buyurun!

KAPTAN HORSTER Merhaba. Sizde ne var ne yok diye bir uğradım.

Dr. STOCKMANN *(Kaptanın elini sıkar)* Sağ olun; gerçekten çok iyisiniz.

Bn. STOCKMANN Ah, dün de buraya gelişimize yardım ettiğiniz için minnettarız size kaptan.

PETRA Peki siz sonra eve yalnız nasıl dönebildiniz?

KAPTAN HORSTER Sorun değil canım, oldukça kuvvetliyimdir. Hem ne demişler: Havlayan köpek ısırmaz.

Dr. STOCKMANN Sahi, bu zavallı korkaklık da çok ilginç değil mi? Gelin bakın size ne göstereceğim. İşte, bunlar bize atılan taşlar. Bakın Allahaşkına. Bütün bu yığının içinde hepsi hepsi iki tanecik doğru dürüst taş var. Ötekiler tarla keseği neredeyse. Bir de saatlerce dışarıda durup uludular, tehditler savurdular, benim kemiklerimi kıracaklarmış da, falan filan. Ama bir şey yapacaklarından değil, hayır, bir şey yapmaya gelince kimse yanaşmaz bizde.

KAPTAN HORSTER Böyle oluşu sizin için çok iyi oldu ama bu kez, değil mı Doktor Bey?

Dr. STOCKMANN Kesin, kesin, elbette. Ama gene de kızıyor insan; gün olup ulusal anlamda ciddi bir boğuşma söz konusu olsa demek ki, bakın görün o zaman kaptan Horster, o zaman bu kamuoyu nasıl tabana kuvvet kaçmayı uygun görecek ve o sımsıkı çoğunluk nasıl koyun sürüsü gibi kaçışacak demek ki. Bu düşünce öyle canımı sıkıyor ki, yani içimi oyuyor düpe-

düz. Ama neyse boş verin, hepsi aptalca şeyler. Bana halk düşmanı demediler mi zaten, iyi ben de öyle olayım bari.

Bn. STOCKMANN Yoo Tomas, hiç de öyle değildin, olmayacaksın da. Hiçbir zaman halk düşmanı olmayacaksın elbette.

Dr. STOCKMANN Öyle deme Katrin, kötü bir deyim insanın ciğerine iğne gibi işliyor. Hele o deyim böyle Allahın belası bir söz olunca, bunu hiç unutamayacağım, yüreğimin derinine öyle bir, çöktü oturdu ki, burgu, gibi oyuyor içimi, asit gibi yakıyor. Buna karşı hiçbir şey kâr etmez.

PETRA Amaan baba; öyle söze gülüp geçmelisin sen.

KAPTAN HORSTER Doktor Bey, size haksızlık yaptıklarını görecekler, görüp anlayacaklar nasıl olsa.

Bn. STOCKMANN Bu o kadar kesin ki Tomas.

Dr. STOCKMANN Belki. Belki, ama o zaman da iş işten geçmiş olacak, Gerçi hak ettiler tabii, beter olsunlar, göremedikleri *pisliğin* içinde *debelenip dursunlar*, dursunlar da bir vatanseveri ülkeden kovduklarına yanıp kıvransınlar. Ne zaman açılıyorsunuz denize kaptan?

KAPTAN HORSTER Haa, ben de bu nedenle uğramıştım zaten.

Dr. STOCKMANN Vapurun bir takıntısı mı çıktı?

KAPTAN HORSTER Yoo, vapur gidiyor, gidiyor da, ben gitmiyorum.

PETRA Sizin de işinize son verilmedi inşallah!

KAPTAN HORSTER *(Gülümseyerek)* Verildi.

PETRA Sizi de attılar ha?

Bn. STOCKMANN Bak görüyor musun Tomas!

Dr. STOCKMANN Gerçeğin yanında yer aldınız diye, değil mi? Ah, hiç aklıma gelmedi ki...

KAPTAN HORSTER Aman, hiç üzüntü yapmayın kendi-

nize lütfen, ben hemen gene bir iş bulurum, dış şirketlerin birinde, hiç sorun değil.

Dr. STOCKMANN E yahu bu koskoca armatör, kimseye minneti olmayacak kadar güçlü bir herif değil mi, bu niye...

KAPTAN HORSTER Aaa, aslında doğru, düzgün biridir; Hatta kendine kalsa beni yitirmeyi hiç istemediğini kendi ağzıyla söyledi, ama işte...

Dr. STOCKMANN Mecbur olmuştur, değil mi? Ha? Tabii.

KAPTAN HORSTER İşte, bir partiye üye olunca öyle kolay olmuyormuş, diyor.

Dr. STOCKMANN Bakın, sözün doğrusunu bu açık yürekli adam söylemiş.[21] Bir parti mi, sanki kıyma makinesi; bütün kafalar o makinede kıyılıp sonunda bütün parti, et kafalardan ibaret kalıyor.

Bn. STOCKMANN Tomas, lütfen!

PETRA Bizi hiç değilse eve kadar getirmek zorunda kalmasaydınız bütün bunlar başınıza gelmezdi, değil mi?

KAPTAN HORSTER Yoo, pişman değilim ki.

PETRA *(Elini uzatır)* Sağ olun!

KAPTAN HORSTER *(Doktor'a)* Haa, asıl söylemek istediğim, eğer gerçekten dışarı gitmeye kararlıysanız başka bir vapurdan...

Dr. STOCKMANN Çok iyi. Önemli olan, şuradan bir uzaklaşalım.

Bn. STOCKMANN Bir dakika... Kapıya mı vuruldu?

PETRA Bu muhakkak Peter amcadır.

Dr. STOCKMANN Haydaa! *(Seslenir)* Buyurun.

Bn. STOCKMANN Tomas, canım, lütfen bak söz ver...

(Başkan, koridordan doğru gelir)

BAŞKAN *(Kapıda)* Aa, misafirin var, rahatsız etm...

Dr. STOCKMANN Yok yok, buyur içeri.

BAŞKAN Ama seninle ayrı konuşmak isterdim.

Bn. STOCKMANN Ee gerekirse biz yana geçeriz, n'olacak.

KAPTAN HORSTER Ben de sonra gene uğrarım.

Dr. STOCKMANN Hayır kaptan, siz kalın n'olur; daha ayrıntılı konuşalım.

KAPTAN HORSTER Peki kalayım. *(Bn. Stockmann ve Petra ile birlikte oturma odasına geçer)*

(Başkan bir şey söylemeksizin pencerelere göz gezdirir)

Dr. STOCKMANN Bugün bizim burayı pek havadar buluyorsun herhalde değil mi? Şapkanı çıkarsana.

BAŞKAN İzin varsa. *(Şapkasını çıkarır)* Dün soğuk aldım galiba, biraz serin geldi bana orası.

Dr. STOCKMANN Yok canım! Bense pek bir sıcak buldum.

BAŞKAN Gece olanlara gücüm yetmediği için üzgünüm.

Dr. STOCKMANN Bana başka ileteceğin bir şey var mı?

BAŞKAN *(Büyük bir zarf çıkarır)* Resmi bir yazı getirdim, kaplıca yönetiminden.

Dr. STOCKMANN Benim atılma yazım mı?

BAŞKAN Derhal işine son verildiğini bildiriyor. *(Mektubu masaya koyar)* Bu noktaya geldiği için üzgünüz. Ama başka türlü yapamazdık, mecbur olduk buna, kamuoyunu dikkate alarak...

Dr. STOCKMANN Mecbur mu oldunuz? Bu deyim bugün bana hiç yabancı gelmedi nedense...

BAŞKAN Mesleğini icra etme yönünden hiçbir umuda kapılmamanı dileyecektim. Herhangi bir biçimde serbest doktorluğu hiç düşünemezsin.

Dr. STOCKMANN Serbest doktorluğun da Allah belasını versin. Ama sen peki nasıl böyle kesin konuşabiliyorsun?

BAŞKAN Mülk Sahipleri Derneği, ev ev imza dolaştırıyor. Bütün hakkaniyetle düşünen hemşeriler, senin doktorluğuna başvurmamaya davet ediliyorlar. Ve tek bir apartman yönetiminin bile imza etmekten kaçınamayacağını şimdiden kesinlikle söyleyebilirim. Hiç kimse

cesaret edemez buna.

Dr. STOCKMANN Tabii, tabii, kuşkum yok. Evet, başka?

BAŞKAN Eğer benim tavsiyeme uyarsan, derim ki, bir süre için başka bir yere gitmelisin.

Dr. STOCKMANN Eh, ben de uzaktan uzağa düşünmüyor değildim doğrusu, şöyle bir seyahate çıkmayı.

BAŞKAN Pek güzel. Haa, şöyle altı ay falan her şeyi enine boyuna bir düşünme fırsatı bulduktan sonra, görüşlerin olgunlaşıp, birkaç pişmanlık sözüyle hatanı itiraf etmeye karar verecek olursan...

Dr. STOCKMANN O zaman belki gene işe alınırım, değil mi?

BAŞKAN Belki... Hiç de imkân dışı değil bu.

Dr. STOCKMANN E peki ya kamuoyu? Kamuoyunu gözeterek buna cesaret edemezsiniz herhalde, öyle değil mi?

BAŞKAN Kamuoyu son derece değişken bir şeydir. Üstelik açık söylemek gerekirse, senden böyle bir yazılı itiraf elde etmenin bizim için önemi de çok büyüktür.

Dr. STOCKMANN Tabii tabii, böyle bir şey için yalanıp durduğunuzu tahmin ediyorum. Ama bu tür alçaklıkları nasıl karşıladığımı sana daha önce söylememiş miydim ben?

BAŞKAN O zamanlar kendini oldukça iyi bir konumda görüyordun. O zamanlar tüm kentin senin ardından geleceğini düşünebiliyordun.

Dr. STOCKMANN Oysa şimdi tüm kentin benim karşımda olduğunu sezebiliyorum, değil mi? *(Parlar birden)* Ama hayır! Hem de şeytan hazretleri haminnesiyle gelip karşıma geçecek olsa da, hayır! Anladın mı, kesinlikle ve hiçbir zaman!

BAŞKAN İnsanın bakmak zorunda bulunduğu bir ailesi olunca, senin gibi davranmaması gerekir. Böyle yapamazsın Tomas!

Dr. STOCKMANN Yapamaz mıyım? Dünya yüzünde, özgür bir insanın yapamayacağı bir tek şey vardır, o da nedir biliyor musun?

BAŞKAN Bilmiyorum.

Dr. STOCKMANN Bilmezsin tabii. Ama ben söyleyeyim sana. Özgür bir insan alçalamaz, paçavralaşamaz. Kendi kendisinin yüzüne tükürmek durumuna düşecek biçimde davranamaz!

BAŞKAN Bu söylediğin aslında pek akla yakın geliyor; yalnız, eğer tabii senin bu keçi inadının tek nedeni bu olsaydı... Oysa gerçekte durum başka...

Dr. STOCKMANN Ne demek?

BAŞKAN Çok iyi anlıyorsun beni... Ama ağabeyin olarak ve aklı başında bir kişi olarak seni uyarmak isterim ki, gereğinde kolayca suya düşüverecek umutlara ve hesaplara kendini fazlaca kaptırma...

Dr. STOCKMANN Niyetin ne, söylesene şunu sen!

BAŞKAN Ne yani, deri imalatçısı Kiil'in vasiyetine ilişkin durumlardan hiç haberin olmadığına mı inandırmak istiyorsun beni?

Dr. STOCKMANN Bildiğim kadarıyla, elinde avucunda olan birazcık mirasını muhtaç durumdaki el zanaatçılarıyla ilgili bir vakfa bırakacakmış. Bundan bana ne?

BAŞKAN Hıh. Bir kere asla "birazcık" değil. İhtiyar Kiil oldukça varlıklı biri.

Dr. STOCKMANN Bunu hiç sezemedim doğrusu.

BAŞKAN Yok canım, sahi mi? O halde bu hiç de "birazcık" olmayan varlığından, hiç de önemsiz olmayan bir bölümünün senin çocuklarına kalacağını da hiç sezemedin yani ha? Ve bu sermayenin faizlerinin, sizler hayatta olduğunuz sürece sana ve karına düşeceğini de tabii, değil mi? Sana bunlardan hiç söz etmedi mi yani?

Dr. STOCKMANN Yoo, yemin ederim ki hayır. Tam tersine. Her rastlayışımda olmayacak miktarlarda vergi

yüklediklerinden yakınır dururdu. Söylesene sahi Peter, kesin mi bu?

BAŞKAN Çok güvenilir bir kaynaktan edindim bu bilgiyi.

Dr. STOCKMANN E öyleyse, Katrin güvencede, çocuklar da! Aa bunu hemen ona da... *(Seslenir)* Katrin, Katrin!

BAŞKAN Dur! *(Tutar)* Şimdilik ona bir şey söyleme!

Bn. STOCKMANN *(Kapıyı açar)* Ne var?

Dr. STOCKMANN Ha, hiç hiç, yok bir şey, sen giriver gene içeri.

(Bn. Stockmann kapıyı yeniden kapatır)

Dr. STOCKMANN *(Heyecanla ileri geri gezinerek)* Güvencedeler. Düşünsene yahu, onların sorunu çözüldü, hepsi birlikte! Yaşam boyu! Ah, güvencede olduklarını bilmek harika bir şey be!

BAŞKAN Bunu hiçbir şekilde bilemezsin ama. İhtiyar Kiil, vasiyetnamesini her an değiştirebilir çünkü.

Dr. STOCKMANN Bunu asla yapmayacaktır Peter'ciğim. Üstelik ihtiyar Pörsük, benim sana ve senin muteber dostlarına saldırışımdan da pek keyiflenmiş durumda, tamam mı?

BAŞKAN *(Kaşlarını kaldırıp gözlerini doktora diker)* Hah, işte bu, birçok şeye ışık tutuyor.

Dr. STOCKMANN Ne?

BAŞKAN Demek ki bütün yaptıkların, hesaplı bir manevraydı, ha? Bu, sözüm ona gerçek adına, kentin yöneticilerine yönelttiğin zorbaca, pervasızca saldırıların hepsi...

Dr. STOCKMANN Eee, söyle hele söyle...

BAŞKAN Demek ki bütün bunlar, kin kusan moruk Morten Kiil'in vasiyetnamesini garantiye almak için sözleşilmiş bir karşı hizmetti, değil mi?

Dr. STOCKMANN *(Neredeyse dili tutulmuşçasına)* Peter, sen var ya sen, hayatım boyunca karşılaştığım rezillerin en alçağısın, anladın mı?

BAŞKAN Aramızda her şey bitti. İşten atılmanın itiraz kapısı kapanmıştır. Çünkü şimdi sana karşı gerekçe var elimizde. *(Çıkar)*

Dr. STOCKMANN Tuu Allah belanı versin! *(Seslenir)* Katrin! Buranın hemen silinmesi gerek, o herif nereye ayak bastıysa, her noktanın. Şu kızı gönder hemen bir kovayla, neydi işte, guguk kuşu mu neyse, o kızı işte, hani her zaman burnunda kara bir leke olan...

Bn. STOCKMANN *(Oturma odasının kapısında)* Tomas, lütfen, lütfen!

PETRA *(Aynı anda o da kapıya gelir)* Dedem gelmiş, seninle yalnız görüşmek istiyor; mümkün mü diye soruyor.

Dr. STOCKMANN Elbette canım. *(Kapıda)* Buyurun kayınpeder, buyurun.

(Morten Kiil içeri girer. Doktor ardından kapıyı kapar)

Dr. STOCKMANN Eee, ne var ne yok? Oturun hele.

MORTEN KİİL Oturmayayım. *(Çevresine bakınır)* Ooo Stockmann, sizde bugün manzara pek hoş görünüyor, ha?

Dr. STOCKMANN Öyle, ya!

MORTEN KİİL Gerçekten tertemiz olmuş, pek de havadar. Eh, dün sözünü ettiğiniz oksijen bugün sizde pek bol doğrusu. Dolayısıyla çok da temiz bir vicdanınız var bugün elbette.

Dr. STOCKMANN Var tabii.

MORTEN KİİL Anlarım, anlarım. *(Göğsüne vurur)* Peki ya benim burada ne var, onu da biliyor musunuz?

Dr. STOCKMANN Sizin de temiz bir vicdan herhalde, değil mi?

MORTEN KİİL Pislik, pislik! Ama hayır, benim buradaki çok daha iyi bir iş.

(Cebinden bir cüzdan çıkarır, açar, içinden çıkan kâğıtları gösterir)

Dr. STOCKMANN *(Şaşkın)* Hisse senetleri, kaplıca tesisle-

ri şirketinin hisse senetleri ha?

MORTEN KİİL Bugün, yok pahasına satıldı.

Dr. STOCKMANN Siz de satın aldınız öyle mi?

MORTEN KİİL Bütün paramın yettiği kadar aldım.

Dr. STOCKMANN Ama sevgili kayınpederim, tam da kaplıcanın durumu böyle kötüyken?

MORTEN KİİL Siz akıllı bir Hıristiyan gibi davranırsanız, nasıl olsa kaplıca kendini toparlar gene.

Dr. STOCKMANN E gördüğünüz gibi ben elimden geleni yapıyorum, ama buradakiler çıldırmış!

MORTEN KİİL Siz dün en kötü pisliğin benim tabakhaneden geldiğini söylemiştiniz, değil mi? Eğer bu doğruysa, dedem ve babam rahmetlik ve dahi ben, burada yıllardır şeytanın kolları olarak dolaşıp şehri pisliğe boğmuş oluyoruz. Böyle bir utanç lekesinin üstümde kalmasına dayanabilir miydim sanıyorsunuz?

Dr. STOCKMANN Ama başka çareniz yok ki?

MORTEN KİİL Var, niye olmasın? Ben temiz adıma leke kondurmam. Temiz bir insan olarak yaşayıp temiz ölmek istiyorum.

Dr. STOCKMANN Peki bunu nasıl başaracaksınız?

MORTEN KİİL Ben değil, siz yapacaksınız bunu.

Dr. STOCKMANN Ben mi?

MORTEN KİİL Bu hisse senetlerini hangi parayla aldım, biliyor musunuz? Hayır bilmiyorsunuz. Öyleyse anlatayım size. Bunlara yatırdığım para, Katrin'e, Petra'ya ve oğlanlara benden miras kalacak olan paraydı. Eh, o kadarcık biraz kenara koyabilmiştim işte, tamam mı?

Dr. STOCKMANN Ve Katrin'in parasını alıp böyle pis işlere yatırıyorsunuz, Öyle mi?

MORTEN KİİL Evet ya, bütün para şimdi kaplıca tesislerine yatmış durumda. Şimdi gerçekten merak ediyorum Stockmann, bakalım hâlâ o kadar çılgın olabilecek misiniz; yani bakalım hâlâ benim tabakhaneden pislik

çıkarıp kaplıca suyuna sızdırmaya devam edebilecek misiniz? Çünkü o zaman bu yaptığınız, Katrin'in, Petra'nın, oğlanların derisini kalıp kalıp yüzmenizle aynı hesaba gelecektir. Eh, iyi bir aile babası da bunu nasıl olsa yapamaz yani aklını hepten kaçırmamışsa tabii ki.

Dr. STOCKMANN *(Dolanmaya başlar)* İyi ama, ben çılgınım, tamam mı, çılgınım ben öyleyse.

MORTEN KİİL Yok yok, karınız, çocuklarınız söz konusu olunca, çılgın oluvermeniz de öyle kolay olmaz canım.

Dr. STOCKMANN *(Gelip önünde dikilerek)* Peki koşa koşa gidip bütün o pisliği satın almadan önce niye gelip benimle konuşmadınız öyleyse?

MORTEN KİİL Bir şey yapılıp bittikten sonra, onun sıkıştırması başkadır, yapayım mı diye sormanınki başka.

Dr. STOCKMANN *(Huzursuz dolaşarak)* Ah, gerçekten böylesine kesin bilmesem! Ama haklı olduğumdan o kadar eminim ki!

MORTEN KİİL *(Cüzdanı elinde sallayarak)* Eh, çılgınlığınızda ısrar ederseniz, kısa zaman sonra bunun beş paralık değeri kalmaz. *(Cüzdanı yeniden cebine sokar)*

Dr. STOCKMANN Allah kahretsin, bilimin elinde bir çare olması gerek herhalde...

MORTEN KİİL Yani, o hayvancılıkları öldürmek için filan mı, demek istiyorsunuz?

Dr. STOCKMANN Evet, ya da zararsız hale getirmek üzere...

MORTEN KİİL Peki mesela fare zehiri filan, deneseniz, nasıl olur?

Dr. STOCKMANN Hıh, saçma! Ama herkes bütün bunların benim kuruntum olduğunu iddia etmiyor mu zaten? Ben de işi niye burada kesmeyeyim sanki? Buyurun hadi, ne haliniz varsa görün! Bu alçak köpekler değil miydi bana halk düşmanı diye küfredenler? Hatta neredeyse sırtımdaki elbiseyi parçalayacaklardı!

MORTEN KİİL Üstelik bütün bu kırılıp indirilen camlar.

Dr. STOCKMANN E şimdi ayrıca aileye karşı bu görev de üstüne binmiş oluyor! Katrin'le bir konuşmam gerek. Böyle şeylerde o çok daha sağlıklı düşünüyor.

MORTEN KİİL Ha bak n bu güzel bir fikir; aklı başında bir kadının tavsiyesine uyun yeter.

Dr. STOCKMANN *(Üstüne yürüyerek)* Nasıl böyle hilebaz olabiliyorsunuz be! Katrin'nin parasıyla kumar oynayıp, sonra da gelip beni böyle iğrenç bir makasa sokuyorsunuz! Size baktıkça sanki şeytanın kendisi gelip önüme dikilmiş sanıyorum yahu!

MORTEN KİİL İyisi mi ben gidivereyim öyleyse. Ama bugün saat ikiye kadar açık haber bekliyorum sizden. Evet veya hayır demeniz yeter. Hayır dediniz mi hisse senetleri vakfı boylayacak, hem de hemen bugün, bilesiniz.

Dr. STOCKMANN Katrin'e ne kalıyor o zaman?

MORTEN KİİL Bir kırmızı lira bile kalmıyor.

(Antreye giden kapı açılır, dışarıda Hovstad ve Aslaksen görünür)

MORTEN KİİL Hı hı, şunlara bak şunlara, ikisi birden?

Dr. STOCKMANN *(Onlara gözünü dikerek)* Yanlış görüyorum herhalde. Buraya ne yüzle geliyorsunuz?

HOVSTAD Elbette, özgür değil miyiz biz?

ASLAKSEN Bakın, sizinle halledecek bir işimiz var da...

MORTEN KİİL *(Kulağına fısıldayarak)* Evet, ya da hayır, en geç saat ikiye kadar, tamam mı..

ASLAKSEN *(Hovstad'a bir bakış fırlatır)* Aha!

(Morten Kiil çıkar)

Dr. STOCKMANN Evet, ne istiyorsunuz? Kısa kesin.

HOVSTAD Dünkü toplantıda gösterdiğimiz tutumdan dolayı bizi suçlamanızı çok iyi anlıyorum...

Dr. STOCKMANN Tutum, mu diyorsunuz siz ona? Ayrıca harika bir tutumdu doğrusu. Ben böylesine, ahlak-

sızlık diyorum, zavallı bir korkaklık diyorum! Yuh olsun!

HOVSTAD Ne derseniz deyin, fakat...

Dr. STOCKMANN Mecburdunuz, değil mi, başka türlü yapamazdınız ha?

HOVSTAD Bir anlamda evet...

ASLAKSEN Ama siz de yani neden küçücük bir işaret olsun çakmadınız ki bize, bana veya Bay Hovstad'a, bir tek kelimeyle olsun ipucu veremez miydiniz yani?

Dr. STOCKMANN Ne ipucu?

ASLAKSEN Ardında yatan şeyin ipucu.

Dr. STOCKMANN Anlamadım.

ASLAKSEN *(Pişkince boyun kırarak)* Anlıyorsunuz canım, anlıyorsunuz beni pekâlâ Doktor Bey!

HOVSTAD E daha fazla gizlenecek tarafı da kalmadı ki zaten.

Dr. STOCKMANN *(Bir ona, bir ötekine bakarak)* Ne oluyor be?

ASLAKSEN Bakın, sorabilir miyim, muhterem kayınpederiniz şehri dolaşıp kaplıca tesisleri şirketinin bütün hisse senetlerini toplamıyor mu?

Dr. STOCKMANN Evet, bugün dolaşmış, kaplıcanın hisse senetlerini satın almış. Eee?

ASLAKSEN Bunu başka birine yaptırsaydınız daha akıllıca olurdu, hani size bu kadar yakın olmayan birine...

HOVSTAD Hele siz kendiniz hiç ortaya çıkmamalıydınız. Kaplıca tesislerine yönelik saldırının sizden çıktığını hiç kimsenin fark etmemesi gerekirdi. Beni araya koymalıydınız Doktor Bey.

Dr. STOCKMANN *(Önüne bakar; sonunda kafasında bir şeylerin aydınlandığı anlaşılır. Sonra yıldırım gibi boşanır)* Gerçekten böyle bir şey düşünülebilir mi? Yapabilir mi insan bu kadarını?

ASLAKSEN *(Sırıtarak)* Yapabilirmiş demek ki, görüldüğü

gibi. Yalnız biliyor musunuz, böyle bir şeyi yaptı mı insan tam yapmalı.

HOVSTAD Ayrıca da böyle şeyler tek başına yapılmaz; çünkü çok kişiyle çevrildi mi bu iş, tek tek herkese düşen risk azalır.

Dr. STOCKMANN *(Kendini tutmuştur)* Evet baylar, kısacası, ne istiyorsunuz?

ASLAKSEN Bunu size en iyisi Bay Hovstad...

HOVSTAD Yok yok Aslaksen, siz buyurun.

ASLAKSEN Şimdi bakın Doktor Bey, mademki bütün hikâyenin bağlantılarım artık biliyoruz, bu durumda diyoruz ki "Halkın Postası"nı sizin emrinize verebiliriz.

Dr. STOCKMANN Aa, bir anda bunu göze alıveriyorsunuz, öyle mi, birdenbire? Ya peki kamuoyu? Öfke dalgalarının yükseleceğini düşünmüyor musunuz?

HOVSTAD O zaman dalgaların üstünden kaymaya bakacağız demek ki.

ASLAKSEN Ve tabii Doktor Bey de, çevik ve ustaca manevralar yapmaya çok dikkat etmeli. Saldırının sonucu alındığı anda...

Dr. STOCKMANN Yani, kayınpeder hisse senetlerinin tümünü ucuza kapattığı anda, değil mi?

HOVSTAD Kaplıcanın yönetimini ele geçirme çabanız herhalde ilk planda bilimsel bir ilgiden kaynaklanıyordur...

Dr. STOCKMANN Elbette, elbette, ihtiyar Pörsük'ün benimle işbirliği yapmasını isteyişim, yalnızca bilime hizmet aşkımdandı. Haa, sonra su şebekesinde bir iki eklenti, birazcık da aşağıda kumsalda sağı solu kazar gibi yapıp, kent bütçesinden tek kuruş harcanmasına gerek kalmaksızın, her şey halledilebilir, olamaz mı sizce de?

HOVSTAD Bence pekâlâ olabilir; ancak, eğer "Halkın Postası" sizden yanaysa!

ASLAKSEN Özgür bir toplumda basın bir baskı gücüdür Doktor Bey.

Dr. STOCKMANN Tabii, pek tabii. Ve onun kamuoyu da değil mi? Mülk Sahipleri Derneğini herhalde siz üstlenirsiniz ha, Bay Aslaksen?

ASLAKSEN Hem "Mülk Sahipleri" derneğini, hem de "Temkinliliğin Dostları" derneğini siz tümüyle bana bırakın.

Dr. STOCKMANN Harika. Yalnız, beyler, böyle açık açık sormak gücüme gidiyor, ama, yani, ne karşılığında?

HOVSTAD Tabi gönlümüz size karşılıksız hizmet etmeyi isterdi. Ama "Halkın Postası"nın durumu çok kuvvetli değil; gazetemizin kalkınması kolay olmuyor. Öte yandan, kendimizi adamamız gereken büyük politik davalar varken tam da bu sırada gazeteyi bu konuya sokmak bana oldukça ağır gelecektir doğrusu.

Dr. STOCKMANN Tabi ya, değil mi? Hele sizin gibi halkının dostu olan birisi için bu çok ağır bir darbe olur elbette. *(Birden çok sert bir çıkışla)* Ama ben, ben bir halk düşmanıyım! *(Odada koşmaya başlar)* Nerde benim bastonum yahu, nereye koydum ben onu?

HOVSTAD Ne demek oluyor?

ASLAKSEN Yani sakın şey olmasın...

Dr. STOCKMANN *(Birden durur)* Sahi, ben bütün o hisse senetlerimden size tek kuruş bile koklatmak istemezsem ne olacak peki? Bizim gibi zenginlerden para kolay çıkmaz, unutmayın bunu, değil mi?

HOVSTAD Ee siz de bu hisse senetleriyle ilgili meselenin, hem şöyle, hem de böyle gösterilebileceğini unutmayın, değil mi?

Dr. STOCKMANN Ha, sizden beklenir bu tabii, kesinlikle beklenir. Eğer şimdi ben "Halkın Postası"nın kanatları altına girmezsem, bu hisse senetleri davası kuşkusuz çok olumsuz bir ışık altında görünüverecek. Ve herhal-

de bana savaş açacaksınız ha? Beni köşeye sıkıştıracaksınız, bir köpeğin bir tavşanı boğduğu gibi beni boğmaya çalışacaksınız.

HOVSTAD Bu böyle konmuş bir kere; her hayvan kendine yem bulmaya bakar.

ASLAKSEN Ve elbet yemini nerede bulursa oradan beslenmek zorundadır.

Dr. STOCKMANN O zaman siz de sokakta bir şeyler bulmaya bakın! *(Odada gene koşuşturmaya başlar)* Çünkü şu anda, Allahın belaları, üçümüzden hangimizin en kuvvetli hayvan olduğumuz anlaşılacak! *(Nihayet şemsiyesini bulmuştur, sallamaya başlar)* Hah buldum işte!

HOVSTAD Bize saldırmayı düşünmüyorsunuz inşallah?

ASLAKSEN Şu şemsiyenize mukayyet olsanıza canım!

Dr. STOCKMANN Defolun Hovstad mısınız nesiniz, pencereden, defolun!

HOVSTAD *(Antrenin kapısında)* Çıldırdınız mı?

Dr. STOCKMANN Pencereden Sayın Bay Aslaksen, pencereden, atlayın be! Çabuk, yoksa!

ASLAKSEN *(Masa çevresince kaçar)* Temkinli olun Doktor Bey! Bu halimle dayanamam ben böyle şeye! *(Bağırır)* İmdat! İmdat!

(Bn. Stockmann, Petra ve Horster oturma odasından içeri dalarlar)

Bn. STOCKMANN Aman allah, Tomas, ne oluyor burada?

Dr. STOCKMANN Atlayacaksınız, dışarı, sokağa, atlayın hadi! *(Şemsiyeyi sallayıp durur)*

HOVSTAD Savunmasız kişilere fiilî saldırı bu! Kaptan Horster, siz tanıksınız! *(Acele koridordan kaçar)*

ASLAKSEN *(Çaresiz bir köşeye sıkışmış)* Buranın giriş çıkışını birazcık tanısaydım, hay Allah! *(Oturma odasına fırlar)*

Bn. STOCKMANN *(Doktor'u yakalar)* Tomas kendine gel!

Dr. STOCKMANN *(Şemsiyeyi fırlatır)* Kaçtılar be, elimden kaçtılar bu sefer hergeleler!

Bn. STOCKMANN Ne istiyorlardı ki senden?

Dr. STOCKMANN Sonra anlatırım. Önce bitirilecek bir işim var. *(Yazı masasına gider ve bir vizite kartının üstüne bir şey yazar)* Katrin, bak hele, burada ne yazıldığı görünüyor mu?

Bn. STOCKMANN Büyük harflerle üç tane koca koca "Hayır". Ne demek bu?

Dr. STOCKMANN Bunu da sonra söylerim. *(Kartı Petra'ya verir)* Bak Petra, burnu benli kız bu kartı hemen Pörsük'e koşturacak, en hızlı biçimde. Haydi çabuk ol! *(Petra kartla koridordan çıkar)*

Dr. STOCKMANN Off! Bugün şeytanın bütün elçileri beni buldu herhalde. Ama artık kalemimi zehire ve safraya batırıp yazacağım, ucunu bir sivrilteceğim ki, çuvaldız gibi! Ve karşımdakilerin beynini mürekkep hokkası gibi karıştıracağım!

Bn. STOCKMANN Ama zaten gidiyoruz dışarı Tomas? *(Petra döner)*

Dr. STOCKMANN Evet?

PETRA Tamam.

Dr. STOCKMANN İyi. Dışarı mı gidiyoruz dedin? Hayır, gitmiyoruz işte, neredeysek orada kalıyoruz Katrin'ciğim.

PETRA Kalıyor muyuz?

Bn. STOCKMANN Burada ha?

Dr. STOCKMANN Evet burada, bu kentte. Cepheler burada çünkü. Mücadele burada verilecek ve zaferi burada kazanacağım. Şimdi sadece pantolonumun örülmesini bekliyorum, örülür örülmez kente inip bir ev arayacağım. Önümüz kış, başımızı sokacak bir yer gerek.

KAPTAN HORSTER Benim orada kalabilirsiniz.

Dr. STOCKMANN Sahi mi?

KAPTAN HORSTER Elbette, niye olmasın? Yerim geniş, ben de eve zaten çok az uğruyorum.

Bn. STOCKMANN Bu iyiliğiniz gerçekten heyecan verici, Horster.

PETRA Sağ olun!

Dr. STOCKMANN *(Elini sıkar)* Çok çok sağ olun! Bu sorun çözülmüş oluyor. Öyleyse daha bugünden ciddi ciddi işe başlayabilirim. Burayı bir düzenlemek gerek. Oo, ne çok be Katrin, ne dersin? İyi ki bari zamanım sırf bana kalıyor. Çünkü ha sana daha söylemedim değil mi, kaplıca doktorluğundan attılar beni.

Bn. STOCKMANN *(İç çeker)* Eh, bekliyordum.

Dr. STOCKMANN Serbest doktorluk olanağımı da elimden almak istiyorlar. Alsınlar bakalım. Fakir fukarayı da elimden alamazlar ya, para ödeyemeyecek durumdaki hastaları... Eh, bana en çok ihtiyacı olanlar da onlar zaten. Ama bu kentte benim sesim kulaklarından eksik olmayacak işte. Zamanlı zamansız vaazlarımı dinleyecekler, herhangi bir yerde yazılıymış gibi.

Bn. STOCKMANN Of Tomas'cığım, vaazlarının ne getirdiğini gördün işte.

Dr. STOCKMANN Komik olma Katrin. Bir kamuoyu ya da başat çoğunluk safsatasından kaçayım mı yani? Hayır, asla. Benim istediğim son derece basit ve açık değil mi? Ben buradaki sersemlerin kafalarına dank dank vurup anlatmak istiyorum ki, bizim liberallerimiz, her özgür insanın en tehlikeli düşmanıdır. [22]Parti programları yeni ve yaşam dolu her hakikatin boğazını sıkmaktadır[22] Ve rezil fırsatçılık, her çeşit hak ve tutarlılık kavramını öyle altüst ediyor ki, hayat, sonunda bir hayaletler şamatasına dönüyor. Siz ne dersiniz Kaptan Horster, bunları buradaki insanlara anlatmak mümkün değil midir?

KAPTAN HORSTER Mümkün olmalı elbet. Ama işte bil-

diğiniz gibi ben böyle şeylerden pekiyi anlamıyorum.

Dr. STOCKMANN Peki bakın bir dinleyin. [23]Öncelikle parti kabile reislerinin kökü kazınmalı. Çünkü öyle bir kodaman, doymak bilmeyen bir kurt gibidir. Sırf yaşayabilmek için bile her yıl şu ya da bu kadar körpe dana yutmak zorundadır[23]. Yalnız Hovstad ile Aslaksen'i düşünseniz yeter! Doymak bilmeyen bir kurt gibi kaç koyun ve sığırı yok ediyor bunlar dersiniz? Ya da o hayvancıkların öylesine ırzına geçiyor veya sakatlıyorlar ki, bunlardan artık "Mülk Sahipleri" ve "Halkın Postası" abonelerinden başka hiçbir şey çıkmaz oluyor. *(Yarı yarıya yazı masasına oturur)* Katrin bir gelsene, bak şu güneşin pırıltısına, ne güzel içeri yansıyor. Hele şu harika ilkbahar havası, bugün nasıl da odamı doldurmuş.

Bn. STOCKMANN Evet Tomas, ama sırf güneş ışığı ve ilkbahar havasıyla karın doysaydı...

Dr. STOCKMANN E haklısın tabii, gene hesap kitapla ve tasarrufla uğraşacaksın, ama baş ederiz, ederiz. Bu en az sorun. Daha zor olanı, benim eserimi benden sonra sürdürecek kadar gelişkin ve özgür olan kimseyi bilemiyorum.

PETRA Bunu düşünme baba, gelecek daha senin önünde duruyor, hem delikanlılar var ya.

(Eilif ile Morten girerler)

Bn. STOCKMANN Ne o, okul yok mu bugün?

MORTEN Var, ama teneffüste biz ötekilerle kavga ettik de.

EİLİF Hiç de değil, onlar bizimle kavga çıkardılar.

MORTEN Ha, işte o zaman Bay Rörlund da dedi ki, siz şu birkaç gün okula gelmeseniz iyi olur, dedi.

Dr. STOCKMANN *(Elini şaklatır ve masadan atlar)* Buldum, evet evet şimdi buldum! Artık okula gitmenize gerek yok!

OĞLANLAR Okula gitmeyecek miyiz?

Bn. STOCKMANN Ama Tomas yani!

Dr. STOCKMAN: Gitmeyeceksiniz, dedim. Ben sizi kendim okutacağım, hem de saçma sapan gereksiz şeylerle kafanızı doldurmayacağım.

MORTEN Yaşşaa!

Dr. STOCKMANN Sizleri, özgür insanlar ve tutarlı kişiler olarak yetiştireceğim. Sen de Petra bu işte bana yardım edersin değil mi?

PETRA Tabii baba, bu konuda bana güvenebilirsin.

Dr. STOCKMANN Okulumuz da, bana halk düşmanı diye küfrettikleri o salon olacak. Ama daha çok olmamız gerek. Başlangıçta en az on iki delikanlı bulunmalı.

Bn. STOCKMANN Bu kentte o kadarını kesinlikle bulamazsın.

Dr. STOCKMANN Görürüz bakalım. *(Oğlanlara)* Bir miktar sokak çocuğu tanıdığınız yok mu, hani şöyle düpedüz yoksul mahalle çocukları.

MORTEN Tabii baba, onlardan bir yığın tanıyorum ben.

Dr. STOCKMANN Bu iyi. Bir kısmını al gel sen. [24]Önce sokak köpekleriyle denemek istiyorum[24]. Hem onların çok ilginç zihinleri olabilir.

MORTEN Peki özgür ve tutarlı insanlar olduğumuzda ne yapacağız?

Dr. STOCKMANN O zaman ülkemizden tüm kurtları kovalayacaksınız.

(Eilif düşünceli bir tavır takınır, Morten havaya zıplar)

Bn. STOCKMANN Ah Tomas, dileyelim ki tersi olup da o buradaki kurtlar seni avlamasınlar.

Dr. STOCKMANN Hm, laf mı Katrin! Beni avlamak ha? Tam da bu kentin en kuvvetli insanı olduğum şu sırada!

Bn. STOCKMANN En kuvvetlisi mi?

Bn. STOCKMANN ...Şimdi mi?

Dr. STOCKMANN Hatta şu sırada bütün dünyadaki en

kuvvetli insan olduğumu iddia edecek kadar cüretliyim.

MORTEN Harika!

Dr. STOCKMANN *(Sesini düşürerek)* Şşşt! Hiç kimseye söylemeyin ama, yeni bir keşif yaptım.

Bn. STOCKMANN Yine mi?

Dr. STOCKMANN Tabii ya. *(Hepsini çevresine toplar ve gizlice söyler)* Bakın, mesele şu: Bu dünyada en kuvvetli insan, tarı anlamıyla tek başına olan insandır.

Bn. STOCKMANN *(Gülümseyip kafasını sallayarak)* Amaaan Tomas!"[25]

PETRA *(Güvenle babasının ellerine sarılarak)* Baba!

SON

Çevirmen Yılmaz Onay'ın oyunun dramaturji önerisine ilişkin notları

1) "Ve işsizlik...", biçiminde sorulu bırakmak, günümüzde, ekonomilerin büyümesine karşın işsizliğin azalmaması çelişkisini imleme açısından daha etkili olur, kanısındayım. Nitekim Başkan'ın yanıtının orijinalde de pek ateşlice paylaşma şeklinde olmayışı, bu dramaturjik değişiklik olanağını desteklemektedir.
2) Buradaki sözcüğün, düz çeviri olarak dilimize "ev sahibi" biçiminde çevrilmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak dilimizde "ev sahibi" deyimi, bir evin ister "sahip"i olsun, ister "kiracı"sı olsun, o evde "oturanlar" genelinde ve daha çok "misafir" karşıtı bir anlam taşıyabiliyor. Bu ise, oyun içinde çok yanıltıcı olabilir. Çünkü oyun metninde bu sözcük, evlerin yalnızca ve özellikle "mülk" olarak sahipleri anlamındadır ve bu anlam, oyunun toplumsal boyutlarında başlı başına bir önem kazanmaktadır. Bu nedenle çeviride, doğrudan o anlam karşılığı olan ve halk dilinde özellikle ev sahipleri için kullanılan "mal sahibi" ya da "mülk sahibi" deyimini kullanmayı yeğledim.
3) Metinde kamu "işleri", denmiş. Ancak dilimizde "iş" deyimi, "çalışma" , "hizmet görme" anlamı gibi, "iş adamlığı" deyimindeki anlamı da içerdiği için, çeviride içerik karşılığını açarak kullanmak zorunda kaldım. Ayrıca, yine burada sözcük karşılığı "klik", "tekel" olan deyimleri de sözcük karşılıklarıyla değil anlam karşılıklarıyla ("çete", "şebeke") çevirmeyi yeğledim.
4) Buradaki "komutanlar" deyimini yazar mecaz olarak kullanmış besbelli. Oysa günümüzde, hele ki bizde, askerî darbe çağrıştırabilir; bu nedenle ben, dramaturji açısından sözün içeriksel akışına da uygun olarak "öncüler" demeyi öneriyorum.
5) Burada "ilerici" deyimi, günümüz için çok yumuşak kalınış olduğundan "radikal bir ilerici" olarak güçlendirilmesi, geçmişteki işlevine yaklaştıracaktır.

6) Buradaki "aydınlanmış" deyimi, günümüzde yanlış olarak "gerçek aydın" kavramını da çağrıştırabileceği için, onun yerine "eğitimli" deyiminin kullanılmasını öneriyorum.

7) "Kentsoylu" teriminin, "burjuva" kavramını tam karşılamadığı açık. Fakat metindeki "Bürgerschaft" terimi de "Bürgertum" teriminden (yani "burjuvazi" kavramından) daha çok "kentliler" ya da "yurttaşlar" anlamına yaklaştığı için, burada, "burjuvalar" niyetine kullanılmış bir "kentliler" ya da "yurttaşlar" deyimi karşılığı olarak dilimizdeki en uygun sözcüğün "kentsoylular" olacağını düşündüm. (Gerçi Aslaksen tipinin, "kent" yerine bile hep "şehir" demesi uygun düşüyor, ama burada o dil farkını da karşılayacak bir sözcük bulamadım. Uygulamada, "mülk sahipleri çevresi", demek, en iyi çözüm olabilir.) İleride de böyle ayırtıların önemli olduğu durumlarda hep, düz sözlük karşılıklarından çok, anlamı en iyi karşılayacak sözcükler seçilmeye çalışılmıştır.

8) Burada da not.7'de belirtilen nedenle, "her tabakadan kentsoylular" biçiminde çevirmeyi yeğledim. Ayrıca bknz: Not. 9,-10 ve 15.

9,10) Bu figürler için "Bir Yurttaş" ve "İkinci Yurttaş" denmesini öneriyorum. Çünkü bir defa bu sözlerde (ve ileride çıkarılmasını önereceğim bir parça içinde yer alan iki sözde de) Ibsen'in, işçilere özgü ayrı bir tavır belirtmek gereğini bile özellikle duymamış olduğu görülüyor. Üstelik zaten tüm oyun içinde "işçi'ler, yalnızca bu bölümde ve yalnızca böylesi birer ünlemle, "yan figür" denilebilecek bir ağırlık bile verilmeksizin oyuna sokulmuş durumda. Derinlemesine işlemek istediği kesimleri, karakterleri ve bunlar arasındaki en ince ayırtıları nasıl zengin bir "gerçekçi"likle işlediği yalnız bu oyunun bütününden bile yeterince görülen İbsen gibi büyük bir ustanın, böyle zorla yamanmış gibi kalan birkaç "işçi"yi ve birkaç sözü niçin "eklediği", ancak finaldeki kendi "soyut" görüşleri ile gene kendi eserinin temelindeki derin gerçekçilik arasında yatan çelişki ile açıklanabilmektedir. Kaldı ki, o dönemde kralın oy hakkı verdiği "yurttaşlar"n zaten yalnızca "vergi mükellefi" olabilen "mülk sahibi" erkeklerden meydana gel-

diği ve Dr. Stockmann'ın karşısındaki "başat çoğunluk"un da bu kesimlerden oluştuğu, gene metnin bütününden anlaşılmaktadır. Buna karşılık İbsen, Dr. Stockmann karakterinin, her şeye karşın ve hatta kendi soyut "yalnızlık" savlarıyla çelişmek pahasına da olsa, gene en azından belli kesimlerle bütünleşmek durumunda bulunduğuna da değinmeden geçememiş, işte usta İbsen'in gerçekçi "sezgi'siyle gördüğü bu kesimlerin ise, o "başat çoğunluk"u meydana getirenlerin tam tersine, örneğin kendi deyişiyle "mülk sahibi olmayan yoksul sınıflar", "fakir fukara", "para ödeyemeyecek durumdaki hastalar", "mahalle çocukları" vb. ile simgelendiğini görüyoruz ki (3. ve 5. Perdeler), bu da yeterli bir ipucu olabilir kanısındayım. Dolayısıyla bu bölümdeki "Bir işçi' ve "İkinci İşçi"ye söyletilen iki sözün de öteki kesimlerden "Bir Yurttaş" ve "ikinci Yurttaş"a söyletilmesini öneriyorum. Dahası, sahnelemede "işçi"lerin "toplantı salonu"na ve "oylama"ya bile sokulmayışı da özellikle gösterilebilir.

11) Burada Stockmann'ın repliğindeki tümcenin "...benim yerime bir baytar gönderseler daha iyi olurmuş diye düşünmek zorunda kaldım." biçimindeki sonunun kaldırılmasını öneriyorum. Çünkü yalnızca "zavallı yaratık" demesinin bile o kalabalığı rahatsız etmesindeki çelişki daha ince ve daha derin, diye düşünüyorum.

12) Burada (12) işaretleri arasındaki metin parçasının çıkarılmasını öneriyorum. Ibsen'in *Bir Halk Düşmanı* oyunu, hemen tüm edebiyat bilimi incelemelerinde, eleştirel gerçekçi yazarların kendi soyut görüşlerinin, eserlerinde kendi sergiledikleri gerçeklikle çelişme düzeyinde bile olabildiğinin tipik klasik örneklerinden biri olarak gösterilmektedir. İşte bu ve bundan sonraki "budama" önerileri, bir yandan da, söz konusu bilimsel savın somut bir dramaturji örneklemesi olarak eleştiriye sunulmuş oluyor. (Çağdaş uygulamalarda oyunun çıkarılan parçaları da çoğunlukla bu yöndedir.)

Böyle parçaların çıkarılmasıyla, oyunun bütünlüğünün bozulması şöyle dursun, tersine, dram olarak çağdaş işleviyle daha bile yüksek bir estetik "tam'lık kazanabileceği düşünce-

sine bu vesileyle ayrıca dikkat çekmek isterim.

13) Burada: "Hak her zaman azınlıktadır" sözünün çıkarılmasını öneriyorum.

14) Burada tümcenin içinden, "o konumlarda, dünyanın bilinci için" parçasının çıkarılması önerilir.

15) Burada ilk (15) ile ikinci (15) arasındaki oldukça uzun parçanın çıkarılmasını öneriyorum. Çünkü gerek bu parça, gerek bir sonra not (16)'da çıkarılmasını önereceğim parça, oyunun tüm gerçekçiliğini altüst edecek ve çağımızda İbsen'in de korkunç derecede yanlış ve hatta tam ters anlaşılmasına neden olabilecek bir çelişki taşımakta. Dünyadaki kimi uygulamalarda oyunun böyle yerlerinin çıkarılmayıp eleştirel tavırla oynanarak çözülebilmesi denenmişse de, eleştiriler bunun başarılamadığını göstermektedir. Oysa çıkarılarak yapılan uygulamaların başarılı örnekleri çoktur. Öte yandan son repliğin yine bir İşçi'ye verilmiş olmasının hiçbir özellik göstermediğine ve ardından da yine Bir Yurttaş'ın gelmesine dikkat çekerek, toplantıya gelenlerin hepsinin "mülk sahibi hemşeriler" olarak yorumlanmasının, yazarın niyetine de en uygun tespit olacağını düşünüyorum.

16) Burada ilk (16) ile ikinci (16) arasında kalan bölümün de günümüzdeki oynanışlarda çıkarılmasını öneriyorum. Gerçekten de, İbsen'in bu parçada dile gelen "soyut" görüşleri ile, finalde Dr. Stockmann'ın, yapayalnız kalınca sıfırdan kavgaya girmek için "en az on iki delikanlı bulmalı" diyerek "sokak çocukları"ndan işe başlama durumuna gelmesi "gerçeği" arasındaki çelişkiye burada dikkat çekmekte yarar var. Öte yandan, burada İşçiler'in Hovstad'ın taşralı geçmişi ile övünmesini alkışlamalarına bakılırsa, İbsen büyük olasılıkla buradaki kalabalığın arasına gerçekten İşçiler'i de katmış ve belki burada o kesimlerin aldanmasını vermek istemiş. Ama bir iki repliğe bu kadar fonksiyon yüklemenin "gerçekçi" olmaktan çok, karıştırıcı olacağını düşünerek, buraya gelen kalabalığın – işçiler vbg, mülksüz olup oy hakkı da olmayanları hiç arasına kabul etmeyen sıkı, kompakt, başat çoğunluktan - mülk sahibi ve vergi mükellefi kentsoylular olarak uygulanmasının daha

duru bir yorum ve alımlama sağlayacağı inancındayım. Ancak elbette, olabildiğince salt budama yoluyla sonuca ulaşmaya çalışmak-, oyunun bağlantıları gereği, metindeki kimi çok gerekli ve istenen öğeleri de birlikte götürebiliyor. Bunun çözümü, daha fazla değiştirmeyi göze alarak, budamayı azaltmaktan geçmektedir. Ben, olabilen en az değişiklikle bir budama önerisi sunmaya çalıştım. Ancak önerimi açıklamalarla birlikte vermeye çalıştığım için, daha fazla değişiklikle çok daha ilginç ve tutarlı dramaturji çalışmaları izleyeceğimizi umabiliriz.

17) "yıkmayı tercih ederdim!" ibaresinin çıkarılmasını öneriyorum.

18) "henüz bu başarılmış olmaz! Yerle bir edilmeli diyorum işte!" bölümünün gürültüye getirilmesi daha iyi olur görüşündeyim. Bu türden, Doktor'u haklıyken haksız duruma sokacak derecede kontrolsüz sözleri biraz ayıklamanın İbsen'e de aykırı olmadığını düşünürüm.

19) Sondaki "Tüm bu ülke batsın isterse o zaman, tüm bu halkın kökü kazınsın isterse o zaman!" cümlesinin kalkmasını öneriyorum.

(20) Burada İbsen'in, her iki (20) işareti arsında kalan "şu ayak takımının, kendilerinden biri gibi" ibaresi ile oradaki kalabalığı başat çoğunluk olarak nitelemesi çelişiyor. Kaldırılması bir şey kaybettirmez, kazandırır, kanısındayım.

21) Bu cümlede, "Bir parti mi," diye genellemek yerine, "O parti mi," denmesi daha gerçekçi olur, sanıyorum. Bundan sonrasında da hep iktidardaki partiye yoğunlaştırmayı önereceğim.

22) Burada her iki (22) işareti arsındaki: "Parti programları yeni ve yaşam dolu her hakikatin boğazını sıkmaktadır", genellemesi yerine, örneğin, "Tepedeki parti, yeni ve..." şeklinde somut bir iktidara yüklenilebilir.

23) Burada her iki (23) işareti arasındaki: "Öncelikle parti kabile reislerinin kökü kazınmalı. Çünkü öyle bir kodaman, doymak bilmeyen bir kurt gibidir. Sırf yaşayabilmek için bile her yıl şu ya da bu kadar körpe dana yutmak zorundadır" cüm-

lesi yerine, bunun çıkarılarak, ilerideki bağlantı için, "yeter!" sözcüğünden sonraya, "Doymak bilmeyen bir kurt gibi..." ibaresi eklenebilir.

24) Buradaki: "Önce sokak köpekleriyle denemek istiyorum" cümlesi, daha önce çıkarılması önerilmiş pasajlarla (bkz. Not 16) bağlantılıdır. Eğer onlar kalktıysa bu cümle saçma olur, kaldırılması gerekir.

25) Burada, şöyle bir mizansen öneriyorum: İki işçinin kendiliğinden gelip yukarıda camı kırılmış bir pencereyi onarmaya geçtiğini görürüz. (Dr. Stockmann, yalnız olmadığı için sevinsin mi, şaşırsın mı? Ama müdahele etmez kuşkusuz. Bn. Stockmann, derin bir olgunluk ve hak etmişlikle karşılarken, Petra heyeacanla babasına sarılır)

SON

Eleştirel gerçekçi tiyatronun en büyük temsilcisi
Henrik Ibsen'in (1828-1906)
22 yaşındayken yazdığı, Türkçe'ye ilk kez çevrilen
manzum bir tragedya türündeki
Catilina,
Roma İmparatorluğu döneminde ihtilalci bir
kahramanın trajik öyküsünü anlatır.
Bir Halk Düşmanı,
kârdan başka amacı olmayan burjuva yalancılığına,
'liberaller'in demokrasi aldatmacasına,
çürümüş toplum düzenine çok sert bir eleştiri olduğu gibi,
çevre sorunlarına 130 yıl önceden dikkat çeken yanıyla,
günümüz medya dünyasının ve devlet yöneticilerinin bu
konudaki vurdumduymazlığına sert bir uyarı niteliğindedir.

9 786054 465156

Kapak Tasarımı: Mengü Ertel